

กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืน ในอำเภอเชียงคำ
จังหวัดพะเยา

PROCESS OF SUSTAINABLE URBAN AND RURAL DEVELOPMENT
IN CHIANG KHAM DISTRICT, PAYAO PROVINCE

พระมหาสมศักดิ์ ธีรวีโส (แหวนคำ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

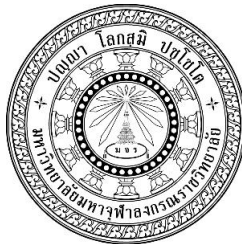
กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืน ในอำเภอเชียงคำ
จังหวัดพะเยา

พระมหาสมศักดิ์ อีรวีโส (แหวนคำ)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Process of Sustainable Urban and Rural Development
in Chiang Kham District, Payao Province

Phramaha Somsack Dhiravamso (VaenKham)

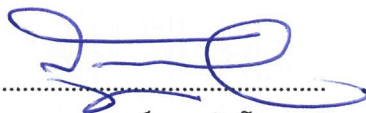
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Master of Arts
(Social Development)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

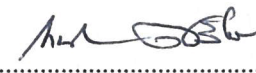
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “ กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบทสู่ความยั่งยืน ในอำเภอเชียงคำ
จังหวัดพะเยา ” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ
(รศ.ดร.จารุวรรณ ขำเพชร)

กรรมการ
(ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน)

กรรมการ
(รศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง)

กรรมการ
(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ประธานกรรมการ
รศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

พระมหาสมศักดิ์ ธีรวโส(แหวนคำ)

ชื่อวิทยานิพนธ์	: กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืน ในอำเภอ เชียงคำ จังหวัดพะเยา
ผู้วิจัย	: พระมหาสมศักดิ์ อีรวีโส (แหวนคำ)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร., ป.ธ. ๗, ร.บ. (รัฐศาสตร์), พช.ม. (พัฒนาชุมชน), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) : รศ. ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง, ป.ธ. ๗, พธ.บ. (การศึกษานอกโรงเรียน), M.A. (Sociology), Ph.D. (Sociology)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืน ของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบท ในพื้นที่ของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ๒) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองและชนบทของเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ๓) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชนในเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน ตามหลักการพัฒนายั่งยืน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ บุคลากรที่มีบทบาท หน้าที่ ของหน่วยงานภาครัฐและประชาชน ในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคำ และองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๘ รูป/คน เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการพัฒนาและกระบวนการมีส่วนร่วม ปัญหา อุปสรรค ใน ๒ พื้นที่ ที่เกี่ยวกับ “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืน ของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงให้ได้ตามหลักการพัฒนายั่งยืน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. กระบวนการพัฒนาทำให้เกิดการพัฒนาระดับท้องถิ่น ซึ่งมีความใกล้ชิดกับประชาชนในระดับรากหญ้ามากขึ้น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมมากขึ้น เกิดการพึ่งตนเอง ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนในภาพรวมทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม มีความเข้มแข็งของชุมชนมากยิ่งขึ้นควบคู่ไปกับการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในสังคมรวมพลังทำให้ชุมชนเมืองและชนบทมีความสงบ สะอาดปลอดภัย ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี วิถีชีวิตดีมีความสุข เกิดการสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นริเริ่มพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทให้เกิดผลในทางปฏิบัติมากยิ่งขึ้น เกิดการกระตุ้นให้ชุมชนได้ร่วมคิด ร่วม

ทำ ร่วมประเมินศักยภาพ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ วางเป้าหมายกลยุทธ์ของกระบวนการการพัฒนา กำหนดแผนงานหรือกิจกรรม ตลอดจนติดตามประเมินผลบนพื้นฐานการพึ่งพาทรัพยากรของท้องถิ่นชุมชนเป็นหลัก โดยภาครัฐทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษา แนะนำ ถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชนในระดับต่างๆจนนำไปสู่การพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทไปสู่ความยั่งยืน

๒. การมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองและชนบทชุมชนสามารถเรียนรู้ร่วมกันตามหลักการมีส่วนร่วม เกิดการเรียนรู้จักวางแผนและมีหัวใจต่อการพัฒนาชุมชนตนเองมากขึ้น สามารถวิเคราะห์จุดอ่อนและจุดแข็ง มองอนาคตชุมชนไปสู่การแก้ไขโดยมีวัฒนธรรมของชุมชนเป็นตัวเชื่อมโยงสู่การพัฒนาในส่วนต่างๆ เกิดการเรียนรู้ปัญหาการแก้ไขปัญหาและการใช้ทุนของชุมชนที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าที่สุด โดยมีการจัดตั้งสภาชุมชนและคณะกรรมการบริหารชุมชนซึ่งเป็นเสมือนสัญญาประชาคมสามารถร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันได้ มีการตัดสินใจร่วมกันของทุกฝ่าย จึงเกิดเป็นแผนแม่บทร่วมกันเพื่อเป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชนร่วมกัน มีการจัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกัน มีการนำวัฒนธรรมสมัยใหม่มาปรับใช้ร่วมกับวิถีสมัยเก่าของชุมชน เพื่อสอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง เป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้เกิดการเสริมสร้างพลังชุมชนร่วมกัน ในชุมชนของตนเองได้อย่างยั่งยืน

๓. การวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองและชนบทในเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่าด้านกระบวนการพัฒนาและกระบวนการมีส่วนร่วมใน ๑. มิติทางเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน พอประมาณและมั่งคั่งยั่งยืน สามารถพึ่งพาตนเองได้พ้นจากความยากจน โดยมีอาชีพที่สุจริตโดยใช้ความเป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมผสมผสานความทันสมัยแบบใหม่ๆแต่ยังรักษารากฐานความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ของตนไว้ได้อย่างเหนียวแน่น ช่วยให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอาชีพต่างๆและกลุ่มเกษตรกรจำนวนมากมีรายได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดจากความพยายามในการพลิกฟื้นของดีที่มีอยู่ในชุมชนให้คนภายนอกสัมผัสได้และเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนที่สุด เกิดชีวิตที่มีสุขพ้นจากความยากจน สามารถพึ่งตนเองได้ มีครอบครัวที่อบอุ่นและเป็นสุขตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน มิติทางสังคมมีการสร้างแนวทางปฏิบัติร่วมกันเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันและหลักประกัน ความสมดุลความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในสังคม แก้ปัญหาต่างๆของคนในชุมชนและวางแผนไว้เพื่ออนาคตป้องกันจากสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต มีการจัดลำดับความสำคัญนั้นของปัญหา ตรงจุดตามเป้าหมายที่ทุกฝ่ายเห็นว่าควรปรับปรุงแก้ไขพัฒนาร่วมกัน เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐ เกิดสังคมร่วมรับผิดชอบร่วมกันดำเนินงาน ร่วมกันคิด ร่วมลงมือปฏิบัติการ ร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน ในการติดตามและประเมินผลให้เกิดความยั่งยืน มิติทางวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมการดำรงชีพตามวิถี ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีวัดเป็นศูนย์รวมใจในกิจกรรมต่างๆ มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนเอง เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนส่วนหนึ่งเป็นการสืบทอดวิถีชีวิตวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นหลัง ทำให้เกิดการซึมซับทางวิถีวัฒนธรรมของตนเอง สร้างความผูกพันของคนในชุมชนเกิด มีผู้นำรุ่นเก่าถ่ายทอดวิถีชีวิตวัฒนธรรมสู่ผู้นำรุ่นใหม่ เกิดการขยายเครือข่ายทางวัฒนธรรมเกิดผู้นำที่เป็น

ทางการ และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ รวมถึงผู้นำกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ให้มีบทบาทผู้นำเพื่อเป็นแบบอย่าง ให้สมาชิกชุมชนและกลุ่มเยาวชนได้ปฏิบัติตามในการนำวัฒนธรรมที่มีอยู่มาปรับประยุกต์ใช้ อย่างต่อเนื่องแต่ยังรักษารากของวัฒนธรรมไว้อย่างลึกซึ้งและเข้าใจ มิติทางด้านสิ่งแวดล้อมการสร้างจิตสำนึก การตระหนักรู้ถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงระบบการ ควบคุมมลภาวะทาง สิ่งแวดล้อมปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนา ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมเป็นการสร้างแนวปฏิบัติร่วมกัน และความมั่นคงทางสิ่งแวดล้อมปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนเพื่อเกิดการหวงแหนเป็นส่วนหนึ่งของการ อนุรักษ์โดยใช้วิถีชีวิตของคนในชุมชนมาเป็นตัวกำหนด เกิดการวางแผนการดำเนินการที่เหมาะสมต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมบริโภคและกระแสโลก เป็นการสร้างความสมดุลของสิ่งแวดล้อมในชุมชน นั้นๆเกิดคุณค่ามากที่สุดและยั่งยืนต่อไป

Thesis Title : Process of Sustainable Urban and Rural Development
in Chiang Kham District, Payao Province

Researcher : Phramaha Somsack Dhiravamso (VaenKham)

Degree : Master of Arts (Social Development)

Thesis Supervisory Committee

: Phra Sutheerattanabundit, Assoc. Prof. Dr., B.A. (Political
Science), M.Sc. (Community Development), Ph.D.
(Buddhist Studies)

: Assoc. Prof. Dr.Konit Srithong, Pali Vll, B.A. (Outside
School Education), M.A. (Sociology), Ph.D. (Sociology)

Date of Graduation : March 15, 2019

Abstract

This thesis entitled ‘Process of Sustainable Urban and Rural Development in Chiang Kham District, Payao Province’ has three objectives: 1) to study the processes in the development of the city and rural community, Chiangkam District, Phayao Province, 2) to study the City’s and Municipality of Chiangkam community’s contribution and Sub-district Administrative Organization, Tambol Namvaen, Chiangkam District, Phayao Province, and 3) to analyze the processes in the development and contribution of the community, Chiangkam sub-strict, and Sub-district Administrative Organization, Chiangkam District, Phayao Province based on the principle of sustainable development, Chiangkam District, Phayao Province.

The Qualitative research method was employed. In collecting data, In-depth interview with 18 Key informants were used. key informants were of important staff working in the fiscal section and public sector in the area of Chiangkam Municipality and Sub-district Administrative Organization, Tambol Namvaen, Sub-District, Chiangkam District, Phayao Province. The data collected from the above mentioned informants were used to understand the processes in the development, contribution, problems and obstacles from two areas concerning the ‘the processes in the development of city and rural community to the sustainability of Chiangkam District, Phayao Province’. After that all data were analyzed and synthesized to prove the correlation of the principle of sustainability respectively.

The research findings were found that:

1) The development of rural region has been done through the processes of development where the close relationship with the grass root people was made to support the Sub-district Administrative Organization whereby moral roles in the self-reliance were put forward. By virtues of this, the support one another was also provided together with the development of physical, economic, social, cultural and environmental development and thereby strengthening a community in higher level. This development can be done side by side with all contribution in a society where both the city and rural community are peaceful, clean and safety whereby people's good quality of life is made through the way of happy life. In this matter, the Sub-district Organization has been initiating the development of the city and rural community with a view to putting such development in higher level where people are somehow motivated to contribute their hands and thoughts including their potentiality in order to gain the mutual benefit through having the same vision, goal and strategy of any process in the required development, they need to have plan and monitor whatever is planned to evaluate the regional resources while doing any development. This is done through the help of government sectors in terms of consultancy and suggestion where knowledge and experience can be transformed to them in order to empower various communities leading to the sustainable development of the city and rule community as a whole.

2) The development can bring about the mutual learning and contribution to the members of a community where they love and feel toward the development of themselves. This situation provides the analysis of SWOT where the future of community can be foreseen to solve any existing problems through their culture which are linked with various sections of development whereby learning and solution of problems can be made through a community's resources in a proper value. In this matter, the community's parliament and its committee should be setup to manage such community under the premise of social contract. In this way, they can analyze and find the way out of problem together; every decision making should be counted and this will give rise to the master plan which will be utilized to develop their community where in new innovation is also introduced together with the old ways of life of their community and theses processes will be in accordance with their problems and needs. This can become an essential key held as the empowerment of their community leading to the sustainable self-reliance forever.

3) In the analysis of the processes and contribution of city and rural community and Chiangkam Municipality and Sub-district Administrative Organization, Tambol Namvaen based on the principle of sustainability, in the process and contribution, the economical dimension was found that they live their life according to the Sufficiency economy philosophy; they have self-reliance, no poverty was found, they live their life based on good morality through the old ways of life and modern ones. Based on these aspects, their identity is still preserved and by the help of the community's enterprises various groups of people in different jobs including agriculturists came to gain higher income as were observed by the great effort they have been trying to provide for outsiders' experiences. Consequently, they were happy due to no-poverty; they got self-reliance and then developed themselves through the principle of sustainability. In the social dimension, the participative ways of living life were made to bring about immunity to a community where the balance and equality are followed and thereby solving many problems through their workable planning and they also set up the future plan to prohibit whatever unexpected problem it would be. It showed that the step by step of the plan has been laid down in accordance with all expected goals where they share the same view. If there is any plan needed to be corrected and adapted to suit the existing situation, they entirely agree to work it out together. By virtues of these, their advantages have been brought about through their sustainable culture, ways of life and community traditions. It showed that in the mentioned matter temples come to be a centre of all activities whereby many cultures of wisdom are transformed to generation by which the community's processes of learning and understanding are somehow observed. From the above development, the ways of life based on sustainable culture has been passed to the leaders of their generation where the expansion of cultural web is made resulting in providing formal and non-formal leaders including various activity leaders. These serve as the good model for community's members and youths where they are inspired to bring them into their application endlessly. Under these circumstances, the root of culture are preserved and understood in a deepest sense. In the dimension of environment, the proper awareness on the value of natural environment is made where the process and controlling of the environmental contamination is also done; the environment is prioritized where they should together protect and share such awareness of its value. Once they become aware of, the proper planning and dealing toward the changing of social consumerism and world trend are created. As a result of them, the balance

of environment in a community comes to gain the higher value and sustainability respectively.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ ของคณะกรรมการ ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อันประกอบด้วย พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร. และ รศ. ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง ที่กรุณา เสียสละเวลาอันมีค่าช่วยตรวจสอบความถูกต้อง ทั้งด้านภาษาเนื้อหา ระเบียบวิธีวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย เพื่อปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์จนสำเร็จด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณและอนุโมทนาผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๕ ท่าน ได้แก่ พระมหาสม กลยาโณ, ดร. ผศ. ผดุง วรรณทอง ดร.เดชา กัปโก รศ. ดร.จารุวรรณ ขำเพชร และนายสายชล ปัญญชิต ที่ได้ อนุเคราะห์ช่วยเมตตาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณและอนุโมทนา พระครูสิริปริยัตยานุกูล ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอภู ชางและพระครูโกวิทย์มงคลการ เจ้าคณะตำบลน้ำแวน และขออนุโมนาบุญ ไปถึงเจ้าหน้าที่หัวหน้า ฝ่ายต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน พี่น้องประชาชนญาติโยมผู้ที่ให้ความอนุเคราะห์ ความสะดวก ทุกๆ ท่านมา ณ โอกาสนี้ ที่ให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ในท้ายที่สุดนี้ ขอกราบขอบพระคุณเพื่อนสหายธรรมิกทุกท่าน และขออนุโมนาญาติธรรม ทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือในทุกๆ ด้าน ตลอดจนคอยเป็นกำลังใจให้งานวิจัยสำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี คุณงามความดีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้กับพระอุปัชฌาย์อาจารย์ พ่อแม่ และผู้มีพระคุณทุกๆ ท่าน ที่ให้กำเนิดทั้งร่างกายและจิตใจ ตลอดจนอบรมบ่มนิสัยส่งเสริมให้ศึกษาเล่าเรียน จนประสบความสำเร็จในวันนี้

พระมหาสมศักดิ์ ธีรวโส (แหวนคำ)

๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	๗
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภาพ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา	๗
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นเมือง	๒๖
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นชนบท	๓๙
๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีความร่วมมือทางสังคม	๔๓
๒.๕ ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วม	๕๙
๒.๖ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาที่ยั่งยืน	๖๓
๒.๗ แนวคิดกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน	๖๘
๒.๘ ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่วิจัย	๗๔
๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๑
๒.๑๐ กรอบแนวคิด	๘๖
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๗
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๘๘
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๙

๓.๔ ลักษณะเครื่องมือ	๘๙
๓.๕ การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล	๙๐
๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๙๑
๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล	๙๓
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๙๔
๔.๑ กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนในเทศบาลตำบล เชียงคำและชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา	๙๔
๔.๒ การมีส่วนร่วมกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทของเทศบาลตำบล เชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา	๑๑๓
๔.๓ ปัญหาและอุปสรรคกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนใน เทศบาลตำบลเชียงคำและชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอ เชียงคำ จังหวัดพะเยา	๑๒๖
๔.๔ วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชนในเทศบาลตำบล เชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา	๑๓๓
๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๔๐
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๑๔๑
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๔๑
๕.๒ ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนา	๑๔๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๕๒
บรรณานุกรม	๑๕๔
ภาคผนวก	๑๕๕
ภาคผนวก ก แบบสอบถามสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๕๖
ภาคผนวก ข ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (CVI)	๑๕๙
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของ เครื่องมือในการวิจัย	๑๖๑
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก	๑๗๐
ภาคผนวก จ ภาพถ่ายในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๙๐
ประวัติผู้วิจัย	๒๐๐

สารบัญตาราง

เรื่อง

หน้า

ตารางที่ ๓.๑

๘๘

ตารางที่ ๓.๒

๘๘

ตารางที่ ๓.๓

๑๒๔

สารบัญแผนภูมิ

เรื่อง	หน้า
๑.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๖
๑.๒ สรุป กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืน	๑๑๑
๑.๓ สรุปองค์รวมการมีส่วนร่วมกระบวนการพัฒนาชุมชน	๑๒๗
๑.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๓๙

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	๗
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญแผนภาพ	ญ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา	๗
๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นเมือง	๒๖
๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นชนบท	๓๙
๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีความร่วมมือทางสังคม	๔๓
๒.๕ ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วม	๕๙
๒.๖ แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาที่ยั่งยืน	๖๓
๒.๗ แนวคิดกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน	๖๘
๒.๘ ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่วิจัย	๗๔
๒.๙ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘๑
๒.๑๐ กรอบแนวคิด	๘๖
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๘๗
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๘๗
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	๘๘
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๘๙

๓.๔ ลักษณะเครื่องมือ	๘๙
๓.๕ การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล	๙๐
๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๙๑
๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล	๙๓

บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ๙๔

๔.๑ กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนในเทศบาลตำบล เชียงคำและชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา	๙๔
๔.๒ การมีส่วนร่วมกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทของเทศบาลตำบล เชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา	๑๑๓
๔.๓ ปัญหาและอุปสรรคกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนใน เทศบาลตำบลเชียงคำและชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอ เชียงคำ จังหวัดพะเยา	๑๒๖
๔.๔ วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชนในเทศบาลตำบล เชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา	๑๓๓
๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๔๐

บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ๑๔๑

๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๔๑
๕.๒ ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนา	๑๔๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๕๒

บรรณานุกรม ๑๕๔

ภาคผนวก	๑๕๕
ภาคผนวก ก แบบสอบถามสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๕๖
ภาคผนวก ข ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม (CVI)	๑๕๙
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของ เครื่องมือในการวิจัย	๑๖๑
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก	๑๗๐
ภาคผนวก จ ภาพถ่ายในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญ	๑๙๐

ประวัติผู้วิจัย ๒๐๐

สารบัญตาราง

เรื่อง	หน้า
ตารางที่ ๓.๑	๘๘
ตารางที่ ๓.๒	๘๘
ตารางที่ ๓.๓	๑๒๔

สารบัญแผนภูมิ

เรื่อง	หน้า
๑.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๖
๑.๒ สรุป กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืน	๑๑๑
๑.๓ สรุปองค์รวมการมีส่วนร่วมกระบวนการพัฒนาชุมชน	๑๒๗
๑.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย	๑๓๙

บทที่ ๒

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบทสู่ความยั่งยืน ของเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ” ผู้ดำเนินการวิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบทสู่ความยั่งยืน เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย โดยผู้วิจัยได้แบ่งประเภทของแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นเมือง
- ๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นชนบท
- ๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีความร่วมมือทางสังคม
- ๒.๕ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน
- ๒.๖ แนวคิดกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน
- ๒.๗ ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่วิจัย
- ๒.๘ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๙ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา ผู้วิจัยได้ประมวลมาจากแนวคิดของนักวิชาการ โดยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ ความหมาย แนวคิดและทฤษฎี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า “การพัฒนา” ในภาษาไทยมาจาก “วทฒน” ในบาลี และ “วรฺจน” ในภาษาสันสกฤต แปลว่า ความเจริญ^๑

สนธยา พลศรี ได้ให้ความหมายและอธิบายไว้ว่า “การพัฒนา” มาจากคำภาษาบาลีว่า วทฒน (วัด-ทะ-นะ) แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็นสองส่วน คือการพัฒนาคนเรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คนเช่น วัตถุ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ เรียกว่า พัฒนา หรือวัฒนา เช่น การก่อสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ สะพาน โรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น และสนธยา พลศรี ยังได้สรุปแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ ที่กล่าวถึงความหมายของ “การพัฒนา” ไว้ดังนี้คือ

๑. การทำให้ดีขึ้น เจริญก้าวหน้าขึ้นโดยไม่หยุดนิ่ง

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗๙.

๒. การเปลี่ยนแปลงสภาพที่ไม่พอใจ ไปสู่สภาพที่น่าพอใจอย่างมีระบบ
๓. การกระจายรายได้ของบุคคลไปสู่ชุมชน
๔. กระบวนการเจริญเติบโตในทางเศรษฐกิจ
๕. กระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชนบท ทั้งด้านเศรษฐกิจและ สังคม
๖. กระบวนการจัดการองค์การทางสังคมที่สามารถไปสู่สภาพที่ดีกว่า
๗. การปรับปรุงระบบสังคมให้ทันสมัย
๘. การเพิ่มขีดความสามารถของสังคมอย่างสูงสุด
๙. การเปลี่ยนแปลงในระบบทั้งคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม
๑๐. การเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทาง หรือวางแผนไว้ล่วงหน้า
๑๑. การสร้างความเสมอภาคด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และระหว่างชุมชน

ต่างๆ

๑๒. การปรับปรุงเงื่อนไขต่างๆ ที่สังคมไม่พึงปรารถนาและแบ่งแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

ออกได้เป็น ๓ กลุ่มลักษณะดังนี้กลุ่มที่ ๑ มีความคิดเห็นว่า “การพัฒนา” หมายถึงความเจริญเติบโต (Growth) คือ เป็นการเพิ่มผลผลิต ซึ่งกระทำโดย ระบบสังคมร่วมกับสิ่งแวดล้อม เช่น การผลิตข้าวเพิ่มขึ้น การสร้างถนน สะพาน เขื่อน เป็นต้น กลุ่มที่ ๒ มีความคิดเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบกระทำการ เช่น มีการเปลี่ยนแปลงระบบสังคม ระบบการเมือง และระบบการบริหาร กลุ่มที่ ๓ มีความคิดเห็นว่า การพัฒนาเป็นการเน้นถึงวัตถุประสงค์หลักถ้าเป็นการบริหาร ก็ต้องบริหารด้วยวัตถุประสงค์ คือ การทำงานที่มุ่งเน้นวัตถุประสงค์เป็นหลัก กล่าวคือ การพัฒนาต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และความต้องการที่ได้รับความเห็นชอบหรือ การสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง^๒

“การพัฒนา” มาจากคำภาษาบาลี ว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับ การพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่างๆ เรียกว่า พัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การก่อสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ สะพาน โรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น จึงเป็นเรื่องของการเพิ่มพูน ขยายทำให้มากขึ้นหรือทำให้โตขึ้นในทางวัตถุ และได้เสนอข้อคิดไว้ว่า คำว่า “การพัฒนา” หรือคำว่า “เจริญ” นั้นไม่ได้แปลว่าทำให้มากขึ้นเพิ่มพูนขึ้นอย่างเดียวเท่านั้นแต่มีความหมายว่า รก เช่น น สียา โลภทณโน แปลว่าไม่ควรเป็นคนรกโลกอีกด้วย ดังนั้นการพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่ทำแล้วมีความเจริญจริงๆ คือไม่เกิดปัญหาตามมาหรือไม่เสื่อมถอยลงไปกว่าเดิม ถ้าเกิดปัญหาหรือเสื่อมลงก็ไม่ใช่เป็นการพัฒนา

^๒ สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๘.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวว่า การพัฒนาทุกอย่างต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นก่อนแล้วจะต่อมีสิ่งอื่นหรือมีลักษณะอื่นเข้ามาผสมจึงจะเรียกการเปลี่ยนแปลงแบบนี้ว่าการพัฒนา ลักษณะที่เพิ่มเข้ามาที่สำคัญนั้นคือทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดไว้ล่วงหน้า^๓

โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาที่น่าจะส่งผลต่อคนส่วนใหญ่ใน ๓ ลักษณะด้วยกัน คือ:

๑. การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้า ซึ่งถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจก็เรียกว่า ความเจริญทางเศรษฐกิจ ถ้าเป็นด้านสังคมก็เป็นเรื่องของความมีเหตุผล ตลอดจนระบบและกลไกซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ และลดความขัดแย้งโดยสันติวิธี เรื่องความก้าวหน้านี้ได้กลายเป็นเรื่องที่ได้รับการเอาใจใส่กันมาก และมีคนส่วนหนึ่งเห็นว่า การพัฒนานั้น หมายถึง เรื่องของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างเดียว ซึ่งตามทัศนะของการพัฒนาโดยทั่วไปนั้น ควรหมายถึง เรื่องความก้าวหน้าทางสังคมด้วย ไม่เฉพาะแต่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเท่านั้น

๒. การพัฒนา หมายถึง ความมั่นคง ถ้าในทางเศรษฐกิจเราต้องการให้ระบบเศรษฐกิจเป็นระบบที่มั่นคงมีเสถียรภาพ ไม่มีปัญหาเงินเฟ้อ เงินฝืด ในทางสังคมก็เช่นกันเราต้องการเห็นความมั่นคงทางสังคม เป็นสังคมที่สงบสุข สังคมที่สามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้โดยปราศจากความรุนแรง ความมั่นคงจึงเป็นเรื่องใหญ่และในการพัฒนาที่ต้องคิดถึงเรื่องนี้ด้วย

๓. การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้าและความมั่นคง การพัฒนายังควร หมายถึง ความเป็นธรรมอีกด้วย โดยเฉพาะความเป็นธรรมในลักษณะที่ว่าประชาชนทุกคนที่เป็นสมาชิกของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม และได้รับผลตอบแทนจากการที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาตามควร ดังนั้นการพัฒนาที่เราต้องการจึงควรเป็นการพัฒนาในรูปแบบที่ช่วยสร้างความเป็นธรรมด้วย^๔

ทิตยา สุวรรณชฎ ได้อธิบายการพัฒนาไว้ว่า การพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการและได้กำหนดทิศทางและมุ่งที่จะควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงด้วยสภาวะการพัฒนาเป็นสภาวะสมาชิกของสังคมได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนได้เต็มที่โดยไม่มีสภาวะครอบงำ เช่นความบีบคั้นทางการเมือง ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ หรือความไม่สมบูรณ์ในอนามัย ทุกคนสามารถที่จะนำเอาศักยภาพของตนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ เช่น การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของไทยไม่สามารถจะใช้รถแทรกเตอร์แบบอเมริกาได้ ม.ร.ว. เทพฤทธิ์ เทวกุล ได้ประดิษฐ์ “ควายเหล็ก” ขึ้นมาใช้ไถนาในสภาพแวดล้อมของสังคมไทย^๕

^๓ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีการพัฒนาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็มเทรดดิ้ง, ๒๕๒๒), หน้า ๑๓.

^๔ โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์, **การพัฒนาประเทศไทย**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๒), หน้า ๒๕.

^๕ ทิตยา สุวรรณชฎ, “สังคมวิทยา”, ใน **วิทยาศาสตร์สังคม**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๗), หน้า ๑๘๗ – ๑๘๙.

วิทยากร เชียงกุล กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจ และความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษาสังแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรมและจิตใจทางด้านต่างๆ ด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเราเรียกกันว่าเป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า^๖

จ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ อธิบายว่า ตามทฤษฎีของพระพุทธศาสนา การพัฒนาตรงกับคำว่า ภาวนา ซึ่งหมายถึงการทำให้เจริญงอกงาม (ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Development) หากพิจารณาจากรากศัพท์ คำว่า พัฒนามาจากภาษาบาลีว่า วัฒนะ หรือวัฒนา คำนี้หมายถึงความเจริญก้าวหน้า หรือภาวะยืนยวนนาน เช่น คำว่า อายุวัฒนะ หมายถึง ทำให้อายุยืนนาน อันหมายรวมไปถึง ความเป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรงดีไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียน และนอกจากนี้ คำว่า วัฒนะ หมายถึงรกรุ่งรัง ไม่มีอะไรเปรียบเลยก็ได้ เช่น คำว่า น ลียา โลกวตฺตโน หมายถึง เป็นคนรกรกโลก เป็นสิ่ง/เป็นคนในโลกไม่ต้องการ อย่่างไรก็ตาม คำว่า การพัฒนาในที่นี้เป็นคำที่กำหนดให้มีคุณค่าและตามหลักการของพระพุทธศาสนา การพัฒนาต้องดำเนินไปพร้อมๆ กัน ๔ ทางคือ การพัฒนาทางด้านกายภาพ การพัฒนาศีลธรรมและ/หรือ การพัฒนาสังคม การพัฒนาทางด้านจิตใจ และการพัฒนาทางด้านปัญญา นอกจากนี้พระพุทธศาสนาพิจารณาว่าการพัฒนาเป็นกระบวนการพยายามที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลงฟื้นฟู และปรับปรุงทั้งตนเองและสังคมรอบข้างให้ดีขึ้นและมีความหมายมากยิ่งขึ้น แต่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวอยู่กับการบวนการพัฒนาขึ้นอยู่กับบุคคลเป็นสำคัญ^๗

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงการพัฒนาไว้ในหนังสือ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม สรุปได้ว่า มี ๔ แนวทาง ดังนี้

๑. กายภาวนา คือ การพัฒนาทางศักยภาพทางกายหรืออินทรีย์ภายในมิให้ก่อโทษแต่ให้เกิดประโยชน์สร้างสรรค์

๒. สีสภาวนา คือ การพัฒนาด้านพฤติกรรมหรือการแสดงออกทางกายให้มีศีล มีระเบียบวินัยและเป็นมิตรกับสภาพสิ่งแวดล้อม

๓. จิตตภาวนา คือ การพัฒนาด้านจิตใจให้เข้มแข็งมีคุณธรรมนำชีวิต มีสุขภาพจิตที่ดี มีคุณภาพและบริสุทธิ์มีความตั้งมั่น ขยันหมั่นเพียร มีสมาธิ มีจิตเบิกบานอยู่เสมอ

๔. ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาด้านปัญญาความนึกคิด ไหวพริบ การแก้ปัญหาต่างๆ ของตนและคนอื่นด้วยเหตุผลเข้าใจต่อสภาวะต่างๆ ตามความเป็นจริง^๘

^๖ วิทยา เชียงกุล, **การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย: บทวิเคราะห์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฉับแกระ, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗ - ๑๘.

^๗ จ่านงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๗ - ๑๑๘.

^๘ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๖๒๑.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ยังได้กล่าวถึงการพัฒนาไว้ในหนังสือ ทศวรรษธรรมทัศน์ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) หมวดสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สรุปความได้ว่า การพัฒนา มี ๒ ความหมายโดยมีการพัฒนามนุษย์ (Human Development) และการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Sciences and Technology) ซึ่งเปลี่ยนแนวทางมาเป็นค้นหาความรู้ เพื่อให้มนุษย์ได้ความรู้ที่จะมาจัดความสัมพันธ์ให้มนุษย์อยู่กับธรรมชาติได้อย่างดี โดยเกื้อกูลซึ่งกันและกันและเทคโนโลยีก็ผลิตและให้พื้นฐานความคิดใหม่นั้นด้วยแรงจูงใจใหม่ที่ต่างไปอีกแบบหนึ่งเราก็มีวิทยาศาสตร์ได้ ที่เทคโนโลยีได้ แต่มีด้วยฐานความคิดที่ต่างออกไป ทั้งนี้การพัฒนาดังกล่าวมาเกิดขึ้นบนฐานที่ผิดพลาด ๓ ระดับ คือ

๑. เป็นไปตามกระแสการพัฒนาแบบไม่ยั่งยืนซึ่งมีรากฐานความคิดที่ผิดพลาดตามอย่างประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย

๒. ดำเนินการพัฒนาด้วยการกระตุ้นแรงจูงใจที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากผู้นำหรือผู้บริหารประเทศไม่เข้าใจเพียงพอต่อปัจจัยที่ทำให้เกิดการพัฒนาในประเทศที่พัฒนานานานมาก่อน จักรวรรดิอังกฤษมาผิดพลาด

๓. ประชาชนเข้าร่วมกระบวนการพัฒนา โดยไม่มีการศึกษาที่จะเตรียมตัวให้พร้อมที่จะเป็นปัจจัยที่ดีในกระบวนการพัฒนานั้น^๙

วิรัช วิรัชนิการวรรณ กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี ก็ไม่เรียกว่าการพัฒนา ขณะเดียวกัน การพัฒนามิได้หมายถึงการเพิ่มขึ้นปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชาชนเท่านั้น แต่หมายความรวมถึงการเพิ่มความพึงพอใจและเพิ่มความสุขของประชาชนด้วย^{๑๐}

พัฒน์ บุญรัตพันธุ์ ให้ความหมายไว้ว่า “การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการอย่างหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือน ยั่วยุ และส่งเสริมประชาชนในชนบทให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น และเสริมสร้างท้องถิ่นให้ก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมและการดูแลตนเองตามระบอบประชาธิปไตย”^{๑๑}

อาร์เธอร์ ดันฮัม (Arthur Dunham) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาชุมชน คือ การรวมกำลังดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้มีความเป็นปึกแผ่นและดำเนินการไปในแนวทางที่ตนต้องการ โดยอาศัยความร่วมมือกำลังของประชาชนในชุมชนนั้นในการช่วยเหลือตัวเองและร่วมมือกัน

^๙ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) หมวดสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๖ - ๗.

^{๑๐} วิรัช วิรัชนิการวรรณ, การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฟอร์เพช, ๒๕๔๙), หน้า ๘.

^{๑๑} จำรัส นวลนิม, การศึกษากับการพัฒนาประเทศ แนวความคิดและวิธีปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ โอ.เอส.พรีนตติ้ง เฮาส์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๒๙.

ดำเนินงาน แต่มักจะได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากหน่วยราชการหรือองค์การอาสาสมัครอื่นๆ^{๑๒}

สนธยา พลศรี กล่าวไว้ว่า เมื่อการพัฒนาถูกกำหนดความหมายจากหลายแหล่งและหลายสาขาวิชา ทำให้ลักษณะของการพัฒนามีหลายประการ แต่ลักษณะที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้

๑. เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เช่น ด้านสุขภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น หรือให้มีความเหมาะสมอันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงในด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวเท่านั้น หรืออาจจะเรียกได้ว่าต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ

๒. มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอน และอย่างต่อเนื่องกัน โดยแต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นลำดับ ไม่สามารถข้ามขั้นตอนหนึ่งได้

๓. มีลักษณะเป็นพลวัต คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่งแต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบรวดเร็วหรือช้าๆ ปริมาณมากหรือน้อยก็ได้

๔. เป็นแผนและโครงการ คือ เกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะเปลี่ยนแปลง ใคร ด้านใด ด้วยวิธีการใด เมื่อไร ใช้งบประมาณเท่าใด ใครรับผิดชอบ เป็นต้นไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า

๕. เป็นวิธีการ คือ การพัฒนาเป็นมรรควิธี หรือกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนาการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชน ต่างก็เป็นวิธีการพัฒนาแบบหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง

๖. เป็นปฏิบัติการ คือ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่เป็นเพียงแนวความคิด หรือเป็นเพียงแนวคิด หรือเป็นเพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้น เพราะการพัฒนาเป็นวิธีการที่ต้องนำมาใช้ปฏิบัติจริงจึงจะเกิดผลตามที่ต้องการ

๗. เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่สามารถจัดทำแผนโครงการและคิดค้นวิธีการพัฒนาตนเองและสิ่งต่างๆ ได้ การเปลี่ยนแปลงใดก็ตามถ้าไม่ได้เกิดจากการกระทำของมนุษย์แล้ว จะไม่ใช่การพัฒนาแม้ว่าจะมีลักษณะอื่นๆ เหมือนกับการพัฒนาก็ตาม

๘. ผลที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมหรือพึงพอใจ ทำให้มนุษย์และสังคมมีความสุข เพราะการพัฒนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์นั่นเอง

๙. มีเกณฑ์หรือเครื่องชี้วัด คือ สามารถบอกได้ว่าลักษณะที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นการพัฒนาหรือไม่ ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น เปรียบเทียบกับสภาพเดิมก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการชี้วัดในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านคุณภาพสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากมนุษย์และสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของการพัฒนา จึงมีความ

^{๑๒} Dunham Arthur, "The Outlook for Community Development", in *The Social Welfare Forum*, (Proceedings of The National Conference on Social Welfare, 1958), p. 3.

จำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยการพัฒนาใหม่ๆ จึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ^{๑๓}

สมบุรณ์ สุขสำราญ ได้กล่าวไว้ว่า สารสำคัญของความคิดเกี่ยวกับการพัฒนานั้นเนื่องมาจากปรัชญาพื้นฐานของพุทธศาสนาที่ปรารถนาชี้ทางหลุดพ้นจากความทุกข์และชี้ทางสู่ความสุขให้แก่มนุษย์ตามหลักคำสอนนี้ พุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะพระสงฆ์มีหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์อื่นๆ ให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ดังนั้น การช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้พ้นจากสภาพความด้อยพัฒนา ด้อยการศึกษา ความสำคัญของการพัฒนา โดยการช่วยเหลือกัน ทั้งการอบรมในศาสนาธรรม และประสบการณ์ มีอิทธิพลสำคัญต่อการก่อรูปแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของพระสงฆ์^{๑๔}

สรุปได้ว่า การพัฒนา คือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจสังคมการเมือง วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน สภาพสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่เจริญขึ้น ดีขึ้นอย่างมีทิศทางมีเป้าหมายด้วยคนของชุมชนนั้นๆ เริ่มต้นตั้งแต่การรับรู้ถึงปัญหาความต้องการของตนเอง โดยขอความช่วยเหลือจากภายนอกหรือจากภาครัฐบาลให้น้อยที่สุดการดำเนินการพัฒนาต้องใช้วิธีการที่ถูกต้องพร้อมกับมีความที่เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชนอาจทำเป็นโครงการต่างๆ เพื่อจะเปลี่ยนแปลงปรับปรุงคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีควบคู่ไปกับการพัฒนาวัตถุโดยใช้วิธีการที่เหมาะสมกับชุมชนนั้นๆ เป็นการกระทำที่ถูกต้องดำเนินการที่ต่อเนื่องอย่างเป็นระบบมีขั้นตอนและได้รับการยอมรับของส่วนรวมในชุมชน

๒.๑.๑ ปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนา

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนานั้นมีนักวิชาการกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

พัฒน์ บุญยรัตพันธุ์ กล่าวว่าปรัชญาของการพัฒนานั้นคือ

ประการแรก ที่เดียว ตั้งอยู่บนรากฐานอันมั่นคงแห่งความศรัทธาในตัวตนว่า เป็นทรัพยากรที่มีความหมาย และสำคัญที่สุด มนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้นถ้ามีโอกาส การพัฒนาทั้งหลายจะปราศจากผลสิ้น ถ้าหากมองข้ามในเรื่องการพัฒนาบุคคลแต่ละคนให้มีพรสวรรค์ถูกทางและมีขีดความสามารถสูงขึ้น

ประการที่สอง การพัฒนาชุมชนก็คือ ความศรัทธาในเรื่องความยุติธรรมของสังคม (Social Justice) การมุ่งขจัดความขัดแย้งและความเหลื่อมล้ำต่ำสูงที่เห็นได้ชัดในหมู่มวลชนนั้นเป็นเรื่องที่อารยะสังคมพึงยึดมั่น

ประการสุดท้าย ความไม่รู้ ความด้อย และการใช้กำลังบังคับ เป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการพัฒนา และความเจริญรุดหน้าจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยวิธีการให้การศึกษาเท่านั้น การ

^{๑๓} สนธยา พลศรี, กระบวนการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๖.

^{๑๔} สมบุรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๓๐), หน้า ๕๓.

ให้การศึกษาและการให้โอกาสจะช่วยดึงพลังซ่อนเร้นในตัวคนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม และการพัฒนาจะมีประสิทธิภาพได้ก็จะต้องยึดหลักการรวมกลุ่มและการทำงานกับกลุ่ม เพราะมนุษย์เราเป็นสัตว์สังคม การอยู่รวมกันเป็นกลุ่มและการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม จะช่วยให้คนได้เจริญเติบโตโดยเร็วที่สุด^{๑๕}

สนธยา พลศรี กล่าวว่า การพัฒนามีแนวความคิดที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑. คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากที่สุดของชุมชน ปรัชญาของการพัฒนาชุมชนเชื่อมั่นในพลังความสามารถของคน การดำรงอยู่ หรือการล่มสลายของชุมชน การพัฒนาหรือเสื่อมถอยของชุมชน ขึ้นอยู่กับคนในชุมชนเป็นสำคัญ การพัฒนาชุมชนจึงต้องให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คือพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองและชุมชนจนมีมาตรฐานในการดำรงชีวิตหรือมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความพร้อมที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองในระดับหนึ่ง

๒. การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามาร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในทุกๆ ขั้นตอน ทั้งร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า การพัฒนาชุมชนเป็นของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงเป็นแนวความคิดที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาชุมชน

๓. การช่วยเหลือตัวเองของชุมชน จากความเชื่อในปรัชญาเรื่องศักยภาพและพลังความสามารถของชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนและชุมชนให้สามารถที่จะพัฒนาชุมชนได้ด้วยตัวเอง การขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน ต้องเป็นสิ่งที่เกินขีดความสามารถของชุมชนเท่านั้น เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ศีลธรรม และสุขภาพ

๔. การใช้ทรัพยากรในชุมชน การพัฒนาชุมชนได้ผลประโยชน์ย่อมเกิดขึ้นแก่ชุมชนนั้น ดังนั้น นอกจากการพัฒนาชุมชนด้วยการช่วยตนเองของคนในชุมชนแล้ว ต้องใช้ทรัพยากรต่างๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่มีอยู่ในชุมชน ไม่หวังพึ่งพาจากภายนอกชุมชน เพราะชุมชนอื่นๆ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเช่นเดียวกัน ในเรื่องของการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาชุมชนนี้ ส่วนหนึ่งรัฐบาลจะให้การสนับสนุน แต่มักจะเป็นโครงการขนาดใหญ่ ต้องใช้ทรัพยากรมาก เป็นแผนและโครงการที่รัฐดำเนินการผ่านหน่วยงานราชการ ไม่ใช่เป็นแผนและโครงการพัฒนาของประชาชนในชุมชน

๕. การริเริ่มของประชาชนในชุมชน ปรัชญาการพัฒนาชุมชนเชื่อในสิทธิเสรีภาพของคน การพัฒนาชุมชนต้องเกิดจากความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชนโดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่มในการจัดทำโครงการ ไม่ใช่ถูกกำหนดโดยบุคคลหรือหน่วยงานนอกชุมชน การดำเนินงานพัฒนาในขั้นตอนต่างๆ ต้องให้ประชาชนในชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบหน่วยงานอื่นควรเป็นหน่วยที่สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น แนวความคิดดังกล่าวนี้ จะเกิดขึ้นได้โดยวิธีให้การศึกษาแก่ชุมชนจนมีความรู้

^{๑๕} พัฒน์ บุญยรัตพันธุ์, การสร้างพลังชุมชนโดยขบวนการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัท เลิฟและลิฟเพรส จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒.

ความสามารถในระดับที่เรียกว่า คิดเป็น ทำเป็น จนมีความสามารถที่ค้นหาปัญหา วิธีการแก้ปัญหา และดำเนินการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง

๖. ชีตความสามารถของชุมชนและรัฐบาล การพัฒนาชุมชนมุ่งเน้นให้ดำเนินการโดยคนและทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ เพราะรัฐบาลมีขีดความสามารถจำกัด ทั้งบุคลากร งบประมาณ หรือทรัพยากร ระบบการบริหารและดำเนินงานพัฒนา ส่วนประชาชนในชุมชนเองก็มีขีดจำกัดในเรื่องความไม่พร้อมของคนและทรัพยากรที่ใช้ในการพัฒนาไม่เพียงพอ ดังนั้น การจะดำเนินงานพัฒนาชุมชนในชุมชนใดจึงต้องคำนึงถึงขีดความสามารถของชุมชนและรัฐบาล กล่าวคือ ชุมชนที่มีความพร้อมมากก็พึ่งขีดความสามารถของตนเองมาก ชุมชนที่มีความพร้อมน้อย รัฐบาลก็เข้าไปให้ความสนับสนุนมากขึ้น ชีตความสามารถของชุมชนและรัฐจะต้องเป็นสัดส่วนและสอดคล้องซึ่งกันและกัน

๗. การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ต้องเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน ไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว เพราะทั้งรัฐบาลและประชาชนในชุมชนต่างก็มีขีดความสามารถที่จำกัดไม่สามารถดำเนินการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้ การร่วมมือระหว่างรัฐบาลและประชาชนนี้ต้องตั้งอยู่บนปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนาชุมชน คือ การช่วยเหลือตัวเอง การใช้ทรัพยากรในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐบาลอย่างเหมาะสม นอกจากการร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชนในชุมชนแล้ว ยังสามารถขอการสนับสนุนจากภาคเอกชนและชุมชนภายนอกที่พร้อมจะให้การสนับสนุนได้อีกทางหนึ่ง

๘. การพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ การพัฒนาชุมชนต้องดำเนินการไปพร้อมๆ กันหลายด้าน จะมุ่งเพียงด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนมีหลายกิจกรรมการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต้องสอดคล้องและเป็นแนวทางเดียวกัน เพื่อการประหยัดแรงงานงบประมาณ และเวลาที่ใช้ การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องเกี่ยวข้องกับบุคคล หน่วยงานและองค์กรต่างๆ เป็นจำนวนมาก ต้องใช้การประสานงานที่ดี จึงจะประสบความสำเร็จ

๙. ความสมดุลในการพัฒนา การพัฒนาชุมชนมีกิจกรรมที่ต้องดำเนินการหลายด้าน ไม่ใช่มีเพียงกิจกรรมเดียว ต้องดำเนินการไปพร้อมกันทุกด้าน ไม่มุ่งในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เพราะทุกกิจกรรมมีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด จึงต้องคำนึงถึงความสมดุลในการพัฒนาด้วย เช่น ความสมดุลระหว่างการพัฒนาคนกับสิ่งแวดล้อม ความสมดุลระหว่างสิ่งที่ป็นรูปธรรมกับนามธรรม ความสมดุลระหว่างการพัฒนาร่างกายกับจิตใจของคน ความสมดุลระหว่างเพศ และวัย เป็นต้น

๑๐. การศึกษาภาคชีวิต การพัฒนาชุมชนมีลักษณะเป็นการให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่องกันไปตลอดชีวิต การพัฒนาชุมชนจึงมีลักษณะที่เป็นกระบวนการ เป็นวิธีการ เป็นโครงการ และเป็นขบวนการทางสังคม

๑๐.๑ การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ (Process) คือมีความต่อเนื่องของปฏิกิริยาโต้ตอบกันของคนในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงต้องมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนต่อเนื่องกันจะขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไม่ได้

๑๐.๒ การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการ (Method) ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้จึงต้องกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงานให้ชัดเจน มีความสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาล ความต้องการของประชาชนในชุมชนและเหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของชุมชน

๑๐.๓ การพัฒนาชุมชนเป็นโครงการ (Program) ประกอบด้วยเนื้อหาและแผนงานย่อยที่เน้นความคิดริเริ่มของชุมชน การสนับสนุนส่งเสริมความก้าวหน้าของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การสนับสนุนจากรัฐบาลและการประสานงานระหว่างบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

๑๐.๔ การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการทางสังคม (Social Process) ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การแพร่ระบาดทางอารมณ์ อันก่อให้เกิดพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงต้องใช้แรงจูงใจกระตุ้นให้ประชาชนมีความตื่นตัว เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา (Movement) ไม่เฉื่อยชาหรือท้อถอย^{๑๖}

สรุปได้ว่า ปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนานั้นต้องตั้งอยู่บนรากฐานอันมั่นคงแห่งความศรัทธาในตัวเองว่าเป็นทรัพยากรที่มีความหมาย และสำคัญที่สุด มนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองให้ดีขึ้นถ้ามีโอกาส การพัฒนาทั้งหลายจะปราศจากผลสิ้น ถ้าหากมองข้ามในเรื่องการพัฒนาบุคคลแต่ละคนให้มีพรสวรรค์ที่ถูกทางและมีขีดความสามารถสูงขึ้น

๒.๑.๒ หลักการและวิธีการพัฒนา

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการและวิธีการพัฒนา นั้นมีนักวิชาการกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

องค์การสหประชาชาติ (UN. Development of Economic and Social Affair) ได้กำหนดหลักการพัฒนา มี ๑๐ ประการ คือ

๑. การพัฒนาต้องตอบสนองความต้องการอันแท้จริงของประชาชนในชุมชน ด้วยการริเริ่มจากประชาชน และเริ่มต้นจากโครงการง่ายไปสู่โครงการที่ยากขึ้น

๒. การพัฒนามีลักษณะเป็นโครงการอเนกประสงค์ ต้องอาศัยความร่วมมือของนักวิชาการหลายสาขา และผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย

๓. การพัฒนาต้องเปลี่ยนแปลงเจตคติของประชาชนไปพร้อมๆ กับกิจกรรมด้านอื่นๆ

๔. การพัฒนาต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่เพื่อเป็นการสร้างพลังชุมชนและองค์กรของประชาชนขึ้น

๕. การพัฒนาต้องค้นหา และพัฒนาผู้นำชุมชนในด้านต่างๆ ตามลักษณะของกิจกรรมและความจำเป็นของแต่ละชุมชน

๖. การพัฒนาต้องยอมรับในสถานภาพ บทบาทของสตรี และเยาวชนเปิดโอกาสให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้มากที่สุด เพราะสตรีและเยาวชนมีผลต่อการขยายตัวของงานและการรับช่วงของงานพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดี

๗. การพัฒนาของประชาชนจะประสบความสำเร็จอย่างเต็มที่ ถ้าหากรัฐบาลมีความพร้อมและให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง

^{๑๖} สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ โอ. เอส.พรินต์ติ้ง เฮาส์, ๒๕๔๗), หน้า ๔๔ - ๔๖.

๘. การพัฒนาต้องมีนโยบายและการวางแผนตั้งแต่ระดับประเทศถึงระดับท้องถิ่น โดยการบริหารงานทุกระดับจะต้องมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

๙. การพัฒนาต้องสนับสนุนให้องค์กรของภาคเอกชน องค์กรอาสาสมัครต่างๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย

๑๐. การพัฒนาต้องมีการวางแผนให้เกิดการพัฒนาพร้อมๆ กัน ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติหรือระดับประเทศ ^{๑๗}

พาดิ อนันตชัย กล่าวว่า วิธีการพัฒนาเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ในทางที่ดีขึ้นนั้น มีวิธีการที่สำคัญอยู่ ๒ วิธี คือ การให้การศึกษาแก่ชุมชน และการจัดตั้งและพัฒนากลุ่ม เพื่อให้กลุ่มสามารถดำเนินงานได้ด้วยตนเองเพื่อประโยชน์ของกลุ่มเป็นสำคัญอันเป็นผลให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ในชุมชน วิธีการทั้ง ๒ คือ

๑. การให้การศึกษาแก่ชุมชน การให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลสามารถพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ ทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ทั้งของตนเองและสังคม ซึ่งอาจจะได้รับการถ่ายทอด การเรียนรู้ หรือได้จากประสบการณ์ การศึกษาจึงเป็นกิจกรรมที่จะช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเองและสังคมให้เจริญก้าวหน้าได้

๒. การจัดกลุ่มและพัฒนากลุ่ม กลุ่มกับงานพัฒนาชุมชนเป็นของคู่กัน หากไม่มีการรวมกลุ่มก็ไม่มีการพัฒนาชุมชนทั้งนี้เพราะกลุ่มช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาความคิดของประชาชน ด้วยการทำงานร่วมกันในการปรับปรุงการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น ^{๑๘}

สรุปได้ว่า หลักการพัฒนาเป็นกระบวนการให้การศึกษาแก่ชุมชน ซึ่งในกระบวนการให้ การศึกษานั้น ได้เกิดขึ้นบนสถานะแห่งความเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ก็เพื่อให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมจัดการ ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนของตนเองให้มากที่สุด ท้ายที่สุดแล้วประชาชน ต้องสามารถตัดสินใจและลงมือแก้ปัญหาของตนเองได้อย่างมี ประสิทธิภาพ เพราะสภาพการณ์ใน ปัจจุบันเป็นยุคแห่งการแย่งชิงทรัพยากรซึ่งมีจำนวนน้อยลง การแย่งชิงทรัพยากรเหล่านี้หาก ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ชุมชนของตนเองแล้ว ย่อมไม่อาจ พัฒนาชุมชนของตนเองได้ อย่างไรก็ตามการจะตั้งความ คาดหวังเฉพาะส่วนของชุมชนหมดก็ไม่ได้ เพราะชุมชนยังขาดการวิเคราะห์และข้อมูลที่เป็นระบบ จึงจำเป็นต้องอาศัยนักพัฒนภายนอกอยู่ส่วน หนึ่ง กระบวนการพัฒนาชุมชนจะต้องอาศัยการมี ส่วนร่วมของทุกฝ่ายจึงจะประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการที่มีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง

^{๑๗} UN. Development of Economic and Social Affair, Community Development and Related Service, (New York: United Nation Republication, 1960), pp. 8 - 13.

^{๑๘} พาดิ อนันตชัย, กระบวนการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (นครปฐม: สำนักพิมพ์สถาบันราชภัฏ- นครปฐม, ๒๕๔๒), หน้า ๘ - ๑๐.

๒.๑.๓ องค์ประกอบของการพัฒนา

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการพัฒนา นั้นมีนักวิชาการกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

สนธยา พลศรี กล่าวว่าการพัฒนาชุมชนมีองค์ประกอบที่สำคัญดังต่อไปนี้คือ

๑. คนในชุมชน คนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของการพัฒนาชุมชน เนื่องจากการพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาของคน โดยความร่วมมือกันของคนและเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนโดยตรง ทั้งที่เป็นบุคคล กลุ่มและองค์กรต่างๆ

๒. ทุนของชุมชน ทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจและทุนสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคม ได้แก่ คุณภาพของคน การจัดระเบียบทางสังคม สถาบันทางสังคม กลุ่มองค์กรต่างๆ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม เทคโนโลยีต่างๆ เป็นต้น ทุนทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ ผลิตภัณฑ์ รายได้ แหล่งทุนของชุมชน เป็น ทุนสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ป่าไม้ แร่ธาตุ ภูเขา แม่น้ำลำคลอง น้ำตก หาดทราย เป็นต้น ทุนเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่สนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ

๓. วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา เช่น วัสดุสำนักงาน วัสดุก่อสร้าง เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ ยานพาหนะ เครื่องมือ เครื่องจักร เครื่องคอมพิวเตอร์เป็นต้นวัสดุอุปกรณ์เหล่านี้ต้องมีคุณภาพเหมาะสม ทันสมัยและเพียงพอกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่กำหนดขึ้น

๔. ยุทธศาสตร์หรือวิธีการพัฒนา การพัฒนาชุมชนมีหลายวิธีการ เช่น การให้การศึกษาอบรม การจัดระเบียบชุมชน การสร้างผู้นำ การสร้างกลุ่มและองค์กร การวางแผนและโครงการ การประสานงาน เป็นต้น ยุทธศาสตร์เหล่านี้เมื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนต้องเป็นยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมกับชุมชนจึงจะเป็นประโยชน์และสนับสนุนการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จ

๕. กระบวนการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดำเนินงาน คือ การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ชุมชน การวางแผนและโครงการ การดำเนินงาน การประเมินผล และการทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรค ซึ่งต้องดำเนินงานไปตามลำดับตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดกระบวนการ

๖. การสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐบาลและภาคเอกชน เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือเฉพาะในสิ่งที่มีความจำเป็น เกินขีดความสามารถของชุมชน หรือเพื่อกระตุ้นเร่งเร้าให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวและเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนา

๗. การบริหารและการจัดการที่ดี เป็นการบริหารจัดการเกี่ยวกับบุคคล กลุ่มองค์กร การเงิน เวลา วัสดุ ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ เป็นต้น ให้มีประสิทธิภาพ

๘. นักพัฒนาชุมชน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นเตือน จูงใจ ประสานงาน ระดมพลังหรือศักยภาพของชุมชนมาใช้ในการพัฒนา

๙. การประสานงาน เพื่อเชื่อมประสานบุคคล กลุ่มและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาชุมชนให้ดำเนินกิจกรรมสอดคล้องกันเป็นไปในทิศทางเดียวกันและเป็นลำดับขั้นตอนที่กำหนดไว้

๑๐. ผลของการพัฒนา เป็นผลงานที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานพัฒนาชุมชนซึ่งทำให้คนที่ร่วมการพัฒนามีขวัญและกำลังใจที่ดี มุ่งมั่นที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จต่อไป^{๑๙}

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการพัฒนา คือ คนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของการพัฒนาชุมชน เนื่องจากการพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาของคน โดยความร่วมมือกันของคนและเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนในชุมชนโดยตรง

๒.๑.๔ กระบวนการพัฒนา

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนา นั้นมีนักวิชาการกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

พิสันต์ ประทานชวโน กล่าวว่า กระบวนการพัฒนา เป็นการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนเป็นงานที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องเป็นกระบวนการ และต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในทุกระดับเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด วิเคราะห์ ตัดสินใจ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การติดตาม ประเมินผลในกิจกรรม/โครงการของชุมชน เป็นการสร้าง/ปลูกฝังจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของกิจกรรม/โครงการ นั้นโดยกระบวนการพัฒนาชุมชนที่ประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนมีดังนี้

๑. การศึกษาชุมชน เป็นการเสาะแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ ในชุมชน เช่น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง การปกครอง และสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เพื่อทราบปัญหาและความต้องการของชุมชนที่แท้จริง วิธีการในการศึกษาชุมชนอาจต้องใช้หลายวิธีประกอบกันทั้งการสัมภาษณ์ การสังเกต การสำรวจ และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด กลวิธีที่สำคัญที่นักพัฒนาต้องใช้ในขั้นตอนนี้ คือ การสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชน เพราะถ้าหากปราศจากสัมพันธภาพที่ดีระหว่างพัฒนากับชาวบ้านแล้วเป็นการยากที่จะได้รู้ และเข้าใจปัญหาความต้องการจริง ๆ ของชาวบ้าน ความสัมพันธ์อันดี จนถึงขั้นความสนิทสนม รักใคร่ ศรัทธา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน

๒. การให้การศึกษากับชุมชน เป็นการสนทนา วิเคราะห์ปัญหาร่วมกับประชาชนเป็นการนำข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากขั้นตอนการศึกษาชุมชน มาวิเคราะห์ถึงปัญหาความต้องการและสภาพที่เป็นจริง ผลกระทบ ความรุนแรง และความเสียหายต่อชุมชน กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การกระตุ้นให้ประชาชนได้รู้เข้าใจ และตระหนักในปัญหาของชุมชน ซึ่งในปัจจุบันก็คือ การจัดเวทีประชาคม เพื่อค้นหาปัญหาร่วมกันของชุมชน

๓. การวางแผน / โครงการ เป็นขั้นตอนให้ประชาชนร่วมตัดสินใจ และกำหนดโครงการ เป็นการนำเอาปัญหาที่ประชาชนตระหนัก และยอมรับว่าเป็นปัญหาของชุมชนมาร่วมกันหาสาเหตุ แนวทางแก้ไข และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจที่จะแก้ไขภายใต้ขีดความสามารถของประชาชน และการแสวงหาความช่วยเหลือจากภายนอก กลวิธีที่สำคัญใน

^{๑๙} สนธยา พลศรี, เครือข่ายการเรียนรู้งานพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๖ – ๑๐๗.

ขั้นตอนนี้ คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหา วิธีการวางแผน การเขียนโครงการ โดยใช้เทคนิคการวางแผนแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วม

๔. การดำเนินงานตามแผนและโครงการ โดยมีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการตามแผนและโครงการที่ได้ตกลงกันไว้ กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การเป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุนใน ๒ ลักษณะ คือ

๔.๑ เป็นผู้ปฏิบัติงานทางวิชาการ เช่น แนะนำการปฏิบัติงาน ให้คำปรึกษาหารือในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

๔.๒ เป็นผู้ส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน

๕. การติดตามประเมินผล เป็นการติดตามความก้าวหน้าของงานที่ดำเนินการตามโครงการเพื่อการปรับปรุงแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่พบได้อย่างทันทั่วถึง กลวิธีที่สำคัญในขั้นตอนนี้ คือ การติดตามดูแลการทำงานที่ประชาชนทำ เพื่อทราบผลความก้าวหน้าและปัญหาอุปสรรค แล้วนำผลการปฏิบัติงานตามโครงการ หรือกิจกรรมไปเผยแพร่เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องได้ทราบ^{๒๐}

สนธยา พลศรี กล่าวว่า กระบวนการพัฒนา หมายถึง ขั้นตอนที่น่ามาใช้ในการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันตามลำดับ ซึ่งโดยทั่วไปกระบวนการพัฒนาชุมชน มี ๗ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การศึกษาชุมชน หรือชุมชนศึกษา หมายถึงการสำรวจและศึกษาวิเคราะห์ความจริงในข้อมูลต่างๆ ของชุมชน ทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครองปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนต่อไป

๒. การวิเคราะห์ปัญหาชุมชน การพัฒนาชุมชนโดยแท้จริงแล้วก็คือ การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั่นเอง ดังนั้น การวิเคราะห์ปัญหาชุมชนจึงเป็นขั้นตอนสำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งที่ต้องดำเนินการต่อเนื่องจากการศึกษาชุมชน

๓. การจัดลำดับปัญหาและความต้องการของชุมชน เมื่อทำการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนเรียบร้อยแล้ว ก็นำปัญหาที่ได้มาจัดลำดับความสำคัญ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการลงมือแก้ไขต่อไป

๔. การวางแผนและโครงการเพื่อการพัฒนาชุมชน การวางแผนและโครงการพัฒนาชุมชน เป็นขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาชุมชนที่ต้องดำเนินการต่อเนื่องจากการจัดลำดับปัญหาและความต้องการของชุมชน เป็นขั้นตอนของการเตรียมการเพื่อจะแก้ไขปัญหาหรือดำเนินการพัฒนาชุมชนต่อไป

๕. การดำเนินงานพัฒนาชุมชน เมื่อพิจารณาวิธีดำเนินงาน และเห็นว่ามีความถูกต้องเหมาะสมดีแล้ว ขั้นตอนต่อมาก็คือ การดำเนินงานพัฒนาชุมชนตามแผนและโครงการที่กำหนดขึ้น ในขั้นตอนนี้ผู้รับผิดชอบโครงการจะต้องดำเนินการ ๒ ประการ ที่สำคัญ คือการบริหารโครงการ และการควบคุมและติดตามโครงการ

๕.๑. การบริหารโครงการ เป็นการนำวิธีการต่างๆ มาใช้เพื่อช่วยให้การดำเนินงานตามแผนและโครงการพัฒนาเป็นไปด้วยดี มีประสิทธิภาพ

๕.๒. การควบคุมและติดตามโครงการ เป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งของการพัฒนาชุมชน เพราะถ้าไม่มีการควบคุมและติดตามโครงการแล้ว โอกาสที่การดำเนินงานจะประสบปัญหาและไม่บรรลุเป้าหมายก็จะมีมากขึ้น

๖. การประเมินผลงาน เป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการควบคุมการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนให้สามารถดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนต่างๆ ที่วางไว้ หรือเป็นวิธีการสำหรับตัดสินว่ากิจการดำเนินไปด้วยความเจริญก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด และจะต้องดำเนินการต่อไปอีกมากน้อยเท่าไร จึงจะประสบผลสำเร็จ ดังนั้น การประเมินผลจึงเปรียบเสมือนกระจกเงาที่ส่องให้ผู้ปฏิบัติงานพัฒนา ได้มองเห็นถึงจุดเด่นและจุดด้อยของการดำเนินงานในทุกๆ ขั้นตอนของโครงการ และยังสามารถใช้ในการคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อีกทางหนึ่งด้วย

๗. การทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรค การทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาชุมชนนับเป็นขั้นตอนสำคัญของกระบวนการพัฒนาชุมชน เป็นขั้นตอนที่น่าสังเกตซึ่งได้รับจากขั้นตอนก่อนๆ โดยเฉพาะในขั้นตอนการประเมินผลงาน มาหาแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นให้หมดไป ทั้งในโครงการที่กำลังดำเนินการอยู่ และโครงการที่จะดำเนินการต่อไป การทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรค มีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

๗.๑ ดำเนินการแก้ไขทันทีที่พบว่าได้เกิดปัญหาและอุปสรรคขึ้น

๗.๒ จัดปัญหาและอุปสรรคไว้เป็นหมวดหมู่ตามลักษณะที่เกิดขึ้น

๗.๓ กำหนดลำดับขั้นตอนของการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในแต่ละปัญหา

๗.๔ ทำความเข้าใจกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

๗.๕ เปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้รับทราบปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น

๗.๖ บันทึกปัญหาและอุปสรรค การเตรียมการ และการแก้ไขปัญหาไว้ในรูปของรายงานหรืออื่นๆ^{๒๑}

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงไปสู่การลดปัญหา และความขัดแย้งให้น้อยที่สุดในการสร้างความเจริญให้ชุมชนโดยมีการกำหนดแผนงานเพื่อนำไปสู่ความเป็นมาตรฐานในการนำไปปฏิบัติพร้อมทั้งให้คนในชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชนโดยริเริ่มจากการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลที่เกิดขึ้น

๒.๑.๕ ทฤษฎีการพัฒนา

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการพัฒนา ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีการพัฒนาสังคม ซึ่งมีทฤษฎีที่สำคัญจำแนกได้ ดังนี้

ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ มีสาระสำคัญคือ สังคมทุกสังคมจะต้องมีการปรับตัวอยู่เสมอเนื่องจากปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หากสังคมไม่ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงสังคมก็จะเสื่อมสลายไป

^{๒๑} สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, หน้า ๘๗ - ๑๒๕.

การปรับตัวของสังคม ได้แก่ การจำแนกแจงบทบาทเพื่อให้มีหน่วยสังคมที่อิสระแก่คนมากขึ้นการทำให้สังคมมีเหตุผลมากขึ้น การผสมผสานทางวัฒนธรรม การสร้างความจำเป็นเฉพาะด้านมากขึ้น เป็นต้น ในขณะเดียวกันการปรับตัวของสังคมก็จำเป็นต้องรักษาดุลยภาพระหว่างการเปลี่ยนแปลงด้วย

ตัวชี้วัดสำหรับ บ่งชี้ความสามารถของสังคมในการปรับตัว ได้แก่ การมีบทบาทหรือหน่วยสังคมที่อิสระและมีความสามารถในการผสมผสานทางวัฒนธรรมได้มากขึ้น เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบของสังคมที่พัฒนาแล้วและมีความสามารถในการปรับตัวไม่จำเป็นต้องมีลักษณะที่เหมือนกัน

ทฤษฎีการแพร่กระจาย มีสาระสำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่สังคมหนึ่งโดยมีองค์ประกอบของกระบวนการแพร่กระจายที่สำคัญคือ นวัตกรรม การสื่อสาร เวลา และการเข้าสู่สมาชิกของสังคมใดสังคมหนึ่ง

องค์ประกอบที่สำคัญ คือ นวัตกรรม หรือ ความคิด วัตถุ สิ่งของ รวมทั้งรูปแบบวิธีการ และแนวปฏิบัติที่บุคคลคิดว่าเป็นสิ่งใหม่ ซึ่งการยอมรับนวัตกรรมที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงมีขั้นตอนเกี่ยวกับการตัดสินใจ ๕ ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ ๑ ความตระหนักในการรับนวัตกรรม หรือทราบว่ามีนวัตกรรมประเภทหรือชนิดนั้นๆ เกิดขึ้น

ขั้นที่ ๒ เกิดความสนใจในนวัตกรรม เห็นได้จากการแสวงหาความรู้ในเรื่องนั้นเพิ่มเติม

ขั้นที่ ๓ ประเมินค่านวัตกรรม เป็นการประเมินข้อมูลที่คิดว่าสมควรจะรับหรือไม่อย่างไร หากนวัตกรรมไม่มีคุณค่าก็จะถูกละทิ้งไป

ขั้นที่ ๔ ทดลองใช้นวัตกรรม หากผลการประเมินได้รับการตัดสินใจว่ายอมรับแล้วก็จะเกิดการทดลองใช้นวัตกรรม หากผลการทดลองไม่เป็นที่พอใจ การตัดสินใจรับนวัตกรรมจะยุติลง

ขั้นที่ ๕ ถ้าปรากฏผลการทดลองเป็นที่พอใจ กระบวนการรับนวัตกรรมก็จะเกิดขึ้น

ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายทฤษฎีภาวะทันสมัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการพัฒนาไว้อย่างมากมาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและได้รวบรวมเรียบเรียงไว้ดังนี้

พัชรินทร์ สิริสุนทร ได้กล่าวว่า ลักษณะที่สำคัญของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยประกอบด้วย

๑. การเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตและเทคโนโลยีในการดำรงชีวิตจากแบบเรียบง่ายในสังคมจารีต ไปสู่การดำรงชีวิตที่อาศัยความรู้และเทคโนโลยีระดับสูง มีความเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น

๒. เปลี่ยนแปลงระบบการผลิตจากเกษตรกรรมแบบยังชีพ หรือการทำการเกษตรในที่ดินแปลงเล็กเพื่อบริโภคในครัวเรือน เป็นการผลิตขนาดใหญ่เพื่อขาย มีการจ้างแรงงานภายนอกครอบครัวหรือชุมชนแทนการใช้แรงงานในครอบครัว

๓. มีระบบอุตสาหกรรมในโรงงานและการใช้เครื่องจักรกลเพิ่มมากขึ้น

๔. วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนแปลงจากความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการเป็นแบบเป็นทางการ

๕. เกิดเมืองเพิ่มขึ้นและการขยายตัวของสังคมเมือง
๖. มีการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน สาธารณูปโภค โรงเรียน โรงพยาบาล
๗. เกิดชนชั้นกลางและผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เพิ่มขึ้น
๘. มีการเปลี่ยนแปลงระบบความเชื่อของคนจากอำนาจเหนือธรรมชาติ ครอบคร้ว และชุมชนนิยม เป็นความคิดเชิงเหตุผล ปัจเจกชนนิยมและวัตถุนิยม
๙. โครงสร้างของครอบคร้วเปลี่ยนแปลงจากครอบคร้วขยายเป็นครอบคร้วเดี่ยว
๑๐. สถาบันทางสังคมต่างๆ มีความสลับซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น
๑๑. การจัดระเบียบทางสังคมใช้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เป็นลายลักษณ์อักษร มากขึ้นแทนที่บรรทัดฐานและวิถีประเพณีที่ใช้กันในสังคมจารีต^{๒๒}

สุทิพย์พร โชติรัตนศักดิ์ ได้กล่าวไว้ว่า ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) กับแนวคิดเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom Approach) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมที่ผ่านมามีอยู่บนฐานความคิดของการพัฒนาสังคมกระแสหลักที่ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth-only Development Approach) โดยรวมศูนย์กลางการพัฒนาไว้ที่ส่วนกลาง ทิศทางในการพัฒนาส่วนใหญ่จึงถูกกำหนดจากรัฐบาลและเอกชนโดยอาศัยระบบทุนนิยมเป็นหลักและจากการที่แนวคิดการพัฒนาระบบหลักให้ความสนใจเพียงการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure Development) แบบตะวันตก การพัฒนาจึงเป็นกระบวนการสร้างความทันสมัย (Modernization) ที่มุ่งเน้นในเชิงปริมาณหรือการเติบโตทางวัตถุเพียงด้านเดียว ประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างประเทศโลกตะวันตกจึงเข้ามามีบทบาทอย่างกว้างขวางในการกำหนดรูปแบบและทิศทางในการพัฒนา และถ่ายทอดแนวคิดดังกล่าวลงสู่ประเทศโลกที่สาม (The Third World) ซึ่งนับเป็นการเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาสังคมโลกเป็นอย่างยิ่ง และเป็นที่มาของการแพร่กระจายระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม^{๒๓}

ชนิตา รักษ์พลเมือง ได้กล่าวโดยสรุปกระบวนการสร้างความทันสมัยไว้ว่า กระบวนการสร้างความทันสมัย (Modernization Process) มีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. Modernization เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงปฏิรูป (Revolutionary Process) ของวิวัฒนาการทางสังคม
๒. Modernization เป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อน (Complex Process)
๓. Modernization เป็นกระบวนการที่เป็นระบบ (Systemic Process)
๔. Modernization เป็นกระบวนการในระดับโลก (Global Process)

^{๒๒} พิชรินทร์ สิริสุนทร, แนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพฯ: สโสมสร, ๒๕๓๑), หน้า ๙๒.

^{๒๓} สุทิพย์พร โชติรัตนศักดิ์, ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีภาวะทันสมัยกับแนวคิดเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://web.bsru.ac.th/~sutipporn/works/Modernization-Theory.pdf> [๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐].

๕. Modernization เป็นกระบวนการที่ใช้เวลายาวนาน (Lengthy Process)
๖. Modernization เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอน (Phased Process)
๗. Modernization เป็นกระบวนการสร้างความเป็นเอกพันธ์ (Homogenizing Process)
๘. Modernization เป็นกระบวนการที่ไม่ย้อนกลับ (Irreversible Process)
๑๐. Modernization เป็นกระบวนการก้าวหน้า (Progressive Process)

ดังนั้น แนวคิดทฤษฎีภาวะทันสมัย จึงแบ่งสังคมออกเป็นสองรูปแบบ กล่าวคือ สังคมประเพณีที่ด้อยพัฒนากับสังคมทันสมัยที่พัฒนาแล้ว ดังนั้นการพัฒนาจึงเป็นกระบวนการสร้างความทันสมัย (Modernization) เป็นการเปลี่ยนแปลงในลักษณะทางเดียว และเปลี่ยนอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้ระบบต่างๆ ในสังคมมีโอกาสได้ปรับตัวไปพร้อมกับการรักษาสมดุลภาพ (Equilibrium) และความมั่นคง (Stability) ของสังคมซึ่งรูปจำลองของการพัฒนา (Development Models) ก็คือรูปแบบของสังคมเมืองที่ทันสมัย และพุ่งประเด็นไปที่เป้าหมายแรกของการพัฒนานั้นคือ ความเจริญทางเศรษฐกิจ (Development equates economic growth) โดยใช้ดัชนีชี้วัดที่สำคัญของการพัฒนา (Development Indicators) นั่นก็คือ รายได้ประชาชาตินั่นเอง สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาแต่ เฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น (Change for the better) เท่านั้นจึงจะเรียกว่า การพัฒนา ซึ่งต้องเกิดมาจากการวางแผน และการกำหนดทิศทางการเปลี่ยนที่พึงประสงค์ และต้องสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมด้วย การพัฒนาเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัย กระบวนการสร้างความทันสมัย (Modernization Process) โดยมุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นสองระดับ คือระดับสังคมและระดับบุคคล

การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีทั้งข้อดีและข้อเสีย ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายที่ได้รับอิทธิพลจากการแผ่ขยายอำนาจของประเทศตะวันตก เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างรวดเร็ว เช่นถนนหนทาง สาธารณูปโภคต่างๆ โรงพยาบาล และโรงเรียน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ไม่สอดคล้องกับขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพของท้องถิ่น ปัญหาที่ตามมาคือความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยและไม่เห็นคุณค่า การเกิดมลภาวะ ปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาสังคมต่างๆ อีกมากมาย

ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน (Theory of Satisfaction of Basic Needs)

พัชรินทร์ สิริสุนทร ได้กล่าวสรุปทฤษฎีความพอใจในความต้องการพื้นฐาน (Theory of Satisfaction of Basic Needs) ไว้ดังนี้

การที่ผู้รู้ได้หันมาใช้วิธีการใหม่ๆ ในการมองปัญหา ประกอบกับแนวคิดในเรื่องทฤษฎีพึ่งพาทำให้กรอบการพิจารณาและการอ้างอิงของทฤษฎีการพัฒนาแบบเดิมถูกวิพากษ์วิจารณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความคิดเกี่ยวกับความเจริญเติบโต แนวความคิดเกี่ยวกับการทำให้ทันสมัยและการพัฒนาแบบเก่าที่เริ่มมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๖๐ โดยผู้สนใจในเรื่องการพัฒนาได้หันมาให้ความสำคัญกับความพอใจเรื่องความต้องการพื้นฐานตามแนวทางของ จาซอบ ไวนเนอร์ (Jacob Viner) เกี่ยวกับ

วิธีการที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์ (Humanitarian approach) ซึ่งถูกปฏิเสธมาแล้วเมื่อ ๒๐ ปีก่อน เพราะไม่มีใครเชื่อว่าจะเป็นไปได้

แนวความคิดในเรื่องความต้องการพื้นฐานนี้ ถือว่าเป็นกลยุทธ์มากกว่าที่จะเป็นวิธีการ วิเคราะห์แนวความคิดนี้จะตีความหมายข้อมูลที่มาได้ในแนวทางที่แตกต่างไปจากวิธีที่เคยทำมา ก่อนและเป็นแนวความคิดที่เกิดวิพากษ์ตัวเอง (self-criticism) ขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์การแรงงานระหว่างประเทศและธนาคารโลก แนวความคิดนี้เป็นรูปร่างขึ้นมาได้โดย ความพยายามของผู้รู้กลุ่มหนึ่ง ซึ่งประชุมกันที่เมืองโคโคยอค (Cocoyoc) ในประเทศเม็กซิโก ในปี ค.ศ. ๑๙๗๔ โดยถือว่าเป็นโครงการหนึ่งของกลยุทธ์ในการพัฒนาแบบดั้งเดิม จากประสบการณ์หลาย ปีในการทำงานตามโครงการดังกล่าว ทำให้เกิดความแน่ใจว่ากระบวนการทางเศรษฐกิจที่ใช้อยู่นั้นนั้น มิอาจทำให้ประเทศโลกที่สามสามารถพัฒนาให้ทันประเทศอุตสาหกรรมทั้งหลายได้ จากความแน่ใจ ดังกล่าวขององค์การระหว่างประเทศได้นำไปสู่การยอมรับว่า ไม่มีทางที่จะอุดช่องว่างระหว่างความ ร่ำรวยกับความยากจนได้ จึงควรลดวัตถุประสงค์ลงมาสู่ระดับที่ทำให้ประชากรส่วนใหญ่ที่ยากจนพอมี ปัจจัยทางวัตถุที่จำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตก่อน ดังนั้น กลยุทธ์ใหม่จึงมุ่งสู่ความพอใจในความต้องการ พื้นฐาน ทั้งนี้ เพราะกลไกการตลาดที่มีอยู่นั้นสนองตอบเฉพาะความต้องการที่ได้มาจากการมีอำนาจ ซื้อเท่านั้น ไม่ได้สนองตอบความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่ว ๆ ไปว่า ประกอบด้วย อาหาร สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การศึกษา สภาพการทำงาน และความมั่นคงทาง สังคม

กลยุทธ์ของการพัฒนาดังกล่าวช่วยให้มีความสำนึกถึงสิทธิพื้นฐานของมนุษย์อันสอดคล้อง กับหลักแห่งความมีศักดิ์ศรีของมนุษย์และช่วยทำให้มีผลในแง่สร้างสรรค์อีกหลายๆ อย่างที่ถูก มองข้ามไปบ่อยๆ ตามความเห็นของผู้สนับสนุนแล้ว กลยุทธ์นี้ไม่จำกัดตัวเองอยู่ที่การแก้ไขบางส่วน เท่านั้น เช่น ถ้ามาตรการช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอยู่ที่โครงการช่วยเหลือประชากรส่วนที่ยากจน ที่สุด การให้ช่วยเหลือควรจะต้องคำนึงถึงความต้องการของประชากรที่เกี่ยวข้องด้วย โดยให้เขาได้มี ส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่มุ่งถึงความพอใจในความต้องการพื้นฐาน โดยที่ นักวิชาการบางท่านมีความเห็นว่า กลยุทธ์แห่งความต้องการพื้นฐานนี้จะต้องไม่เป็นที่เข้าใจอย่าง อิสระแยกจากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแบบพึ่งพา หากจะมีการนำเอาไปใช้จริงๆ หรือกล่าวอีก นัยหนึ่ง ก็คือ ถ้าใช้กลยุทธ์ใหม่นี้เป็นทางเลือกเพื่อใช้แทน ระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศแบบใหม่ (New International Economic Order) ซึ่งเรียกร้องให้มีโดยประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายนั้น หรือ อาจเปลี่ยนเป็นศูนย์บริการระหว่างประเทศของผู้ยากจน (International care service for the poor) การกระทำดังกล่าวอาจแก้ปัญหาความยากจนไปได้ แต่จะเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนเพียงใดนั้น ยังเป็นปัญหาที่ยากที่จะบอกได้ เพราะกลยุทธ์อันนี้มีได้กล่าวถึงปัญหาหรือสาเหตุ ตลอดจนแนวทาง แก้ไขในเรื่องเกี่ยวกับความทุกข์ยาก การแสวงหาประโยชน์และความแปลกแยก (Alienation) ต่างๆ ทั้งหลายทั้งหมดที่มีอยู่ ดังนั้น กลยุทธ์ความต้องการพื้นฐานจึงอาจเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์ทั้งหมดที่ จะนำมาใช้ในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันและความเป็นธรรมระหว่างมนุษย์ในประเทศ

ต่างๆ ในโลกนี้^{๒๔} ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแง่ของการแบ่งปันทรัพยากร เทคโนโลยี และ ผลผลิตทั้งหมด^{๒๕}

สรุปได้ว่า การพัฒนา ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงไปสู่การลด ปัญหา และความขัดแย้งให้น้อยที่สุดในการสร้างความเจริญให้ชุมชน โดยมีการกำหนดแผนงานเพื่อนำไปสู่ความเป็นมาตรฐานในการนำไปปฏิบัติพร้อมทั้งให้คนในชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นเมือง

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นเมือง ผู้วิจัยได้ประมวลมาจากแนวคิดของนักวิชาการ โดยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวกับ ความหมาย แนวคิดและทฤษฎี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๒.๑ ความหมายของความเป็นเมือง

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความหมายของความเป็นเมือง นั้นมีนักวิชาการกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

กองฝึกอบรม กรมการผังเมือง ให้คำนิยาม “เมือง” หมายถึง ชุมชนอันเป็นที่ตั้งของเขต สุขาภิบาล เขตเทศบาล เขตเทศบาลเมือง เขตเทศบาลนคร เขตกรุงเทพมหานคร และเขตเมือง พัทยา^{๒๕}

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของความเป็นเมือง หมายถึงกระบวนการที่ชุมชน กลายเป็นเมือง หรือการเคลื่อนย้ายของผู้คน หรือการดำเนินกิจการงานเข้าสู่บริเวณเมือง หรือการ ขยายตัวของเมืองออกไปทางพื้นที่การเพิ่มจำนวนประชากร หรือในการดำเนินกิจการงานต่าง ๆ มาก ขึ้น^{๒๖}

ปาริชาติ สุขุม ได้ให้ความหมายของ “ความเป็นเมือง” ไว้ว่าเป็นการตั้งถิ่นฐานของ ประชากรที่เปลี่ยนแปลง จากลักษณะกระจายอยู่ตามพื้นที่ห่างไกลกันไม่มีความหนาแน่น มาเป็นการ ตั้งบ้านเรือนรวมตัวอยู่ในขอบเขตพื้นที่จำกัดทำให้เกิดความหนาแน่นสูงขึ้น ปัจจัยที่ทำให้เกิดการ รวมกลุ่มของประชาชนในลักษณะนี้ในระยะแรกคือ การย้ายถิ่น หมู่ของประชากรจากเขตเกษตรกรรม ในชนบท เพื่อมาตั้งถิ่นฐานรวมตัวกันหนาแน่นพร้อมทั้งมีการเปลี่ยนจากอาชีพเกษตรกรรม มาเป็น อาชีพที่ไม่ใช่เกษตรกรรม รวมทั้งเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิตจากเดิมเป็นสังคมเมือง^{๒๗}

^{๒๔} พชรินทร์ สิริสุนทร, แนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาสังคม, หน้า ๙๒.

^{๒๕} กองฝึกอบรม กรมการผังเมือง, คู่มือการวางและปฏิบัติตามผังเมืองรวม, (กรุงเทพมหานคร: กรมการผังเมือง, ๒๕๓๙), หน้า ๒๓.

^{๒๖} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๙), หน้า ๒๗๓.

^{๒๗} ปาริชาติ สุขุม, เมืองในสังคมกำลังพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๗ - ๑๙.

เอกรินทร์ อนุกุลยุทธธน ได้ให้ความหมายคำว่า “เมือง” ไว้ว่าเป็นแหล่งรวมของชุมชนในอันที่จักใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการพำนักหรือประกอบกิจกรรมร่วมกัน เป็นพื้นที่ที่มีความเจริญและมีการพัฒนาตนเอง มีความหนาแน่นของประชากรที่ค่อนข้างสำคัญ เป็นแหล่งที่มีการบริหารและปกครองอย่างชัดเจน รวมทั้งเป็นแหล่งบริการในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสังคมบริโภคของชุมชนและเมืองยังเป็นศูนย์รวมวัฒนธรรม เทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของชุมชนเมืองอีกด้วย^{๒๘}

วรรณรินทร์ พัฒนอะเนก ได้ให้ความหมายของคำว่าเมืองไว้ว่า หมายถึง การตั้งถิ่นฐานถาวรขนาดใหญ่ที่ประกอบไปด้วย สิ่งปลูกสร้างถาวร (อาคารบ้านเรือน) มีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการสาธารณูปโภค (เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์) เมืองจะเป็นที่อยู่อาศัยของประชากรจำนวนมาก มีความหนาแน่นอยู่ในระดับสูง ประชากรของแต่ละเมืองจะประกอบไปด้วยคนต่างหน้าที่ ต่างวัย ต่างสถานภาพ และโดยส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมเมืองจะมีระบบการบริหารและการปกครองเป็นของตนเอง ลักษณะเด่นชัดประการหนึ่งคือ เมืองจะประกอบไปด้วย กลุ่มองค์กรทางสังคมต่างๆ มากมาย นอกจากนี้เมืองยังเป็นศูนย์รวมของขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ มากมาย นอกจากนี้เมืองยังเป็นศูนย์รวมของขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ และอาจกล่าวได้ว่าในอดีตที่ผ่านมา เมืองเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และการศึกษาเป็นศูนย์กลางด้านพาณิชยกรรม ศูนย์กลางด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ฯลฯ อย่างไรก็ตามเมืองบางแห่งก็ทำหน้าที่เฉพาะด้าน เช่น เมืองหน้าด่าน (ในอดีต คอยป้องกันการรุกราน) หรือเมืองอุตสาหกรรมประเภทต่างๆ เมืองท่องเที่ยว เมืองการศึกษา เมืองการเกษตร ฯลฯ การจำแนกประเภทของเมืองจะพิจารณาได้จากหน้าที่และบทบาท หรือลำดับความสำคัญของเมือง ซึ่งแต่ละเมืองก็ทำหน้าที่แตกต่างกัน เมืองบางเมืองอาจจะมีบทบาทหน้าที่ความเป็นศูนย์กลางหลายหน้าที่เช่น กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญในเกือบทุกๆ ด้านการกำหนดพื้นที่ใดเป็นเมืองพื้นที่ใดเป็นชนบทนั้น จะต้องหาคำจำกัดความของคำว่าเมือง ซึ่งหมายถึง บริเวณที่มนุษย์อาศัยตั้งถิ่นฐานรวมกันอย่างหนาแน่น ประกอบด้วยอาคาร บ้านเรือนที่มั่นคงถาวร ประชากรมีอาชีพหลากหลาย มีระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ และระบบบริหารภายใต้กฎระเบียบของสังคมและวัฒนธรรมอันต่อเนื่องยาวนาน อันเกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ทั้งสิ้นโดยขยายตัวจากชุมชนเล็กๆ จนเป็นเมือง^{๒๙}

ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล ให้คำจำกัดความของกระบวนการกลายเป็นเมือง หรือ Urbanization ว่าเป็นการเคลื่อนไหวจากหน่วยเรียบง่าย และมีความเป็นท้องถิ่นสูงไปสู่ระบบที่ซับซ้อนและมีการขยายอาณาบริเวณออกไปโดยมีการจัดองค์กรแบบเมือง การที่อัตราและระดับของ

^{๒๘} เอกรินทร์ อนุกุลยุทธธน, การวางผังเมืองอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๓๔.

^{๒๙} วรรณรินทร์ พัฒนอะเนก, วิวัฒนาการชุมชนและการผังเมือง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต, ๒๕๔๓), หน้า ๖๘.

กระบวนการเป็นเมืองจะเพิ่มขึ้นได้นั้น ขึ้นอยู่อย่างมากกับเทคโนโลยีที่ใช้เกี่ยวกับการจัดองค์กรเพื่อให้
ทุกๆ ส่วนประสานสัมพันธ์กัน^{๓๐}

ปรีชา คูวินทร์พันธ์ กล่าวว่า รูปแบบเมือง หมายถึง กระบวนการของการเป็นเมือง ซึ่ง
เนื่องมาจากการอพยพทางประชากร จากเขตที่ไม่ใช่เมือง ไปยังเขตเมือง หรือเนื่องมาจากการ
ขยายตัวของเขตที่อยู่อาศัยที่ไม่ใช่เมืองมาก่อนทั้งในด้านรูปแบบและการหน้าที่ (Forms และ
Functions) ของการตั้งถิ่นฐานนั้นๆ จนเกิดเป็นชุมชนเมืองขึ้น^{๓๑}

เสนห์ ญาณสาร ได้ให้ความหมายของนคร (City) หรือชุมชนเมือง (Urban Area) ไว้ว่า
นคร หรือชุมชนเมือง หมายถึงบริเวณที่มีคนรวมกลุ่มอาศัยอยู่ด้วยกันอย่างหนาแน่นกว่าพื้นที่ที่อยู่
โดยรอบ โดยมีวิถีการดำรงชีวิตที่ผิดแผกแตกต่างจากชนบท นั่นคือประชากรส่วนใหญ่ของนครหรือ
ชุมชนเมือง ประกอบอาชีพทางด้านการค้า การบริการ กิจการสำนักงาน และการอุตสาหกรรม นคร
เป็นชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะในด้านรูปแบบของการจ้างงานและการจัดการองค์การ นอกจากนั้นนคร
ยังมีรูปแบบการใช้ที่ดินที่เฉพาะเจาะจง แยกเป็นส่วนสัดส่วนตลอดจนมีสถาบันทางสังคม เศรษฐกิจ และ
การเมืองมากมายหลายชนิด ที่เชื่อมโยงกับการใช้เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ และทรัพยากรของ
นคร จากลักษณะรูปแบบดังกล่าว ทำให้นครเปรียบเสมือนเครื่องจักรที่มีกลไกสลับซับซ้อน

เป็นการง่ายที่จะระบุว่า บริเวณไหนเป็นเขตเมืองหรือเขตชนบทที่แท้จริง เพราะว่าบริเวณ
เมือง (Town) นคร (City) หรือมหานคร (Metropolis) ที่มีลักษณะเป็นชุมชนเมืองจริงๆ นั้น จะมี
ประชากรหนาแน่น และประชากรส่วนใหญ่ไม่ได้ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และบริเวณกลุ่มบ้าน
(Hamlet) หรือหมู่บ้าน (Village) ในชนบทนั้น จะมีประชากรเบาบางและประชากรประกอบอาชีพ
เกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ แต่เนื่องจากเมืองและชนบทมีพื้นที่ต่อเนื่องกัน จึงเป็นการยากที่จะกำหนด
หรือระบุเขตแดนที่แน่นอนชัดเจนระหว่างเขตเมืองและเขตชนบท ว่าเขตเมืองสิ้นสุด ณ จุดใด หรือ
เขตชุมชนเริ่มจากจุดใด ดังนั้นเขตแดนของเมืองหรือนครส่วนใหญ่จึงเป็นเขตแดนที่กำหนดขึ้นตาม
ความเหมาะสม จะเห็นว่าชุมชนเมืองอาจเกิดขึ้นโดยกฎหมายที่กำหนดขอบเขตของชุมชนเมืองไว้
อย่างชัดเจน เช่น เขตเทศบาล อาจเกิดขึ้นเองอย่างไม่เป็นทางการ หรืออาจเกิดขึ้นโดยความเห็นชอบ
หรือยอมรับกันเองของประชากรส่วนใหญ่ ดังนั้นแต่ละประเทศจึงมีหลักเกณฑ์ในการให้ความหมาย
ของชุมชนเมือง และการกำหนดลักษณะและขอบเขตของชุมชนเมืองที่แตกต่างกันไป

และในการพิจารณาให้ความหมายกำหนดขอบเขตของนครหรือชุมชนเมืองนั้น นัก
ภูมิศาสตร์เมืองมักพิจารณาจากเกณฑ์ หรือปัจจัย ๕ ประการ คือ จำนวนประชากร ความหนาแน่น
ของประชากร ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ประเภทของการใช้ที่ดิน และอาชีพของประชากรหรือ

^{๓๐} ดารณี ถวิลพิพัฒน์กุล, กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลัง
พัฒนา: Urbanization and Social Change in Developing Countries, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๓๘.

^{๓๑} ปรีชา คูวินทร์พันธ์, สังคมวิทยาและมานุษยวิทยานคร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๓๙ .

กิจกรรมทางเศรษฐกิจของเมือง ปัจจัยอื่นๆ ที่อาจนำมาพิจารณาเพิ่มเติม ได้แก่ กฎหมายประวัติความเป็นมา และสภาพแวดล้อมทั่วไป^{๓๒}

Ernesto ได้กล่าวถึง ความเป็นเมืองไว้ว่า ถึงแม้ในระยะเวลาที่ผ่านมาจะใช้เกณฑ์การวัดรายได้ประชาชาติรวม (gross national product : GNP) มาแสดงลักษณะของกระบวนการเกิดเป็นเมืองกันอย่างแพร่หลายแต่ได้เป็นที่ยอมรับกันว่า มาตราวัดดังกล่าวไม่อาจจะพิจารณาให้ความหมายที่ชัดเจนได้จึงได้เกิดแนวความคิดใหม่ในการวัดกระบวนการเกิดเป็นเมืองที่เกี่ยวกับการสามารถตอบสนองในความจำเป็นพื้นฐาน (Basic needs) และการให้บริการด้านสาธารณะ (Public Services) ได้แก่ การมีบ้านอยู่อาศัยอย่างพอเพียงของประชาชน การมีระบบประปา และระบบสุขภาพที่เหมาะสมเพียงพอ การมีระบบเก็บขยะและกำจัดขยะที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น^{๓๓}

สรุปได้ว่า ความเป็นเมือง หมายถึงพื้นที่หนึ่งซึ่งเป็นที่รวมกลุ่มตั้งถิ่นฐานของประชากรมารวมกัน เป็นพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและหนาแน่นกว่าพื้นที่อื่นในบริเวณโดยรอบ โดยมีสิ่งปลูกสร้างถาวร สิ่งอำนวยความสะดวก และระบบสาธารณูปโภคที่เพียบพร้อมเพื่อรองรับความเป็นอยู่ของประชากรในพื้นที่ มีการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าระหว่างกัน เป็นที่ตั้งศูนย์รวมของการปกครองของท้องถิ่นนั้นๆ ประชากรส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่แตกต่างออกไปจากชนบท และการประกอบอาชีพส่วนมากเป็นการประกอบอาชีพที่ไม่ใช่อาชีพเกษตรกรรม

๒.๒.๒ ลักษณะทั่วไปและโครงสร้างของเมือง

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทั่วไปและโครงสร้างของเมืองนั้น มีนักวิชาการกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

ณรงค์ เส็งประชา ได้กล่าวถึง ลักษณะทั่วไป ของสังคมเมือง ไว้ ดังนี้

๑. มีความสัมพันธ์ในลักษณะทุติยภูมิ คือ ติดต่อกันด้วยตำแหน่งหน้าที่การงานมากกว่าเป็นส่วนตัว ความสนิมสนมรักใคร่ และจริงใจต่อกันมีน้อย
๒. ความผูกพันในครอบครัวน้อย ทั้งนี้เพราะความจำเป็นทางเศรษฐกิจสูง สมาชิกในครอบครัว มีการกิจที่ต้องทำมาก ไม่ค่อยมีเวลาสังสรรค์
๓. อาชีพของชาวเมืองมีมากมาย
๔. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการต่างๆ
๕. เป็นศูนย์รวมของการศึกษา การปกครอง ธุรกิจการค้า และอื่นๆ
๖. ชาวเมืองส่วนใหญ่ช่วยเหลือตัวเองไม่ค่อยได้ เพราะมักจะมีความรู้ความสามารถเฉพาะอย่างดังนั้นจึงต้องมีชีวิตอยู่โดยอาศัยซึ่งกันและกัน
๗. เป็นสังคมที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

^{๓๒} เสน่ห์ ญาณสาร, ภูมิศาสตร์เมือง, (เชียงใหม่: ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๓), หน้า ๑๙.

^{๓๓} Ernesto M. Pernia, Aspect of Urbanization and the Environment in Southeast Asia, (Asian Development Review, 1991), p. 17.

๘. คนในเมืองไม่ค่อยมีความเห็นใจ และไม่ค่อยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ครอบครัวในเมืองส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว ความเป็นอยู่ในครอบครัวจะเป็นในรูปของ “บิดา-มารดาธิปไตย” กล่าวคือ พ่อแม่มีความเสมอภาคกัน ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว พ่อแม่จะปรึกษาหารือกัน บทบาทของภรรยาเคียงบ่าเคียงไหล่สามี สามีทำงานนอกบ้านมีรายได้ ภรรยาก็ทำงานมีรายได้เช่นกัน ทั้งนี้เพราะในเมืองมีค่าครองชีพสูงต้องช่วยกันทำมาหากิน จนทำให้เกิดปัญหาครอบครัวตามมา^{๓๔}

สุนันทา สุวรรณโณคม ได้กล่าวถึงโครงสร้างของเมืองไว้ว่า ในเชิงนิเวศวิทยานั้นเมืองประกอบด้วยย่านสำคัญต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. ศูนย์กลางเมือง ศูนย์กลางเมืองเป็นจุดรวมของการคมนาคมในเมืองทั้งหมด เป็นที่ซึ่งราคาที่ดินสูงมีการใช้ประโยชน์จากที่ดินอย่างสูงสุด ธุรกิจใจกลางเมืองเป็นธุรกิจที่มีความสำคัญ ความเจริญเติบโตของศูนย์กลางเมืองจะเป็นคลื่นกระทบทำให้เกิดการขยายตัวของการใช้ที่ดินประเภทอื่น และเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้เขตเมืองต้องขยายออกไป

๒. ย่านธุรกิจการค้า เขตใจกลางเมืองเป็นศูนย์รวมธุรกิจการค้าแห่งใหม่สำหรับย่านธุรกิจที่เกิดขึ้นรอบนอก หรือบริเวณอื่นที่ไกลจากศูนย์กลางเมืองจะกระจุกกระจายไปตามที่อยู่อาศัย ถนน ตามทางแยก และที่อื่นๆ

๓. ย่านอุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นย่านอุตสาหกรรมที่มีการวางแผนระยะยาวในด้านต่างๆ เช่น การขนส่ง การป้องกันอุบัติเหตุ ตลาด ทั้งนี้เพื่อรักษาสภาพแวดล้อมของเมืองไม่ให้อันตรายอันเกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม

๔. เขตที่อยู่อาศัย การใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับประชากรที่อยู่อาศัยในเมือง เมื่ออัตราการเพิ่มของประชากรมากขึ้นการใช้ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยจะขยายออกไปสู่บริเวณชานเมือง ทั้งนี้เพราะบริเวณชานเมืองมีที่ดินราคาถูกกว่าในเขตเมือง นอกจากนี้ยังสามารถเดินทางมาทำงานในเขตเมืองได้โดยไม่ต้องพักค้างอยู่ในเมือง

๕. เขตชานเมือง และบริเวณดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการรองรับอัตราการเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วของเมืองจึงมีผลให้เกิดการขยายตัวทั้งทางธุรกิจอุตสาหกรรมและการใช้ที่ดินสำหรับที่อยู่อาศัย

๖. การใช้ที่ดินเพื่อกิจการขนส่งและการคมนาคม เส้นทางคมนาคมและการขนส่งเป็นสิ่งสำคัญของเมือง ถ้าปราศจากเส้นทางคมนาคมและการขนส่งก็จะมีไม่มีการเคลื่อนไหวในเขตเมือง ดังนั้นถนนจึงมีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตของเมือง

กรณีการ อักษรกุลสุขเกษม ได้ให้ข้อคิดในการพิจารณาว่าชุมชนใด มีการขยายตัวไปถึงขั้นความเป็นเมืองหลายประการ ดังนี้

๑. พิจารณาจากการที่ประชากรมารวมกันเป็นกลุ่มในท้องที่ประกอบขึ้นเป็นเมืองต่างๆ

๒. พิจารณาการเปลี่ยนแปลง ในคุณค่าทางสังคมหรือค่านิยมของประชากร กล่าวคือ ประชากรต้องมีความรู้สึกนึกคิด มีวิถีชีวิตแบบคนเมือง

^{๓๔} ณรงค์ เส้งประชา, สังคมวิทยาชนบทและเมือง, (กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๒๓), หน้า ๑๗ - ๑๘.

๓. พิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างด้านต่างๆ ของชุมชน เช่น การประกอบอาชีพของประชากร ซึ่งเปลี่ยนจากอาชีพเกษตรกรรมมาเป็นอุตสาหกรรม หรือมีการแบ่งงานกันตามความสามารถพิเศษเฉพาะขึ้น และมีความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิ เป็นต้น^{๓๕}

กุชัย สัปพันธุ์ ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมไว้อย่างน่าสนใจว่า ในเมืองแต่ละเมืองจะประกอบไปด้วยความหลากหลายของสิ่งต่างๆ ทั้งที่สามารถสัมผัสและมองเห็นได้ว่าเป็นรูปธรรม ตลอดจนสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้แต่สามารถ ถ่ายทอดออกมาเป็นระบบระเบียบแบบแผนต่างๆ ในอันที่จะทำให้สังคมของเมืองนั้นอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข ซึ่งรวมเรียกว่าเป็นองค์ประกอบของเมือง โดยองค์ประกอบของเมืองจะแบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. องค์ประกอบทางกายภาพของเมือง ได้แก่ ทำเลที่ตั้งของเมืองลักษณะภูมิประเทศการตั้งถิ่นฐาน ระบบโครงสร้างของเมือง เส้นทางคมนาคม การใช้ที่ดินในลักษณะต่างๆ และลักษณะทางสถาปัตยกรรมของอาคาร

๒. องค์ประกอบทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ลักษณะของโครงสร้างทางเศรษฐกิจของเมืองการประกอบของประชากร และกิจกรรมหลักของชุมชน

๓. องค์ประกอบทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ จำนวนประชากรและความหนาแน่นกลุ่มชาติพันธุ์ การนับถือศาสนา ธรรมเนียมประเพณี สถาบัน และการปกครอง เป็นต้น^{๓๖}

สรุปได้ว่า ลักษณะทั่วไปและโครงสร้างของเมืองเป็นเฉพาะกับสังคมปัจจัยทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและภูมิศาสตร์บทบาทของการสะท้อนเชิงพื้นที่ของเมืองทางภูมิศาสตร์ของเมืองไปสู่เนื้อหาหลัก วิธีการที่พบมากที่สุดคือการตรวจสอบประเภทการใช้ที่ดินในเมืองบนพื้นฐานของความหลากหลายของฟังก์ชันเมืองผ่านการรวมกันของสภาพท้องถิ่นแสดงให้เห็นถึงลักษณะของโครงสร้างในระดับภูมิภาคในเมือง

๒.๒.๓ การขยายตัวของเมือง

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับการขยายตัวของเมืองนั้นมีนักวิชาการกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

เด่นพงษ์ พลละคร ได้ศึกษาสถานการณ์การขยายตัวของเมือง พบว่าได้มีการพัฒนามาเป็นเวลานานโดยมีทฤษฎี สำคัญที่จำแนก รูปแบบ ของเมือง (Urban Pattern) ออกเป็น ๓ ประเภท

๑. Concentric Zone ตั้งขึ้นโดย Burgess พบว่าเมืองจะมีลักษณะขยายตัวออกไปเป็นรูปวงกลม เริ่มจากจุดศูนย์กลางของเมืองเป็นย่านธุรกิจกลาง (Central Business District, CBD) ถัดออกมาเป็นส่วนผสมระหว่างย่านธุรกิจกลางและย่านพักอาศัยของผู้ใช้แรงงาน ซึ่งมักเรียกว่าเขตเสื่อมโทรม ถัดออกมาเป็นย่านพักอาศัยของชนชั้นกลาง และบริเวณที่อยู่รอบนอกสุด จะเป็นย่านที่พักอาศัยของคนมีฐานะดีเพื่อให้พ้นจากสิ่งรบกวนและมีสภาพแวดล้อมที่ดีกว่า

^{๓๕} สุรนันทา สุวรรณโณดม, **สังคมวิทยาการ**, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันประชากรศาสตร์, ๒๕๒๔), หน้า ๕๗.

^{๓๖} กุชัย สัปพันธุ์, “การศึกษาองค์ประกอบความน่าอยู่ของเมือง : กรณีศึกษาผังเมืองยะลา”, **วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘).

๒. Sector Theory ศึกษาโดย Homer Hoyt โดยแบ่งเมืองออกเป็นส่วนๆ (sector) โดยในแต่ละส่วนของเมืองประกอบด้วยกิจกรรมและประชากรในพื้นที่ต่างๆ ที่ไม่จำเป็นจะต้องเป็นรูปวงกลมซ้อนกันเสมอไป กล่าวคือ บริเวณย่านอุตสาหกรรมไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นโดยรอบศูนย์กลางเมือง แต่อาจขยายตัวโดยอาศัยทางรถไฟเป็นแนวหรือส่วนต่างๆ อาจมีศูนย์กลางเมืองแล้วขยายไปสู่ตามแนวสายผ่านเมือง รูปแบบการขยายตัวคล้ายรูปพัดหรือรูปลิ้ม

๓. Multiple Nuclei Theory โดย Herry และ Ullman ซึ่งมีแนวคิดว่าคุณศูนย์กลางเมืองใหญ่ ๆ นั้น มิได้เกิดขึ้นมาจากที่เพียงแห่งเดียวหากแต่ขยายตัวโดยรอบบริเวณศูนย์กลางหลายๆ แห่งซึ่งอยู่ในเมืองนั้น เป็นรูปแบบการขยายตัวของเมืองขนาดใหญ่ หรือมหานคร โดยแต่ละแห่งจะมีกิจกรรมที่ต่างกัน^{๓๗}

สมชาย เตชะพรหมพันธ์ กล่าวว่าภาคตะวันออกมีเมืองชลบุรี ซึ่งกำลังเป็นเมืองที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว จากการส่งเสริมของทุกรัฐบาลโดยรวมซึ่งเปลี่ยน จากการเพาะปลูกเพื่อยังชีพ เป็นการเพาะปลูกเพื่อการค้ามากขึ้น การเป็นย่านกลางของชลบุรีที่มีผลต่อทุกรัฐบาลเหล่านี้ทำให้ชลบุรีต้องปรับปรุงตัวเองทางเศรษฐกิจการค้าและบริการต่างๆ เมืองต่างๆ จึงมีอยู่ระยะของการขยายตัวเร็วในระยะนี้ และยังคงกล่าวไว้ว่า การก่อตัวของชุมชนเมืองอาจเกิดขึ้น ในทำเลที่ตั้งที่มีภาวะเงื่อนไขทางธรรมชาติซึ่งเหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐาน โดยเริ่มพัฒนาจากชุมชนขนาดเล็กแล้วขยายตัวใหญ่ขึ้นเป็นชุมชนเมือง เมืองของประเทศไทยมีการก่อตัวมาในลักษณะนี้เป็นส่วนใหญ่^{๓๘}

กาญจน์ พลจันทร์ ได้มีการศึกษาผลของการขยายตัวของเมือง จะทำให้เมืองมีขนาดเปลี่ยนไป จำนวนประชากรในเมืองจะมากขึ้น จำนวนกิจกรรมในเมืองมีมากขึ้นรายได้ในเมืองก็สูงขึ้นด้วยว่ายิ่งเมืองขยายตัวมากขึ้นเท่าใด จะมีการใช้ทรัพยากรเพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในเมือง เช่น การศึกษา บริการด้านความปลอดภัย การป้องกันอัคคีภัย การบริการอื่นๆ มากขึ้น ซึ่งต้นทุนสิ่งเหล่านี้จะสูงขึ้นเรื่อยๆ และเมื่อการบริการดังกล่าวขยายตัวไม่ทันกับขนาดของเมืองก็จะทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น การแออัดคับคั่งของการจราจร สภาพแวดล้อม เป็นพิษ และปัญหา ทางด้านการคลังที่แก้ไขได้ยาก และ ได้แสดงความคิดเห็นว่า เมืองที่ขยายตัวมากขึ้นจะพึ่งพาตลาดภายในเมืองน้อยลง และพึ่งตลาดภายนอกเมืองมากขึ้น การเพิ่มขึ้นของสาขาบริการจะมีบทบาท มากกว่าสาขาอุตสาหกรรมต่างๆ โครงสร้าง พื้นฐานที่รัฐบาล จัดสร้างและงานสาขารัฐบาลเพิ่มขึ้น ซึ่งทำให้รัฐบาลต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้น จนทำให้เกิดข้อขัดแย้งในการแก้ไขปัญหาในเมืองหลายแห่ง และยังได้สรุปลักษณะการขยายตัวของเมืองว่าเป็นวิธีแบ่งเมืองตามขนาดประชากร และชนิดของโครงสร้างทางเศรษฐกิจของเมือง แต่ละขนาดพบว่าเมืองที่มีขนาดเล็กจะมีรายได้ ต่อคนดีกว่าเมืองขนาดใหญ่ และมีแนวโน้มการขยายตัวของประชากรช้ากว่าเมืองขนาดอื่นๆ อีกมาก การจ้างงานและความหนาแน่น

^{๓๗} เด่นพงษ์ พลละคร, เพิ่มผลผลิต, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๒), หน้า ๙๖.

^{๓๘} สมชาย เตชะพรหมพันธ์, ภูมิศาสตร์เมือง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิลปบรรณาคาร, ๒๕๒๒), หน้า ๑๓ - ๑๕.

ของประชากร ที่อาศัยในเขตเทศบาลมีการพัฒนาอุตสาหกรรม อย่างรวดเร็วมีสภาพแวดล้อม
สถานการณ์ทางการเมือง และสังคมที่เหมาะสม^{๓๙}

กรณีการ อักษรกุลสุขเกษม ได้ศึกษาการขยายตัวของเมืองส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับ
ทฤษฎีหลายศูนย์กลางสังเกตได้จากการมีศูนย์กลางหลายแห่งในกรุงเทพมหานคร เช่น บางรัก
บางลำพู วังบูรพา ในสมัยแรกๆ และ ราชประสงค์ เพลินจิต ประตูนํ้า ศูนย์การค้าสยามในสมัยต่อๆ
มา เป็นต้น^{๔๐}

H.M. Mayer ได้ศึกษาความเจริญเติบโตของเมืองต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา พบว่าการสร้าง
ทางหลวงโดยเฉพาะระบบทางด่วนมีผลทำให้เมืองขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็วซึ่งมีผล
ทำให้ประชากรอพยพย้ายถิ่นเข้าไปตั้งถิ่นฐานในบริเวณใกล้เส้นทางรถยนต์ ทำให้รูปแบบและลักษณะ
ทางกายภาพของเมืองเปลี่ยนไปด้วย^{๔๑}

สรุปได้ว่า การขยายตัวของเมือง เป็นผลมาจากที่จำนวนประชากรในพื้นที่นั้นๆ มีจำนวน
เพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ และมีการพัฒนาเกิดขึ้น เป็นผลให้เกิดการอยู่อาศัยแบบ
เมือง ซึ่งแตกต่างจากการอยู่อาศัยแบบชนบท ทำให้เกิดความขัดแย้ง และเกิดโครงสร้างที่ซับซ้อนขึ้น

๒.๓.๔ ปัจจัยและกระบวนการกลายเป็นเมือง

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยและกระบวนการกลายเป็นเมืองนั้นนักวิชาการ
กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

สุวัฒนา ธาดานิติ ให้ความเห็นว่า บริเวณที่จะกลายเป็นเมืองขึ้นมาได้นั้น จะต้อง
ประกอบด้วยปัจจัยต่อไปนี้

๑. เป็นแหล่งอุปโภค บริโภค สามารถผลิตสินค้า อาหารให้แก่ชาวเมืองได้ เช่น เมือง
ที่อยู่ใกล้ลุ่มแม่น้ำ เช่น อยุธยา กรุงเทพมหานคร หรือเมืองที่ตั้งอยู่ในโอเอซิสกลางทะเลทรายเช่น
เมือง แอลิซ สปริงส์ ในประเทศออสเตรเลีย

๒. มีความสะดวกในการคมนาคมขนส่ง เช่น เป็นจุดตัดของเส้นทางคมนาคมหลาย
สาย เป็นเมืองท่า หรือเป็นจุดพักแรมของการเดินทางระยะยาว เช่น เมืองซินีเย่ ซิคาโก สิงคโปร์ เป็น
ต้น

๓. เป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญทางเศรษฐกิจ สามารถดึงดูดให้มนุษย์มาตั้งถิ่นฐาน
และวิวัฒนาการเป็นเมืองได้ เช่น บริเวณที่เป็นเหมืองถ่านหินมาก่อน ต่อมากลายเป็นเมือง
อุตสาหกรรม หรือเมืองที่มีความอุดมตามธรรมชาติก็กลายเป็นเมืองท่องเที่ยว เช่น ภูเก็ต พัทยา
ของประเทศไทย

^{๓๙} กาญจน์ พลจันทร์, เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยเมือง, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
๒๕๒๕), หน้า ๗๖.

^{๔๐} กรณีการ อักษรกุลสุขเกษม, สังคมวิทยา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประชาชน, ๒๕๒๘),
หน้า ๖.

^{๔๑} H.M. Mayer, *Reading in Geography*, (Chicago: The University of Chicago Press,
1959), pp.38 – 45.

๔. มีความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติ บริเวณที่ปลอดภัยจากภัยธรรมชาติจะดึงดูดให้มนุษย์มาชุมนุมตั้งถิ่นฐาน และเติบโตกลายเป็นเมืองต่อไปได้ เช่น บริเวณที่ปลอดภัยจากน้ำท่วม หรือริมน้ำที่ปลอดภัยจากพายุ เป็นต้น

๕. สถานที่ตั้งช่วยในการป้องกันตัว เช่น อยู่บนเนินเขา หรือมีแม่น้ำล้อมรอบ ได้แก่ เมืองในสมัยโบราณของประเทกรีก อิตาลี หรือเมืองอยุธยาของไทย

๖. เป็นความต้องการของผู้นำคณะ ในการที่จะกำหนดว่าจะสร้างเมืองในบริเวณหนึ่งบริเวณใด^{๔๒}

ณรงค์ เส็งประชา ได้สรุปปัจจัยที่อาจทำให้ชนบทกลายเป็นเมืองไว้ ๘ ประการ ซึ่งบางส่วนก็สอดคล้องกับข้อความที่กล่าวมาแล้วข้างต้น คือ

๑. เมือง เกิดจากอุตสาหกรรมขยายตัว ทำให้คนอพยพเข้าไปทำงาน ในโรงงานและจะพักอยู่ใกล้ๆ โรงงาน ทำให้เกิดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีย่านธุรกิจการค้าและบริการ ทำให้บริเวณนั้นกลายเป็นเมืองขึ้นมาได้

๒. ความแออัดของเมือง เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรในเมืองทำให้เกิด ความแออัดประชากรที่มีฐานะดีจะย้ายไปอยู่นอกเมือง ประกอบกับความเจริญด้านการขนส่งทำให้พื้นที่ส่วนนั้นกลายเป็นเมืองต่อไป

๓. ความก้าวหน้าในการคมนาคมขนส่ง มีส่วนทำให้เมืองขยายตัวขึ้น เพราะการติดต่อสะดวกรวดเร็ว และจะเป็นสื่อทำให้ชนบทเปลี่ยนสภาพเป็นเมืองได้เร็วขึ้น

๔. ความเสื่อมโทรมในตัวเมือง เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ปัญหาที่อยู่อาศัยไร้ผู้รัยพวกที่มีรายได้ดีจึงพยายามหาทางออกไปอยู่ชานเมือง เมื่ออยู่มากเข้าก็ก่อให้เกิดเมืองใหม่ขึ้นมา

๕. การที่เป็นสถานีขนถ่ายสินค้า หรือบริเวณที่มีการหยุดพักการขนส่ง ทำให้มีคนจำนวนมากมาปฏิบัติงานร่วมกัน มีการสร้างสถานประกอบธุรกิจ อาคารบ้านเรือน สำนักงานต่างๆ ในการที่จะให้บริการแก่ผู้คนซึ่งสิ่งเหล่านี้คือจุดเริ่มต้นของการเป็นเมือง

๖. เป็นที่ตั้งของสถาบันทางศาสนา หรือสถาบันการศึกษาชั้นสูง การที่บริเวณนั้นได้เป็นที่ตั้งของสถาบันเหล่านี้ ย่อมมีโอกาสที่จะกลายเป็นเมืองได้ คือบริเวณนั้นจะมีคนอาศัยอยู่มากทั้งนักศึกษา ผู้ให้บริการร้านค้าและธุรกิจอื่นๆ ก็ตามมา เช่น หอพัก ร้านอาหาร ร้านขายหนังสือ ถนน ไฟฟ้า ประปา เมื่อเวลานานเข้าก็จะทำให้กลายเป็นเมืองขึ้นมา

๗. เป็นที่ตั้งหน่วยงานของรัฐบาล จะเป็นมูลเหตุให้ประชาชนอพยพเข้าไปประกอบอาชีพและให้บริการต่างๆ แก่เจ้าหน้าที่ในหน่วยงาน เมื่อกิจการเจริญขึ้นทำให้คนเข้าไปอาศัยอยู่มากจนกลายเป็นเมืองขึ้นมา เช่น การย้ายหน่วยงานรัฐบาลของประเทศฟิลิปปินส์ จากเมืองมะนิลาไปยังชนบทแห่งหนึ่งในเมืองเกซอน ทำให้บริเวณนั้นกลายเป็นเมืองขึ้นมา

๘. เป็นสถานที่พักผ่อนหรือบริการบางอย่าง เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา เมืองไมอามี เกิดขึ้นเพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจ เมืองฟิสเบิร์กและบริเวณใกล้เคียงเกิดขึ้นเพราะเป็นแหล่งอุตสาหกรรมเหล็กกล้า เป็นต้น^{๔๓}

^{๔๒} สุวัฒนา ธาดานิติ, “แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเมือง”, รายงานการวิจัย, (การอบรมฤดูร้อน เรื่องการวางแผนและผังกายภาพสำหรับพนักงานแผนระดับท้องถิ่น, ๒๕๒๗), หน้า ๗๕.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ได้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมชนบทในประเทศที่กำลังพัฒนา รวมทั้งประเทศไทยว่า เป็นไปตามหลักทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมือง ที่อาจพบได้ในสังคมชนบทอยู่หลายอย่าง คือ การปรับปรุงทางด้านเศรษฐกิจ เป็นลักษณะของการทำให้ชาวชนบทมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีทางเครื่องจักรกล มาใช้กับงานด้านการเกษตร กลายเป็นเทคนิควิธีการเกษตรสมัยใหม่ หรือมีโรงงานอุตสาหกรรมหลายประเภทไปตั้งอยู่ในเขตชนบท ทำให้ชาวชนบทที่อยู่ใกล้มีงานทำมีรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนั้นการพัฒนาถนนหนทางปัจจัยพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ เข้าสู่หมู่บ้าน นับว่ามีความสำคัญต่อการที่สังคมชนบทเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยเป็นอย่างมาก นอกจากนั้น สิ่งที่บ่งบอกถึง การเปลี่ยนแปลงด้านนี้อย่างเห็นได้ชัด จะพบว่าชาวชนบทในหมู่บ้านได้มีการปลูกบ้านเรือน สมัยใหม่ขึ้น บางบ้านมีรถยนต์ โทรศัพท์ โทรทัศน์ ตู้เย็น พัดลมและอื่นๆ แม้แต่เทคนิคการทำนา ก็เปลี่ยนเป็นเครื่องจักรเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ^{๔๔}

สุริยา วีรวงศ์ ได้ศึกษาเปรียบเทียบชุมชนชนบทกับชุมชนเมืองพบว่าจังหวัดชลบุรี เป็นสังคมอยู่ในระยะของการเปลี่ยนแปลงจากสังคมดั้งเดิมไปเป็นสังคมสมัยใหม่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ต่างๆ เช่น รูปแบบของการเกษตรกรรมไปเป็นอุตสาหกรรมซึ่งทำให้เกิดความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ตามมาทั้งในด้านการแบ่งงานกันทำ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ การกลายเป็นเมือง การมีชนชั้นใหม่เกิดขึ้น การศึกษาและการสื่อสารขยายตัวเพิ่มขึ้นตลอดทั้งมี การพัฒนาปัจจัยพื้นฐานในสังคม เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในสังคม นอกจากนี้เศรษฐกิจมีการขยายขอบข่ายมากขึ้นจากเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเองไปเป็นเศรษฐกิจระดับชาติ และระดับโลกในที่สุด ^{๔๕}

จริญทิพย์ ทรงประกอบ กล่าวว่า กระบวนการเกิดของเมืองสำคัญเกิดขึ้นมาจากการตั้งถิ่นฐานเป็นระบบ มีการรวมกันเป็นกลุ่มก้อน (Nucleation Settlement) ของประชากร โดยการสร้างเป็นจุดเริ่มต้น ของการพัฒนาและขยายเป็นตัวเมืองขึ้น รูปแบบของเมืองจะค่อยๆ พัฒนาจากชุมชนขนาดเล็กกระทั่งขยายใหญ่ขึ้น มีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น มีการขยายตัวของหน้าที่ (Function) ของเมืองที่เกิดขึ้น หรืออาจจะถูกกำหนดขึ้นโดยการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนขนาดเล็กจนกลายเป็นชุมชนเมืองแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ ตลอดจนหน้าที่ในการผลิตของประชากรจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม คือ การเปลี่ยนแปลง จากชุมชนชนบท มาเป็นชุมชนเมือง การปกครอง อาชีพการผลิต ทางเกษตรตลอดจนอาชีพการผลิตในขั้นต้น มีแนวโน้มที่ลดลงแต่อาชีพการผลิตขั้นที่สองและขั้นที่สาม ซึ่งได้แก่ การอุตสาหกรรม การค้าและบริการจะเพิ่มทวีขึ้นจนกลายเป็นอาชีพหลักของประชากรในชุมชนนั้น ชัชชี ได้ให้ความคิดเห็นว่า ในเมืองอื่นๆ ก็ในลักษณะเดียวกัน เช่น ระยอง ชลบุรี เป็นแหล่งทรัพยากรประมง มีโรงงานท่าปลากระป๋องปลาป่นมาก มี

^{๔๓} ณรงค์ เสงี่ยมประชา, สังคมวิทยาชนบทและเมือง, หน้า ๔๓.

^{๔๔} สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมวิทยาชนบท, (ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๘), หน้า ๑๑๐.

^{๔๕} สุริยา วีรวงศ์, ลักษณะสมัยใหม่การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนหมู่บ้านกับชุมชนเมืองภายในจังหวัดชลบุรี, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๙), หน้า ๑๗.

ประชากรอพยพเข้าไปทำงานมาก ทำให้ชุมชนเดิมขยายตัวกระจายความเป็นเมืองออกไป หรือเกาะรัตนโกสินทร์ซึ่งเป็นส่วนในสุดของกรุงเทพมหานคร ในปัจจุบันก็มีทำเลที่ตั้งของเมือง ลักษณะของเมืองสำคัญต่างๆ ที่กระจายกันอยู่ทั่วไปนั้น ก็ได้แสดงให้เห็นถึงตำแหน่งที่ตั้งสภาพภูมิประเทศที่แตกต่างกัน ตามแต่โอกาสที่สามารถจะพัฒนาเป็นเมืองขึ้นได้ในลักษณะต่างๆ ดังนี้

๑. เมืองจะเริ่มเกิดขึ้นในตำแหน่งที่มีการบรรจบกันของเส้นทางคมนาคมหลายๆ ชนิด(Break in transportation) เช่น บริเวณที่มีเส้นทางบกและเส้นทางน้ำมาบรรจบกันบริเวณทางแยกหรือชุมชนจอยเส้นทางคมนาคมที่เป็นชุมทาง เนื่องจากเป็นตำแหน่งที่ง่ายต่อการติดต่อสื่อสารคมนาคมขนส่ง ตลอดจนแลกเปลี่ยนสินค้าไปยังเมืองอื่นๆ

๒. เมืองจะเกิดขึ้นได้ในตำแหน่งที่มีความเหมาะสมและส่งเสริมจากสภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งจะทำให้เป็นตำแหน่งที่ได้เปรียบและสามารถดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ได้เป็นอย่างดี มีโครงสร้างของภูมิประเทศ/ภูมิอากาศที่เหมาะสมเอื้ออำนวยในการทำเกษตร หรือเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เป็นต้น

๓. เมืองจะเกิดขึ้นได้ในทำเลที่เหมาะสมตามที่สังคมกำหนด ซึ่งมนุษย์สามารถที่จะพัฒนาความไม่เหมาะสมให้เกิดขึ้นได้ เช่น มีการก่อสร้างเส้นทางคมนาคมสร้างแหล่งท่องเที่ยวระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ซึ่งจะเป็นตัวส่งเสริมให้เมืองเกิดขึ้นตามแนวของถนนหรือความเจริญเหล่านั้น เป็นการสร้างเมืองและการขยายตัวออกมา

จะพบได้ว่าเมืองสำคัญต่างๆ จะถือกำเนิดบนตำแหน่งที่ตั้งที่อาจสอดคล้องกับแนวทางของการเกิดเมืองข้อหนึ่งข้อใด หรืออาจผสมผสานกันทั้ง ๓ แนวทาง^{๔๖}

Lee Tayler พิจารณากระบวนการเกิดเป็นเมืองในแง่ของกระบวนการและปัญหาของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในขณะที่เศรษฐกิจชนบทถูกแปลงสภาพไปสู่เศรษฐกิจเมือง ดังนั้นกระบวนการเกิดเป็นเมือง จึงเกี่ยวกับการแปลงสภาพประชากร กระบวนการผลิต และสภาพแวดล้อมทางสังคมการเมืองของเศรษฐกิจชนบท ซึ่งมีการกระจายตัวอย่างสม่ำเสมอบนพื้นที่ มีลักษณะการใช้แรงงานเข้มข้นและมีความเป็นปัจเจกภาพสูง ไปสู่ฐานะของเศรษฐกิจเมือง ซึ่งมีการกระจุกตัวกันบนพื้นที่ค่อนข้างมาก มีความชำนาญเฉพาะอย่างในการผลิตสินค้าและบริการสูง และมีการพึ่งพาต่อกันระหว่างภาคเอกชนและภาครัฐบาลอย่างใกล้ชิด ที่สำคัญคือ เศรษฐกิจเมืองมีการพัฒนาด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และลักษณะของการประกอบการในระดับสูง นอกจากนี้ สิ่งที่สัมพันธ์กับกระบวนการเกิดเป็นเมืองโดยเฉพาะ คือ การกระจุกตัวกันของประชาชนบนพื้นที่เพิ่มขึ้น หรือที่เรียกว่า ความหนาแน่น ซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์ทางพื้นที่อย่างใกล้ชิดของผู้ประกอบการทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางพื้นที่อย่างใกล้ชิด ประกอบกับความชำนาญทางการผลิตเฉพาะอย่างส่งผลให้เกิดการพึ่งพาต่อกัน ระหว่างผู้ประกอบการต่างๆ ในชุมชนเมือง ความหนาแน่นของประชากร

^{๔๖} จรินทร์พิทย์ ทรงประกอบ, ความเหมาะสมของเมืองต่อการปลดปล่อยสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๓.

ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งส่งผลต่อการขยายตัวของโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมและการเพิ่มงบประมาณของรัฐบาล^{๔๗}

สรุปได้ว่า กระบวนการเป็นเมือง ความเป็นเมือง และมีติการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มีตัวแปรจากการคมนาคมขนส่งที่ดีขึ้น นำไปสู่สิ่งที่เรียกว่า “ความไม่เท่าเทียมกันเชิงพื้นที่” สำหรับนักเศรษฐศาสตร์การเมืองรูปแบบของการเจริญเติบโตของนครที่เริ่มมาตั้งแต่สมัยอาณานิคม มีผลสำคัญต่อความร่ำรวยและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในสมัยต่อมา ตัวอย่างเช่น การโต้แย้งกันในการณ์ของอัฟริกาใต้ที่กระบวนการเป็นเมืองเริ่มต้นขึ้นตั้งแต่สมัยอาณานิคมในอดีตโดยไม่มี การควบคุม มีผลทำให้เกิดเศรษฐกิจที่ต้องพึ่งพาการส่งออกและการสนองตอบต่อความต้องการของผู้มีอำนาจทางการเมือง

๒.๒.๕ ทฤษฎีและการขยายตัวของเมือง

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีและการขยายตัวของเมืองนั้นนักวิชาการกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

ความเป็นเมือง เป็นกระบวนการทางนิเวศวิทยาอย่างหนึ่งที่มีรูปแบบการใช้ที่ดินและการขยายตัวของเมืองแตกต่างกันออกไป รูปแบบของกระบวนการทางนิเวศวิทยาที่นิยมนำมาใช้อธิบายการขยายตัวของเมือง มีทฤษฎีหลัก ๓ ทฤษฎี ดังนี้^{๔๘}

๑. ทฤษฎีรูปดาว (Star Theory) เสนอโดย Richard M. Hurd อธิบายว่าการขยายตัวของเมืองนั้นเกิดมาจากบริเวณศูนย์กลางของเมืองที่รวมเส้นทางคมนาคมหลักของเมือง อิทธิพลของเส้นทางคมนาคมจะมีผลทำให้เมืองขยายตัวออกไปตามเส้นทางรถยนต์ รถใต้ดิน และรถไฟ ประชาชนส่วนใหญ่จะนิยมอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่นบริเวณใกล้เคียงกับเส้นทางคมนาคมดังกล่าวที่สามารถเดินทางไปถึงได้สะดวก ต่อมาภายในเมืองได้มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมดีขึ้น ประชาชนภายในเมืองใช้รถยนต์กันมากขึ้น พื้นที่ว่างที่อยู่ระหว่างเส้นทางคมนาคมก็จะมีประชาชนเข้าไปอาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่นมากขึ้น พื้นที่ว่างดังกล่าวก็เชื่อมต่อกันเป็นพื้นที่เดียวกัน

๒. ทฤษฎีวงแหวน (Concentric Zone Theory) โดย Ernest W. Burgess อธิบายว่าการขยายตัวของเมืองจะมีลักษณะเป็นรูปวงแหวนเป็นรัศมีวงกลมต่อเนื่องจากเขตศูนย์กลาง และแบ่งพื้นที่ของเมืองออกเป็น ๕ เขต ดังนี้

๒.๑ เขตที่ ๑ เป็นเขตศูนย์กลางธุรกิจ (The Central Business District: C.B.D) ประกอบด้วยร้านค้า ห้างสรรพสินค้า โรงภาพยนตร์ โรงแรม ธนาคาร และสำนักงานทางเศรษฐกิจ การปกครอง กฎหมาย เป็นต้น เป็นเขตที่มีคนหนาแน่นเวลากลางวัน เพื่อทำธุรกิจและงานตามหน่วยงานต่างๆ มีคนจำนวนน้อยที่ตั่งบ้านเรือนอยู่อย่างถาวร เพราะส่วนใหญ่จะเดินทางไปพักอยู่ที่เขตรอบนอก

^{๔๗} Lee Tayler, *Urbanized Society*, Santa Monica, (California: Goodyear Publishing Co, 1980), p. 69.

^{๔๘} วันดี ธาดาเศวาร์, “กระบวนการกลายเป็นเมืองกับความเป็นชุมชนชนบท: กรณีศึกษา ชุมชนตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๘).

๒.๒ เขตที่ ๒ เป็นเขตศูนย์กลางการขนส่ง (The zone in transition) บางครั้งอาจเรียกว่าเป็นเขตการขายส่งและอุตสาหกรรมเบา (Wholesale and light manufacturing zone) รวมทั้งเป็นย่านโรงงานอุตสาหกรรมเก่าๆ เป็นเขตที่มีปัญหาสังคมจำนวนมาก เช่น มีอัตราการก่ออาชญากรรมสูง เป็นบริเวณของกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำอพยพมาจากชนบท พักอาศัยอยู่ในบ้านราคาถูกและทรุดโทรมใกล้ๆ โรงงานอุตสาหกรรม เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงาน แต่เมื่อคนกลุ่มนี้มีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น ก็จะย้ายออกไปอยู่ในที่แห่งใหม่ กรรมสิทธิ์ในการครอบครองที่ดินในเขตนี้จะเป็นของชนชั้นสูงที่ดำเนินกิจการในลักษณะของการให้ผู้อื่นเช่า ผู้พักอาศัยในเขตนี้จำนวนน้อยที่มีที่ดินเป็นของตนเอง

๒.๓ เขตที่ ๓ เป็นเขตที่อยู่อาศัยของผู้ใช้แรงงาน (The zone of workingmen's homes) ที่ย้ายออกมาจากเขตศูนย์กลางการขนส่ง สภาพที่อยู่อาศัยของในเขตนี้จะมีสภาพดีกว่าคนที่อาศัยอยู่ในเขตศูนย์กลางการขนส่ง บ้านเรือนจะปลูกอยู่ในเขตศูนย์กลางการขนส่ง บ้านเรือนจะปลูกอยู่ในระยะห่างกันไม่ชิดติดกันเหมือนสลัม และเมื่อครอบครัวใดมีฐานะดีขึ้นก็จะย้ายออกไปอยู่ในเขตชนชั้นกลางต่อไป

๒.๔ เขตที่ ๔ เป็นเขตชนชั้นกลาง (The middle class zone) มีที่พักอาศัยประเภทห้องชุด โรงแรม บ้านเดี่ยวสำหรับครอบครัวเดี่ยว ผู้พักอาศัยอยู่ในเขตนี้ส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง เจ้าของธุรกิจขนาดเล็ก ผู้ประกอบวิชาชีพอิสระ พ่อค้า และรวมถึงชนชั้นผู้บริหารระดับกลาง

๒.๕ เขตที่ ๕ เป็นเขตที่พักอาศัยชานเมือง (The commuters' zone) มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกในการเดินทางเข้าไปทำงานหรือประกอบธุรกิจในเมือง เขตนี้จะมีทั้งชนชั้นกลางค่อนข้างสูง และชนชั้นสูง ที่เดินทางด้วยรถประจำทางและรถส่วนตัวเข้าไปทำงานเมืองและกลับออกมาพักอาศัยในเขตนี้

๓. ทฤษฎีเสี้ยววงกลม (Sector Theory) เสนอโดย Homer Hoyt อธิบายว่ารูปแบบของการขยายตัวของเมืองจะเหมือนกับเสี้ยววงกลมหรือรูปขนมพาย (Pie-shaped) และในแต่ละเมืองจะพบว่า การขยายตัวของเมืองออกไปยังพื้นที่ด้านนอก จะเป็นรูปเสี้ยววงกลมหนึ่งวงกลมหรือมากกว่าหนึ่งเสี้ยววงกลมและการขยายตัวของเมืองจะมีลักษณะดังนี้

๓.๑ การขยายตัวของเมืองจะขยายออกไปตามเส้นทางคมนาคมขนส่ง ที่เชื่อมไปยังศูนย์กลางทางการค้าและที่อยู่อาศัยบริเวณอื่นๆ

๓.๒ การขยายตัวของเมืองจะขยายออกไปตามพื้นที่สูงและแม่น้ำลำคลองในเขตพัฒนาอุตสาหกรรม

๓.๓ การขยายตัวของเมืองจะขยายออกไปตามที่อยู่อาศัยของชุมชนชั้นสูง ขอบเขตที่สังคมห้องพักอาศัยราคาสูงมักจะเกิดขึ้นในบริเวณย่านธุรกิจใกล้ๆ กับเขตที่อยู่อาศัยเก่า เขตที่อยู่อาศัยเก่าเช่าราคาสูง จะตั้งอยู่ติดกับเขตที่อยู่อาศัยเก่าเช่าราคาปานกลาง

สรุปได้ว่า สามทฤษฎีข้างต้น อธิบายให้เห็นถึงสาระสำคัญของการใช้พื้นที่ เขตเมือง และการเติบโตของเมือง โดยการแบ่งเขตพื้นที่ตามคุณสมบัติของประชากรบนพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ที่มีการขยายตัวของเมืองตามเส้นทางคมนาคม พื้นที่สูงและแม่น้ำลำคลองในเขตพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชนชั้นกลางค่อนข้างสูงและชนชั้นสูงที่พักอาศัยเขตชานเมืองกับ

กลุ่มผู้ใช้แรงงานและผู้มีรายได้น้อยถึงปานกลางที่อพยพมาจากชนบทพักอาศัยอยู่ในบ้านราคาถูกและ
ทรุดโทรมใกล้ๆ โรงงานอุตสาหกรรม

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท

การพัฒนาชุมชนเป็นบูรณาการศาสตร์ ซึ่งรวมเอาปรัชญา แนวคิด หลักการจาก
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์หลายสาขา เช่น สังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์
ชาติพันธุ์วรรณา ปรัชญา จิตวิทยา การบริหารและการศึกษา เข้าผสมผสานแล้วสร้างองค์ความรู้
ขึ้นมาใหม่ ดังนั้น การศึกษาวิชาการทางด้านการพัฒนาชุมชนจึงต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศาสตร์
ต่าง ๆ เหล่านี้เป็นอย่างดี เนื้อหาสาระในวิชานี้จึงประกอบด้วยมิติทางวิชาการหลายมิติที่ซ้อนทับ
เคลื่อนไหว และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน รวมทั้งเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผู้ที่ศึกษาจำเป็นอย่างยิ่งที่
จะต้องเข้าใจในทุกบริบทของทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

๒.๓.๑ ความหมายของความเป็นชนบท

การพัฒนา เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากความสนใจ ซึ่งเกิดขึ้นจากการสังเกต
ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอธิบายไว้อย่างชัดเจนว่าสังคมและ
วัฒนธรรมของมนุษยชาติมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วยสาเหตุต่าง ๆ หลายประการดังต่อไปนี้
คือ

๑. การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment)
๒. การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากร (Population Change)
๓. การอยู่โดดเดี่ยวและการติดต่อกัน (Isolation and Contact)
๔. โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Structure)
๕. ระดับของความรู้และเทคโนโลยี (Knowledge and Technology)
๖. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น เช่น การเล็งเห็นความจำเป็นในการ
เปลี่ยนแปลง หรือนโยบายของผู้นำประเทศ

จากปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผ่านมา เราจะพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ
วัฒนธรรมเป็นเรื่องตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การพิจารณาเรื่องการเปลี่ยนแปลง
จึงต้องทำความเข้าใจทั้งในทิศทางของการเปลี่ยนแปลง (Direction) ขนาดของการเปลี่ยนแปลง
(Magnitude) ระยะเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลง (Time) สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือ
ต่อต้านการเปลี่ยนแปลง (Change & Resistance to Change) สิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจในเบื้องต้น
คือ ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น กินความครอบคลุมไปถึงการ
เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ก้าวหน้าหรือถดถอยก็ได้ แต่ที่เป็นพื้นฐานแนวคิดที่สำคัญของการพัฒนา ก็คือ
ทิศทางของการเปลี่ยนแปลง (Direction for Change) ในลักษณะที่ก้าวหน้าหรือการเปลี่ยนแปลงไป
ในทางที่ดีขึ้นเท่านั้น^{๔๙}

^{๔๙} กาญจนา แก้วเทพ, การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: สภาคทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๘),

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนา ว่าหมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่การกำหนดทิศทาง (Directed Change) หรือ การเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้า (Planned Change)^{๕๐}

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี ให้ความหมายว่า การพัฒนา หมายถึง การกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า^{๕๑}

วิทยากร เชียงกุล เขียนไว้ว่า การพัฒนาที่แท้จริงนั้น หมายถึง การทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความกินดีอยู่ดี ความเจริญทางด้านศิลปวัฒนธรรมและจิตใจอย่างสงบสันติ ซึ่งขึ้นอยู่กับที่ได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกาย ทั้งยังรวมความไปถึงการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นของคุณภาพชีวิต อันได้แก่การศึกษา สิ่งแวดล้อม การพักผ่อนหย่อนใจ^{๕๒}

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ สรุปว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้าและการเปลี่ยนแปลงนี้จะมีสองส่วนที่เกี่ยวข้อง คือ การเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ รวมทั้งจะต้องมีทิศทางที่ดีขึ้นเท่านั้น^{๕๓}

สิริชัย วิชโรท ได้กล่าวถึงการพัฒนาชนบทแบบนี้ว่ามีเป้าหมาย ๓ ประการคือ ๑. เป็นการเพิ่มแรงจูงใจให้คนในชนบทพัฒนาตนเองและปรับตัวเพื่อร่วมมือหรือทำงานกับผู้อื่น ๒. เป็นการระดมให้เกิดความร่วมมือเพื่อการพัฒนาชนบท ๓. เป็นการเพิ่มพูนความสามารถในการพัฒนาของคนในชนบทเป้าหมายเฉพาะของการพัฒนาในชนบทก็เพื่อผลิตทางเศรษฐกิจการเกษตรและอุตสาหกรรมชนบทหรือพื้นบ้าน ให้มีงานทำและมีการกระจายโภคทรัพย์ที่เท่าเทียมกันสร้างระบบบริหารทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ เพิ่มความสามารถของคนชนบทในการปกครองของคนชนบทมีการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่นมากขึ้น^{๕๔}

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน คือ ขบวนการที่มุ่งส่งเสริมประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นทุกด้าน โดยประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม และมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วยการพึ่งพาตนเองให้มากที่สุดและเสริมด้วยการช่วยเหลือจากภายนอกเท่าที่จำเป็น^{๕๕}

^{๕๐} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕).

^{๕๑} ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยอนุเคราะห์, ๒๕๒๖).

^{๕๒} วิทยากร เชียงกุล, แนวคิดฝ่าวิกฤตทุนนิยมไร้พรมแดน, เศรษฐธรรมและอธิปไตยชุมชนไทย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๓๙),

^{๕๓} วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น, สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย, (กรุงเทพมหานคร: โฟร์เพช , ๒๕๔๕),

^{๕๔} สิริชัย วิชโรท, “การพัฒนาชนบทแบบบูรณาการ : ยุทธวิธีที่เป็นความหวังเพื่อการพัฒนาชนบท”, วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์, ปีที่ ๒๒ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๒๕): ๕๙-๗๒.

^{๕๕} วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, การพัฒนาชนบทไทย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๖

สมพร เทพสิทธา กล่าวว่า การพัฒนาเป็นการทำให้เกิดความเจริญขึ้นหรือดีขึ้นทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ จึงเรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาที่สมบูรณ์ เพราะชีวิตประกอบด้วยกายและจิตใจ ฉะนั้นหากได้รับการพัฒนาจะขาดส่วนหนึ่งไปก็ไม่สามารถที่จะเรียกว่าการพัฒนาที่ดีหรือเป็นชีวิตที่สมบูรณ์ได้^{๕๖}

ชีรวัดน์ นิจนตร กล่าวว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การปรับปรุงสภาพต่าง ๆ ของชุมชน รวมทั้งมาตรฐานความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เพื่อนำมาซึ่งความเจริญด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองตามแนวทางที่ชุมชนต้องการ โดยมีความคิดริเริ่มในการพึ่งพาตนเอง และมีความร่วมมือกันของชุมชนและระหว่างรัฐกับราษฎร ถ้าจำเป็นก็อาจขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชนได้^{๕๗}

พัฒน์ บุญยรัตนพันธ์ กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นการร่วมมือระหว่างรัฐและประชาชน ในการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้นในทุก ๆ ด้านนั้น คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมีแบบแผนและเป็นไปได้ในทิศทางที่ดีกว่าเดิม^{๕๘}

ไพฑูรย์ เครือแก้ว กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่จะทำให้ชีวิตในทุก ๆ ด้านของประชาชนได้มีการเปลี่ยนแปลงเจริญก้าวหน้าขึ้นพร้อม ๆ กัน เน้นว่าการพัฒนาชุมชนนั้นควรเป็นไปเพื่อคุณภาพชีวิตในทุก ๆ ด้านอยู่ในเกณฑ์ที่ดีและต้องเป็นกระบวนการพัฒนาที่ต่อเนื่องยาวนาน^{๕๙}

ณรงค์ สุก้านง กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงหมู่บ้านด้วยการกระทำร่วมกันระหว่างประชาชนและหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน เพื่อให้หมู่บ้านเป็นหน่วยสร้างความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติได้อย่างมั่นคง ด้วยการใช้ทรัพยากรส่วนใหญ่ในท้องถิ่น และถ้าหากว่าชุมชนขาดสิ่งใดที่จำเป็นแก่การเปลี่ยนแปลง ฝ่ายรัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชนจะช่วยจัดหาสิ่งจำเป็นที่ขาดแคลนนั่นได้^{๖๐}

องค์กรสหประชาชาติ (UN. Development of Economic and Social Affair) ได้กำหนดหลักการพัฒนาชุมชน เอาไว้ ๑๐ ประการ ดังนี้ ๑) การพัฒนาชุมชนต้องตอบสนองความต้องการอันแท้จริงของประชาชนในชุมชน ด้วยการริเริ่มจากประชาชน และเริ่มต้นจากโครงการง่ายไปสู่โครงการที่ยากขึ้น ๒) การพัฒนาชุมชนมีลักษณะเป็นโครงการต่อเนื่องประสงค์ ต้องอาศัยความร่วมมือของนักวิชาการหลายสาขา และผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ๓) การพัฒนาชุมชนต้องเปลี่ยนแปลงเจตคติของประชาชนไปพร้อม ๆ กับกิจกรรมด้านอื่น ๆ ๔) การพัฒนาชุมชนต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการสร้างพลังชุมชนและองค์กรของประชาชนขึ้น ๕)

^{๕๖} สมพร เทพสิทธา, *การพัฒนาแบบยั่งยืน*, (กรุงเทพมหานคร: สมชายการพิมพ์, ๒๕๓๖), หน้า ๓.

^{๕๗} ชีรวัดน์ นิจนตร, “การศึกษากับสังคมการพัฒนาชุมชน”, *เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ ๒๖๘*, (กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๒๘), หน้า ๒๒.

^{๕๘} พัฒน์ บุญยรัตนพันธ์, *การสร้างพลังชุมชนโดยกระบวนการพัฒนาชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, ๒๕๑๗), หน้า ๙.

^{๕๙} ไพฑูรย์ เครือแก้ว, *ลักษณะสังคมไทย*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ป๊อป, ๒๕๑๘), หน้า ๑๘๘.

^{๖๐} ณรงค์ สุก้านง, *สังคมวิทยาชนบท*, (กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๔๘.

การพัฒนาชุมชนต้องค้นหาและพัฒนาผู้นำชุมชนในด้านต่าง ๆ ตามลักษณะของกิจกรรมและความจำเป็นของแต่ละชุมชน ๖) การพัฒนาชุมชนต้องยอมรับในสภาพ บทบาทของสตรี และเยาวชน โดยเปิดโอกาสให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนให้มากที่สุด เพราะสตรีและเยาวชนมีผลต่อการขยายตัวของงานและการรับช่วงของงานพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดี ๗) การพัฒนาชุมชนของประชาชนจะประสบความสำเร็จอย่างเต็มที่ ถ้าหากรัฐบาลมีความพร้อมและให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง ๘) การพัฒนาชุมชนต้องมีนโยบายและการวางแผนตั้งแต่ระดับประเทศถึงระดับท้องถิ่น โดยการบริหารงานทุกระดับจะต้องมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ๙) การพัฒนาชุมชนต้องสนับสนุนให้องค์กรของภาคเอกชน องค์กรอาสาสมัครต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย ๑๐) การพัฒนาชุมชนต้องมีการวางแผนให้เกิดการพัฒนาพร้อม ๆ กัน ทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติหรือประเทศ^{๖๑}

พาณิ อนันตชัย กล่าวว่า วิธีการพัฒนาชุมชนเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในทางที่ดีขึ้นนั้น มีวิธีการที่สำคัญอยู่ ๒ วิธี คือ (๑) การให้การศึกษาแก่ชุมชน และ (๒) การจัดตั้งและพัฒนากลุ่มเพื่อให้กลุ่มสามารถดำเนินงานได้ด้วยตนเอง เพื่อประโยชน์ของกลุ่มเป็นสำคัญ อันเป็นผลให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในชุมชน วิธีการทั้ง ๒ มีรายละเอียด ดังนี้ คือ ๑) การให้การศึกษาแก่ชุมชน เป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลสามารถพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ ทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ทั้งของตนเองและสังคม ซึ่งอาจจะได้รับจากการถ่ายทอด การเรียนรู้ หรือได้จากประสบการณ์ การศึกษาจึงเป็นกิจกรรมที่จะช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเองและสังคมให้เจริญก้าวหน้าได้ ๒) การจัดกลุ่มและพัฒนากลุ่ม กลุ่มกับงานพัฒนาชุมชนเป็นของคู่กัน หากไม่มีการรวมกลุ่มก็ไม่มีการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้เพราะกลุ่มช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาความคิดของประชาชน ด้วยการทำงานร่วมกันในการปรับปรุงการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น^{๖๒}

บุญธรรม เทศนา กล่าวว่า ส่วนประกอบที่สำคัญของการพัฒนาต้องมีการวางแผนในการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีหลักการที่สำคัญ ๑๐ ประการ ดังนี้ ๑) การวางแผนพัฒนาชุมชนต้องมีการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงของสถานะทางสังคม เศรษฐกิจ ความต้องการและปัญหาของประชาชนในชุมชนนั้น ๆ เป็นสำคัญ ๒) การวางแผนพัฒนาชุมชนนั้นต้องอยู่บนพื้นฐานความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในชุมชน ทั้งนี้ต้องมีการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของประชาชนก่อน ๓) การวางแผนพัฒนาชุมชนในเรื่องการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของประชาชนนั้น ให้พิจารณาที่จำนวนของประชาชนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการที่ความต้องการยังไม่ได้รับการตอบสนอง ประกอบเป็นสำคัญ ๔) การวางแผนพัฒนาชุมชนจะต้องมีการคำนึงถึงค่านิยม ความเชื่อ ข้อห้าม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ ด้วย ๕) การวางแผนชุมชนต้องเริ่มจากสิ่งที่ประชาชนมีอยู่และสิ่งที่ประชาชนมีความรู้อยู่แล้ว ๖) การวางแผนพัฒนาชุมชนต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของแผนให้สอดคล้องกับความสนใจ และความพึงพอใจของประชาชนในชุมชนเป็น

^{๖๑} UN. Development of Economic and Social Affair, **Community Development and Related Service**, (New York: United Nation Repblcation, 1960), p. 8-13.

^{๖๒} พาณิ อนันตชัย, **กระบวนการพัฒนาชุมชน**, (นครปฐม: สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒), หน้า ๘ - ๑๐.

สำคัญ ๓) การวางแผนพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องมีโครงการย่อย ๆ รองรับหลาย ๆ โครงการเพื่อแปลงแผนที่มีลักษณะเป็นนามธรรมไปสู่การปฏิบัติที่มีความเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ๘) การวางแผนพัฒนาชุมชนที่มีคุณภาพจำเป็นต้องเสริมสร้างให้ประชาชนในชุมชนเกิดการเรียนรู้และความเชื่อมั่นในการพึ่งตนเองได้อย่างแท้จริง ๙) การวางแผนพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องใช้การประสานสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้องในทุกระดับและทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดความสำเร็จอย่างราบรื่น ๑๐) การวางแผนพัฒนาชุมชนที่มีคุณภาพ จำเป็นต้องชี้ให้เห็นแนวทางการประเมินผลได้ทุกระยะ ได้แก่ ระยะก่อนดำเนินงาน ระหว่างดำเนินงาน และระยะหลังดำเนินงาน^{๖๓}

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการ โครงการ วิธีการที่มุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน การพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องพัฒนาทางด้านวัตถุ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา ต้องมีการพัฒนาคนในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตสำนึกที่ดี มีเหตุมีผล และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ทั้งนี้การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องอาศัยการวางแผนในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์ และตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ในการวางแผนพัฒนาต้องมีโครงการหลาย ๆ โครงการในการรองรับเพื่อให้สามารถนำไปพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น การพัฒนาชุมชนจำเป็นต้องมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในทุกระยะ กล่าวคือ ระยะก่อนดำเนินงาน ระหว่างดำเนินงาน และระยะหลังดำเนินงาน

๒.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมทางสังคม

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ประมวลมาจากแนวคิดของนักวิชาการ โดยจะนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้อง ความหมาย แนวคิดและทฤษฎี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๒.๔.๑ ความหมายของการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความหมายของการมีส่วนร่วมนั้นมีนักวิชาการกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

กฤษณะชัย ลีมบุญแดง ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงกระบวนการที่ทำให้ประชาชนไม่ว่าปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เห็นพ้องต้องกันเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานโดยร่วมกันคิด ร่วมลงมือปฏิบัติการ ร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์และร่วมในการติดตามและประเมินผล^{๖๔}

เจริญ ภัสระ กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง ความพร้อมของประชาชนในการพัฒนาขีดความสามารถของตนเอง ด้วยการร่วมคิด การร่วมตัดสินใจ อีกทั้งใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความ

^{๖๓} บุญธรรม เทศนา, **ปรัชญาการพัฒนา**, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๔๐), หน้า ๒๕๐.

^{๖๔} กฤษณะชัย ลีมบุญแดง, **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการควบคุมอาชญากรรมด้านยาเสพติดและการพนันในจังหวัดชลบุรี**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗.

ชำนาญของประชาชนร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสมในการจัดการและกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นโดยอาศัยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด^{๒๕}

ถวิลวดี บุรีกุล ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมในหลายมิติ ที่เห็นที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

๑. การมีส่วนร่วมในมิติของความลึก หมายถึง การมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจโดยประชาชนต่อโครงการใดโครงการหนึ่งของโครงการสาธารณะต่างๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อการพัฒนาชาติ แต่ไม่ได้หวังว่าจะให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงโครงการหรือวิจารณ์เนื้อหาโครงการ

๒. การมีส่วนร่วมในความหมายที่กว้าง หมายถึง การให้ประชาชนในชนบทรู้สึกตื่นตัวเพื่อที่จะทราบถึงการรับความช่วยเหลือและตอบสนองต่อโครงการพัฒนาขณะเดียวกันก็สนับสนุนความคิดริเริ่มของคนในท้องถิ่น

๓. ในเรื่องของการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วม คือการให้ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ กระบวนการดำเนินการ และร่วมรับผลประโยชน์จากโครงการพัฒนา นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับความพยายามที่จะประเมินผลโครงการนั้นๆ ด้วย

๔. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนานั้นอาจเข้าใจอย่างกว้างๆ ได้ว่าเป็น การที่ประชาชนได้เข้าร่วมอย่างแข็งขันในกระบวนการตัดสินใจต่างๆ ในเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อเขา

๕. การมีส่วนร่วมในชุมชน หมายถึง การที่ประชาชนจะมีทั้งสิทธิและหน้าที่ที่จะเข้าร่วมในการแก้ไขปัญหาของเขา มีความรับผิดชอบมากขึ้นที่สำรวจตรวจสอบความจำเป็นในเรื่องต่างๆ การระดมทรัพยากรท้องถิ่น และเสนอแนวทางแก้ไขใหม่ๆ เช่นเดียวกับการก่อตั้งและธำรงรักษาองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่น

๖. การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นกระบวนการดำเนินการอย่างแข็งขัน ซึ่งหมายถึงว่า บุคคลหรือกลุ่มที่มีส่วนร่วมนั้นได้เป็นผู้มีความริเริ่มและได้มุ่งใช้ความพยายามตลอดจนความเป็นตัวของตัวเองที่จะดำเนินการตามความริเริ่มนั้น

๗. การมีส่วนร่วม คือการที่ได้มีการจัดการที่จะใช้ความพยายามที่จะเพิ่มความสามารถที่จะควบคุมทรัพยากรและระเบียบในสถาบันต่างๆ ในสภาพสังคมนั้นๆ ทั้งนี้โดยกลุ่มที่ดำเนินการ และความเคลื่อนไหวที่จะดำเนินการนี้ไม่ถูกควบคุมโดยทรัพยากรและระเบียบต่างๆ^{๒๖}

ชิต นิลพานิช และกุลธณ ธนาพงศ์ธร ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท หมายถึง การที่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทได้เข้ามีส่วน

^{๒๕} เจริญ ภัสระ, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของรัฐ, (กรุงเทพมหานคร: สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

^{๒๖} ถวิลวดี บุรีกุล, การมีส่วนร่วม:แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ, (นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๔๘), หน้า ๑ - ๒.

ร่วม หรือเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาชนบทขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือทุกขั้นตอน แล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย^{๖๗}

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจ หรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อย ได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผิน แต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้น และการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ^{๖๘}

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม หมายถึงการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดหมายของกลุมนั้น กับทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย^{๖๙}

พัชรี สีโรต และคณะ ได้กล่าวสรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในปัจจุบัน คือ กระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสแสดงทัศนะแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจต่างๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้/เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกันซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย^{๗๐}

สหประชาชาติ (United Nations) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึงการสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชน และสมาชิกในสังคมที่กว้างกว่าสามารถเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนารวมทั้งมีส่วนได้รับประโยชน์จากผลการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกัน^{๗๑}

ดูล์ลาห์ (Dougla) ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นคำที่มีความหมายกว้างและใช้ในบทที่แตกต่างกัน นักการศึกษาได้ใช้คำนี้ในการอ้างอิงถึงสภาพการมีส่วนร่วมใน

^{๖๗} ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท”, ในเอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน พิมพ์ครั้งที่ ๓, หน่วยที่ ๘, (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๒), หน้า ๓๕๐.

^{๖๘} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร: ๕๙๘ Print, ๒๕๔๖), หน้า ๔.

^{๖๙} นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗), หน้า ๑๘๓.

^{๗๐} พชรี สีโรต และคณะ, การมีส่วนร่วมของประชาชน, (กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๒.

^{๗๑} United Nations, Department of International Economic and Social Affairs, Popular Articulation as A Strategy for Promoting Community Level Action and National Development Report of The Meeting or The Idaho Group of Experts, Held at UN. p. 5., (New York: United Nations, 1981), p. 5.

เหตุการณ์ กิจกรรม หรือโครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา นักรัฐศาสตร์ใช้คำนี้ในความหมายของการเข้าร่วมกับสถาบันทางการเมืองของชุมชน เช่น การไปออกเสียงเลือกตั้ง นักสังคมวิทยาใช้ความหมายของการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ส่วนกลุ่มอื่นๆ ใช้คำนี้ในความหมายของการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ^{๗๒}

หวัง (Whang) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง กระบวนการในการเข้าไปดำเนินงานของบุคคล หรือของกลุ่มเพื่อได้สะท้อนถึงความรู้สึกของตนเองหรือเพื่อให้การสนับสนุนทางด้านกำลังงาน หรือทรัพยากรต่อสถาบัน/ระบบที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตพวกเขา^{๗๓}

มิดเกลย์ ฮาร์ดิมาน และนารีน (Midgley, Hardiman and Narine) ได้ให้ความหมายของการปฏิบัติการของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง ความเชื่อมั่นในตนเอง ความมีอิสระในตนเอง และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยโครงการนั้นจะประสบความสำเร็จเมื่อชุมชนเป็นผู้กำหนดความต้องการ และใช้ประโยชน์จากโครงการนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเมื่อบุคคลภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้องได้ ถอนตัวออกไปแล้วโครงการนั้น ๆ ก็ยังคงดำรงอยู่ต่อไป^{๗๔}

วิลเลียม ดับบลิว รีเดอร์ (William W. Reeder) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล และการมีส่วนร่วมของกลุ่ม^{๗๕}

ไพร์ตัน เตชะรินทร์ ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลส่งเสริมชักนำ และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งรูปส่วนบุคคล กลุ่มชน ชุมชนสมาคมมูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัคร รูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกัน^{๗๖}

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเข้าร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้น จักได้รับการตอบสนอง และทำให้มีความ

^{๗๒} M. Douglass, Some Perspective on The Phenomenon of Participation, (Adult Education Journal, 1970), p. 90.

^{๗๓} In Joung Whang, Management of Rural Change in Korea: The Samuel Undoing, (Seoul: Seoul National University Press, 1981), pp. 91-92.

^{๗๔} J.A. Midgley, M. Hardiman and D. Narine, Community Participation, Social Development and The State, (New York: Methuen, 1986), p. 27.

^{๗๕} William W. Reeder, Some Aspects of The Information Social Participation of Form Families in New York State, (New York: Cornell University, 1978), p. 39

^{๗๖} ไพร์ตัน เตชะรินทร์, “นโยบาย และกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันของประเทศไทย”, ใน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (ม.ป.ท., ๒๕๒๙), หน้า ๖.

เป็นไปได้มากขึ้นว่า สิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน^{๗๗}

ปรัชญา เวสารัชช์ ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา หมายถึงการที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการใช้ความหมาย หรือใช้ทรัพยากรบางอย่างส่วนตัวในกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาของชุมชน^{๗๘}

ผดุงพร ธรรมดา ได้ให้ความหมายไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชน ทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มคน สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายที่กำหนดไว้ในลักษณะที่เป็นแนวเดียวกัน^{๗๙}

อดิน รพีพัฒน์ ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ดำเนินการเองทุกอย่าง ไม่ใช่เป็นการกำหนดจากคนภายนอกว่า ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นการคิดขึ้นเองของประชาชน^{๘๐}

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ ได้ให้ความหมายโดยสรุปว่า การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม ในการมีส่วนร่วมของประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญาซึ่งแสดงออกในรูปการตัดสินใจในการกำหนดชีวิตของคนอย่างเป็นตัวของตัวเอง^{๘๑}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง กระบวนการหรือการกระทำที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาร่วมกัน แสดงความคิดเห็น การวางแผนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ การกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงของตนเอง ของกลุ่ม องค์กร หรือ ชุมชน ตลอดจนการร่วมกันรับผิดชอบ แก้ไขปัญหา และรับผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นการให้ประชาชนมีการตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้น ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจของการพัฒนา ทั้งการพัฒนาตนเองและพัฒนาท้องถิ่นและสังคม ทั้งนี้การมีส่วนร่วมจะได้ผลดีอย่างแท้จริงนั้น ประชาชนจะต้องมีโอกาสอย่างอิสระ

^{๗๗}วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, **การพัฒนาชนบทไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๐.

^{๗๘}ปรัชญา เวสารัชช์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมพัฒนาชนบท”, **รายงานการวิจัย**, (สถาบันไทยคดีการศึกษา: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๘), หน้า ๕.

^{๗๙}ผดุงพร ธรรมดา, **การศึกษาความพร้อมของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดศรีสะเกษ**, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์บรรณสารสารสนเทศทางการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๑๒.

^{๘๐}อดิน รพีพัฒน์, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา”, (กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารพิมพ์, ๒๕๒๙), หน้า ๓๒๐.

^{๘๑}ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๕.

ปราศจากการแทรกแซง ครอบงำบังคับ บีบบังคับ กะเกณฑ์ ผืนใจหรือถูกขอร้อง เพราะอาจจะบรรลุเพียงผลสำเร็จของงานเท่านั้นแต่จะไม่ก่อให้เกิดความผูกพันรับผิดชอบตามมา และการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ จะไม่มีความยั่งยืนมั่นคง ไม่ต่อเนื่องในที่สุดก็อาจจะล้มเลิกไปในที่สุด

๒.๔.๒ ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีนักวิชาการกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

มิ่งสรรพ ขวสะอาด ได้กล่าวอธิบายถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า ในระบอบประชาธิปไตยที่ก้าวหน้าและสมบูรณ์นั้นกลไกที่สำคัญคือการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงนโยบายของประชาชน ได้แก่ การเลือกตั้งผู้แทนราษฎรเข้าไปสร้างกฎหมายและบริหารราชการแผ่นดิน หากกลไกนี้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วก็ไม่จำเป็นต้องมีกลไกนอกระบบเข้ามา แต่ถ้าหากมีการเรียกร้องเกิดขึ้นแสดงว่า ระบบไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและยังกลไกในระบบเป็นกลไกที่รวมอำนาจจากเบื้องต้น หรือรวมศูนย์และอยู่ห่างจากปัญหาทำให้กลไกระบบไม่สามารถเข้าถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจัง การเรียกร้องก็อาจรุนแรงมากขึ้นตามลำดับ^{๔๒}

สมยศ พุ่มหว่า ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนพึ่งพาตนเอง ช่วยให้มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาของเขา จะทำให้หันคนมีอำนาจต่อรองมากขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง รวมทั้งช่วยพัฒนาประชาธิปไตยโดยสร้างสังคมการเมือง และเศรษฐกิจของประเทศในที่สุด^{๔๓}

วิลเลียม ดับบลิว รีเดอร์ (William W. Reeder) ได้กล่าวถึงความสำคัญนี้เช่นกันว่าการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคล การมีส่วนร่วมของกลุ่ม และปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่เข้ามามีส่วนร่วมไว้ดังนี้

๑. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับความเชื่อพื้นฐาน ทศนคติ และค่านิยมของตน

๒. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นมีคุณค่าสอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน

๓. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นมีเป้าหมายที่จะส่งเสริม และปกป้องรักษาผลประโยชน์ของตน

๔. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อตัวเองมีประสบการณ์ที่เป็นอคติต่อกิจกรรมนั้นมาแล้ว

๕. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อกิจกรรมนั้นสอดคล้องกับสิ่งที่ตัวเองได้มา หรือหวังเอาไว้

^{๔๒}มิ่งสรรพ ขวสะอาด, *กติกา เครื่องมือ และการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ, ๒๕๓๘), หน้า ๓.

^{๔๓}สมยศ พุ่มหว่า, *สังคมชนบทกับการพัฒนา*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๑๙.

๖. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ย่อมขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตนเองเป็นใหญ่

๗. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลจะกระทบโดยการบีบบังคับหาไม่ได้

๘. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับอุปนิสัยและจารีตประเพณี

๙. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ย่อมขึ้นอยู่กับโอกาสที่เอื้ออำนวย

๑๐. การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ของบุคคลและกลุ่มบุคคลย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถ

๑๑. บุคคลและกลุ่มบุคคลจะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดๆ ก็ต่อเมื่อได้รับการสนับสนุนกระตุ้น ยั่วยุ และจูงใจให้เกิดขึ้น^{๘๔}

พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต ได้ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายต่างๆ นั้น หมายถึง การที่ประชาชนสามารถสร้างและขยายบทบาท และอำนาจของตนเองจากการเป็นผู้ถูกกระทำ (Object) มาเป็นผู้กระทำ (Subject) การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการกำหนดนโยบาย มีความสำคัญตั้งแต่ประชาชนต่อหน่วยงานราชการและต่อสังคมโดยรวม ทั้งนี้ เนื่องจากการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ ดังนี้

๑. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมระหว่างกลุ่มคนต่างๆ เพราะการพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารความคิดเห็น ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการพัฒนาทางความคิด มีการรับรู้ที่กว้างไกลยิ่งขึ้น และเกิดความเข้าใจที่ตระหว่างกลุ่ม

๒. กระบวนการที่ให้ข้อมูลข่าวสารทั้งด้านที่เป็นข้อเท็จจริงและด้านที่เป็นความคิดความรู้สึกและความคาดหวังได้ถูกแสดงออกอย่างหลากหลายสมบูรณ์ครบถ้วน ตรงกับความต้องการมากขึ้น ผลที่ตามมาคือทำให้เกิดการตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย และการวางแผนดำเนินงานไปอย่างรอบรู้รอบคอบ และรอบด้านยิ่งขึ้น

๓. กระบวนการที่ทำให้ประชาชนเกิดความผูกพัน และมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของนโยบายแผน และโครงการนั้นๆ ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานต่างๆ เป็นไปอย่างราบรื่น และได้รับการสนับสนุนจากประชาชน

๔. กระบวนการทำให้ประชาชนมีโอกาสตรวจสอบในการดำเนินงานซึ่งก่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินงานลดการทุจริตลดความผิดพลาดของนโยบายแผนโครงการนั้นๆ ลงได้

๕. กระบวนการตอบสนองปัญหาและความต้องการของกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยอาศัยการเจรจาต่อรองอย่างเป็นธรรม ซึ่งจะสามารถกำหนดนโยบายโดยมีพื้นฐานของคามยุติธรรมยิ่งขึ้น^{๘๕}

^{๘๔}William W. Reeder, Some Aspects of The Information Social Participation of Form Families in New York State, p. 39.

^{๘๕}พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย”, วารสารพัฒนาสังคม, ฉบับพิเศษ (๒๕๔๓): ๒ - ๔.

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญในการกำหนดนโยบาย และการดำเนินงานหลายประการ โดยเฉพาะการรับนโยบายของรัฐตามที่ตั้งอยู่ในเงื่อนไขของแผนพัฒนาแห่งชาติ เป็นที่ยอมรับและตรงตามความต้องการของประชาชนในชุมชนที่สอดคล้องกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อป้องกันภัยอันตรายต่างๆ ที่อาจจะเกิดตามมาในภายหลังหรือก่อนก็ได้ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชน กลุ่ม และองค์กรที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดพิจารณา การตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ รวมถึงสามารถปฏิบัติหน้าที่และดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน

๒.๔.๓ ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนได้มีนักวิชาการกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

สุทิน บุญญาธิการ และคณะ ได้รวบรวมลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ๕ ลักษณะ ดังนี้

๑. การรับรู้ข่าวสาร (Public Information) โดยประชาชนในพื้นที่ที่จะได้รับผลกระทบและบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะได้รับแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่จะดำเนินการและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นก่อนที่จะมีการตัดสินใจดำเนินโครงการ

๒. การปรึกษาหารือ (Public Consultation) เป็นการหารือระหว่างผู้ดำเนินโครงการกับประชาชนผู้ที่เกี่ยวข้องและได้รับผลกระทบเพื่อรับฟังความคิดเห็นและตรวจสอบข้อมูลประกอบการจัดทำรายงานเกี่ยวกับการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในโครงการ และเสนอแนะประกอบทางเลือกในการตัดสินใจ

๓. การประชุมรับฟังความคิดเห็น (Public Meeting) มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเวทีสาธารณะให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบหรือมีการดำเนินโครงการหน่วยงานเจ้าของโครงการ และผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจได้ทำความเข้าใจระหว่างกัน และหาเหตุผลที่เกี่ยวกับโครงการ ได้แก่ การประชุมในระดับชุมชน (Community Meeting) โดยจัดขึ้นในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ มีการอธิบายให้ที่ประชุมทราบรายละเอียดและผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นแล้วจึงเปิดโอกาสให้ซักถาม อาจจัดขึ้นเฉพาะจุดในระดับชุมชนย่อยๆ แต่ละชุมชนก่อนแล้วจึงจัดรวมหลายๆ ชุมชนอีกครั้งหนึ่ง การประชุมรับฟังความคิดเห็นในเชิงวิชาการโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขามาร่วมอธิบายซักถามและให้ความเห็น ทั้งนี้ ผลการประชุมจะต้องมีการนำเสนอต่อสาธารณะและผู้เข้าร่วมประชุม การประชุมประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เป็นเวทีเสนอข้อมูลจากทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายเจ้าของโครงการและฝ่ายผู้ได้รับผลกระทบ เป็นการประชุมที่เปิดกว้าง มีหลักเกณฑ์ และประเด็นที่พิจารณาที่ชัดเจน และแจ้งให้ทุกฝ่ายทราบร่วมกัน ควรมีลักษณะไม่เป็นทางการมากนัก

๔. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจต่อประเด็นปัญหานั้นๆ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจดำเนินการให้ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบให้มีการเลือกตัวแทนไปเป็นกรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจตัดสินใจในเรื่องนั้น

๕. การใช้กลไกทางกฎหมาย เป็นการเรียกร้องสิทธิจากการไม่ได้รับความเป็นธรรม มักใช้ในกรณีที่ไม่สามารถดำเนินการทางอื่นได้ โดยอาศัยมาตรการทางกฎหมายเป็นหลัก^{๘๖}

นอกจากนี้ สุทิน บุญญาธิการ และคณะ ยังได้กล่าวอีกว่า การที่บุคคลหรือคณะบุคคล เข้าช่วยเหลือสนับสนุนทำประโยชน์ในเรื่องหรือกิจกรรมต่างๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ หรือกระบวนการบริหารประสิทธิภาพขององค์การ ขึ้นอยู่กับการรวมพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์การนั้นในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่งในการรวมพลังความคิดสติปัญญา ก็คือ การให้มีส่วนร่วม การให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์การนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการหรือปฏิบัติภารกิจต่างๆ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพันต่อกิจกรรมและองค์การในที่สุด^{๘๗}

กรณีการ์ ชมดี ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ ๑๐ ประการ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมประชุม
๒. การมีส่วนร่วมออกเงิน
๓. การมีส่วนร่วมเป็นกรรมการ
๔. การมีส่วนร่วมเป็นผู้นำ
๕. การมีส่วนร่วมสัมภาษณ์
๖. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ชักชวน
๗. การมีส่วนร่วมเป็นผู้บริโภค
๘. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ริเริ่ม
๙. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ใช้แรงงาน
๑๐. การมีส่วนร่วมออกวัสดุอุปกรณ์^{๘๘}

ปาริชาติ วลัยเสถียร ได้กล่าวสรุปลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาดังแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ เช่น การร่วมกันค้นหาปัญหาการวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมถึงการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยที่โครงการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

๒. การมีส่วนร่วมทางการเมืองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๒.๑ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมือง โดยประชาชนหรือชุมชน เพื่อพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มควบคุมการใช้ และการ

^{๘๖} สุทิน บุญญาธิการ และคณะ, “การบริหารการมีส่วนร่วมของประชาชน: กรณีศึกษาโครงการที่มีผลกระทบต่อประชาชน”, รายงานการวิจัย, (สำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย, ๒๕๔๐), หน้า ๒๕.

^{๘๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.

^{๘๘} กรณีการ์ ชมดี, “การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ: ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสารภี ตำบลท่าช้าง อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๔).

กระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

๒.๒ การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาสู่ส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศให้อำนาจทางการเมือง การบริหารมีอำนาจต่อรองในการจัดการทรัพยากรโดยอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน และประชาชนสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนเพื่อให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง^{๘๙}

ชาติชาย ณ เชียงใหม่ ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ว่า ลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของการมีส่วนร่วม คือ

๑. เป็นการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสรรค์ความดีงามให้แก่ทุกด้านของชีวิตของประชาชนและชุมชน (Inclusiveness)

๒. เป็นการมีส่วนร่วมเพื่อความเท่าเทียมกัน (Equity) ของปัจเจกชนและกลุ่มคนในการมีส่วนให้ (Give) และมีส่วนได้รับประโยชน์ (Take) จากการกระจายทรัพยากรสาธารณะ

๓. เป็นการมีส่วนร่วมที่ทำให้เกิดความเป็นธรรม (Justice) แก่ปัจเจกชนและกลุ่มคนที่มีสถานภาพแตกต่างกันได้มีปฏิสัมพันธ์กันในลักษณะของการแบ่งปัน เกื้อกูลกัน อุ่มชูกัน และเรียนรู้ร่วมกัน^{๙๐}

นำชัย ทนุผล ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมไว้ ๓ ประการ ดังนี้

๑. การปรากฏตัว (Presence) หมายถึง การเข้าร่วมในโครงการที่องค์การสถาบันหรือหน่วยงานจัดให้ การมีส่วนร่วมจึงมีความหมายเพียงการปรากฏตัวหรือเข้าร่วมในโครงการนั้นๆ ซึ่งจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับแรงจูงใจและองค์ประกอบทางสังคมอื่นๆ

๒. การเกี่ยวข้อง (Involvement) หมายถึง การมีส่วนร่วมในโครงการอย่างแข็งขันของผู้เข้าร่วมในกิจกรรมหรือโครงการที่เหมาะสมกับตนและการนำไปใช้โดยเน้นที่ตัวผู้เข้าร่วม ไม่เน้นสถาบัน องค์การ

๓. การควบคุม (Control) หมายถึง การมีบุคคลหรือกลุ่มผู้เข้าร่วมเป็นผู้กำหนดหรือควบคุมกระบวนการศึกษาเอง เช่น ควบคุมองค์ประกอบ (เนื้อหา เป้าหมาย ผลที่ต้องการ) และควบคุมกระบวนการเรียนรู้ (จะเรียนอย่างไร)^{๙๑}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม มีลักษณะเป็นกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มคณะต่างๆ เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนในเรื่องหรือกิจกรรมต่างๆ อาจจัดเป็นลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมในการช่วยคิด

^{๘๙} ปาริชาติ วลัยเสถียร, “ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน”, ใน เอกสารประกอบการศึกษาวิชา สค. ๖๕๑ ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓๘.

^{๙๐} ชาติชาย ณ เชียงใหม่, การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่สมดุล, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมดาเพรส จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๕๙.

^{๙๑} นำชัย ทนุผล, หลักการและยุทธวิธีการพัฒนาชุมชน, (เชียงใหม่: สำนักพิมพ์สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้, ๒๕๓๑), หน้า ๓๑.

ช่วยวางแผน ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ มีการติดตามประเมินผล รวมถึงการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมที่ร่วมกันบริหารจัดการ เพื่อให้การดำเนินการประสบความสำเร็จตามความประสงค์

๒.๔.๔ ขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังต่อไปนี้

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาขององค์กรชุมชนและเครือข่ายนั้น มี ๖ ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการริเริ่มการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่องค์กรภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในท้องที่ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของชุมชนด้วย

ขั้นตอนที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการวางแผนในการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่องค์กรประชาชนและเครือข่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และวัตถุประสงค์ของโครงการ/กิจกรรมการพัฒนา รวมทั้งกำหนดวิธีการ แนวทางในการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะนำไปใช้ในกิจกรรมการพัฒนา ดังอย่างเช่น องค์กรชุมชนและเครือข่ายเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนแม่บทชุมชนและแผนพัฒนาตำบล เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่องค์กรชุมชน และประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงาน และดำเนินการเพื่อให้กิจการเพื่อให้กิจกรรมลุล่วง เช่น องค์กรชุมชนเข้าไปดำเนินพัฒนาระบบสหกรณ์ของชุมชน และการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากกิจกรรมการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนา หรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

ขั้นตอนที่ ๕ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ภาคประชาชนเข้าร่วมประเมินว่า การพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด ใครได้รับประโยชน์มีผลกระทบต่อนุชนท้องที่หรือไม่ เป็นต้น ซึ่งในการประเมินผลนั้นอาจเป็นการประเมินผลความก้าวหน้าเป็นระยะๆ หรือกระทำในรูปของการประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปยอดของการดำเนินการ

ขั้นตอนที่ ๖ การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ประสพการณ์ทำงาน และการสรุปบทเรียน เพื่อให้คนในชุมชนท้องที่ต่างๆ ทบทวนการทำงานของตนเอง และหาแนวทางเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาในระยะยาว^{๙๒}

^{๙๒} พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, “การสร้างองค์กรชุมชนและเครือข่ายในการพัฒนาชุมชน”, ใน เอกสารประกอบการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม, (คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๑๓ - ๑๔.

สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งได้ให้ความเห็นว่า การมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา ๕ ขั้น ดังนี้

๑. ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชน ตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชน และมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ

๒. ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้

๓. ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน หรือเข้าร่วมบริหารงานประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

๔. ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ

๕. ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด^{๙๓}

เจมส์ คัดด์ ปันทอง ก็ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนาซึ่งเป็นการวัดเชิงคุณภาพเป็น ๕ ขั้นตอนเช่นกัน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดความต้องการของชุมชน และจัดลำดับความสำคัญของความต้องการของชุมชน

ขั้นตอนที่ ๒ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการวางแผนในการพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนของการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ของโครงการ วิธีการ ตลอดจนแนวทางการดำเนินงาน และทรัพยากรที่จะใช้

ขั้นตอนที่ ๓ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินการพัฒนา เป็นส่วนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์ให้กับชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณ เทคโนโลยี และอื่นๆ จากองค์กรภาคีการพัฒนา

ขั้นตอนที่ ๔ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา ซึ่งเป็นทั้งการได้รับผลประโยชน์ทางด้านวัตถุและทางด้านจิตใจ

ขั้นตอนที่ ๕ การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการประเมินผลการพัฒนา เป็นการประเมินว่าการที่ประชาชนเข้าร่วมพัฒนาได้ดำเนินการสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด การประเมินอาจประเมิน

^{๙๓} สำนักมาตรฐานการศึกษา และสถาบันอื่นๆ, ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน, (กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง, ๒๕๔๕), หน้า ๑๑๖.

แบบย่อย (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลความก้าวหน้าเป็นระยะๆ หรืออาจประเมินผลรวม (Summative Evaluation) ซึ่งเป็นการประเมินผลสรุปব্যয়ุด^{๙๔}

โกวิท พวงงาม ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาโดยสรุปว่า ควรจะมี ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่างๆ มาใช้ในการวางแผน

๓. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดค้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้ว ชาวชนบทย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่า งานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี ได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความยากลำบาก^{๙๕}

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่สัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมออกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย ๒ ขั้นตอน คือ การริเริ่มตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติ

๒. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานความร่วมมือ

๓. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits)

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)^{๙๖}

ชูติมา ปัสโชติพงษ์ ได้เห็นด้วยกับขั้นตอนของการมีส่วนร่วมของชาติ และคณะ (Shadid and Others) ซึ่งมีความคิดเห็นว่า แนวคิดที่ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบมากที่สุด คือแนวคิดของชาติ ที่ได้จำแนกขั้นตอน หรือประเภทของการมีส่วนร่วมออกเป็นเรื่องของการตัดสินใจ (Decision

^{๙๔} เจริญศักดิ์ ปิ่นทอง, การบริหารงานพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖), หน้า ๒๖.

^{๙๕} โกวิท พวงงาม, การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน, (ม.ป.ท., ๒๕๔๕), หน้า ๘

^{๙๖} J.M. Cohen and N.T. Uphoff, "Participation's Place in Rural Development: Seeking Clarity Through Specificity", *World Development*, 8 (3) (1980): 223.

Making) การดำเนินการ (Implementation) ผลประโยชน์ (Benefits) และการประเมินผล (Evaluation) ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นที่ ๑ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกที่จะต้องกระทำก็คือ การกำหนดความต้องการและลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้น ก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ ๒ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานนั้น จะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน ประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ ๓ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์นั้น นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้ รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลด้วย

ขั้นที่ ๔ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งที่สำคัญที่จะต้องสังเกต ก็คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในต่างๆ ได้^{๙๗}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับงานทุกขั้นตอน และในมิติต่างๆ โดยเฉพาะผู้มีส่วนร่วมทุกฝ่าย ซึ่งเกี่ยวข้องที่มีอำนาจในการตัดสินใจร่วมกัน จะต้องดำเนินการตามแบบแผนที่ได้ตกลงกันไว้แล้ว เริ่มตั้งแต่การร่วมศึกษาสภาพปัญหาต่างๆ การวางแผนแก้ไขปัญหาการติดตาม และประเมินผล ตลอดจนนำผลที่เกิดขึ้นไปใช้ร่วมกัน เป็นต้น

๒.๔.๕ ระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีนักวิชาการกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

อาร์นสไตน์ (Arnstein) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมทั้ง ๘ ขั้น ของตนให้เป็น ๓ ชั้นใหญ่ ซึ่งเป็นการแบ่งที่ทำคู่ขนานไว้ในบันได ๘ ขั้น โดยมีเนื้อหาของการแบ่งเป็น ๓ ระดับชั้นใหญ่ๆ ดังสรุปได้ต่อไปนี้

ระดับที่ ๑ ระดับการมีส่วนร่วมเทียม (Pseudo-Participation) หรือการมีส่วนร่วมแบบถูกกระทำ (Passive Participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ผู้เข้าร่วมไม่มีอำนาจใดๆ ในการตัดสินใจ แต่เป็นฝ่ายกระทำตามการตัดสินใจของบุคคลอื่นเท่านั้น

^{๙๗} ชูติมา ปิซโซติพงษ์, “การทำงานชุมชนและการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนชายแดนในประเทศไทย, PAR Activities อำเภอเวียงแหง จ.เชียงใหม่”, (องค์การกองทุนช่วยเหลือเด็ก: (สหราชอาณาจักร), ๒๕๔๔), หน้า ๒๗.

ระดับที่ ๒ ระดับการมีส่วนร่วมบางส่วน (Partial Participation) การมีส่วนร่วมในระดับนี้ ผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น แต่อำนาจในการตัดสินใจจะอยู่ที่บุคคลอื่น

ระดับที่ ๓ ระดับการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) การมีส่วนร่วม ระดับนี้ ความคิดเห็นของบุคคลที่เข้าร่วมได้รับการฟังและยอมรับเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอำนาจการตัดสินใจอยู่ที่ผู้เข้าร่วมนั่นเอง^{๙๘}

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไปว่าการมีส่วนร่วม แบ่งเป็น ๕ ระดับ คือ

๑. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน
๒. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
๓. การมีส่วนร่วมตัดสินใจโดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสียโดยแบ่งเป็น ๓ กรณีแล้วแต่กิจกรรมในตนอยู่ในขั้นตอนใด ต่อไปนี้
 - ๓.๑ ตนมีน้ำหนักตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ
 - ๓.๒ ตนมีน้ำหนักตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ
 - ๓.๓ ตนมีน้ำหนักตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ
๔. การมีส่วนร่วมทำ คือ ร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด
๕. การมีส่วนร่วมสนับสนุน คือ อาจไม่มีโอกาสร่วมทำ แต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านอื่นๆ^{๙๙}

นอกจากนี้ **นรินทร์ชัย พัฒนพงศา** ยังได้แบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วมตามแนวทางพัฒนาชุมชน คือ เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยได้แบ่งไว้ ดังนี้

๑. ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา
๒. ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร
 - ๒.๑ ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้สิ่งใดก่อนหลัง
 - ๒.๒ วางแผนแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องๆ
 - ๒.๓ ร่วมระดมความคิดถึงทางเลือกต่างๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหาตามที่วางแผนไว้นั้น
 - ๒.๔ ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้
 - ๒.๕ ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นๆ
 - ๒.๖ ร่วมคิดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน
 - ๒.๗ ร่วมรับผลประโยชน์ หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน^{๑๐๐}

^{๙๘} S.R. Arnstein, "Ladder of Citizen Participation", *Journal of American Institute of Planners*, : 216 - 224.

^{๙๙} นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง, หน้า ๑๗.

^{๑๐๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

นวลน้อย ตรีรัตน์ และคณะ ได้ศึกษาถึงระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีความแตกต่างกันในหลายระดับ และหลายเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

๑. ระดับเป็นฝ่ายรุก/ปฏิกิริยาตอบโต้
๒. ระดับลงสมัครรับเลือกตั้ง
๓. ระดับการขอดูเอกสารต่างๆ
๔. ระดับการตรวจสอบผลงาน อบต. อย่างเป็นรูปธรรม
๕. ระดับการประชุมเสนอแผนผ่านประชาคมหมู่บ้านและประชาคมหมู่บ้าน

๖. ระดับการตรวจสอบในลักษณะที่เป็นกรรมการตรวจรับงาน/กรรมการเปิดซอง^{๑๐๑}

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมนั้น เป็นกระบวนการที่ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องในทุกๆระดับ มีโอกาสได้เข้าร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่สำคัญ ซึ่งเกี่ยวข้อง ร่วมคิดแนวทาง ร่วมการแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ตลอดจนร่วมกระบวนการพัฒนาในฐานะเป็นหุ้นส่วนของการพัฒนาตามสิทธิที่จะพึงมีในระดับการมีส่วนร่วม

๒.๔.๖ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีนักวิชาการกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร ได้กล่าวสรุปไว้ว่า หลักสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน มีดังนี้

๑. หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทางราชการกับประชาชนโดยยึดถือความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหน่วยงาน หรือต่อบุคคล
๒. หลักการจัดความขัดแย้ง ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์และเรื่องความคิดจะมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานพัฒนาเป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้งานหยุดชะงักและล้มเหลว
๓. หลักการสร้างอุดมการณ์และค่านิยมในด้านความขยัน ความอดทน การร่วมมือ การซื่อสัตย์ และการพึ่งตนเอง เพราะอุดมการณ์เป็นเรื่องที่จะจูงใจประชาชนให้มีความร่วมมือ สนับสนุนนโยบาย และเป้าหมายการดำเนินงาน และอาจก่อให้เกิดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน
๔. การให้การศึกษอบรมอย่างต่อเนื่อง เป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ ความคิดของตนเอง ช่วยให้ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น การให้การศึกษอบรม โดยให้ประชาชนมีโอกาสทดลองคิดปฏิบัติ จะช่วยให้ประชาชนสามารถคุ้มครองตนเองได้ รู้จักวิเคราะห์ เห็นคุณค่าของงาน และนำไปสู่การเข้าร่วมในการพัฒนา

^{๑๐๑} นวลน้อย ตรีรัตน์ และคณะ, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทธรรมดาเพรส จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๓๔๗ - ๓๔๘.

๕. หลักการทำงานเป็นทีม สามารถนำไปใช้แสวงหาความร่วมมือในการพัฒนาได้ดี
๖. หลักการสร้างพลังชุมชน การรวมกลุ่มกันทำงานจะทำให้เกิดพลังในการทำงาน และทำให้งานเกิดประสิทธิภาพ

สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา และทบวงมหาวิทยาลัย ก็ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ๒ ประการ คือ

๑. การจัดกระบวนการเรียนรู้ สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้
 - ๑.๑ จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันในประเด็นต่างๆ
 - ๑.๒ จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือจัดทัศนศึกษาระหว่างกลุ่มองค์กรต่างๆ ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน
 - ๑.๓ การอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่างๆ
 - ๑.๔ ลงมือปฏิบัติจริง
 - ๑.๕ ถ่ายทอดประสบการณ์และสรุปบทเรียนที่จะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงานที่เหมาะสม
๒. การพัฒนาผู้นำเครือข่ายเพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความสามารถที่มี จะช่วยให้สามารถเริ่มกิจกรรม การแก้ไขปัญหา หรือกิจกรรมการพัฒนาได้ สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้
 - ๒.๑ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำทั้งภายในและภายนอกชุมชน
 - ๒.๒ สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และสนับสนุนข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง
 - ๒.๓ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และดำเนินงานร่วมกันของเครือข่ายอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดกระบวนการจัดการและจัดองค์กรร่วมกัน^{๑๐๒}

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วม เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ประชาชนทุกฝ่ายควรจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยร่วมกันสร้างอุดมการณ์และค่านิยมที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สนับสนุนความคิดของกันและกัน รวมถึงมีการอบรม/แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และเรียนรู้ร่วมกันซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงานที่เหมาะสม ดังนั้น การมีส่วนร่วมนี้ จึงนับว่าเป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคีปรองดองของกลุ่มคนและกลุ่มองค์กรต่างๆ ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน

๒.๕ ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีของการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้เป็นนัยต่างๆ ดังต่อไปนี้

^{๑๐๒} สำนักมาตรฐานการศึกษา และสถาบันอื่นๆ, ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน, หน้า ๑๑๘.

ติน ปรัชญพฤทธิ ได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วม หรือภาวะผู้ตามไว้ว่า ทฤษฎีนี้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการส่วนใหญ่เนื่องจากนักวิชาการคิดว่าหากองค์การมีภาวะผู้นำที่ดี ก็จะมีภาวะผู้ตามดีไปด้วย เป็นการมองค่อนข้างแคบเพราะนอกจากจะมองปรากฏการณ์เพียงด้านเดียว การที่นักวิชาการให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามนั้น พอสรุปสาเหตุหลายประการด้วยกัน คือ

ประการแรก นักวิชาการบางคนอาจจะไม่แน่ใจว่าองค์การมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดที่จะต้องให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมคืออะไรกันแน่

ประการที่สอง หากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามเหล่านั้นได้แก่ใครบ้างผู้ตามทั้งหมด หรือเฉพาะผู้ตามที่ใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้นำเท่านั้น และ

ประการสุดท้าย หากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด และลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้นสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามอย่างไร^{๑๐๓}

นอกจากนี้ **ติน ปรัชญพฤทธิ** ยังจำแนกทฤษฎีการมีส่วนร่วมออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ คือ

๑. ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำ และถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารที่ดี อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะการวางโครงสร้างสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์การอย่างแท้จริง ผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่างๆ ที่เสนอตัวเข้ามาสมัครรับเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงไม้ประดับเท่านั้น

๒. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ทฤษฎีนี้ การมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแค่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้ง หรือถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ยิ่งกว่านั้นทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษาและพัฒนาการกระทำทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบนั้น คือการไม่ยอมให้มีส่วนร่วมที่นับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม^{๑๐๔}

อดิน รพีพัฒน์ ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมนั้นว่า มี ๕ ทฤษฎี โดยสรุปไว้ดังต่อไปนี้

๑. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion) Maslow (มาสโลว์) กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือ และการกระทำซึ่งการเกลี้ยกล่อม มีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน และถ้าจะให้เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อม โดยเฉพาะในเรื่องความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่า ลำดับขั้นความต้องการ (Hierarchy of Needs) คือความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจากน้อยไปมาก มีทั้งหมด ๕ ระดับ ดังนี้

^{๑๐๓} ติน ปรัชญพฤทธิ, “ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม”, เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๘), หน้า ๖๒.

^{๑๐๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔๒ – ๖๔๓.

๑.๑ ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival Need) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยา เครื่องนุ่งห่มที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

๑.๒ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (Safety and Security Needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สินหรือความมั่นคงในการทำงาน และการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

๑.๓ ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการความรักความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่า ตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

๑.๔ ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Self-Esteem Needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเอง ในเรื่องความสามารถ และความสำคัญของบุคคล

๑.๕ ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self-Actualization Needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุดที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเอง เพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการนี้ จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

๒. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale) คนเรามีความต้องการทางกายและใจ ถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูงตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดี ผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากว่า ขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่างๆ นั่นเอง การจะสร้างขวัญให้ดี ต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอารัดเอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตาม ถ้าคนทำงานมีขวัญดี จะเกิดสำนึกในความรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม ดังนั้น จะเป็นไปได้ว่า ขวัญของคนเรา โดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดีย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้เช่นกัน

๓. ทฤษฎีสร้างความรู้สึกชาตินิยม (Nationalism) ปัจจัยประการหนึ่งที่นำสู่การมีส่วนร่วม คือ การสร้างความรู้สึกชาตินิยมให้เกิดขึ้น หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือเน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิจงรักภักดี ผูกพันต่อท้องถิ่น

๔. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership) การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้ เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคน จูงใจไปยังเป้าประสงค์ โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดี เรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (Positive Leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ (Dynamic Leader) และผู้นำไม่มีกิจ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (Negative Leader) ผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดีย่อมจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ด้วยดีนั่นเอง

๕. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method) การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือ เป็นวิธีหนึ่งที่ยั่งยืนเพราะใช้กฎหมาย ระเบียบ แบบแผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตาม ผลของความร่วมมือยังไม่มีระบบใดที่ดีที่สุดในเรื่องการใช้บริหาร เพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจ ไม่มีใครบังคับ ก็จะทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่ใช่ไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ เพราะการใช้ระบบบริหาร เป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวังผลประโยชน์^{๑๐๕}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวถึงทฤษฎีการมีส่วนร่วมตามหลักการวิจัย และพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (PAR) ว่า PAR นั้นย่อมาจาก Participatory Action Research เน้นความหมายของคำ ๓ คำ คือ การมีส่วนร่วม การกระทำ และการวิจัย

คำว่า การมีส่วนร่วม (Participatory) หมายถึง การที่นักวิจัยจากส่วนกลาง นักวิจัยท้องถิ่น (ผู้นำชุมชน) ชาวบ้านในหมู่บ้านที่ร่วมโครงการ เจ้าหน้าที่พัฒนาของทางราชการ และองค์กรอาสาพัฒนาเอกชน ร่วมกันทำงานตั้งแต่ต้นจนจบงาน ไม่มีใครเป็นผู้เผด็จการ ทุกฝ่ายต้องทำงาน

คำว่า การกระทำ (Action) ตรงนี้หมายถึงเฉพาะถึงการสร้างขีดความสามารถการพึ่งตนเองให้กับชุมชน หรือจะเรียกว่าเป็นการพัฒนา (Development) ก็ได้

คำว่า การวิจัย (Research) หมายความว่ากว้างถึงการศึกษารูปแบบเพื่อหาคำตอบสำหรับคำถามหนึ่งใด การให้ความหมายการวิจัยเช่นนี้ จึงทำให้เห็นได้ว่า แม้ชาวบ้านก็ทำการวิจัยอยู่แล้วในชีวิตประจำวันของเขา เมื่อเขาร่วมโครงการกับเรา เขาก็ร่วมทั้งทำการพัฒนาและการวิจัย ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจไปด้วย^{๑๐๖}

จากทฤษฎีดังกล่าวสอดคล้องกับแนวความคิดของ ปรีชา วงศ์ทิพย์ ที่ได้กล่าวถึงแนวคิดการมีส่วนร่วมนี้ว่า เป็นหัวใจที่สำคัญของการพัฒนาในทุกระดับ ตั้งแต่องค์กรชุมชนในชุมชนเล็กๆ ในชนบท องค์กรชุมชนในบริษัทเอกชน เครือข่ายทางสังคม จนถึงการพัฒนาประเทศที่ต้องใช้มติของประชาชนในการจัดการและการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน กระบวนการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดพลังของทุกฝ่ายในการร่วมคิด ร่วมกันทำ และร่วมรับผลตอบแทนจากการที่ได้ทำงานร่วมกัน และผลจากการร่วมคิด ร่วมกันทำ นำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ

วิลเลียม ดับบลิว รีเดอร์ (William W. Reeder) ได้กล่าวถึงปัจจัยหรือสาเหตุ ซึ่งมีผลต่อการกระทำทางสังคม ๑๐ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. สถานการณ์การกระทำของสังคม จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคมซึ่งแต่ละคนก็มีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจในการกระทำ

^{๑๐๕} อคิน รพีพัฒน์, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย, (กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๗-๘, อ้างใน ยุพาพร รูปงาม, “การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานประมาณในการปฏิรูประบบราชการ”, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕).

^{๑๐๖} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบท ฉบับรวมชุด, หน้า ๒๔-๒๕.

๒. บุคคลหรือองค์กร จะตัดสินใจ หรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่มเหตุผล ซึ่งตัดสินใจเองได้ว่า มันสอดคล้อง หรือตรงปัญหาและสถานการณ์นั้นๆ

๓. เหตุบางประการอาจสนับสนุนการตัดสินใจ และเหตุบางประการอาจต่อต้านการตัดสินใจ

๔. เหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจให้น้ำหนักที่แตกต่างกัน การเลือกเหตุผลหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ

๕. เหตุผลในการตัดสินใจนั้นมีไ้มาจากเหตุผลใดเหตุผลหนึ่ง

๖. การตัดสินใจของกลุ่มเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้นๆ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในทุกโอกาส

๗. กลุ่มของปัจจัยหรือเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมนั้น ย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลง

๘. สำหรับกรณีเฉพาะอย่างภายใต้การกระทำทางสังคม จะมีบ่อยครั้งที่ทางเลือกสองหรือสามทาง เพื่อที่จะต้องสนองต่อสถานการณ์นั้นๆ

๙. ผู้กระทำหรือผู้ตัดสินใจอาจเลือกทางใดทางหนึ่ง

๑๐. เหตุผลที่จะตัดสินใจสามารถที่จะมองเห็นได้จากทางเลือกที่ถูกต้องแล้ว^{๑๐๗}

จางง์ อติวัฒน์สิทธิ์ ได้กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกต่อกันหรือปฏิสัมพันธ์ในสังคมนั้นไม่ว่าในระดับบุคคลหรือระดับกลุ่ม เราจะเห็นว่า มีอยู่ ๕ รูปแบบใหญ่ๆ คือ ความร่วมมือ การแข่งขัน ความขัดแย้ง การประนีประนอม และกลืนกลาย ซึ่งทั้ง ๕ รูปแบบนี้ อาจเกิดจากความสัมพันธ์โดยตรงหรือโดยอ้อม^{๑๐๘}

สรุปได้ว่า แนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมอาจจะแบ่งเป็นทฤษฎีความเป็นผู้แทน และทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมนี้ก็คือการให้โอกาสประชาชนได้ร่วมเป็นผู้ตัดสินใจ และกำหนดปัญหาความต้องการของตนได้อย่างเต็มที่ ทั้งเป็นการสร้างให้ประชาชนเกิดความรู้สึกและความต้องการเป็นเจ้าของร่วมกันทุกฝ่ายอย่างมีความอิสระ โดยเฉพาะทำให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้น การมีส่วนร่วมนี้ จึงทำให้ทุกคนได้เข้ามาแสดงความคิดเห็นของตนได้ตามสิทธิโดยชอบธรรม สามารถสร้างชุมชนตลอดถึงประเทศชาติให้เกิดความเข้มแข็งได้

๒.๕ แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals)

หลังจากที่ประเทศแถบซีกโลกตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษและอเมริกาได้เป็นผู้นำและต้นแบบในการปฏิวัติอุตสาหกรรม คือเปลี่ยนวิธีการผลิตเพื่อยังชีพและค้าขายภายในประเทศเป็นหลัก มาสู่การผลิตเชิงอุตสาหกรรมเพื่อให้ได้ผลผลิตแบบเดียวกันในปริมาณมากซึ่งทำให้มีต้นทุนต่ำเพื่อการ

^{๑๐๗} William W. Reeder, *Some Aspects of The Information Social Participation of Form Families in New York State* Cornell University, (Unpublished: Dissertation, 1974), pp. 39 - 50.

^{๑๐๘} จางง์ อติวัฒน์สิทธิ์, *สังคมวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๘.

แข่งขันทางการค้าและมุ่งจำหน่ายระหว่างประเทศกันมากขึ้นนับแต่นั้นช่วงระยะ ๑ ศตวรรษที่ผ่านมา ทำให้เกิดการใช้วัตถุดิบ การสังสมพฤติกรรมการบริโภค และการใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ไม่คุ้มค่าและมุ่งสนองตอบความสะดวกสบายมากกว่าความจำเป็นพื้นฐาน ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติของแต่ละประเทศร่อยหรอลงอย่างมาก เช่น ทรัพยากรพลังงาน ทรัพยากรป่า ทรัพยากรแร่ และทรัพยากรน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ ของเสียที่ปล่อยออกจากการกระบวนการผลิต และการบริโภคสินค้าของพลได้ก่อให้เกิดมลพิษ การปนเปื้อน และสร้างผลกระทบทั้งแก่มนุษย์ ทรัพยากรน้ำ อากาศ และความหลากหลายทางชีวภาพ^{๑๐๙}

ดังนั้น ประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงเริ่มรวมตัวกันสร้างกรอบแนวทางการพัฒนาใหม่โดยเกิดการพัฒนาความคิดแบบที่เรียกว่า “การเปลี่ยนย้ายกระบวนทัศน์” (paradigm shift) ขึ้นส่งผลให้เกิด “กรอบแนวคิดว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน” นับแต่ปี ๒๕๑๕ เป็นต้นมา จากการที่แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในกระแสการพัฒนาของสังคมโลกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ โดยเริ่มตั้งแต่องค์การสหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (Human Environment) ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ซึ่งเรียกร้องให้ชาวโลกคำนึงถึงผลกระทบจากการใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยจนเกินขีดจำกัด ผลจากการประชุมดังกล่าวทำให้ทั่วโลกหันมาให้ความสนใจเรื่องสิ่งแวดล้อมกันอย่างกว้างขวาง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๖ สหประชาชาติได้จัดตั้งสมัชชาของโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือเป็นที่รู้จักกันดีในชื่อ “Brundland Commission” เพื่อทำการศึกษาเรื่องการสร้างความสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อมกับการพัฒนาซึ่งได้เผยแพร่เอกสารชื่อ “Our Common Future” ที่ได้เรียกร้องให้ชาวโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตที่ฟุ่มเฟือยและเปลี่ยนวิถีทางการพัฒนาประเทศเสียใหม่ในลักษณะที่ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมและให้สอดคล้องกับข้อจำกัดของธรรมชาติมากยิ่งขึ้น รวมทั้งได้เสนอว่ามนุษยชาติสามารถที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนขึ้นมาได้ ต่อมาสหประชาชาติได้จัดการประชุมสุดยอดระดับโลกอีก ๒-๓ ครั้ง คือ “การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา” (UN Conference on Environment and Development : UNCED) ณ กรุงริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล ในปีพ.ศ. ๒๕๓๕ โดยมีเอกสารสำคัญคือ “แผนปฏิบัติการ ๒๑” ซึ่งเป็นเหมือนแผนแม่บทของโลกให้ประเทศภาคีสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมได้นำไปเป็นกรอบทิศทางพัฒนาประเทศให้ก้าวสู่ความยั่งยืน อีก ๕ ปีถัดมาสหประชาชาติได้เป็นเจ้าภาพจัด “การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน” (World Summit on Sustainable Development: WSSD) ณ กรุงโจฮันเนสเบิร์ก ประเทศสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ซึ่งประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกกว่า ๑๘๐ ประเทศรวมทั้งประเทศไทยได้ให้ความสำคัญใน “กรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน” อย่างต่อเนื่องและร่วมกันลงนามรับมาเป็น “พันธกรณี” ร่วมกันที่จะพัฒนาประเทศและสังคมโลกให้น่าอยู่และยั่งยืน โดยมุ่งพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและ สิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลจากรายงานของบรันดท์แลนก็เรียกร้องในสิ่งเหล่านี้ นั่นคือ การพัฒนาที่ตระหนักหรือคำนึงถึงปัญหา

^{๑๐๙} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, “โครงการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ๒๕๔๗), หน้า ๒-๘.

สิ่งแวดล้อม และการคิดถึงคนรุ่นหลังด้วย จึงได้รับการตอบรับและต้อนรับอย่างอบอุ่นจากวงการต่าง ๆ ซึ่งนอกจากนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืน ยังถูกมองว่า เป็นสิ่งที่ดีเป็นสิ่งที่น่าปรารถนา และด้วยความที่ยังคลุมเครือ ก็เป็นการเปิดพื้นที่/ที่ว่างให้กับบรรดาผู้ที่เกี่ยวข้องเลือกตีความ/ให้ความหมายต่อสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนาแบบยั่งยืน” ในแบบฉบับที่ตัวเองต้องการได้ ไม่แตกต่างจากมโนทัศน์อื่น ๆ ในสังคม ไม่ว่าจะเป็น “ความยุติธรรม” หรือ “ประชาธิปไตย” เป็นต้น เพราะคงไม่มีใครกล้าประกาศว่าไม่เห็นด้วย ไม่ชอบความยุติธรรม ไม่ชอบการปกครองแบบประชาธิปไตย หรือแม้แต่ไม่ชอบการพัฒนาแบบยั่งยืน เพียงแต่จะมีรายละเอียดของเรื่องเหล่านี้แตกต่างกันไปเท่านั้น ฉะนั้น สิ่งที่รายงานของบรรษัทและนักรบทำก็คือ เปิดพื้นที่ชนิดใหม่ขึ้นในสังคม เพื่อให้บุคคล สถาบัน หน่วยงาน องค์กร แขนงต่าง ๆ เลือกประกาศจุดยืนทางศีลธรรมของตนเองผ่านวาทกรรมที่เรียกว่า “การพัฒนาแบบยั่งยืน”^{๑๑๐}

ความโดดเด่นของวาทกรรมการพัฒนาแบบยั่งยืนอยู่ที่สามารถทำให้สิ่งที่ขัดแย้งกัน สิ่งที่อยู่เหมือนว่าจะไปด้วยกันไม่ได้ในอดีต นั่นคือ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth) กับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (environmental protection) สามารถอยู่รวมกันได้อย่างสงบและอย่างราบรื่นโดยไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงระบบที่ดำรงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกตลาดและระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลก กล่าวอีกนัยหนึ่ง ความโดดเด่นของวาทกรรมการพัฒนาแบบยั่งยืน อยู่ที่สามารรถสลายความเชื่อ ความหวาดวิตกในยุคทศวรรษ ๑๙๗๐s และ ๑๙๘๐s ที่มองว่าความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมแบบที่ดำรงอยู่จะนำไปสู่การทำลายล้างโลกในที่สุด สิ่งที่การพัฒนาแบบยั่งยืนนำเสนออย่างสำคัญคือการรับผิดชอบต่อผู้อื่น และในฐานะที่การพัฒนาแบบยั่งยืนเป็นรากฐานของจริยธรรมในปัจจุบัน ความน่าสนใจของการพัฒนาแบบยั่งยืนเกี่ยวกับการประสานระหว่างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของวาทกรรมการพัฒนาแบบยั่งยืน ดูยังเป็นข้อเสนอที่น่าสนใจอย่างมากด้วย เนื่องจากเป็นทางเลือกที่สาม ระหว่างข้อเสนอที่ดูมีลักษณะสุดขั้ว ๒ แบบ คือแบบของนักนิเวศวิทยาอย่างลึกที่เรียกร้องให้ปฏิเสธสิ่งที่เรียกว่า “การพัฒนา” อย่างสิ้นเชิง กับแบบที่ชูการพัฒนาอย่างไม่ตั้งคำถามและไม่คำนึงถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมเลย ดังกรณีของทฤษฎีการให้ทันสมัยอย่างตะวันตกในอดีต

ฉะนั้น ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จึงไม่น่าแปลกใจว่าทำไมการพัฒนาแบบยั่งยืน จึงได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี แม้ว่าแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืน จะได้รับความนิยมและยอมรับอย่างกว้างขวาง จนสามารถทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมกลายเป็นปัญหาระดับโลก และได้รับความสนใจจากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก แต่ก็ได้หมายความว่าแนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนสามารถลดทอนความรุนแรงของปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกลงได้อย่างฉับพลัน โดยไม่ต้องพูดถึงการขจัดปัญหาสิ่งแวดล้อมโลกให้หมดไป ซึ่งยิ่งดูจะเป็นเรื่องห่างไกลมากขึ้นทุกที สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ ส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะว่าบรรดาพลังและกระบวนการในการทำลายล้างสิ่งแวดล้อมต่างก็ยังคงดำรงอยู่ มิได้ถูกขจัดให้หมดสิ้นไปแต่อย่างใด ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่เรียกว่าการพัฒนา การทำให้เป็นอุตสาหกรรม รวมถึงลัทธิบริโภคนิยมและระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งมีส่วนอย่างสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่าง

^{๑๑๐} ชัยวัฒน์ เจริญสินโอฬาร, Development Discourse วาทกรรมการพัฒนา, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาฯ, ๒๕๕๙), หน้า ๔๓-๕๕.

ขาดความรับผิดชอบเป็นที่น่าสนใจว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนจะเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดในทางปฏิบัติ เพราะเท่าที่ผ่านมา ความไม่เท่าเทียมในสังคมยังคงดำรงอยู่ คนยากจนจำนวนมากขาดแคลนอาหาร ที่อยู่อาศัย และเครื่องนุ่งห่ม ในประเทศโลกที่สาม หรือแม้แต่ในประเทศที่พัฒนาแล้วก็ตาม นั่นคือ การพัฒนาเท่าที่ผ่านมาได้สร้างปัญหาไว้มากมายซึ่งการแก้ปัญหาแบบประนีประนอมอย่างการพัฒนาแบบยั่งยืนนี้จะแก้ไขได้หรือไม่ เพราะมีความเกี่ยวเนื่องกับผลประโยชน์จำนวนมากของชาติมหาอำนาจและบรรษัทยักษ์ใหญ่ทั้งหลาย

โดยสรุปการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทโลกคือ การพัฒนาที่มุ่งสู่ดุลยภาพของมิติ ๓ ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม โดยให้ตอบสนองต่อความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันและ

ไม่ทำให้คนรุ่นอนาคตต้องประนีประนอมยอมลดความสามารถที่จะสนองความต้องการของตนเองความหมายของคำว่า “ยั่งยืน” การใช้คำ sustainable และ sustainability มีนิยามอยู่ ๓ แนวใหญ่คือ

๑. แนวสังคม หมายถึงเรื่องเกี่ยวกับการสนองความต้องการพื้นฐานอย่างต่อเนื่องซึ่งมนุษย์ทุกคนต้องได้รับอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย และการบำบัดรักษายามเจ็บป่วย ในขณะเดียวกันก็หมายถึงการสนองความต้องการระดับสูงด้วย เช่น ความมั่นคงเสรีภาพ การศึกษาการมีงานทำ ความยั่งยืนทางสังคมอาจจะเน้นเรื่องการส่งเสริมความสุขสมบูรณ์ของมวลชนส่วนใหญ่ เป้าหมายสำคัญที่สุดของแนวนี้อาจคือการรักษาคุณภาพชีวิตให้มีระดับสูงอย่างยาวนาน

๒. แนวนิเวศ จุดเน้นอยู่ที่กระบวนการทางชีววิทยาของธรรมชาติ โดยเน้นเรื่องความยั่งยืนของการทำงานและประสิทธิภาพของระบบนิเวศ เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศในระยะยาว จำเป็นจะต้องมีการคุ้มครองทรัพยากรทางพันธุกรรมและการอนุรักษ์ความหลากหลายทางธรรมชาติ ในความหมายนี้ การจัดการและการรักษาระบบนิเวศรวมทั้งการสนับสนุนให้ชีวิตทั้งหลายอยู่รอดคือ เป้าหมายสำคัญที่สุด

๓. แนวเศรษฐกิจ จะเน้นแต่เรื่องการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ถ้ากล่าวถึง “ความยั่งยืน” จะหมายถึง เศรษฐกิจขยายตัวอย่างยั่งยืนยาวนาน ในอัตราที่สูง แต่นักเศรษฐศาสตร์สีเขียว มีแนวคิดอีกแบบคือ กล่าวว่า เศรษฐกิจที่ยั่งยืน หมายถึง เศรษฐกิจที่คำนึงถึงระบบนิเวศและโลกธรรมชาติ การให้คุณค่าทางชีวิตจิตใจมากกว่าคำนึงถึงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

พระธรรมปิฎก ได้เขียนไว้ในหนังสือ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ระบุถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน ว่า คือ ระบบการพัฒนาที่เป็นองค์รวม คือ การดำรงอยู่ด้วยดีของมนุษย์ หมายถึง มนุษย์อยู่อย่างมีอิสรภาพและสันติสุขในโลกที่เกื้อกูล การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องอาศัยความเป็นไปอย่างประสานและเกื้อกูลกันของระบบความสัมพันธ์แห่งองค์ประกอบทั้ง ๔ ประการคือ มนุษย์ สังคม เทคโนโลยี และธรรมชาติแวดล้อม โดยเสนอแนวทางของการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาแบบองค์รวม โดยบูรณาการอย่างสมดุล จะต้องเข้าถึงความจริงของธรรมชาติ ซึ่งเป็นไปตามระบบความสัมพันธ์ของเหตุและปัจจัยทั้งหลาย มีอิสรภาพที่จะเกื้อกูลต่อกันด้วยระบบความสัมพันธ์แห่งองค์ประกอบพื้นฐานและรวมกับความซับซ้อนที่มนุษย์สร้างขึ้น อันได้แก่ เทคโนโลยี เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาดังนี้

๑. มนุษย์ ๒. ธรรมชาติ ๓. สังคม ๔. เทคโนโลยี องค์ประกอบทั้ง ๔ จะเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกันทั้งระบบ แต่มนุษย์เป็นตัวกระทำ

เพราะมีเจตจำนง ในขณะที่องค์ประกอบอื่นไม่มี และการที่มนุษย์แปลกแยกจากธรรมชาติย่อมหมายถึงว่ามนุษย์แปลกแยกจากชีวิตมนุษย์เองด้วย การแก้ปัญหาด้วยการบูรณาการง่าย ๆ ก็คือการเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้โลกมนุษย์กับโลกธรรมชาติประสานประโยชน์กันได้ โดยมนุษย์อยู่ในโลกธรรมชาติอย่างกลมกลืน เกื้อกูล ความสำเร็จนี้จึงจะเป็นชัยชนะอย่างแท้จริงของมนุษย์ และเพื่อให้เป็นองค์ประกอบที่ดีที่จะนำไปสู่ระบบใหญ่ทั้งหมด ในการพัฒนาจึงถือเอาการพัฒนาคนเพื่อเป็นศูนย์กลางในการเป็นปัจจัยที่กระทำดังกล่าวมาแล้ว^{๑๑๑} กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนแยกได้เป็น ๒ ส่วน ดังนี้^{๑๑๒}

๑. ระบบการพัฒนาคน โดยพัฒนาที่ตัวคนเป็นปัจจัยที่ทำให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาด้วยการพัฒนาตัวคนเต็มทั้งระบบ คือ ครบทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา โดยทั้ง ๓ ด้านนั้นมีความสัมพันธ์อิงอาศัยกันพัฒนาคนจะต้องทำทั้งหมดจึงจะเป็นการพัฒนาคนเต็มคน

๑.๑ พฤติกรรม พฤติกรรมที่ดีเป็นช่องทางให้จิตใจพัฒนาและช่วยให้ปัญญางอกงาม โดยให้ความพิเศษกับพฤติกรรมเคยชินที่ดีและเกื้อกูลซึ่งจะต้องฝึกแต่เด็ก

๑.๒ จิตใจ จิตใจที่มีเจตจำนงที่เป็นตัวขึ้นำกำหนดพฤติกรรมและสภาพจิตที่พอใจมีความสุข ก็ทำให้พฤติกรรมมีความมั่นคง ปัญญาจะทำงานได้ผลและพัฒนาไปได้ ต้องอาศัยสภาพจิตใจที่เหมาะสม

๑.๓ ปัญญา ปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหา เป็นตัวจัดปรับทุกอย่างทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี และเป็นตัวนำไปสู่จุดหมายแห่งความมีอิสรภาพและสันติสุข จะต้องพัฒนาควบคู่ประสานกันไป และอิงอาศัยการพัฒนาทั้งพฤติกรรมและจิตใจ ใช้ปัญญาบนความไม่ประมาท

๒. ระบบการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยคนที่พัฒนาเต็มระบบนั้นเป็นตัวกลางหรือเป็นแกนกลาง ด้วยการเป็นปัจจัยตัวกระทำที่ไปประสานปรับเปลี่ยนบูรณาการระบบสัมพันธ์องค์รวมใหญ่สู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและการพัฒนาที่ยั่งยืน จะเกิดขึ้นเมื่อระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง ๔ ดำเนินไปด้วยดี โดยทุกส่วนเป็นปัจจัยส่งผลในทางเกื้อกูลกัน และในระบบนี้มนุษย์ในฐานะปัจจัยตัวการที่มีความสำคัญที่สุด ที่จะให้ภาวะที่พึงประสงค์นี้เกิดขึ้นหรือไม่ โดยจะกล่าวถึงข้อคิดเกี่ยวกับการพัฒนาและการปฏิบัติต่อองค์ประกอบทั้ง ๔ เฉพาะที่เป็นแนวทางพื้นฐานบางประการ

๒.๑ มนุษย์ในฐานะที่เป็นมนุษย์ เป็นหลักที่ควรให้ความสำคัญที่สุด โดยมุ่งให้การศึกษา จัดสรรปัจจัยเกื้อหนุนอื่น ๆ เพื่อให้มนุษย์แต่ละชีวิตเจริญงอกงาม เข้าถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ อันจะเป็นปัจจัยไปกระทำต่อระบบสัมพันธ์องค์รวมใหญ่บรรลุจุดหมายแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนและมนุษย์ในฐานะทรัพยากรมนุษย์ คือทุนหรือปัจจัยในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม พึงมีการพัฒนาให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ มีสุขภาพดี ชยัน อดทน รับผิดชอบ มีความรู้ ฯลฯ พร้อมที่จะเป็นกำลังในการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒.๒ สังคมระบบต่าง ๆ ทางสังคมนั้นเป็นการจัดการรูปแบบในระดับสังคมต่างสังคม ประเทศชาติที่เปิดถึงทั่วกันจะต้องวางมาตรการร่วมกัน ปกป้องมิให้มีการกดขี่ บีบขี้กดขี่ เอาไรต์

^{๑๑๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, ๒๕๔๓), หน้า ๔๗-๕๐.

^{๑๑๒} พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร, (สุทิพย์ อาภากร), โครงการวิจัยเรื่องการศึกษา: องค์ประกอบรูปแบบ และกระบวนการสร้างเครือข่ายการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน, หน้า ๑๔-๑๕.

เอาเปรียบกัน ไม่ว่าน้อยใหญ่ สังคมควรมีมาตรการพิทักษ์ ป้องกันมิให้คนเบียดเบียนทำลายธรรมชาติแวดล้อม

๒.๓ ธรรมชาติ การมีทัศนคติที่ดีของมนุษย์ต่อธรรมชาตินั้นไม่ควรหยุดมองแค่ เล็กมองตนเองแยกต่างหากจากธรรมชาติ แล้วมองตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ แต่ควรจะก้าวต่อไปถึงขั้นแสดงศักยภาพของมนุษย์ในการจัดวางสมมติต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้อำนาจสิทธิต่าง ๆ กลับมาอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างเกื้อกูล ไปเบียดเบียน ทำร้าย เอาเปรียบ ย่อมเสียสละให้มาก แล้วทำความดีชดใช้หรือจะถือว่ากอบโกยจากเขามากพอแล้ว จะคืนให้แก่ธรรมชาติบ้างก็ได้

๒.๔ เทคโนโลยี การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เกื้อกูลไม่ทำลายธรรมชาติ เทคโนโลยีที่ประหยัดพลังงานหรือใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพ ผลการผลิตสูงโดยมีของเสียน้อย กำจัดน้ำเสีย กำจัดขยะ เอาของเสียมาเวียนใช้ใหม่ ตลอดจนการวาง มาตรการบังคับควบคุม มนุษย์เองจะต้องไม่ประมาทกับการใช้เทคโนโลยี เพราะเทคโนโลยีเป็นเครื่อง สนองกิเลสของมนุษย์ จะต้องใช้อย่างมีสติ มิใช่ว่าเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าแต่มนุษย์กลับเสื่อมลง จะต้องเสพที่คุณค่าแท้มิใช่เสพเพราะตันทา ข้อปฏิบัติต้องครอบคลุมแต่ละอย่างพอเป็นแนวทางแล้ว ขั้นที่จะบูรณาการทั้ง ๔ องค์ประกอบเข้าด้วยกันเป็นระบบสัมพันธ์อันเดียว โดยเอาระบบพัฒนาตัว คนมาเป็นองค์แกนกลาง ที่จะทำหน้าที่เป็นปัจจัยตัวกระทำให้สำเร็จเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุปได้ว่า การพัฒนาอย่างยั่งยืน มีหลักการที่ลักษณะสำคัญคือ เป็นการพัฒนาที่ดำเนิน ไปโดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสนองความต้องการในปัจจุบัน โดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็น “องค์รวม” คือมองว่า การจะทำสิ่งใดต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดกับสิ่งอื่น ๆ ดังนั้น การพัฒนาแนวนี้จึงยึดหลักความ รอบคอบและค่อยเป็นค่อยไป การพัฒนาอย่างยั่งยืนไม่ได้ระบุว่าต้องปฏิเสธ “ระบบเทคโนโลยี” เพียงแต่ต้องคำนึงว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้น เป็นไปในทางสร้างสรรค์หรือทำลายทำลายที่สุดผลของการ ดำเนินการพัฒนาตามแนวคิดใดก็ตามจะตกแก่ตัวมนุษย์เองเสมอ เช่น หากพัฒนาตามแนวทาง เศรษฐกิจและการใช้เทคโนโลยีควบคุมและบงการธรรมชาติมากเกินไป สังคมมนุษย์ก็อาจถึงกาล อวสานรวดเร็วขึ้น หรือหากยึดถือการพัฒนาตามแนวทางความยั่งยืนที่ตระหนักว่า สรรพสิ่งเกี่ยวข้อง และส่งผลกระทบต่อกันอย่างซับซ้อนและหลากหลาย สังคมโลกก็จะดำเนินไปด้วยกันระหว่างสรรพสิ่ง และตัวมนุษย์ได้อย่างยั่งยืนยาวนาน เป็นต้น^{๑๑๓}

๒.๖ แนวคิดกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน

การเปลี่ยนแปลงกระแสการพัฒนาของโลกหรือกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) นำ มาซึ่งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและกลไกการตลาดที่ก่อให้เกิดการเติบโต ขนาดใหญ่การผลิต ในเชิงอุตสาหกรรมและการบริโภคที่เกินความจำเป็นจนกระทั่ง เป็นผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม ชีวิตมนุษย์ สัตว์ และพืชพรรณธรรมชาติ โดยไม่คำนึงถึงข้อจำกัดด้านกายภาพ ศักยภาพในการผลิตความสามารถ ที่จะรองรับการบริโภคและการใช้ประโยชน์จากทุนดั้งเดิมได้อีก

^{๑๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

เฉลิมเกียรติ แก้วหอม ได้ให้แนวคิดกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า ตั้งแต่การพัฒนาที่ยั่งยืนเริ่มเข้ามามีบทบาทในกระแสการพัฒนาสังคมโลกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ เริ่มตั้งแต่สหประชาชาติจึงได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (Human Environment) ณ กรุงสตอกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ซึ่งเรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพและต่อมาในปีพ.ศ. ๒๕๒๖ สหประชาชาติได้จัดตั้งสมัชชาโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development) หรือเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่า “Brundtland Commission” ได้เรียกร้องให้ชาวโลกเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตให้ปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อมและ สอดคล้องกับข้อจำกัดของธรรมชาติรวมทั้งได้เสนอว่ามนุษยชาติสามารถที่จะทำให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ขึ้นมาได้

การพัฒนาที่ยั่งยืนได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้นเมื่อสหประชาชาติได้จัดให้มีการประชุมว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (Un Conference on Environment and Development : UNCED) หรือการประชุม Earth Summit ที่กรุงริโอ เดอจาเนโร ประเทศบราซิล เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ซึ่งผลการประชุมนี้ผู้แทนของ ๑๗๘ ประเทศรวมทั้งประเทศไทยได้ร่วมลงนามรับรองแผนปฏิบัติการ ๒๑ (Agenda ๒๑) ซึ่ง ถือเป็นแผนแม่บทของโลกที่ประเทศสมาชิกต้องตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม และ เห็นความสำคัญที่จะร่วมกันพิทักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้เกิดขึ้นในโลกจากแผนปฏิบัติการ ๒๑ ข้างต้นประเทศไทยของเราก็รับเอาเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนมาร่วมดำเนินการด้วย โดยเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๔) ซึ่ง นอกจากจะมุ่งเน้น “คน” เป็นศูนย์กลางการพัฒนา เน้นเศรษฐกิจพอเพียง เน้นชุมชนเข้มแข็งและอื่นๆ แล้วยังเน้นด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนอีกด้วย

จากการพัฒนาประเทศในระยะ ๔ ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ประเทศไทยได้มีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ ยังไม่เคยมีหน่วยงานใดในประเทศไทยที่คำนึงถึงผลการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาว่ามีการพัฒนาอย่างสมดุลใน ๒ มิติหรือไม่ จนกระทั่ง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๔๙) ที่ ได้มีการอัญเชิญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้า อยู่หัว ฯ มาเป็นปรัชญานำทางในการบริหารและพัฒนาประเทศโดยการส่งเสริมการพัฒนาและ บริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางและให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่มี ดุลยภาพทั้งในการบริหารพัฒนาทั้งคนเศรษฐกิจสังคมที่มีความเกื้อกูลและไม่ เกิดความขัดแย้งซึ่งกันและกันซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจให้ขยายตัวอย่างมีคุณภาพ และแข่งขันได้จะต้องคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ สามารถสงวนรักษาไว้ใช้ประโยชน์ได้อย่างยาวนานด้วยทั้งนี้เพื่อคงความอุดม สมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ สามารถเป็นฐานการผลิตของระบบเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้อย่างต่อเนื่องตลอดไป^{๑๑๔}

^{๑๑๔} เฉลิมเกียรติ แก้วหอม จดเปลี่ยนของประเทศ: ปรกาศแสงแห่งความหวังที่ทุกคนรอคอย, ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๗, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://sukanrat.blogspot.comblog-post.html> [๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๐].

พจนา สวนศรี ได้ให้แนวคิดกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า แนวคิดของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดขึ้นจากการตอบโจทย์คำถามที่ว่า การท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนได้อย่างไร มิได้มองว่าชุมชนจะได้ประโยชน์ อะไรจากการท่องเที่ยว ซึ่งโดยหลักการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องใช้ชุมชนเป็นเจ้าของมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจและกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว ส่งเสริมความภาคภูมิใจของตนเอง ยกย่องคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ต้องจัดการให้มีความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม รักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่นก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่าง วัฒนธรรมเคารพในความแตกต่างก่อให้เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมต่อคนในท้องถิ่น รวมถึงการกระจายรายได้สู่ชุมชนแบบต่างๆ เช่น การให้บริการการนำเที่ยวการขายของที่ระลึก เป็นต้น

หลังจากที่มีการประชุมนานาชาติว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน ณ กรุงโจฮันเนสเบิร์ก แอฟริกาใต้ได้มีข้อสรุปว่าก่อนปี พ.ศ.๒๕๔๘ ทุก ประเทศต้องกำหนดยุทธศาสตร์ระดับประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและในประเทศไทยได้นำเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นวิสัยทัศน์สำหรับการพัฒนาประเทศอีกถึง ๒๐ ปี ข้างหน้ามีจุดเน้นที่การจัดความยากจนและยกระดับชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ใน ประเทศให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความกินดีอยู่ดีของคนไทยโดยยึดปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการทำงาน เพื่อให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารจัดการประเทศมุ่งสู่ประสิทธิภาพและคุณภาพให้ก้าวทันโลกในรูปแบบเศรษฐกิจที่สมดุลพอประมาณอย่างมี เหตุผล สร้างภูมิคุ้มกัน ก้าวทันโลก เสริมสร้างจิตใจของคนไทยให้มีคุณธรรมมีความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งเป็นหลักที่พระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ในการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนมาโดย ตลอด โดยเพื่อรับกับผลกระทบของวิกฤติที่เกิดขึ้นระยะสั้นและผ่อนคลายปัญหาในระยะ ยาวซึ่งมียุทธศาสตร์ที่สำคัญด้วยกัน ๒ ประการ ได้แก่

๑. การพึ่งตนเอง การพึ่งตนเองของชุมชนแสดงออกได้หลายรูปแบบ เช่น การใช้วัตถุดิบเพื่อ การผลิตที่หาได้ในท้องถิ่นแทนการหาจากภายนอก การใช้ผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่นแทนที่การใช้ผู้เชี่ยวชาญจากต่างถิ่น การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างรายได้แทนการรับเอาเทคนิคใหม่มาใช้พึ่งแหล่งทุนในท้องถิ่นแทนการก่อหนี้จากต่างถิ่นการจัดชุมชนด้วยตัวเองแทนการ สนับสนุนจากภายนอกการตัดสินใจลงมือปฏิบัติเองแทนที่จะรอความช่วยเหลือจาก รัฐบาลตลอดจนมุ่งสร้างทุนทางเศรษฐกิจ

๒. ความพอเพียง เห็นว่าเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยเลือกสินค้า เกษตรที่มีอยู่แล้ว เน้นการลดค่าใช้จ่ายแทนการมั่งรายนได้ นอกจากนี้ยังต้องสร้างหลักประกันโดยการผลิตให้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน^{๑๑๕}

สรเสรีญ วงศ์ขุ่ม ได้ให้แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า ประเทศไทยได้มีการกำหนดให้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักในการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๙ โดยมียุทธศาสตร์และภารกิจวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนมีทั้งหมด ๗ อย่างได้แก่ ๑.การพัฒนาคุณภาพคนที่ต่อเนื่องจากแผนที่ผ่านมา การมีคุณธรรมจริยธรรมและความรู้สุขภาพที่ดี๒.การ

^{๑๑๕} พจนา สวนศรี, แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ๒๕๔๖, (หน้า ๑๗๘-๑๗๙), [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j๑.doc [๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑].

เน้นความสมดุลและชนบท โดยทำให้เกิดความสมดุลและเชื่อมโยงกัน ๓.การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเรื่องปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรในภาคเศรษฐกิจ ๔.การพัฒนาการจัดการเศรษฐกิจมหภาคโดยมีประสิทธิภาพทั้งเรื่องการเงิน การคลัง ภาษีรวมทั้งบทบาทภาครัฐ เอกชนและบริการ ๕.การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยการปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการ ๖.พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้เข้ากับเทคโนโลยีสารสนเทศ ๗.บริหารจัดการที่ดีทุกระดับทั้งการเมือง ราชการ เอกชน ชุมชนและครอบครัว การพัฒนาที่ยั่งยืนจะพัฒนาทุกองค์ของการพัฒนาโดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมจะเน้น เป็นกรณีพิเศษคือใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเท่าที่จำเป็นให้หมดช้าลง เดียวกันเสริมสร้างให้มากขึ้น เช่น ไม่ตัดไม้ทำลายป่าและปลูกป่าควบคู่กันกันไป โดยในการพัฒนาอย่างยั่งยืนจะต้องมีดัชนีชี้วัดที่เรียกว่า Sustainable Development Indicator โดยตัววัดครบ ๔ ด้าน คือ ๑.สังคม ๒. เศรษฐกิจ ๓. สิ่งแวดล้อม ๔. สถาบันและองค์กรซึ่งทางสภาพัฒน์ทำตัวแบบไว้พอสมควรคล้ายๆ ดัชนีชี้วัด "ความอยู่ดีมีสุข" จะมีตัวชี้วัด ๗ ตัว คือ ๑. ความรู้ ๒. ชีวิตการทำงาน ๓. รายได้และความยากจน ๔. สภาพแวดล้อม ๕. ชีวิตครอบครัว ๖.การบริหารจัดการที่ดี ๗. สุขภาพอนามัย

การศึกษาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของสิงคโปร์เป็นการช่วยให้เรามองเห็นจุดที่ไทยยังต้องพัฒนา เพื่อเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจและรองรับการเป็นกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Asian Economic Community : AEC) โดยเฉพาะเรื่องคุณภาพแรงงานและเทคโนโลยี ศูนย์วิจัยกสิกรไทยจึงมองว่าไทยต้องสร้างแนวทางในการใช้เทคโนโลยี เพื่อการผลิตในรูปแบบของตัวเองโดยอาจมีการเลือกกำหนดอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ เหมาะสมกับสถานการณ์การผลิตโดยรวมของประเทศ เช่น อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตร สุขภาพ การท่องเที่ยว เป็นต้น อีกทั้งยังสามารถนาแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์มาใช้สร้างมูลค่าเพิ่มให้ แก่สินค้าและบริการควบคู่ไปกับเทคโนโลยีเพื่อตอบโจทย์ในเรื่องข้อจำกัดทาง การเงินของธุรกิจ SMES ที่มีส่วนสำคัญต่อภาคธุรกิจของไทย นอก จากนี้ไทยต้องพัฒนาคุณภาพของกำลังแรงงานควบคู่กันไปด้วยหากไทยยกระดับขีดความสามารถในการผลิตได้จะส่งผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสามารถแข่งขันได้ ทัดเทียมต่างชาติไม่เพียงแต่ใน AEC แต่รวมถึงประเทศอื่นๆ จากทั่วโลกด้วยการรวมกลุ่ม AEC ที่กำลังจะเกิดขึ้นอย่างเต็มรูปแบบในปี ๒๕๕๘ นี้มีจุดประสงค์หลักประการหนึ่งที่ต้องการสร้างให้อาเซียนเป็นภูมิภาคที่มี ขีดความสามารถในการแข่งขันสูง (Highly Competitive Economic Region) และหากมองหาประเทศที่มีศักยภาพการแข่งขันอย่างมากในอาเซียนคงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะพูดถึงสิงคโปร์ทั้งที่มีข้อจำกัดด้านพื้นที่ทรัพยากรทางธรรมชาติและ แรงงานแต่สิงคโปร์สามารถปรับรูปแบบเศรษฐกิจจนกลายมาเป็นศูนย์กลางการค้า การเงินและการขนส่งที่สำคัญของภูมิภาคในปัจจุบันได้สิงคโปร์ติดอันดับ ๓ ของโลกจากการจัดอันดับของ IMD สิงคโปร์ถือเป็นประเทศที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันอันดับที่ ๓ ของโลก (FIGURE๑) และสูงที่สุดในอาเซียนด้วยกันโดยมีรายได้หลักมาจากภาคการบริการกว่า ๖๕% ขณะที่อุตสาหกรรมหลักที่สำคัญล้วนเป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งพาความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เช่น อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ เคมีภัณฑ์และวิศวกรรมเป็นต้นแนวทางการพัฒนาศักยภาพของสิงคโปร์พบว่ามี ประเด็นที่น่าสนใจดังนี้ (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. ๒๕๕๕ : ๕๐-๕๕) หรือ <http://www.thai-aec.com/ศูนย์ข้อมูลความรู้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน>

๑. การ มุ่งเน้นการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเสริมศักยภาพทางเศรษฐกิจแม้สิงคโปร์จะเสียเปรียบเรื่องปัจจัยการผลิตที่มีราคาสูงกว่าประเทศอื่นๆ ในแถบอาเซียน แต่สิงคโปร์พยายามพัฒนาองค์ความรู้ผ่านการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้มีระดับสูงขึ้นและนำมาต่อยอดให้เกิดนวัตกรรมเชิง ธุรกิจซึ่งจะช่วยสร้างความได้เปรียบและส่งเสริมศักยภาพในการแข่งขันของ สิงคโปร์ อีกทั้งยังช่วยลดการพึ่งพาเทคโนโลยีกับต่างชาติ เช่น การพัฒนาอุตสาหกรรม Biomedical ขึ้นมาเป็นอุตสาหกรรมหลักชนิดใหม่ควบคู่ไปกับอุตสาหกรรมหลักเดิมที่นับวันจะมีสถานะการแข่งขันจากประเทศในเอเชียที่รุนแรงขึ้น ๒.การไม่หยุดที่จะยกระดับสภาพความเป็นอยู่ของคนในประเทศจากการเปลี่ยนแปลงของ ลักษณะตลาดและลักษณะประชากรในสิงคโปร์ เช่น การขยายตัวของสังคมเมืองการเปลี่ยนแปลงช่วงอายุของประชากรและความหลากหลาย ของประชากรที่มากขึ้นส่งผลให้ภาคเอกชนยังคงพยายามที่จะหาโอกาสในการพัฒนา สินค้าและบริการใหม่ๆ ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและยังช่วยยกระดับสภาพความเป็นอยู่ของคนใน ประเทศให้ดีขึ้น ๓.การลงทุนเพื่อ R&D ของสิงคโปร์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง เพราะนโยบายหลักของสิงคโปร์ที่ส่งเสริมให้เกิดการลงทุนในด้าน R&D จาก ภาคธุรกิจอีกทั้งการดึงดูดนักลงทุนด้วยสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำธุรกิจ ที่ต้องอาศัยเทคโนโลยี เช่น ที่ตั้งของประเทศโครงสร้างพื้นฐานเป็นต้นทั้งนี้ตัว เลขการใช้จ่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาโดยรวม (Gross Expenditure on Research & Development: GERD) ของ สิงคโปร์ปี ๒๕๕๓ มีมูลค่า ๖.๕ พันล้านดอลลาร์สิงคโปร์ โดยกว่า ๖๐% ของการใช้จ่ายดังกล่าวมาจากภาคเอกชนในขณะที่บุคลากรด้านนี้เพิ่มขึ้นกว่า ๔.๓% สิงคโปร์ให้สิทธิพิเศษภาคธุรกิจ ๔.รัฐบาล สิงคโปร์มีการให้สิทธิพิเศษกับภาคธุรกิจที่มีการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนา ในสิงคโปร์ ซึ่งถือเป็นสิ่งจูงใจให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการให้สิทธิพิเศษทางภาษีจากนโยบายการส่งเสริมนี้ทางให้จนวน กิจกรรมเพื่อการพัฒนาสินค้าและบริการในสิงคโปร์ เกิดขึ้นในหลายสาขาธุรกิจโดย เฉพาะในสาขาหลักๆ เช่น อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ ผลิตภัณฑ์เคมี เป็นต้น อีกทั้งมีการจัดตั้งโครงการร่วมทุนกับภาคเอกชนจาก ประเทศอื่นๆ ในเอเชีย เช่นโครงการ Jurong Aromatics Corporation เป็นต้น ๕.การ วางแผนพัฒนาเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการพัฒนาองค์ความรู้ในระยะยาวในระยะต่อจาก นี้สิงคโปร์ตั้งเป้าที่จะทำให้ประเทศกลายเป็นศูนย์กลางการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมเชิงธุรกิจโดยภายในปี ๒๕๕๘ จะมีการเพิ่มสัดส่วนตัวเลขค่าใช้จ่ายเพื่อ R&D ให้ได้ถึงร้อยละ ๓.๕ นอกจากนี้ ภายใต้แนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจของ Economic Development Board ที่จะให้สิงคโปร์เป็น Home for Innovation และให้ความสำคัญกับความร่วมมือในการพัฒนาองค์ความรู้ จากหลายฝ่าย (CO-Creating Solutions) ทั้งภาครัฐและเอกชน^{๑๑๖}

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า การปลูกฝังความรัก ความหวงแหนในสภาพแวดล้อมท้องถิ่นตนช่วยให้ทุกคนมีความรับผิดชอบและมีส่วน ร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมโดยเริ่มจากบ้านโรงเรียนและชุมชนการสร้าง จิตสำนึกและคุณธรรมในการดำเนินชีวิตให้อุปโภคบริโภคอย่างเหมาะสมมีความพอดี และพอเพียงตามความ

^{๑๑๖} สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม, เศรษฐกิจพอเพียงพื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔, [ออนไลน์], แหล่งที่ [https://www.nesdb.go.th/ewtw3c/ewtdllink.php?filename=nesdbbook&nid\[๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๐\].](https://www.nesdb.go.th/ewtw3c/ewtdllink.php?filename=nesdbbook&nid[๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๐].)

ต้องการ” แนวคิดในการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน “ความรู้ ความเข้าใจในสภาพแวดล้อมที่สัมพันธ์กันทั้งระบบจนพัฒนาควบคู่ก้าวหน้าทาง วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมได้โดยไม่ก่อให้เกิดผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างประหยัดและใช้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นการพัฒนา และอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน” การ พัฒนาที่สมบูรณ์แบบนั้นท่านได้เสนอแนวทางที่ องค์การได้ปฏิบัติอยู่ผนวกเข้า กับแนวทางการพัฒนาแบบพุทธ ซึ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นหลักจากภูมิ ปัญญาอันละเอียดลึกซึ้งของท่านถือเป็น คุณูปการแก่ชาวโลกในปัจจุบันและอนาคตด้วย การ พัฒนาที่ยั่งยืนเป็นระบบที่เอื้อต่อความยั่งยืนทางสภาพแวดล้อมกล่าวคือระบบ ดังกล่าวประชากรมีขนาด คงที่และสมดุลกับการเกื้อหนุนของธรรมชาติมีระบบการ ผลิตพลังงานที่ไม่ส่งผลกระทบต่อผลกระทบสร้างความเสียหายต่อสภาพภูมิอากาศโลก มีระดับความต้องการการดำรงชีพในระดับที่ไม่เกินกำลังการผลิตที่ยั่งยืนของ ระบบนิเวศรวมทั้งไม่ก่อให้เกิดการทำลายล้างสิ่งมีชีวิตต่างๆ ที่เป็นเพื่อนร่วมโลกของเรา

การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นคำที่รู้จักกันดีและใช้อย่างแพร่หลายในปัจจุบันนี้ แต่ น้อยนักที่ เข้าใจความหมายอย่างแท้จริง รัฐบาลนานาชาติและหน่วยงานพัฒนาระดับนานาชาติต่างยังคง มุ่งเน้นการประเมิน ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของโครงการพัฒนาต่างๆ แทนที่จะมามองกรอบวิธี การพัฒนาอันจะนำมาซึ่งระบบเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิด สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนนับเป็นการท้าทายอย่างยิ่งที่ จะก้าวไปได้ให้ไกลแต่ ปัญหาที่ว่าปัญหาด้านเศรษฐศาสตร์และสิ่งแวดล้อมเป็นคนละเรื่องหรือประเด็น เพราะว่าเป็นจริงปัญหาสิ่งแวดล้อมก็เชื่อมโยงกับปัญหาอื่นๆ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นที่จะต้องปฏิรูป ด้านแนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์และสังคมเสีย ใหม่ เพื่อให้เป็นแนวทางที่เอื้อต่อการพัฒนาที่คำนึงการ อยู่ดีกินดีของมนุษย์ควบ คู่กับการดำรงอยู่ของสภาพแวดล้อมที่สมดุลหรืออีกนัยหนึ่งสามารถกล่าวได้ ว่า เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนนั่นเอง^{๑๓๗}

สรุป กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนคือการที่ทุกคนมีความต้องการในแนวทางเดียว มีกันความต้องการการดำรงชีพอย่างผาสุกในท้องถิ่นของตนเองช่วยกันให้ทุกคนมีความ รับผิดชอบและมีส่วน ร่วมในการดูแลรักษาช่วยกัน มุ่งเน้นการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อเสริม ศักยภาพของคนในชุมชนของตนเองให้เกิดปัญญามีความเข้าใจมีส่วนร่วม ร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหรือร่วมดำเนินการ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์และการมี ส่วนร่วมในการประเมินผลทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อลด ละ เลิก อบายมุข พัฒนา คนให้สมบูรณ์แบบผนวกเข้า กับแนวทางการพัฒนาแบบพุทธ ซึ่งเน้นการพัฒนาคนเป็น หลักจากภูมิปัญญาอันละเอียดลึกซึ้งเป็น การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นระบบที่เอื้อต่อความยั่งยืน วิธีชีวิตให้ดำเนินไปในทางสายกลางและให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่มี คุณภาพทั้งใน การบริหารพัฒนาทั้งคนเศรษฐกิจสังคมที่มีความเกื้อกูลและไม่เกิดความขัดแย้งซึ่งกันและ

^{๑๓๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), “การพัฒนาคนและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ๒๕๔๓ หน้า๖”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา sukanrat.blogspot.com/2012/09/sustainable-development.html [๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๑].

กันซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจให้ขยายตัวอย่างมีคุณภาพ กระบวนการพัฒนายังทำให้บุคคลสามารถพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ ทศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ทั้งของตนเองและสังคม ซึ่งอาจจะได้รับการถ่ายทอด การเรียนรู้ หรือได้จากประสบการณ์ การศึกษาจึงเป็นกิจกรรมที่จะช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเองและสังคมให้เจริญก้าวหน้าได้ การจัดกลุ่มและพัฒนากลุ่ม กลุ่มกับงานพัฒนาชุมชนเป็นของคู่กัน หากไม่มีการรวมกลุ่มก็ไม่มีการพัฒนาชุมชน ทั้งนี้เพราะกลุ่มช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาความคิดของประชาชน ด้วยการทำงานร่วมกันในการปรับปรุงการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้นเพื่อการดำรงชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดไป

๒.๘ ข้อมูลพื้นฐานพื้นที่วิจัย

๒.๘.๑ ประวัติความเป็นมา

สภาพพื้นที่ เทศบาลตำบลเชียงคานันตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของพื้นที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และมีสำนักงานตั้งอยู่เลขที่ ๙ บ้านนาง หมู่ที่ ๔ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และมีระยะห่างจากจังหวัดพะเยาประมาณ ๗๔ กิโลเมตร ๑) มีพื้นที่ประมาณ ๓ ตารางกิโลเมตร ๒) มีแม่น้ำไหลผ่าน ๔ สาย ๓) คลองชลประทาน ๑ สาย ๔) อ่างเก็บน้ำ ๗ แห่ง ฝาย ๑๔๒ แห่ง ๕) บ่อบาดาล ๓๒๖ แห่ง ๖) บ่อน้ำดื่ม ๖๔๐๐ แห่ง

มีแหล่งธรรมชาติสิ่งแวดล้อม อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและป่าต้นน้ำมีความหลากหลายทางชีวภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเชิงเขาพื้นที่ภูเขาป่าไม้ร้อยละ ๖๐ มีฝายสำคัญ ได้แก่ ฝายน้ำเปือย ป่าน้ำญวน ป่าน้ำลาว ป่าน้ำแวน ป่าห้วยไคร้ ปาดอยบ่อส้มและป่าโคนก มีแม่น้ำสายสำคัญ ได้แก่ แม่น้ำยวน แม่น้ำลาว แม่น้ำแวนเป็นต้น

แนวเขต ด้านเหนือ ตั้งแต่หลักเขตที่ ๑ ซึ่งอยู่ที่ปากตะวันออกของทางหลวงไปอำเภอเทิง ตรงที่อยู่ห่างจากวัดดอนไชยไปทางทิศเหนือ ๑๐๐ เมตร จากหลักเขตที่ ๑ เป็นเส้นขนานไปกับปากเหนือของทางหลวงไปอำเภอปง ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ จดฝั่งเหนือของลำน้ำลาว ซึ่งเป็นหลักเขตที่ ๒ ด้านตะวันออก จากหลักเขตที่ ๒ เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ จดปากตะวันออกของถนนบ้านนางตรงที่อยู่ ห่างจากสามแยกไปตำบลเวียงไปทางทิศใต้ ๒๐๐ เมตร ซึ่งเป็นหลักเขตที่ ๓ ด้านใต้ จากหลักเขตที่ ๓ เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ จดฝั่งตะวันออกของลำน้ำแวน ตรงที่อยู่ห่างจากฝั่งใต้ของลำน้ำลาวไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ๑๐๐ เมตร ซึ่งเป็นหลักเขตที่ ๔ ด้านตะวันตก จากหลักเขตที่ ๔ เป็นเส้นตรงไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือจนบรรจบหลักเขตที่ ๑

อาณาเขต ทิศเหนือ ติดกับพื้นที่บางส่วนของบ้านดอนไชย หมู่ที่ ๕ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยาทิศใต้ ติดกับบ้านกอม หมู่ที่ ๑๑ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ทิศตะวันออก ติดกับบ้านวังเค็ม หมู่ที่ ๑ ตำบลเจดีย์คำ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ทิศตะวันตก ติดกับพื้นที่บางส่วนของบ้านนาง หมู่ที่ ๔ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ลักษณะภูมิประเทศ เทศบาลตำบลเชียงคำตั้งอยู่ในเขตตำบลห้วยน บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำลาว ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอเชียงคำ พื้นที่ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะ และเป็นชุมชนเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น มีแม่น้ำลาวไหลจากทิศใต้ไปทางทิศเหนือ ผ่านกลางพื้นที่ตลอดแนวเขตมีลักษณะคดเคี้ยวไปมา มีอาณาเขตติดกับเทศบาลตำบลห้วยน ทุกด้าน พื้นที่ในเขตเป็นชุมชนเมือง ประชากรในเขตส่วนใหญ่ จึงประกอบอาชีพข้าราชการ รัฐวิสาหกิจ และค้าขายเป็นหลัก^{๑๑๘}

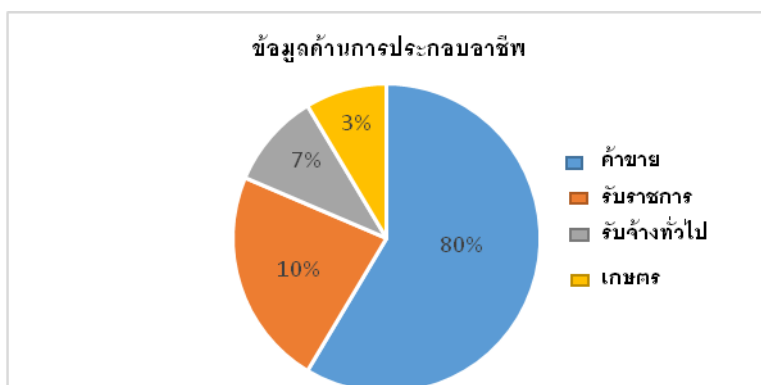
ลักษณะภูมิอากาศ สภาพภูมิอากาศจัดอยู่ในเขตร้อนแบบสะวันนา หรือ AW (ร้อนชื้น) อุณหภูมิสูงสุดโดยเฉลี่ยในเดือนเมษายน และต่ำสุดในเดือนมกราคม ฤดูร้อน เดือนมีนาคม - เดือนพฤษภาคม ร้อนมากที่สุดในช่วงเดือนมีนาคม - เมษายน ฤดูฝน กลางเดือนพฤษภาคม - เดือนสิงหาคม รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ฤดูหนาว เดือนตุลาคม - เดือนกุมภาพันธ์ แห้งแล้งและหนาวเย็น เนื่องจากอิทธิพลลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ

เขตการปกครอง เทศบาลตำบลเชียงคำได้ประกาศจัดตั้งเป็นชุมชนตามประกาศของเทศบาลตำบลเชียงคำลงวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๔๓ มีชุมชนในเขตการปกครอง จำนวน ๑๐ ชุมชน อยู่ในพื้นที่ของตำบลห้วยน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย: ๑) บ้านธาตุสบแวน ๑ (บางส่วน) นายบุญมี จันทร์วงศ์ ๒) บ้านธาตุ ๒ (บางส่วน) น.ส.สยมพร แดงฟู ๓) บ้านห้วยน ๓ (บางส่วน) นายพินิจ ศรีจันทร์ ๔) บ้านมาง ๔ (บางส่วน) นางนงลักษณ์ จินะราช ๕) บ้านดอนไชย ๕ (บางส่วน) นายประเทือง กองมงคล ๖) บ้านตลาด ๘ (บางส่วน) จ.ส.อ.ณรงค์ชัย สว่างไสว ๗) บ้านจัน ๙ (บางส่วน) นายยงยุทธ ปฐมพรวิวัฒน์ ๘) บ้านใหม่ ๑๐ (บางส่วน) นายชอดแก้ว เตชะแก้ว ๙) บ้านทุ่งบานเย็น ๑๓ (บางส่วน) นายเฉลิมเกียรติ แก้วสว่าง ๑๐) บ้านเชียงคำ ๑๕ (บางส่วน) นายธนวรรธ สิริเจริญพานิช

สภาพเศรษฐกิจ โดยสภาพพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคำ มีพื้นที่เกษตรกรรมน้อยเพราะเป็นพื้นที่ชุมชนเมืองซะส่วนมาก ประชาชนในเทศบาลตำบลเชียงคำส่วนมากประกอบอาชีพค้าขายเป็นหลัก มีการตั้งศูนย์จำหน่ายสินค้า (OTOP) การตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตลาดนัด ประชาชนส่วนใหญ่เป็นข้าราชการ รับจ้างทั่วไป และมีอาชีพอื่นๆ เพราะด้วยบริบทพื้นที่ของเทศบาลตำบลเชียงคำนั้น เป็นพื้นที่ที่มีประชากรอยู่อย่างหนาแน่น การคมนาคมขนส่งสะดวกสบาย การติดต่อสื่อสารกันได้สะดวกรวดเร็ว พร้อมทั้งมีศูนย์ราชการอีกมากมาย จึงเป็นปัจจัยหลักในการประกอบอาชีพค้าขาย^{๑๑๙}

^{๑๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๑.

^{๑๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๑

ภาพที่ ๔.๑ ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพ

รูปภาพ จากผู้วิจัย

จากตารางทำให้เห็นว่าเทศบาลตำบลเชียงคำมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปจากเดิมมาก ซึ่งแต่ก่อนนั้นย้อนไป ๑๐ - ๒๐ ปีวิถีชีวิตการทำมาหากินของผู้คนในเทศบาลตำบลเชียงคำนั้นยังเป็นแบบดั้งเดิม มีเศรษฐกิจแบบพึ่งพาอาศัยกัน มีอาชีพเกษตรดำรงชีพเป็นหลัก ทำนา/เลี้ยงสัตว์ เป็นหลัก แต่ปัจจุบันด้วยสังคมในเขตเมืองมีการแข่งขันกันสูง ผู้คนก็มีวิถีการดำรงชีพเปลี่ยนไปจากเดิมจากสังคมเกษตรกรรมก็กลายเป็นสังคมอุตสาหกรรม มีการขยายถิ่นที่อยู่มากขึ้นจึงเป็นเหตุทำให้พื้นที่เกษตรน้อยลงจึงหันมาประกอบอาชีพค้าขายแทน^{๑๒๐}

สภาพสังคม เทศบาลตำบลเชียงคำ เป็นสังคมที่เกื้อกูลอยู่แบบญาติมิตร มีวิถีชีวิตความหลากหลายทางประเพณีวัฒนธรรม ทั้งแบบไทยล้านนา ไทลื้อ ไทยอีสาน ลูกหลานได้รับการศึกษาที่ดี โดยมีสถานศึกษาในสังกัดต่างๆ ดังนี้ มีสถานศึกษา ๑๙ แห่ง ดังนี้ ๑) มัธยมศึกษา ๓ แห่ง ๒) วิทยาลัยการอาชีพ ๑ แห่ง ๓) ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ๑ แห่ง ๔) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ๔๙ แห่ง ๕) ห้องสมุดประชาชน ๑ แห่ง

มีสถานบริการให้ประชาชนเวลาเจ็บป่วย ๓ แห่ง คือ โรงพยาบาลขนาด ๒๒๕ เตียง จำนวน ๑ แห่ง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ๑ แห่ง สถานีอนามัย ๑๗ แห่ง

มีธนาคารบริการประชาชนทางธุรกรรมการเงินมี ๖ แห่ง ประกอบด้วย ธนาคารกรุงไทย ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกสิกรไทย

กลุ่มงานด้านความมั่นคงและรักษาความสงบเรียบร้อย ๖ แห่งคือ ๑) กรมทหารพรานที่ ๓๑ ๒) กองพันทหารราบที่ ๔ ๓) กรมทหารราบที่ ๑๗ ๔) กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดนที่ ๓๒๖ ๕) เขตพัฒนาสังคมและสวัสดิการบนพื้นที่สูง ๖) สถานีตำรวจอำเภอเชียงคำ

โครงสร้างพื้นฐานจำนวนหมู่บ้านใน เทศบาลตำบลเชียงคำ มี ๑๓๔ หมู่บ้าน มีไฟฟ้าใช้ครบทุกหมู่บ้านโทรศัพท์มีชุมสายสาย ๑ แห่ง ใช้บริการทั้งหมด ๒๑๒๑ คู่สาย

^{๑๒๐} สำนักงานเทศบาลตำบลเชียงคำ, ไทยแลนด์ เยลโล่เพจเจส, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.yellowpages.co.th/profile/505408028888882> [๒ สิงหาคม ๒๕๖๑].

มีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติในพื้นที่เทศบาลและพื้นที่ใกล้เคียง ๑) น้ำตกภูซาง ๒) วัดพระนั่งดิน ตั้งอยู่ ตำบลเวียง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ๓) ถ้ำผาแดงตั้งอยู่ในเขตกิ่งอำเภอภูซาง อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ๔) ถ้ำหลวงตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ๕) ถ้ำน้ำดัง ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลร่มเย็น อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน ได้แก่ ๑) วัดพระนั่งดิน ๒) วัดแสนเมืองมา ๓) วัดนันทาราม ๔) วัดพระธาตุสบแวน ที่ตั้ง บ้านธาตุสบแวน หมู่ที่ ๔ ๕) บ้านไถลื้อ จำลอง ที่ตั้ง บ้านธาตุ หมู่ ๑ ตำบลหย่วน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา^{๑๒๑}

สภาพวัฒนธรรม เทศบาลตำบลเชียงคำ ส่วนมากเป็นชุมชนไทยลื้อที่มีถิ่นอาศัยอยู่ในประเทศไทยเหมือนกับชนเผ่าอื่นๆ แต่ชุมชนชาวไทลื้อเป็นชุมชน ที่เข้มแข็งมีการรวมกลุ่มกันจัดกิจกรรมเพื่อกระชับความสัมพันธ์ในชุมชนอยู่เสมอ นั่นคือ “งานสืบสานตำนานไทลื้อ” โดยจังหวัดพะเยานั้นเรียกได้ว่าเป็นศูนย์กลางชาวไทลื้อ ก็ว่าได้ โดยวัดความหนาแน่นของประชากรไทลื้อ และการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมไว้เป็นอย่างดี ชาวไทลื้อส่วนมากจะตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้กับสายน้ำเพราะชอบทำการเกษตร บ้านเรือนของชาวไทลื้อจะเป็นบ้านใต้ถุนสูงหลังคามุงด้วยหญ้าคา ฝาบ้านทำด้วยไม้ไผ่ เครื่องแต่งกายชาวไทลื้อ ผู้ชายจะสวมเสื้อแขนยาว ทั้งหญิงและชายจะมีผ้าโพกศีรษะ ภาษาไทลื้อมีภาษาพูดและภาษาเขียนบางคำคล้ายกับภาษาเหนือ ชาวไทลื้อจะยึดมั่นในพระพุทธศาสนามีประเพณีเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ในเทศบาลตำบลเชียงคำ มีศาสนสถานเป็นที่รวมจิตใจของประชาชนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงเช่นมีวัด วัดพระธาตุสบแวน วัดแสนเมืองมา , วิหาร เจ้าพ่อเทวดาหลวงเมืองมาง วัดดอนไชย มีแหล่งวัฒนธรรมพื้นบ้านในหลายชุมชน มีศูนย์ถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมไทยลื้อได้แก่ ศูนย์วัฒนธรรมไทยลื้อวัดหย่วน แหล่งชุมชนทำกาละแมโบราณ หมู่บ้านไถลื้อพ่อเทวดาเจ้าพ่อเชียงแข็ง บ้านดอนไชย บ้านไทยลื้อจำลองบ้านพระธาตุสบแวน ศูนย์ทอผ้าบ้านธาตุสบแวน ศูนย์การเรียนรู้วัดแสนเมืองมาเป็นต้น มีประเพณีสำคัญๆ ที่ปฏิบัติกันมาอย่างต่อเนื่องคือ ๑) งานสืบสานตำนานไทลื้อ ๒) งานอนุสรณ์ผู้เสียสละ ปตท. ๒๓๒๔ ๓) งานประเพณีบุญบั้งไฟอีสาน๔) งานประเพณีการเทศน์มหาชาติ ๕) ประเพณีตานข้าวซ้อมต่อ ๖) ประเพณีการสืบชะตาหลวง ๗) ประเพณีการตานก๋วยสลาก ๘) ประเพณีปี๋ใหม่เมือง^{๑๒๒}

นอกจากด้านวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางด้านจิตใจของชุมชนในเทศบาลตำบลเชียงคำ ยังแสดงออกถึงวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงถึงเอกลักษณ์ของพื้นถิ่นของชุมชนตำบลเชียงคำ ทั้งด้านจิตกรรมด้านศิลปะพื้นบ้านนั่นก็คือ การฟ้อนเจิง ฟ้อนดาบ ฟ้อนเล็บ การตีกลองสะบัดชัยเป็นต้น ตลอดจนประเพณีความเชื่อเช่น ประเพณีการเรียกขวัญ ประเพณีการสืบชะตา ประเพณีการส่งเคราะห์ เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นวัฒนธรรมที่อยู่คู่กับชุมชนเทศบาลตำบลเชียงคำมาอย่างช้านาน ทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมทางด้านจิตใจที่หล่อหลอมให้คนในชุมชน เทศบาลตำบลเชียงคำยึดหลักความเชื่อประเพณีมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และคงยังมีการอนุรักษ์ไว้ถึงความเป็น

^{๑๒๑} องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ข้อมูลพื้นที่ตำบลน้ำแวน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.namvan.go.th/>. [๒ สิงหาคม ๒๕๖๑].

^{๑๒๒} เรื่อง, หน้า ๑๐๕.

วัฒนธรรมของคนในเทศบาลตำบลเชียงคำที่สืบทอดกันตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ พร้อมทั้งมีการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่และยังคงมีการสืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้

๒.๘.๒ ข้อมูลพื้นฐานองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน

ตำบลน้ำแวนขึ้นกับตำบลหย่วน ต่อมาตำบลหย่วนมีประชากรมากขึ้น ทำให้ยากแก่การปกครองอย่างทั่วถึง จึงแยกออกเป็นตำบลน้ำแวนในปี ๒๔๘๗ มีเขตการปกครอง ๑๔ หมู่บ้าน ต่อมาในปี ๒๕๒๓ แยกออกเป็นตำบลอ่างทอง คงเหลืออยู่ในเขตการปกครอง ๗ หมู่บ้าน และต่อมาได้มีหมู่บ้านแยกออกมาอีก ๓ หมู่บ้าน จึงมีเขตการปกครอง ๑๐ หมู่บ้าน ปี ๒๕๓๘ ตำบลน้ำแวนได้รับยกฐานะเป็นสภาตำบล ปี ๒๕๓๙ ได้รับยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ มีฐานะเป็นนิติบุคคล เป็นราชการส่วนท้องถิ่น ปี ๒๕๔๐ ได้แยกหมู่บ้านจาก หมู่ ๕ บ้านผาด เป็นหมู่ ๑๑ บ้านก่าวเจริญ ปี ๒๕๔๑ ได้แยกหมู่บ้านจาก หมู่ ๒ บ้านแวน เป็นหมู่ ๑๒ บ้านสันเวียงทอง ปี ๒๕๔๔ ได้แยกหมู่บ้านจาก หมู่ ๖ บ้านชัยชุมภู เป็นหมู่ที่ ๑๓ บ้านชัยเจริญ ปัจจุบันตำบลน้ำแวน มี ๑๓ หมู่บ้าน^{๑๒๓}

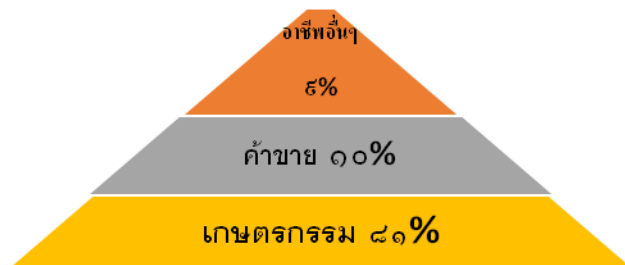
เขตปกครองตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เขตปกครองตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ๑) บ้านน้ำแวน หมู่ที่ ๑ ชาย ๒๐๔ หญิง ๑๘๗ รวมจำนวนครัวเรือน ๓๙๑ ๒) บ้านน้ำแวน หมู่ที่ ๒ ชาย ๓๐๓ หญิง ๓๑๗ รวมจำนวนครัวเรือน ๖๒๐ ๓) บ้านไคร้ป่าคา ชาย ๒๗๔ หญิง ๒๘๓ รวมจำนวนครัวเรือน ๕๕๗ ๔) บ้านแม่ต๋ำ ชาย ๒๕๕ หญิง ๒๒๗ รวมจำนวนครัวเรือน ๔๘๒ ๕) บ้านผาลาด ชาย ๒๘๘ หญิง ๓๐๗ รวมจำนวนครัวเรือน ๕๙๕ ๖) บ้านชัยชุมภู ชาย ๒๕๙ หญิง ๒๗๕ รวมจำนวนครัวเรือน ๕๓๔ ๗) บ้านแม่ต๋ำท่าข้าม ชาย ๓๕๐ หญิง ๓๕๓ รวมจำนวนครัวเรือน ๗๐๓ ๘) บ้านสนธิพัฒนา ชาย ๑๐๓ หญิง ๑๒๐ รวมจำนวนครัวเรือน ๒๒๓ ๙) บ้านห้วยบง ชาย ๑๗๕ หญิง ๑๕๕ รวมจำนวนครัวเรือน ๓๓๐ ๑๐) บ้านป่าแดงสามัคคี ชาย ๒๓๖ หญิง ๒๕๘ รวมจำนวนครัวเรือน ๔๙๔ ๑๑) บ้านก่าวเจริญ ชาย ๔๓๓ หญิง ๔๒๖ รวมจำนวนครัวเรือน ๘๕๙ ๑๒) บ้านสันเวียงทอง ชาย ๒๙๗ หญิง ๖๑๙ รวมจำนวนครัวเรือน ๙๑๖ ๑๓) บ้านชัยเจริญ ชาย ๑๑๑ หญิง ๑๒๓ รวมจำนวนครัวเรือน ๒๓๔ ๑๔) บ้านแวนศรีชุม ชาย ๒๑๓ หญิง ๒๑๗ รวมจำนวนครัวเรือน ๔๓๐ รวม ชาย ๓.๔๘๓ หญิง ๓.๕๗๐ รวมทั้งชายและหญิง ๗.๐๕๓^{๑๒๔}

- **สภาพเศรษฐกิจ** ด้วยสภาพภูมิศาสตร์และภูมิอากาศของชุมชนตำบลน้ำแวน ที่เอื้อต่อการทำเกษตรกรรม ประชากร ในชุมชนตำบลน้ำแวนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เช่นการทำนา การทำสวนลำไย สวนยางพาลารวมทั้งอาชีพค้าขาย ข้าราชการและอื่นๆ เพราะเหตุอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่ล้อมรอบชุมชน มีลำห้วยแม่ต๋ำ อ่างเก็บน้ำแม่ต๋ำเป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีพ ทำให้ชุมชนมีวิถีชีวิตแบบพอเพียงที่ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวนดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข ถึงแม้ว่าจะมีความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ของโลกที่มีความเป็นพลวัตตลอดเวลา เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ ราคาสินค้าตกต่ำ ค่าครองชีพที่สูงขึ้น แต่ด้วยวิถี

^{๑๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๕

^{๑๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๕

ชีวิตของชุมชนในตำบลน้ำแวน มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายดำเนินตามแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงและ
ทรัพยากรที่มีความหลากหลายอย่างเพียงพอสิ่งเหล่านี้จึงเป็นเครื่องการันต้อย่างดี

ภาพที่ ๔.๒ ข้อมูลด้านประชากรประกอบอาชีพ

ภาพจาก: ข้อมูลผู้วิจัย

จากปริมิตทำให้เห็นว่าชุมชนในตำบลน้ำแวนนั้น ยังคงมีวิถีชีวิตดั้งเดิม ด้วยทรัพยากรที่มี
อยู่ในชุมชนทำให้ชุมชนยังคงยึดอาชีพเกษตรกรรมในการดำรงชีพเป็นหลัก ทำนา/เลี้ยงสัตว์ /ปลูก
ลำไย เป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ ๘๐ เปอร์เซ็นเป็นเกษตรกรรม รองลงมาคือประกอบอาชีพค้าขาย คิด
เป็น ร้อยละ ๑๐ เปอร์เซ็น และอาชีพอื่นๆ อีก คิดเป็นร้อยละ ๙ เปอร์เซ็น ตามลำดับ อาชีพที่เสริม
ขึ้นมาอีกคือมีการส่งเสริมให้มีการทอผ้า จักสานไม้ไผ่ การทำไม้กวาดก้านมะพร้าว การทอผ้า ไม่
ปล่อยเวลาว่างให้เสียประโยชน์ เท่าที่เห็นปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นสูงอายุเป็นส่วนมากส่วนคนหนุ่มๆ ก็
ออกไปหางานทำที่อื่น มีการสอนการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ มีการปลูกพืชผัก
สวนครัว มีการสนับสนุนชุมชนให้มีการตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อเลี้ยงสัตว์ ภาครัฐก็ได้เข้าไปสนับสนุน
ช่วยเหลือด้านทุนมีการสนับสนุนสร้างอาชีพให้ประชาชนและชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น สนับสนุนกลุ่ม
อาชีพต่างๆ ในชุมชน พัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์และสินค้าของชุมชน (สินค้า OTOP ของดีประจำ
ท้องถิ่น) สนับสนุนให้มีศูนย์จำหน่ายสินค้าชุมชน (ศูนย์ OTOP) และการตลาด (๕) ส่งเสริมการผลิต
และสนับสนุนการใช้พลังงานทดแทน ส่งเสริมและการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ สนับสนุนการผลิตสินค้า
เกษตรที่ปลอดภัยได้มาตรฐานและการตลาด พัฒนาองค์กรภาคเกษตร อุตสาหกรรม และการพาณิชย์
ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาคมนาคม การขนส่ง โทรคมนาคม
ไฟฟ้า และโครงสร้างพื้นฐานอื่นๆ พัฒนาแหล่งน้ำ ระบบการส่งน้ำเพื่อการเกษตร และระบบประปา
พัฒนาและประชาสัมพันธ์แหล่งเที่ยวประจำท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย สนับสนุนการบริหาร
จัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นรายได้ของชุมชน มีการส่งเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญเฉพาะด้านลงไปให้
ความรู้คนในชุมชน ปัจจุบันนี้ก็มีภรณ์รงค์ทำเกษตรอินทรีย์ ทำปุ๋ยหมักใช้เองในครอบครัว มีการ
ค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันระหว่างชุมชนด้วยกัน ซึ่งตำบลน้ำแวนนั้นเศรษฐกิจที่สำคัญนั่นก็คือ ลำไย
และข้าว ในปีที่ผ่านมาคือปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ผลผลิตลำไยเยอะมากแต่ราคาทางตลาดตกต่ำ อบต.ก็หาวิธี
ก็ได้ติดต่อกับทางหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง หานายทุนและตลาดกระจายสินค้าเพื่อเพิ่มราคาผลผลิตให้
มีราคาสูงขึ้น ทางท่านประธานสภาคือ ท่าน ต่วนฤช จันทนะเป็นผู้นำในเรื่องเรียกร้องให้ภาครัฐเข้า
มาช่วยเหลือพยุงราคาผลผลิตที่ตกต่ำ จึงเรียกร้องให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือเรื่องของผลผลิตทาง
การเกษตร ในส่วน อบต.ก็ได้มีส่วนเข้าไปสนับสนุนทุนเพื่อเข้าไปอุดหนุนสนับสนุนกลุ่มต่างๆ เพื่อจะ
กระจายผลผลิตภัณฑ์สินค้านี้ออกไปจำหน่ายเพื่อให้คนในชุมชนหรือตำบลใกล้เคียงได้ใช้สอยและได้

บริโศก ซึ่งตอนนี้ได้ดำเนินการไปแล้ว มีการขยายตลาดจำหน่ายสินค้าของชุมชน เพื่อเพิ่มรายได้และสร้างอาชีพให้เกิดขึ้นในชุมชน ล่าสุดนี้ก็มีการจัดถนนคนเดินเพลินบรรยากาศริมน้ำ ซึ่งได้จัดมาแล้ว ๓ ครั้งก็อาศัยงบประมาณของ อบต. ที่มีส่วนสนับสนุนผลผลิตของชุมชน ได้รับความนิยมนอกจากชุมชนใกล้เคียงเป็นอย่างมากและทางชุมชนก็ได้ต่อยอดโครงการอย่างต่อเนื่องซึ่งที่ผ่านมาก็ได้ให้นำสินค้าแต่ละหมู่บ้านและชุมชนเอามาวางขายให้กับนักท่องเที่ยว อีกโครงการหนึ่งที่จะทำต่อไปคือมีการส่งเสริมการเลี้ยงไส้เดือนเพื่อเอาไส้เดือนนั้นมาเป็นปุ๋ย ส่วนตัวไส้เดือนเองก็จำหน่ายเป็นรายได้เข้าสู่ชุมชนอีกทางหนึ่ง ซึ่งไส้เดือนนั้นทำเป็นปุ๋ยตกกิโลละ ๕๐๐ บาท ซึ่งศูนย์ถ่ายทอดให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีเรื่องการเกษตรนั้นก็ได้เข้ามาให้ความรู้ทางเกษตรทางเกษตรอำเภอที่ดี ทางเกษตรจังหวัดก็ดี มาให้ความรู้แก่เกษตรกรในชุมชนและฝึกอาชีพให้กับคนในชุมชนที่ยังไม่มีอาชีพซึ่งตอนนี้ชุมชนในตำบลน้ำแวนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมาในระดับหนึ่งและจะต่อยอดเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนให้มากยิ่งขึ้นเพื่อให้ชุมชนอยู่ได้อย่างยั่งยืน

- **สภาพสังคม** ผู้คนในตำบลน้ำแวนนั้นมีความสัมพันธ์แบบคุ้นเคยเห็นหน้ากันและกันเป็นประจำ ผู้คนส่วนใหญ่มีชีวิตร่วมกันโดยยึดหลัก คำสอนทางศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมทางด้าน เศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา และการปฏิบัติตนให้เป็นคนดีสามารถอยู่อย่างมีความสุขในสังคมได้ ชุมชนในตำบลน้ำแวนนั้นความหนาแน่นของประชากรมีน้อยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ลักษณะหมู่บ้านเป็นแบบดั้งเดิม อยู่กันแบบระบบเครือญาติ ซึ่งมีความผูกพันต่อกันในลักษณะครอบครัวและเครือญาติ บรรยากาศของความสัมพันธ์จะเต็มไปด้วยความเป็นกันเองและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นพื้นฐาน ส่วนมากในตำบลน้ำแวนเป็นชุมชนเกษตรกรรม พื้นที่มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มระหว่างภูเขา มีแม่น้ำไหลผ่านและมีลำห้วยแม่ต้า ทิศเหนือผ่านใจกลางลงมาทางใต้เป็นภูเขาและที่ราบระหว่างภูเขา ทิศตะวันออกเป็นที่ราบสูง ทิศเหนือติดกับตำบลอ่างทอง อำเภอเชียงคำ จ.พะเยาทิศใต้ติดกับตำบลทุ่งผาสุกอำเภอเชียงคำจังหวัดพะเยา ทิศตะวันออกติดกับ ตำบลเชียงบาลอำเภอเชียงคำ จ.พะเยา ทิศตะวันตกติดกับตำบลทุ่งรวงทองอำเภอจุน จังหวัดพะเยา อาชีพหลักในตำบลน้ำแวน ทำนา ทำสวน ทำไร่ อาชีพเสริม อุตสาหกรรมในครัวเรือน การเดินทางเดินทางจากอำเภอเชียงคำ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน ระยะทาง ๖ กิโลเมตร สมาชิกของครอบครัวมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น สมาชิกในชุมชนจะให้ความสำคัญในเรื่องความเป็นมิตรต่อเพื่อนบ้านอย่างเหนียวแน่น มีการติดต่อกันแบบเป็นกันเอง เอื้อเฟื้อและจริงใจต่อกัน ลักษณะของครอบครัวเป็นแบบครอบครัวขยาย สมาชิกประกอบด้วยหลาย ๆ ครอบครัว ซึ่งเป็นเครือญาติกัน มาอยู่รวมในครัวเรือนเดียวกันหรือบริเวณใกล้เคียงกัน และวัดเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทางศาสนาเป็นแหล่งสำคัญในการให้การศึกษาและอบรมบ่มนิสัยแก่ประชาชน มีการปลูกฝังค่านิยมในเรื่องคุณความดีทางศาสนา เป็นตัวควบคุมความประพฤติ คนในชุมชนส่วนใหญ่ยึดมั่นอยู่กับประเพณีเดิมเป็นอย่างดีไม่ค่อยยอมรับการเปลี่ยนแปลง ส่วนหนึ่งจะพึ่งพิงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ทำให้ผูกพันกับความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โสยศาสตร์ โชคลาง หรือสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ และมีการยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนทางศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมมีการเข้าร่วมพิธีกรรมต่าง ๆ อย่างพร้อมเพรียงกัน เช่น งานบวช งานศพ และงานบุญต่าง ๆ จะให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

- **สภาพวัฒนธรรม** วัฒนธรรมก็จะมีประเพณีตามหมู่บ้านอย่างเช่น ในเดือนยี่เป็ง ก็จะมีประเพณีเผา ก่องโหล่ว ประเพณีบวงสรวงเลี้ยงผีปู่ย่า เทศกาลเข้าพรรษา เทศการออกพรรษา เมื่อมีการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในชุมชนช่วยกันจัดงาน คนเฒ่าคนแก่ที่มีความรู้ก็จะมาร่วมไม่ร่วมมือกันจัดขึ้นมา วัฒนธรรมในชุมชนมีการส่งเสริมให้ชุมชนเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนวิถีชีวิต โดยทางภาครัฐซึ่งแต่ก่อนนั้นได้รับการส่งเสริมสนับสนุนเป็นอย่างดี มาถึงปัจจุบันนี้เรื่องกิจกรรมวัฒนธรรมชุมชนนั้นชุมชนเป็นตัวหลักในการส่งเสริมในการจัดงานเอง เพราะว่าทางภาครัฐติดกฎระเบียบทางราชการเรื่องงบประมาณอุดหนุนชุมชนถูก สตง. ตรวจสอบที่ภาครัฐสนับสนุนงบมาเลยจะจกไป ในส่วนของการดึงหลักธรรมมาใช้ในสังคมชุมชนนั้นอย่างเช่นช่วงเข้าพรรษานั้น ก็จะมีพระมาเทศน์สั่งสอน การอยู่ร่วมกันในชุมชนส่วนมากในตำบลน้ำแวนนี้ มีหลายชาติพันธุ์เช่นมีคนไทยลื้อ ประมาณสัก ๖ หมู่บ้าน คนอีสาน ๒ หมู่บ้านที่เหลือนั้นจะเป็นคนพื้นเมืองเดิม อีกส่วนหนึ่งเป็นคนลาวมาจากเวียงจันทน์ วัฒนธรรมในอดีตนั้นกับปัจจุบันไม่มีความแตกต่างกันเท่าไรเพราะว่าทางชุมชนแต่ละชาติที่พันธุ์นั้นก็มีการสืบสานวัฒนธรรมของตัวเองสืบเนื่องมาตลอด อย่างคนไทยอีสานก็จะมีประเพณีบุญผะเหวด บุญประเพณีบั้งไฟ ประเพณีหลายๆ อย่างของทางภาคอีสานก็ยังมีสืบทอดอยู่อย่างต่อเนื่อง ส่วนชาติที่พันธุ์ไทยลื้อนั้นเขาก็จะมีประเพณีสามปีสี่รวงข้าว ทำกันทุก ๓ ปี บวงสรวงพ่อหลวงเมืองลำที่คนไทยลื้อเคารพนับถือ มีวัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมการกิน วิถีการดำรงชีวิตแบบอิงธรรมชาติและความเชื่อดั้งเดิมเป็นหลักอยู่^{๑๒๕}

๒.๗ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบทสู่ความยั่งยืนยั่งยืน ของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยได้นำมากล่าวพอสังเขป ดังนี้

พันธุ์ดา ทองทิศ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลหนองขาว อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี” ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนเพศชาย ๙๑ คน เพศหญิง ๒๒๑ คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ๒๒๒ คน มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เฉลี่ยครัวเรือนละ ๑๒.๗ ไร่ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมน้อยในเรื่องการตัดสินใจในโครงการของเทศบาล การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหรือร่วมดำเนินการ การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ยกเว้นการมีส่วนร่วมปานกลางในเรื่องการร่วมมือกับเทศบาลในโครงการพัฒนาเมือง โดยการปลูกต้นไม้หน้าบ้าน เมื่อได้ศึกษาระดับความเข้าใจเรื่องเมืองน่าอยู่ของประชาชน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเข้าใจเรื่องเมืองน่าอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก สำหรับความเห็นของกลุ่มตัวอย่างในเรื่องเร่งด่วนที่ต้องการจัดการเพื่อพัฒนาไปสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่ ๓ ลำดับแรก คือ การจัดให้มีโรงพยาบาลในเขตเทศบาล การจัดการน้ำเสีย และการจัดการขยะ ในด้านการจัดการของเทศบาล พบว่า ในเขตเทศบาลมีการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยจัดให้มีการก่อสร้างระบบสาธารณสุขโรคที่จำเป็นภายในเขตเทศบาล และมีแผนการที่จะจัดหาที่ทิ้งขยะที่เหมาะสมและปรับปรุงวิธีการจัดการขยะให้ถูกหลักสุขาภิบาล พร้อมทั้งมีแผนการที่จะก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียภายในชุมชน ส่วนปัญหา

^{๑๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๕.

อุปสรรคในการจัดการเมืองน่าอยู่ คือ การขาดแคลนงบประมาณ ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน สำหรับทางด้านกายภาพ พบว่า เทศบาลตำบลหนองขาวเป็นชุมชนดั้งเดิมระบบคมนาคมในชุมชนขาดความปลอดภัย

ผ่องผิว อุไรกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ เทศบาลนครยะลา” ผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ สรุปได้ดังนี้ (๑) ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่เทศบาลนครยะลา พบว่า ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการพัฒนาอาชีพ และด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับดี (๒) การเปรียบเทียบทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศหญิงมีทัศนคติด้านสุขภาพอนามัยดีกว่าเพศชาย อายุที่ต่างกันไม่มีผลต่อทัศนคติที่มีต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ทั้ง ๕ ด้าน ประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธมีทัศนคติด้านสุขภาพอนามัยดีกว่าประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม และประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลาม มีทัศนคติด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นดีกว่าประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธ การศึกษาที่ต่างกันไม่มีผลต่อทัศนคติที่มีต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ทั้ง ๕ ด้าน ประชาชนมีทัศนคติด้านสิ่งแวดล้อมดีกว่าอาชีพค้าขาย อาชีพรับราชการมีทัศนคติด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นดีกว่าอาชีพนักธุรกิจ และอาชีพนักธุรกิจมีทัศนคติดีกว่าอาชีพค้าขาย (๓) ปัญหาและข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ทั้ง ๕ ด้าน พบว่า มีปัญหาตามลำดับดังนี้ ปัญหาขยะและมลพิษต่าง ๆ การจราจร ปัญหาสภาพความเป็นอยู่และจิตสำนึกของประชาชน ยาเสพติด การจัดระเบียบทางสังคม การว่างงาน การพัฒนาทางเท้า และการขายของบนทางเท้า ปัญหาเรื่องขโมยและความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน^{๑๒๖}

วารุณี วัชรเสวี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเมืองที่มีต่อโครงการเมืองน่าอยู่ ของเทศบาลนครนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า (๑) ประชาชนในเขตเทศบาลรับรู้สาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อม มีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและความคิดเห็นเกี่ยวกับความน่าอยู่ของเทศบาลนครราชสีมาในระดับปานกลาง และเห็นว่าเทศบาลนคร นครราชสีมา มีความน่าอยู่ที่สุดในประเทศไทย (๒) ในโครงการเมืองน่าอยู่ ประชาชนมีส่วนร่วมในการใช้บริการที่ทางเทศบาลจัดให้ แต่ยังไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินการหรือระดมความคิดเห็นในการแก้ปัญหาของชุมชน (๓) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ อาชีพ ระดับการศึกษา การรับรู้สาเหตุความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม และความคิดเห็นที่มีต่อโครงการเมืองน่าอยู่ ปัจจัยไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ อายุ เพศ และรายได้^{๑๒๗}

สมชัย ศิริสมบัติ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลสู่เมืองน่าอยู่ กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบางบึง จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า

^{๑๒๖} ผ่องผิว อุไรกุล, “ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ เทศบาลนครยะลา”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, ๒๕๕๖).

^{๑๒๗} วารุณี วัชรเสวี, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเมืองที่มีต่อโครงการเมืองน่าอยู่ ของเทศบาลนครนครราชสีมา”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๔).

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารความสัมพันธ์กับผู้นำโครงการและประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการ มีผลต่อการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลสู่เมืองน่าอยู่ ดังนั้นแนวทางในการส่งเสริมให้กรรมการชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลสู่เมืองน่าอยู่เพิ่มขึ้น ผู้นำโครงการจึงควรประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารมากขึ้น เพื่อให้กรรมการชุมชนได้ติดตามรับทราบและซึมซับข้อมูลข่าวสาร พร้อมทั้งทราบถึงประโยชน์จากโครงการที่เกิดแก่ประชาชนในท้องถิ่น และผู้นำโครงการควรเพิ่มบทบาทเป็นฝ่ายอำนวยความสะดวก ประสานงานสนับสนุนช่วยเหลือ พบปะพูดคุยสร้างความคุ้นเคยกับกรรมการชุมชน คาดว่าการมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนจะเพิ่มขึ้น^{๑๒๘}

พระโกศล มณีटना (ณัฐ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอมูลนาก จังหวัดพิจิตร” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผนพัฒนาชุมชน ด้านการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ด้านการติดตามตรวจสอบ และด้านการประเมินผล ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ อายุ สถานภาพ และระดับการศึกษา ส่วนปัจจัยที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ได้แก่ เพศ อาชีพ และรายได้ต่อเดือน^{๑๒๙}

พระครูสุวรรณวรการ (พิมพ์ พุทธธนาโณ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดปทุมธานี มีทั้งหมด ๔ ด้าน ได้แก่ การพัฒนาชุมชนด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสาธารณสุข และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี ด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก^{๑๓๐}

^{๑๒๘} สมชัย ศิริสมบัติ, “การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลสู่เมืองน่าอยู่ กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔).

^{๑๒๙} พระโกศล มณีटना (ณัฐ), “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอมูลนาก จังหวัดพิจิตร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕).

^{๑๓๐} พระครูสุวรรณวรการ (พิมพ์ พุทธธนาโณ), “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

พระมหาวิเชียร ชาญรงค์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อลด ละ เลิก อบายมุข : ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม จิตฺตสีโล)” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชนด้วยการกระตุ้นปลุกฝังจิตสำนึก นำเทคนิคในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชน ผ่านการสนทนา การบรรยายป้ายข้อความสื่อด้วยหลักธรรม การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการพัฒนากิจกรรมกลุ่ม ซึ่งตั้งเป้าหมายไว้ คือ ชุมชนปลอดอบายมุข โดยขั้นตอนกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเอง การชี้ให้ชุมชนเห็นโทษของอบายมุข การแก้ไขปัญหาที่กำลังเกิดขึ้น และมีการส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน^{๑๓๑}

กาญจนา หมาดหล้า ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหน่วยการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแผน กำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชน เทศบาลเป็นผู้กำหนดนโยบาย แนวทางการทำงานของชุมชนและเป็นผู้ดำเนินการโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน โดยที่องค์กรชุมชนเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลข่าวสารผู้ให้การสนับสนุน ผู้อำนวยการความสะดวกในการดำเนินงานเทศบาล และเป็นผู้ประสานระหว่างประชาชนกับเทศบาล เทศบาลจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการดำเนินงานชุมชน ทำให้องค์กรชุมชนขาดการตัดสินใจกำหนดแนวทางกิจกรรมและแก้ไขปัญหาของชุมชน^{๑๓๒}

ประสิทธิ์ อาศัยบุญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตตำบลไทรน้อย อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตตำบลไทรน้อย ในด้านการมีส่วนร่วมในการใช้บทบาทองค์กรชาวบ้าน การมีส่วนร่วมกับเครือข่ายในการศึกษาปัญหาและความต้องการของชุมชน และการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และประสบการณ์จากองค์กรชาวบ้านถือว่าอยู่ในระดับสูง ส่วนการมีส่วนร่วมขององค์กรหมู่บ้านในการปฏิบัติกิจกรรมชุมชนและการมีส่วนร่วมกับองค์กรชาวบ้านในการบริจาคเงินซื้อวัสดุและเสียสละเวลาให้แก่องค์กรชาวบ้านในการร่วมกิจกรรมชุมชนอยู่ในระดับสูงเช่นกัน ได้แก่ การประชุมริเริ่มโครงการ การวางแผนและดำเนินการโครงการ การรับรองผลประโยชน์จากองค์กรชาวบ้าน การประเมินผลและสรุปผลโครงการพัฒนาชุมชน กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเข้ามามีส่วนร่วมจำนวนมากและส่วนมากจะเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง ด้านการวางแผนแก้ไขปัญหาในลักษณะโครงการกลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้เข้าร่วม และลักษณะการเข้าร่วมค่อนข้างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ในการเข้าร่วม

^{๑๓๑} พระมหาวิเชียร ชาญรงค์, “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม จิตฺตสีโล)”, *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗).

^{๑๓๒} กาญจนา หมาดหล้า, “การศึกษารูปแบบการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหน่วยงานการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล”, *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต*, (คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑).

เป็นกรรมการแก้ไขปัญหาในลักษณะโครงการกลุ่มตัวอย่างส่วนมากได้มีส่วนร่วม แต่เป็นบางครั้งเท่านั้น^{๑๓๓}

ปิยะ ประทีปักษ์มี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเล บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า (๑) กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนระดับต่ำ (๒) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน คือ สถานภาพทางสังคม การเป็นสมาชิก และการคาดหวังผลประโยชน์ ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ การสมรส ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน อาชีพ รายได้ และพื้นที่ถือครอง (๓) ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน คือ การให้ความร่วมมือของประชาชน ผู้นำชุมชน ข่าวสารการประชาสัมพันธ์ และการสนับสนุนจากภาครัฐ^{๑๓๔}

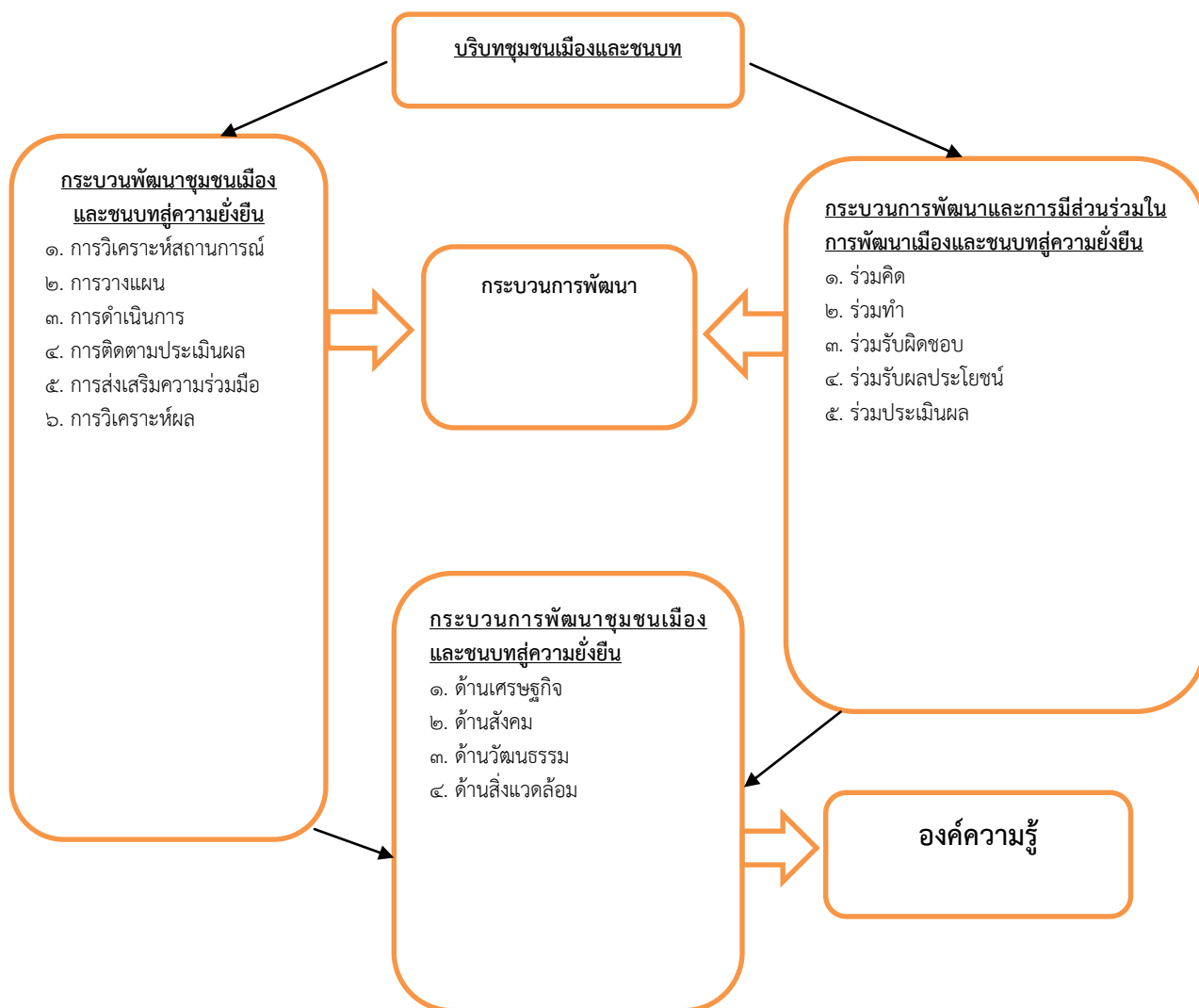
พงษ์ชัย พรสุโรจน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กิจวัตรของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีระดับกิจวัตรในภาพรวมด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าปัจจุบันกิจวัตรของพระสงฆ์ด้านการศึกษาได้ลดลงบ้าง เนื่องจากการศึกษาในปัจจุบันได้พัฒนารูปแบบการศึกษาให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เน้นการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แต่ก็มีใช้ว่ากิจวัตรของพระสงฆ์ในด้านนี้จะลดลงไปมากนัก^{๑๓๕}

^{๑๓๓} ประสิทธิ์ อาศัยบุญ, “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตตำบลไทรน้อย อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๑).

^{๑๓๔} ปิยะ ประทีปักษ์มี, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเล บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖).

^{๑๓๕} พงษ์ชัย พรสุโรจน์, “กิจวัตรของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๐).

๒.๘ กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

ในบทนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการวิจัยเรื่อง “ศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบทสู่ความยั่งยืนของเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบท ในพื้นที่ของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ๒) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองและชุมชนบทเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ๓) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาและการมีส่วนร่วมชุมชนเมืองและชุมชนบทตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ของเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ทั้งนี้โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ ลักษณะของเครื่องมือ
- ๓.๕ การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล
- ๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและแนวคิดเกี่ยวกับงานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากนั้นผู้วิจัยได้นำข้อมูลเชิงคุณภาพมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและพรรณนา โดยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาวิจัย ดังนี้

๑. การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบท ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๒. การวิจัยเชิงคุณภาพ (In-depth Interview) โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อได้ข้อมูลกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบทในการดำเนินการศึกษาโดยได้กำหนดบุคคลไว้ ๕ กลุ่ม ได้แก่ ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น ชาวบ้าน พระภิกษุสงฆ์และองค์กรของภาครัฐ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ ๒ แห่ง ได้แก่เทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน โดยจะสัมภาษณ์แต่ละ ๙ รูป/คน รวมทั้งสิ้น จำนวน ๑๘ รูป/คน หลังจากนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ได้รับ

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และพรรณนา

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรในการวิจัย ได้แก่ ตัวแทนพระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน ตัวแทนชุมชน แบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของเรื่อง คือ กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบท ๕ กลุ่ม แห่งละ ๙ /๑๐ รูป/คน รวมทั้งสิ้นจำนวน ๑๙ รูป/คน

ตารางที่ ๓.๑ รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญเทศบาลตำบลเชียงคํา

ที่	ชื่อ-ฉายา/นามกุล	ตำแหน่ง	ที่อยู่/ที่ทำงาน
๑	พระครูสิริปริยัตยานุกุล	ที่ปรึกษาเจ้าคณะ อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา	วัดดอนไผ่ ต.ห้วย อำเภอเชียงคํา จ.พะเยา
๒	นายอดิษฐ์ ศุภการกำจร	นายกเทศมนตรี	เทศบาลตำบลเชียงคํา
๓	นายจรัส สมฤทธิ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ	เทศบาลตำบลเชียงคํา
๔	นางรัตนารณ ดอนเลย	สมาชิกสภาวัฒนธรรม	เทศบาลตำบลเชียงคํา
๕	นายมานิชย์ สมฤทธิ์	เลขานุการนายกเทศมนตรี	เทศบาลตำบลเชียงคํา
๖	นายสุวรรณ ฝันเต็ม	ประธานสภาเทศบาล ตำบลเชียงคํา	เทศบาลตำบลเชียงคํา
๗	นายต่วน กองมงคล	ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน เทศบาลตำบลเชียงคํา	เทศบาลตำบลเชียงคํา ตำบลห้วย
๘	นายประเทือง กองมงคล	ผู้ใหญ่บ้าน	บ้านดอนไผ่ ตำบลห้วย
๙	พันจําอากาศเอกสมเศียร จันทร์หล้า	ปลัดเทศบาลตำบลเชียงคํา	เทศบาลตำบลเชียงคํา
๑๐	นายอเนก เนตรทิพย์	กำนัน ตำบล ห้วย	เทศบาลตำบลเชียงคํา

ตารางที่ ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน

ที่	ชื่อ-ฉายา/นามกุล	ตำแหน่ง/หน้าที่	ที่อยู่/ที่ทำงาน
๑	พระครูโกวิท มงคลการ	เจ้าคณะ ตำบลน้ำแวน	วัดศรีภู้อย่าง ตำบลน้ำแวน
๒	นายคมกริช ระย้าแก้ว	นายกองค์การบริหารส่วน ตำบลน้ำแวน	องค์การบริหารส่วนตำบล น้ำ แวน
๓	นายภานุพันธ์ แสงศรีจันทร์	รองนายก	องการบริหารส่วนตำบลน้ำ แวน
๔	นายธานี คำแสน	กำนันตำบลน้ำแวน	องการบริหารส่วนตำบลน้ำ

			แวน
๕	น.ส. เสาวลักษณ์ ต้อยคำ	ปลัดสภาองค์การบริหารตำบล น้ำแวน	องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำ แวน
๖	พ่อเสาร์ บัวอิน	ตัวแทนชาวบ้าน	บ้านศรีมงคล ตำบลน้ำแวน
๗	นายสวຍ มานาชิ	ปราชญ์ชาวบ้าน	บ้านน้ำแวน ตำบลน้ำแวน
๘	นาย สุรศักดิ์ วงศ์ประเสริฐ	ตัวแทนชาวบ้าน	บ้านกัวชมพุดำบ่น้ำแวน
๙	นายถ้วนกฤษ จันทนะ,	ประธานสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบลน้ำแวน	องค์การบริหารตำบลน้ำแวน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ในครั้งนี้ มี ๒ อย่าง ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และแบบสังเกตการณ์ ที่ได้รับการตรวจสอบความสอดคล้องของเครื่องมือกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๕ ท่าน เพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพ เหมาะสำหรับการนำไปใช้เก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน ๑๘ รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

๑. สภาพบริบทพื้นที่ในชุมชนของท่านเป็นอย่างไร
๒. ท่านคิดว่ากระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนมีขั้นตอนอย่างไร
๓. ท่านคิดว่ามีปัจจัยอะไรที่สำคัญในกระบวนการพัฒนาชุมชนของท่านให้เกิดความยั่งยืน
๔. ท่านคิดว่ากระบวนการพัฒนาชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร
๕. ท่านคิดว่าองค์กรและประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชนมีอย่างไรบ้าง
๖. ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทมีอะไรบ้าง
๗. ท่านท่านมีข้อเสนอแนะ หรือแนวทางในการพัฒนาชุมชน ของท่านอย่างไรให้เป็นชุมชนที่ยั่งยืน

๓.๔ ลักษณะเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาโดยทบทวนจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทในเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้อง ครอบคลุม และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ สำหรับการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามเพื่อให้ทราบถึงหลักการกระบวนการพัฒนาและการมีส่วนร่วม

ร่วมในกระบวนการพัฒนาของเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวนว่าเป็นแบบไหน ซึ่งมีการบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์โดยการถ่ายภาพ บันทึกเสียงและจดบันทึกประเด็นคำถามที่ได้จากการสัมภาษณ์มีประเด็นคำถามดังนี้

๑. ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบทสู่ความยั่งยืน ในเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน
๒. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสาร พิจารณารายละเอียดในประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถสร้างแบบสัมภาษณ์ได้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย
๓. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์
๔. สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
๕. นำเสนอร่างแบบสัมภาษณ์ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

๓.๕ การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล

ในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีเทคนิคสามเสา (Triangulation Technique) โดยเทคนิคนี้แบ่งออกเป็น ๔ ประเภทตามแนวคิดของสฤกกิจ วงศ์วิวัฒน์นุกิจ^๑ ได้แก่

๑. ต่างวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (method triangulation) เป็นการใช้หลาย ๆ วิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่นการเก็บข้อมูลในเรื่องเดียวกันจากกลุ่มตัวอย่างเดียวกัน ด้วยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลจากเอกสาร แล้วนำข้อมูลมาตรวจสอบยืนยันกัน
๒. ต่างแหล่งข้อมูล (data sources triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งที่ต่างกันนั้นด้วยวิธีการเก็บข้อมูลเหมือนกัน หรือใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเดียวกันแต่ต่างเวลา สถานที่ และบุคคล แล้วนำข้อมูลมาตรวจสอบยืนยันกัน
๓. ต่างนักวิจัย (investigator triangulation) เป็นการใช้นักวิจัยที่มาจากต่างสาขาหรือต่างประสบการณ์ หรือต่างภูมิหลัง มาเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล แล้วนำผลการวิจัยมาตรวจสอบยืนยันกัน
๔. ต่างทฤษฎีหรือแนวคิด (theory triangulation) เป็นการใช้ทฤษฎีหลาย ๆ ทฤษฎี มาเป็นแนวทางในการอภิปรายข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ซึ่งอาจจะสอดคล้องหรือขัดแย้งกันก็ได้

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงประเด็นสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ นั่นคือ ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมนั้น มีความสมบูรณ์นั้น ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจนสมบูรณ์และสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยหรือไม่ โดยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลที่ทำการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ได้มี

^๑ สฤกกิจ วงศ์วิวัฒน์นุกิจ, พจนานุกรมศัพท์การวิจัยและสถิติ, (กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๘๑.

การพัฒนาคำถามในการสังเกต/สัมภาษณ์จากข้อเท็จจริง เป็นคำถามเชิงวิเคราะห์หรือคำถามที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งได้บันทึกที่รวบรวมได้อย่างเป็นระบบโดยจัดทำแบบบันทึกข้อมูลขึ้นมาเฉพาะจึงทำให้มีความสะดวกในการแยกหมวดหมู่และประเภทข้อมูลตลอดถึงการตรวจสอบข้อมูล ได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Technique) ซึ่งมีวิธีการ คือ

๑. การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล ได้ใช้การสังเกตทั้งที่ได้มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมควบคู่กับการซักถาม สัมภาษณ์ พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ประกอบด้วยผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลตามวิธีการตรวจสอบข้อมูลดังกล่าวมาแล้ว หากเป็นข้อมูลที่เหมือนกัน หรือซ้ำๆ กัน ถือได้ว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องตามความเป็นจริง และนำข้อมูลเหล่านั้นมาบันทึก และแยกเป็นหมวดหมู่ตามประเภท

๒. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล โดยตรวจสอบแหล่งข้อมูลที่ได้มา ประกอบด้วย แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล แล้วดูว่าหากข้อมูลที่ได้มานั้นต่างเวลา ต่างสถานที่และต่างบุคคลที่ให้ข้อมูล เป็นที่เหมือนกันหรือไม่ ถ้าหากว่าข้อมูลที่ได้มานั้นเหมือนกันหรือซ้ำๆ กัน ข้อมูลที่ได้มานั้นเชื่อถือได้ และเป็นข้อมูลจริงแล้วได้จดบันทึกข้อมูลเหล่านั้นไว้

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัย เพื่อความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) โดยเริ่มตั้งแต่เก็บข้อมูล การสัมภาษณ์ การสังเกต แล้วนำมาบันทึก รวมทั้งกริยาท่าทาง พฤติกรรม บรรยากาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อนำมาประกอบการแปลความหมายร่วมกับการถอดเทปและการบันทึกภาคสนามในหลายๆวิธี และมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยการนำกลับไปให้อ่านข้อมูลหรือกลับไปถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงตามที่ผู้ให้ข้อมูลบอก เมื่อได้รับข้อมูลในแต่ละครั้งแล้วทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์เบื้องต้น นำข้อมูลที่ผ่านขั้นตอนต่างๆ ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

๑. ประสานขอความร่วมมือจากประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้คือผู้นำทางศาสนา/ผู้นำชุมชน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา จำนวน ๑๘ ท่าน เพื่อขออนุญาตให้ความอนุเคราะห์การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม

๒. เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตลอดถึงขออนุญาตทำการจดบันทึกบันทึกเสียง และภาพ ในการลงเก็บข้อมูลภาคสนาม ตั้งแต่ก่อนเข้าสนาม ระหว่าง หลัง ออกจากสนามการวิจัย และทำการจัดแฟ้มข้อมูลเพื่อให้พร้อมในการที่จะวิเคราะห์ต่อไป

๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

๒. นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ไปให้คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบ

๓. นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มาทำการปรับแก้ไขเพื่อนำไปสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

๔. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้อำนวยการหลักสูตร พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูล

๕. ประสานขอความร่วมมือจากประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เลือกให้ข้อมูลเชิงลึกเช่น ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ท้องถิ่น ตัวแทนชาวบ้าน และบุคคลสำคัญผู้มีบทบาทเคลื่อนไหวในการพัฒนาชุมชนรวมทั้ง ๒ พื้นที่ จำนวน ๑๘ รูป/คน ตำบลละ ๙ รูป/คน เพื่อขออนุญาตให้ความอนุเคราะห์ในการให้ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

๖. เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตลอดถึงขออนุญาตทำการจดบันทึกบันทึกเสียง และภาพ ในการลงเก็บข้อมูลภาคสนาม ตั้งแต่ก่อนลงพื้นที่สนาม ระหว่าง หลัง ออกจากสนามการวิจัยและทำการจัดแฟ้มข้อมูล

๗. นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคในการวิเคราะห์เนื้อหา (content Analysis Technic)

๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

๑. เขียนบันทึกให้ละเอียดที่สุด เพื่อให้เห็นภาพของข้อมูล/บรรยากาศ/กิจกรรม ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมมา

๒. อ่านบันทึกนั้นหลายๆครั้ง จนเข้าใจสาระสำคัญที่ชัดเจน ผู้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพได้ดี ต้องสัมผัสกับข้อมูลอย่างใกล้ชิด

๓. ลงบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการบันทึกช่วยจำว่าช่วงที่เก็บข้อมูลนั้น มีสาระสำคัญอะไรบ้าง เป็นการช่วยแยกแยะและจัดกลุ่มข้อมูลให้เป็นระบบ และสรุปสาระสำคัญในแต่ละหน้าว่ามีประเด็นสำคัญอะไรบ้างแต่ละกรณีไป

๔. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยภาคสนาม เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบทสู่ความยั่งยืนของเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็น ๕ ตอน

๔.๑ กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนในเทศบาลตำบลเชียงคำและชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๔.๒ การมีส่วนร่วมกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทของเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๔.๓ ปัญหาและอุปสรรคกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนในเทศบาลตำบลเชียงคำและชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๔.๔ วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชนในเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๔.๕ สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนในเทศบาลตำบล เชียงคำ และองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๔.๑.๑ การวิเคราะห์สถานการณ์ ชุมชนถือเป็นสังคมฐานรากที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่แตกต่างและหลากหลายตามภูมิในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมาย ทั้งการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ และบริบทสังคมเปลี่ยนแปลงไปให้เห็นได้ชัดมีอยู่ ๔ มิติสำคัญคือ

(๑). มิติทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่กำลังประสบอยู่ในปัจจุบัน สาเหตุสำคัญเพราะคนในชุมชนไม่สามารถพึ่งพาตนเองในทางเศรษฐกิจได้ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับสังคมมีลักษณะเป็นสังคมสองระบบ ที่มีทั้งระบบทุนและระบบชุมชน ทำให้เกิดการบริโภคอย่างฟุ่มเฟือย มีการใช้จ่ายเกินตัว^๑ ชุมชนพึ่งตนเองได้น้อยลง ส่งผลให้ชุมชนมีความอ่อนแอ ประสบปัญหาด้านหนี้สิน^๒ สูญเสียวัฒนธรรมในการพึ่งพาอาศัยกัน มีความสัมพันธ์ช่วยเหลือกันดั่งเช่นในอดีต มีการแก่งแย่งแข่งขัน กันสูงก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นในสังคม ในชุมชน^๓ นอกจากนี้การพัฒนาในอดีตที่

^๑ สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัตยานุกูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอภูซางม ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์ นายอดิษฐ์, ศุภการกำจร นายกเทศมนตรี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ นายจรัส สมฤทธิ์, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

ผ่านมาจะพิจารณาที่ประสิทธิภาพ และความเป็นธรรมที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาภายใต้กำหนดเวลาสั้นๆ เท่านั้น และยังให้ความสำคัญเฉพาะคนในรุ่นปัจจุบัน กระแสเรียกร้องให้พัฒนานั้นคำนึงถึงการอยู่รอดและการกินดีอยู่ดีของคนในอนาคตร่วมกัน^๙ จึงเป็นเหตุให้มีความยั่งยืนเข้ามาเป็นองค์ประกอบในการพัฒนาและกระบวนการตัดสินใจ^๕

(๒). มิติทางสังคม เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สมาชิกในสังคมสร้างระบบสังคมและค่านิยมใหม่ ๆ ทำให้ระเบียบกฎเกณฑ์เดิมไม่อาจนำมาใช้ได้ เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมือง^๖ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น แหล่งน้ำเสื่อมโทรม ความยากจน ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การอพยพเข้าสู่ตัวเมืองเพื่อหางานทำ^๗ สมาชิกในสังคมบางคนหรือบางกลุ่ม ไม่ปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่สังคมวางไว้ ทำให้เกิดการขาดระเบียบและก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมขึ้น^๘ ความล้มเหลวของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเกิดจากการที่กลุ่มสังคมต่าง ๆ มีความคิดเห็นความต้องการและผลประโยชน์ขัดกัน ไม่ยอมร่วมมือกันแก้ไขปัญหาของสังคม เช่น นายจ้างเอารัดเอาเปรียบลูกจ้าง เป็นต้น^๙ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีก่อให้เกิดปัญหา คือ ปัญหาการว่างงานเพราะมีการนำเครื่องจักร เครื่องทุ่นแรงมาใช้ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เนื่องจากผลกระทบของเทคโนโลยี มีการเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานของสังคม เกิดความล้าหลังทางวัฒนธรรม^{๑๐} ความเจริญทางวัตถุมากขึ้นจิตใจของคนในสังคมจึงไม่มีความสัมพันธ์กันเหมือนแต่ก่อน^{๑๑}

(๓). มิติทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม คือวัฒนธรรมทางทั้งชาติติดพัน์ การดำรงอยู่ของชนชาติไทยลื้อและชนชาติพันธุ์อื่นๆ^{๑๒} ในพื้นที่อยู่ในเทศบาลเชียงคำนี้มีวัฒนธรรมที่เป็น อัตลักษณ์ของตัวเองชัดเจน^{๑๓} การอยู่ร่วมกันด้วยประเพณีวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันในชุมชนในอดีตนั้นกับปัจจุบันก็มีความแตกต่างกันอยู่พอสมควร^{๑๔} ต้องยอมรับถึงสภาพของสังคมเปลี่ยนแปลงไปเพราะโลกเป็นผืนเดียวกันการหลั่งไหลของสังคมการสื่อสารมากขึ้น^{๑๕} ทุกวันเรื่องสื่อ

^๙ สัมภาษณ์ นางรัตนภรณ์ ดอนเลย สมาชิกสภา, ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๕ สัมภาษณ์ นายมานิชย์ สมฤทธิ์ เลขานุการนายกเทศมนตรี, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๖ สัมภาษณ์ พระครูโกวิท มงคลการ, เจ้าคณะ ตำบลน้ำแวน, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๗ สัมภาษณ์ นายคมกริช ระย้าแก้ว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๘ สัมภาษณ์ น.ส. เสาวลักษณ์ ตัญคำ, ปลัดสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^๙ สัมภาษณ์ พ่อเสาร์ บัวอิน, ตัวแทนชาวบ้าน, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐} สัมภาษณ์ นายสว ยมานาชิ, ประชาชนชาวบ้าน, ๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ นาย สุรศักดิ์ วงศ์ประเสริฐ, ตัวแทนชาวบ้าน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นายต่วนภุช จันทนะ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัตยานุกูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอภูซาง ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์นายสุวรรณ ผืนเต็ม ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕} สัมภาษณ์ นายประเทือง กองมงคล, ผู้ใหญ่บ้าน, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

สาธารณะก็มากขึ้น มีทั้งข้อดีและข้อเสีย^{๑๖} รากเหง้าที่จะยึดสังคมให้เข้มแข็ง เยาวชนรุ่นใหม่ก็มีการรับเอาวัฒนธรรมใหม่ๆชีวิตสภาพปัจจุบันก็เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก^{๑๗} มีทั้งข้อดีและข้อเสีย รากเหง้าที่เราจะให้ชุมชนเข้มแข็งได้นั้นคือต้องยกวัฒนธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ^{๑๘} ของคนในชุมชนไว้ให้เหนียวแน่นเพื่อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข^{๑๙}

(๔). มิติทางสิ่งแวดล้อม การพัฒนาในอดีตที่ผ่านมาจะพิจารณาที่ประสิทธิภาพ และความเป็นธรรมที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาภายใต้กำหนดเวลาสั้น ๆ เท่านั้น นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญเฉพาะคนในรุ่นปัจจุบัน^{๒๐} แต่จากกระแสเรียกร้องในสังคมที่ต้องการให้การพัฒนานั้นคำนึงถึงการอยู่รอดและการกินดีอยู่ดีของคนในอนาคตร่วมกัน^{๒๑} จึงเป็นเหตุให้มีความยั่งยืนเข้ามาเป็นองค์ประกอบการพัฒนาและกระบวนการตัดสินใจ^{๒๒} ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาที่ยั่งยืน^{๒๓} ในภาพรวมจึงหมายถึง การพัฒนาเพื่อบรรลุถึงความต้องการของมนุษยชาติในปัจจุบัน^{๒๔} ขณะเดียวกันก็ต้องไม่เป็นการลดทอนหรือเบียดบังโอกาสที่จะบรรลุถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในอนาคตด้วย การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเป็นสิ่งจำเป็นแต่ต้องดำเนินการควบคู่ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม^{๒๕} นั่นคือ จะต้องดำเนินการอย่างถูกต้องรอบคอบ และมีการจัดการที่ดี ทั้งด้านวัตถุ และการยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตเท่าๆ กับความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ^{๒๖} ทั้งนี้เพราะถ้ามุ่งเร่งพัฒนาเฉพาะทางด้านวัตถุอย่างเดียวมนุษย์จะไม่สามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีความสุขได้ เพราะยังต้องเผชิญกับปัญหาภาวะมลพิษ ต่าง ๆ เช่น อากาศเสีย น้ำเน่า เสียงดัง เป็นต้น^{๒๗} ด้วยเหตุนี้จึงนำมาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อให้ชุมชนสามารถกำหนดชีวิตและดำเนินชีวิตตามความต้องการของตนเองได้มากขึ้น^{๒๘} จึงจะนำมาสู่ชุมชนที่มีความเข้มแข็งและสามารถจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน จึงต้องแสวงหาทางออกที่นำไปสู่เป้าหมายในการพัฒนาร่วมกัน โดยมีเป้าหมายสูงสุด^{๒๙} คือ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ คุณธรรมและมีความสุข ก่อเกิดให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน^{๓๐} อันจะนำมาสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นส่งผลให้

^{๑๖} สัมภาษณ์ พันจ่าอากาศเอกสมเศียร จันทร์หล้า, ปลัดเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายอเนก เนตรทิพย์ กำนัน ตำบล หยวน, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระครูโกวิท มงคลการ, เจ้าคณะ ตำบลน้ำแวน, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายคมกริช ระย้าแก้ว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายสวยา มานาชิ, ประชาชนชาวบ้าน, ๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายธานี คำแสน กำนันตำบลน้ำแวน, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายภานุพันธ์ แสงศรีจันทร์ รองนายก, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายต่วน กองมงคล, ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน เทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นายอเนก เนตรทิพย์ กำนัน ตำบล หยวน, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัตยานุกูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอภูซาง, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๖} สัมภาษณ์ นายอดิพันธ์, ศุภการกำจร นายกเทศมนตรี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายจรัส สมฤทธิ์, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์ นางรัตนารณ์ ดอนเลย สมาชิกสภา, ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายมานิชย์ สมฤทธิ์ เลขานุการนายกเทศมนตรี, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๐} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ผั่นเต็ม ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

คนมีความสุขอย่างแท้จริง จึงสรุปประเด็นสำคัญที่ทั้ง ๒ ชุมชน ได้ ๔ ประเด็นที่จะต้องมีการพัฒนา และแก้ไข เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลต่อการ ดำรงชีพของคนในชุมชนได้อย่างปลอดภัยและยั่งยืน^{๓๑}

สรุป การวิเคราะห์สถานการณ์กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนชนบทสู่ความ ยั่งยืนกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบท มีภารกิจเกี่ยวกับการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาการ เรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และ สิ่งแวดล้อม คือต้องยอมรับว่าชุมชนคือฐานรากที่มีความมั่นคงและมีเสถียรภาพโดยต้องมีการ สนับสนุนให้มีการจัดการกระบวนการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศที่ศึกษา วิเคราะห์สถานการณ์ จัดทำเป็นยุทธศาสตร์ชุมชน ตลอดจนการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรที่ เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเพื่อเข้าสู่กระบวนการจัดการวิเคราะห์ในแต่ละบริบทอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อหาจะได้ทราบปัญหาที่แท้จริงนำไปสู่การแก้ไขร่วมกัน

๔.๑.๒ การวางแผน

การพัฒนาในประเทศที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยเชื่อว่าหากเศรษฐกิจเติบโตสูงขึ้นระดับรายได้ของประชากรของประเทศก็จะเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งจะ ส่งผลให้มาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนสูงขึ้นแต่การขยายตัวทางเศรษฐกิจในเชิงปริมาณ ดังกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับภาค เกษตรกรรมนำไปสู่ข้อสรุปผลของการพัฒนาที่ผ่านมาว่า “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา การพัฒนา คุณภาพและไม่ยั่งยืน” ความเจริญทางเศรษฐกิจไม่อาจดำรงอยู่อย่างยั่งยืนได้ หากไม่คำนึงถึงการ บริหารจัดการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยต้องมีการใช้อย่างเหมาะสมและมีเหตุผล เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์พร้อมทั้งจัดการ และคุ้มครองระบบนิเวศให้ใช้ ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน^{๓๒} มีระดมด้านความคิด ร่วมคิด มีวัตถุประสงค์เพื่อระดม “พลังความคิด” ให้ รู้แจ้งแทงตลอดด้านเศรษฐกิจ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการระดมสมอง เพื่อระดมความคิด เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ปรับกระบวนการทัศน์ มีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และ ประสบการณ์^{๓๓} วิเคราะห์ปัญหาและโอกาสอย่างรอบด้าน จัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนด แนวทาง วิธีการ และแผนงานในการแก้ปัญหา นำไปสู่เป้าหมายเศรษฐกิจชุมชน^{๓๔}

(๑). ด้านเศรษฐกิจ จากการสัมภาษณ์ ในหลายๆชุมชนในเขตเทศบาลเชียงใหม่ จะมี ชุมชนอยู่ประมาณ ๑๐ ชุมชนเทศบาลก็มีการช่วยเหลือสนับสนุนจากภาครัฐ มีการวางแผนเศรษฐกิจ ชุมชน^{๓๕} แต่ละชุมชนก็จะเสนอปัญหาเข้าสู่แผนชุมชนแล้วเทศบาลก็ได้เอาแผนเหล่านี้เข้าสู่แผน เทศบาลแล้วได้ไปตั้งงบประมาณมาสนับสนุน มีการจัดฝึกอบรมอาชีพ เช่นการการตัดเย็บเสื้อผ้า การ

^{๓๑} สัมภาษณ์ นายต่วน กองมงคล, ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน เทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัตยานุกูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอภูซาง, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายจรัส สมฤทธิ์, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ นางรัตนภรณ์ ดอนเลย สมาชิกสภา, ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายคมกริช ระย้าแก้ว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

ทอดผ้าพื้นเมือง^{๓๖} ส่งเสริมการตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน เช่นกลุ่มกะละแมโบราณบ้านดอนไชย มีชื่อเสียงติดระดับจังหวัด วิสาหกิจชุมชนกลุ่มหมี่กรอบบ้านดอนไชย ในชุมชนอื่นๆทางเทศบาลก็มีการสนับสนุนทุน สนับสนุนทางวิชาการ เช่นมีกลุ่มทอดผ้า^{๓๗} มีการอบรมให้มีความรู้ด้านการทอดผ้าเพื่ออนุรักษ์ลายไทยลือไว้ การจะมาสสนับสนุนได้นั้นก็มีการทำแผนระดับชุมชน และแผนเทศบาล ซึ่งแต่ก่อนเป็นแผน ๓ ปี ปัจจุบันปรับเปลี่ยนเป็นแผน ๔ ปี แผน ๔ ปีนี้ก็สามารถที่จะเสนอโครงการที่ชาวบ้านตั้งกลุ่มกันขึ้นมาและร่างรายละเอียดของกลุ่ม เป็นขั้นเป็นตอนอย่างชัดเจน เพื่อเสนอของบประมาณสนับสนุน ในด้านต่างๆ เช่นการขอสนับสนุนอาชีพ^{๓๘} ผู้นำชุมชนก็เสนอหรือเพิ่มแผนไปยังฝ่ายกองแผนของเทศบาล กองแผนเทศบาลก็นำเสนอสู่คณะกรรมการการพัฒนาเทศบาล ก็จะได้พิจารณาเอาเข้าสู่แผนของท้องถิ่นไว้ ส่วนในเรื่องด้านเกษตรนี้เทศบาลเชียงคานี้จะเกี่ยวกับการสนับสนุนอบรมความรู้การปลูกพืช ที่ชุมชนบ้านธาตุ หมู่ ๑ หมู่ ๒ อบรมการให้ความรู้เรื่องการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ส่วนมากเศรษฐกิจเป็นด้านบวมีการนำงบประมาณไปสนับสนุนด้านเกษตรกรบ้าง แต่ว่าพื้นที่เกษตรกรรมในเทศบาลตำบลเชียงคานี้มีจำกัด ส่วนมากเป็นเขตชุมชนเมืองหรือกึ่งเมือง พื้นที่ตำบลเชียงคานี้มีพื้นที่รับผิดชอบจริงๆแค่ ๓ ตารางกิโลเมตร^{๓๙} ส่วนใหญ่จะเป็นเขตเมือง จะมีบางชุมชนที่ปลูกพืชอยู่บ้าง เช่นบ้านธาตุหมู่ ๑ หมู่ ๒ หมู่ ๓ และหมู่ ๕ ส่วนมากในเทศบาลตำบลเชียงคานี้มีอาชีพหลักๆคือค้าขายเป็นหลัก รายได้มาจากการค้าขาย แปรรูปอาหาร ขนม ข้าวแปรรูป เป็นต้น^{๔๐}

ชุมชนในตำบลน้ำแวน ก็มีการส่งเสริมให้มีการทอดผ้า จักรสานด้วยไม้ไผ่ การทำไม้กวาด ก้านมะพร้าว การทอดผ้าพื้นเมืองเท่าที่เห็นปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ^{๔๑} มีการส่งเสริมการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ มีการปลูกพืชผักสวนครัว มีการสนับสนุนชุมชนให้มีการตั้งกองทุนสวัสดิการเพื่อเลี้ยงสัตว์^{๔๒} ภาครัฐก็ได้เข้าไปสนับสนุนช่วยเหลือด้านทุนมีการสนับสนุนสร้างอาชีพให้ประชาชนและชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น^{๔๓} สนับสนุนกลุ่มอาชีพต่างๆในชุมชน พัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์และสินค้าของชุมชน (สินค้า OTOP ของดีประจำท้องถิ่น) สนับสนุนให้มีศูนย์จำหน่ายสินค้าชุมชน (ศูนย์ OTOP) และการตลาด ส่งเสริมการผลิตและสนับสนุนการใช้พลังงานทดแทน^{๔๔} ส่งเสริมและการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ สนับสนุนการผลิตสินค้าเกษตรที่ปลอดภัยได้มาตรฐานและการตลาด พัฒนาองค์กรภาคเกษตร อุตสาหกรรม และการพาณิชย์^{๔๕} ส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาคมนาคม การขนส่ง โทรคมนาคม ไฟฟ้า และโครงสร้างพื้นฐาน

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ผื่นเต็ม ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคานี้, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๗} สัมภาษณ์ น.ส. เสาวลักษณ์ ต้อยคำ, ปลัดสภาองค์การบริหารตำบลน้ำแวน, ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๘} สัมภาษณ์ นายภานุพันธ์ แสงศรีจันทร์ รองนายก, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๓๙} สัมภาษณ์ นายธานี คำแสน กำนันตำบลน้ำแวน, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๐} สัมภาษณ์ นายสว ยมานาธิ, ประชาชนชาวบ้าน, ๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๑} สัมภาษณ์ พระครูโกวิท มงคลการ, เจ้าคณะ ตำบลน้ำแวน, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๒} สัมภาษณ์ นายคมกริช ะยาแก้ว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นายภานุพันธ์ แสงศรีจันทร์ รองนายก, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายธานี คำแสน กำนันตำบลน้ำแวน, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๕} สัมภาษณ์ น.ส.เสาวลักษณ์ ต้อยคำ, ปลัดสภาองค์การบริหารตำบลน้ำแวน, ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

อื่นๆ พัฒนาแหล่งน้ำ ระบบการส่งน้ำเพื่อการเกษตร และระบบประปา^{๔๖} พัฒนาและประชาสัมพันธ์แหล่งเที่ยวประจำท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย สนับสนุนการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นรายได้ของชุมชน^{๔๗} มีการส่งเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญเฉพาะด้านลงไปให้ความรู้ช่วยเหลือคนในชุมชน^{๔๘} ปัจจุบันนี้ก็มีกิจกรรมรณรงค์ทำเกษตรอินทรีย์ ทำปุ๋ยหมักใช้เองในครอบครัว เศรษฐกิจหลักหลักในตำบลน้ำแวนนั้นคือการเกษตร และการทอผ้างานฝีมือ มีการค้าขายบางส่วนมีการแลกเปลี่ยนสินค้ากันระหว่างชุมชนด้วยกัน ซึ่งตำบลน้ำแวนนั้นเศรษฐกิจที่สำคัญนั้นก็คือ ลำไยและการปลูกข้าว ในปีที่ผ่านมาคือปี พ.ศ. ๒๕๕๙ ผลผลิตลำไยเยอะมากแต่ราคาทางตลาดตกต่ำ อบต.หาวิธีก็ได้ติดต่อกับทางหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องหาหนทางและตลาดกระจายสินค้าเพื่อเพิ่มราคาผลผลิตให้มีราคาสูงขึ้น ทางท่านประธานสภาคือ ท่านต่วนภุช จันทนะเป็นผู้นำในเรื่องเรียกร้องให้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือพยุราคาผลผลิตที่ตกต่ำ จึงเรียกร้องให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือเรื่องของผลผลิตทางการเกษตรในส่วน อบต.ก็ได้มีส่วนเข้าไปสนับสนุนเรื่องของทุนเพื่อเข้าไปอุดหนุนสนับสนุนกลุ่มต่างๆ เพื่อจะกระจายผลผลิตภัณฑ์สินค้านี้ออกไปจำหน่ายเพื่อให้คนในชุมชนหรือตำบลใกล้เคียงได้ใช้สอย ซึ่งตอนนี้ได้ดำเนินการไปแล้ว มีการขยายตลาดจำหน่ายสินค้าของชุมชนชาวบ้านมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น^{๔๙}

(๒). ด้านสังคม การพัฒนาสังคมของชุมชนเมืองในเทศบาลเชียงคาน้นจุดเด่นนั้นก็คือการใช้หลักธรรมที่เป็นหลักธรรมที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน สังคม และคุณธรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามนโยบายที่ได้วางเอาไว้โดยการกำหนดเป้าหมายของสังคมว่าจะเน้นอะไร เช่น กินดี-อยู่ดี-มีสุข เป็นต้น^{๕๐} ซึ่งสามารถทำและพัฒนาได้ด้วยการใช้ความเพียรในการสร้างชุมชน สังคม และวัฒนธรรม ให้เข้มแข็ง การแสวงหาปัญญาหรือคบค้นจิต รวมไปถึงการแสดงถึงเหตุปัจจัยในการสร้างชุมชน ให้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วด้วยชัยภูมิหรือต้นทุนที่ดีที่มีอยู่แล้ว และสุดท้ายสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในสังคมชุมชนอย่างยั่งยืน^{๕๑} ประกอบด้วยธรรมจักร ๔ คือหลักธรรมที่นำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง หลักธรรมที่นำองค์กรหรือชุมชนไปสู่ความสำเร็จบรรลุตามจุดหมาย ได้แก่การอยู่ในสถานที่ดี มีสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม การคบหาสมาคมกับคนดี การตั้งตนไว้ชอบ การตั้งจิตมุ่งหมาย การนำตนและองค์กรไปในทางที่ชอบธรรม ความเป็นผู้กระทำความดีไว้ก่อนแล้ว การมีพื้นเพดี การได้สร้างคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น^{๕๒} โดยปรีชาคนในชุมชนมีการยึดหลักธรรมมาใช้ในการอยู่ร่วมกัน มีการส่งเสริมตั้งกองทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วย แต่การจัดสวัสดิการนี้วัตถุประสงค์คือการช่วยเหลือกันไม่ได้มองแบบธุรกิจ ส่วนเงินที่ช่วยเหลือเป็นเงินของทุกคนส่งกันรุ่นต่อรุ่นทำให้สังคมเรา

^{๔๖} สัมภาษณ์ พ่อเสาร์ บัวอิน, ตัวแทนชาวบ้าน, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายสว ยมานาธิ, ปราชญ์ชาวบ้าน, ๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๘} สัมภาษณ์ นาย สุรศักดิ์ วงศ์ประเสริฐ, ตัวแทนชาวบ้าน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๔๙} สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ นายต่วนภุช จันทนะ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๕๐} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัตยานุกูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอภูซางม ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายอดิพนธ์, ศุภการกำจร นายกเทศมนตรี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๕๒} สัมภาษณ์ นายจรัส สมฤทธิ์, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

นี้มีสวัสดิการช่วยเหลือกันไปตลอด^{๕๓} อีกเรื่องก็เป็นเรื่องของกิจการสภาเป็นประธานสภาของเทศบาล เชียงคำ เรื่องของการสวัสดิการจะมีประมาณ ๑๐ กว่าเรื่อง ประเพณีวัฒนธรรมก็มีแต่ยังไม่ครอบคลุมเท่าที่ควรแต่มีการตั้งสวัสดิการไว้ การสร้างที่อยู่อาศัยผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนจนถึงการดูแลช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และมีการไปเชื่อมโยงกับฝ่ายสวัสดิการสังคมของเทศบาลด้วย^{๕๔} โดยกองสวัสดิการสังคมจะเชื่อมกับสาธารณสุขแล้วก็เชื่อมกับทางชุมชนไปค้นหาผู้ป่วยที่นอนติดเตียงภาครัฐสมัยนี้จะเอาเงินไปเยี่ยมผู้ป่วยค่อยข้างลำบากเพราะมีข้อห้ามและกฎระเบียบทางราชการ^{๕๕} ก็จะมีทางฝ่ายกองทุนสวัสดิการเป็นฝ่ายจัดหาทุนซื้อของไปเยี่ยมเป็นกองทุนที่ทำหน้าที่ช่วยดูแลสังคมด้วยกัน ด้านที่เด่นคือ การช่วยเหลือผู้เจ็บป่วย เสียชีวิต การศึกษา ดูแลผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น^{๕๖}

(๓). ด้านวัฒนธรรม เทศบาลเชียงคำนี้มีวัฒนธรรมของชนชาติพันธุ์ที่เป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของการดำรงอยู่ร่วมกันด้วยประเพณีวัฒนธรรม เนื่องจากเป็นสิ่งที่เข้าถึงได้ง่ายและเร็ว โดยการได้สัมผัสจากพื้นที่ชุมชนวัฒนธรรมดั้งเดิมหรือจากสื่อต่างๆทั้งวิทยุ เทศกาลงานประเพณีทั่วไปเช่น เทศการทางศาสนา ก็มักมีการเอาวัฒนธรรมมาแสดงอย่างเช่นฟ้อน ตีกลองชะบัตไชย ฟ้อนดาบหรือลำดาบ ดนตรีเพลงสะล้อซอซึง เปิดซังกล่อมผู้คนที่ย้ายมาเที่ยวในงานนั้นๆ^{๕๗} ทำให้ผู้คนที่ได้รับฟังหรืออยู่ในงานที่ เกิดความครึกครื้น สนุกสนานสบายใจ จนเป็นที่ชื่นชอบของหลายคนโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างถิ่น^{๕๘} ส่วนสำคัญคือมีทางกลุ่มเยาวชนวัยรุ่นที่ได้เข้ามาศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรม มีสถาบันต่างๆเข้ามาทำการวิจัยวัฒนธรรมท้องถิ่นเช่นมหาวิทยาลัยพะเยา ศูนย์วิจัยจากสถาบันอื่นๆที่มีความสนใจทางวัฒนธรรมก็เข้ามาศึกษาการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น^{๕๙} มีการแลกเปลี่ยนเรื่องวัฒนธรรมกันระหว่างชุมชน ในเทศบาลตำบลเชียงคำนั้นมีประเพณีวัฒนธรรมมากมาย วัฒนธรรมที่เด่นชัดก็คือวัฒนธรรมไทยลื้อ ประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างเช่น ประเพณีการเรียกขวัญ ประเพณีการสืบชะตา ประเพณีการส่งเคราะห์ ประเพณีตานก๋วยสลาก ประเพณีการนุ่งหม้อผ้าพื้นเมือง เป็นต้น^{๖๐}

อีกประการหนึ่งยังมีการดึงเอาวัฒนธรรมมาสร้างให้เกิดมูลค่า เช่นมีการจัดโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้นการท่องเที่ยวโดยชุมชนของชาวไทลื้อที่อำเภอเชียงคำแห่งนี้นอกจากที่ท่านจะได้พบและสัมผัสกับความสวยงาม ความยิ้มแย้มแจ่มใสมิตรไมตรีของคนที่นี่แล้ว ท่านยังได้สัมผัสและเรียนรู้วิถีชีวิตของผู้คนที่นี่^{๖๑} จึงเป็นมุมมองของการท่องเที่ยวที่ท่านอาจจะยังไม่เคยสัมผัสมาก่อน มีการส่งเสริมให้เกิดการเปิดตลาดวัฒนธรรมขึ้นเพื่อจะเอาสินค้าของชุมชนมาจำหน่ายและเป็นการสื่อวัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จักแก่คนต่างถิ่นมากยิ่งขึ้น ซึ่งความหลากหลายทางวัฒนธรรมนี้เป็นเสน่ห์อย่าง

^{๕๓} สัมภาษณ์ นางรัตนภรณ์ ดอนเลย สมาชิกสภา, ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นายมานอชาญ สมฤทธิ์ เลขานุการนายกเทศมนตรี, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ผั้นเต็ม ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๕๖} สัมภาษณ์ นายด่วน กองมงคล, ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน เทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัตยานุกูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอภูซาง ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นายอดิพันธ์, ศุภการกิจกร นายกเทศมนตรี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๕๙} สัมภาษณ์ นายจรัส สมฤทธิ์, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๖๐} สัมภาษณ์ นางรัตนภรณ์ ดอนเลย สมาชิกสภา, ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๖๑} สัมภาษณ์ นายมานอชาญ สมฤทธิ์ เลขานุการนายกเทศมนตรี, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

หนึ่ง เป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยว^{๖๒} เช่นที่วัดบ้านมาง หมู่ ๔ ก็จะมีจัดตลาดนัดเชิงวัฒนธรรมขึ้น มีการรณรงค์ให้แต่งกายด้วยชุดไทยลื้อทุกวันศุกร์ ขายอาหารพื้นถิ่น อาหารพื้นบ้านชุมชนไทยลื้อ วิถีชีวิตความเป็นคนลื้อ ทางหน่วยราชการก็เข้ามาสนับสนุน มีการจัดตั้งชุมชนวัฒนธรรมขึ้นเป็นชุมชนนำร่องกำหนดเอา บ้านมาง บ้านธาตุ บ้านหย่วน เป็นชุมชนแรกๆในการนำร่องชุมชนวัฒนธรรมไทยลื้อ^{๖๓}

ในส่วนเทศบาลตำบลน้ำแวนกิจกรรมวัฒนธรรมชุมชนนั้นชุมชนเป็นตัวหลักในการส่งเสริมในการจัดการกันเอง ส่วนภาครัฐสนับสนุนงบประมาณ^{๖๔} ในส่วนของการดึงเอาวัฒนธรรมมาประยุกต์ให้เข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในสังคมชุมชนนั้นอย่างเช่นช่วงเข้าพรรษานั้นก็จะมีกิจกรรมร่วมกันของชุมชนแห่เทียนพรรษา กิจกรรมแสดงของชุมชน^{๖๕} การแต่งกายด้วยชุดไทยลื้อ ชุดไทยอีสาน ชุดไทยญวน เป็นต้น การอยู่ร่วมกันในชุมชนชุมชนส่วนมากในตำบลน้ำแวนนี้ มีหลายชาติพันธุ์เช่น มีคนไทยลื้อ ประมาณสัก ๖ หมู่บ้านคนอีสาน ๒ หมู่บ้านที่เหลือนั้นจะเป็นคนพื้นเมืองเดิมอีกส่วนหนึ่ง^{๖๖} เป็นคนลาวมาจากเวียงจันทน์ วัฒนธรรมในอดีตนั้นกับปัจจุบันไม่มีความแตกต่างกันเท่าไรเท่าไรเพราะว่าทางชุมชนแต่ละชาติที่พันธุ์นั้นก็มีการสืบสานวัฒนธรรมของตัวเองสืบเนื่องมาตลอด^{๖๗} อย่างคนไทยอีสานก็จะมีประเพณีบุญพระเวต บุญประเพณีบั้งไฟ ประเพณีหลายๆอย่างของทางภาคอีสานก็ยังมีการสืบทอดอยู่อย่างต่อเนื่อง ของชาติที่พันธุ์ไทยลื้อนั้นเขาก็จะมีประเพณีสามปีสี่รวงข้าว ทำกันทุก ๓ ปี พอปีที่ ๓ ที่ต้องบวงสรวงพ่อหลวงเมืองลำที่คนลื้อเคารพนับถือ ทุกๆ ๓ ปี^{๖๘} ส่วนกระบวนการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นก็มีการปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนและให้คนในตำบลน้ำแวนช่วยกันอนุรักษ์ รักษา พื้นฟู ปลูกฝังเยาวชนให้หันมาใส่ใจการเรียนรู้วัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองให้มากที่สุดเพื่อจะได้สืบทอดรุ่นต่อรุ่นไปนานๆ ดำเนินการสร้างสรรค์วัฒนธรรมร่วมกันกับชุมชนอื่นเพื่อผูกความสัมพันธ์แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน^{๖๙} ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวนก็ได้มีส่วนในการผลักดันและสนับสนุนวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างสุดความสามารถตลอดมา^{๗๐} มีการจัดกิจกรรมลานแสดงวัฒนธรรมขึ้นที่วัดบ้านน้ำแวน มีจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีตั้งศูนย์วัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อรวบรวมและบอกเรื่องราวประวัติความเป็นไปเป็นมาของคนในตำบลน้ำแวน^{๗๑} มีศูนย์ถ่ายทอดความรู้ทางวัฒนธรรมในชุมชน โดยเฉพาะบ้านของ นายสวย มานาธิ, ปราชญ์ชาวบ้านก็ได้ตั้งเป็นศูนย์อบรมให้ความรู้แก่คนในชุมชนและคนในพื้นที่อื่นที่มีความสนใจเรื่อง

^{๖๒} สัมภาษณ์ นายสุรธรณ ผืนเต็ม ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๖๓} สัมภาษณ์ นายต่วน กองมงคล, ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน เทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๖๔} สัมภาษณ์ นาย สุรศักดิ์ วงศ์ประเสริฐ, ตัวแทนชาวบ้าน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๖๕} สัมภาษณ์ นายต่วนกฤษ จันทะ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๖๖} สัมภาษณ์ นายธานี คำแสน กำนันตำบลน้ำแวน, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๖๗} สัมภาษณ์ พระครูโกวิท มงคลการ, เจ้าคณะ ตำบลน้ำแวน, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายคมกริช ะยาแก้ว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๖๙} สัมภาษณ์ นายภานุพันธ์ แสงศรีจันทร์ รองนายก, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๗๐} สัมภาษณ์ นายธานี คำแสน กำนันตำบลน้ำแวน, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๗๑} สัมภาษณ์ น.ส. เสาวลักษณ์ ดุ้ยคำ, ปลัดสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

ความเป็นมาของชุมชน^{๗๒} และเป็นสถานที่รวบรวมเครื่องมือเครื่องมือนำมาหากินของคนในชุมชน เพื่อให้คนที่สนใจได้เข้ามาศึกษา^{๗๓}

(๔). ด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน ส่วนงานที่ทางเทศบาล ทำไปแล้วมีการจัดภูมิทัศน์ป่าในพื้นที่ให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมในชุมชนต้นไม้ใบหญ้าอะไรต่างๆที่เป็น ปัญหาในตอนนี้นั้นก็คือขยะ ก็คือแต่ก่อนนี้ชุมชนอยู่ด้วยกันก็ไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องขยะเท่าไร^{๗๔} แต่ ก่อนก็จะหาวิธีเก็บกันเอง ปัจจุบันทางท้องถิ่นก็มีการรณรงค์ให้ประชาชนมีจิตสำนึก เรื่องของการ รักษาความสะอาด รักษาแหล่งน้ำ รณรงค์รักษาอากาศไม่ให้เผาขยะมีกฎระเบียบว่าชุมชนไหนผมขยะ ปรับ ๕๐๐ บาท รณรงค์ให้ชุมชนมีการแยกขยะ เพื่อไม่ให้ชุมชนผลกระทบให้ท้องถิ่นอย่างเดียว^{๗๕} ซึ่ง จริงๆแล้วปัญหาขยะเป็นของทุกคนที่ทุกคนผลิตขยะขึ้นมาเองสาเหตุก็คือโลกมันมีการเปลี่ยนแปลง เพราะเมื่อแต่ก่อนถุงพลาสติกก็ไม่ค่อยจะมี เอาไปตองห่อตองมันก็ย่อยสลายไปตามธรรมชาติ^{๗๖} แต่ ปัจจุบันนี้มีการใช้ตองบสนองความสะดวกสบายมีการใช้พลาสติกมากขึ้น เป็นหาที่ตามมาคือพลาสติก ไม่สามารถย่อยสลายเองได้ ต้องกลับไปให้ชุมชนและประชาชนทุกคนต้องมีส่วนช่วยเหลือ ต้อง ช่วยกันในส่วนนี้^{๗๗} ปัจจุบันเราก็มีโครงการแยกขยะมีการอบรมให้ความเข้าใจให้เห็นถึงคุณ และโทษของการใช้พลาสติกแก่ประชาชน แต่ที่ผ่านมาการรณรงค์ยังไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้ชุมชนขาด ข้อมูลข่าวสารชุมชนเข้าใจผิด ว่าเป็นหน้าที่ของเทศบาล แต่จริงๆเป็นหน้าที่ของทุกคน มีการ ลด แยก ช่วยกัน ทำเป็นปุ๋ย^{๗๘} ขยะบางอย่างก็ถือเป็นมูลค่าได้ ตรงนี้สำคัญเพราะว่าประเทศไทยได้สูญเสียบ เรื่องขยะเยอะ ขยะที่รีไซเคิลได้สามารถนำกลับมาใช้ได้ ขยะที่จัดการไม่ได้ก็มอบให้เอกชนเอาไป จัดการ ที่ผ่านมามีท้องถิ่นไปให้ความเข้าใจเรื่องขยะแก่ชุมชน คือ ๑ ขยะรีไซเคิล ๒ เอาไปขาย ๓ เอา ไปหมักเป็นปุ๋ย ๔ เอาไปกำจัด ส่วนทางด้านดูแลแม่น้ำแม่น้ำลาวในปัจจุบันก็มีการ ระวังควบคุม อาคารไม่ให้รื้อล้างริมฝั่งแม่น้ำลาว รณรงค์ให้มีการปลูกต้นไม้รอบริมฝั่งแม่น้ำลาวเป็นการรักษาระบบ นิเวศริมฝั่งแม่น้ำและเป็นที่พักผ่อนของคนในชุมชน^{๗๙} มีการรณรงค์ไม่ให้ปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำ มี กฎระเบียบควบคุมการปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำ มีการจัดวัชพืชในแม่น้ำลาวเพื่อรักษาความสะอาดและ ทำให้น้ำไหลได้อย่างสะดวก ในแต่ละหมู่บ้านชุมชนก็จะมีการตั้งผู้ดูแลแม่น้ำ^{๘๐} ทางภาครัฐและ ชาวบ้านได้ช่วยกันสร้างฝายน้ำล้นขึ้นมาเพื่อเป็นการกักเก็บน้ำไว้ในหน้าแล้งเป็นการดูแลระบบ นิเวศให้ชุ่มชื้นไว้ตลอดเวลา ในแม่น้ำลาวมีฝายน้ำอยู่หลายฝายเพื่อป้องกันภัยแล้ง^{๘๑} ที่ผ่านมาเชียงใหม่

^{๗๒} สัมภาษณ์ พ่อเสาร์ บัวอิน, ตัวแทนชาวบ้าน, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๗๓} สัมภาษณ์ นายสว ย มานาชิ, ประชาชนชาวบ้าน, ๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๗๔} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัตยานุกูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอภูซางม ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๗๕} สัมภาษณ์ นายอดิพันธ์, ศุภการกำจร นายกเทศมนตรี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๗๖} สัมภาษณ์ นายจรัส สมฤทธิ์, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๗๗} สัมภาษณ์ นางรัตนารณ์ ดอนเลย สมาชิกสภา, ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๗๘} สัมภาษณ์ นายมานอชัย สมฤทธิ์ เลขานุการนายกเทศมนตรี, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๗๙} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ฝันเต็ม ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๘๐} สัมภาษณ์ นายทวน กองมงคล, ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน เทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๘๑} สัมภาษณ์ พันจ่าอากาศเอกสมเศียร จันทรหล้า, ปลัดเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๒๗ กุมภาพันธ์

ก็เลยไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องน้ำแล้ง ในส่วนของเทศบาลก็มีกังหันชัยพัฒนา โดยการผันน้ำเพิ่มออกซีเจนให้น้ำ ในเขตเทศบาลเพื่อปรับภูมิทัศน์ให้เจริญหูเจริญตา และมีชุมชนมาเป็นกรรมการร่วมในการจัดการน้ำร่วมกับภาครัฐ^{๘๒}

การอนุรักษ์ป่าการอนุรักษ์น้ำที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาตินั้นก็คือการจัดการอย่างเป็นระบบ โดยมีภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชน^{๘๓} ทำผายกันน้ำขนาดเล็กบ้างหรือขนาดใหญ่บ้างก็แล้วแต่ขนาดของแหล่งน้ำในพื้นที่นั้นๆ เป็นการชะลอน้ำและเก็บน้ำไว้ใช้ในการเกษตรช่วยในการปรับปรุงแหล่งน้ำต่างๆให้มีความอุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น^{๘๔} การขุดลอกคูคลองแหล่งน้ำก็เป็นอีกวิธีหนึ่งในการรักษาสภาพน้ำและสิ่งแวดล้อมให้สะอาด การสร้างฝายน้ำล้นที่ดี มีการใช้น้ำอุปโภคบริโภคจากแหล่งน้ำธรรมชาติ อนุรักษ์ป่าก็ช่วยในการอนุรักษ์ป่าก็เป็นการช่วยให้เกิดความสมดุลเกิดขึ้นในแหล่งน้ำและป่าในหน้าแล้งเราก็จะมีการดูแลในไฟฟ้าอาจจะเกิดขึ้นได้ในหลายวิธีอาจเกิดจากไฟธรรมชาติ อีกส่วนหนึ่งอาจเกิดจากน้ำมีมนุษย์จุดเผ่างางเพื่อหาของป่าเป็นต้น^{๘๕} ก็คอยดูทั้งชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ป่าช่วยกันดูแล นอกจากนั้นกำนันผู้ใหญ่บ้านประสานงานกับทางฝ่ายปกครองทาง อบต.ทางอำเภอช่วยกันดูแลทรัพยากรทั้งหลายร่วมกันทุกภาคส่วน แต่ส่วนที่สำคัญคือให้ชาวบ้านเป็นตัวหลักในการสอดส่องดูแลร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรป่า ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรที่อยู่ในชุมชน การทำเกษตรปลอดสารพิษรณรงค์ไม่ให้ใช้สารเคมีในแปลงเกษตรเป็นต้น^{๘๖} หน่วยงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็ช่วยไปกำชับให้กำนันผู้ใหญ่บ้านเพื่อไปกำชับบอกต่อลูกบ้านเพื่อจัดระเบียบเพื่อไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่าล่าสัตว์ป่า^{๘๗} และมีการรณรงค์ให้มีการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดและตระหนักถึงส่วนรวมให้มากที่สุด ส่วนหน่วยงานภาคประชาสังคม ภาคเอกชนมีส่วนร่วมร่วมกับภาครัฐในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควรที่ผ่านมา^{๘๘} ส่วนหนึ่งก็จะมีหน่วยงานที่จะวิเคราะห์สภาพชุมชนคือสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับมลพิษในชุมชน วิเคราะห์ปัญหาความเสื่อมโทรมมลพิษในชุมชน และทางสำนักงานสิ่งแวดล้อมก็จะเข้ามาตรวจสอบมาแนะนำให้ความรู้และวิธีการป้องกันร่วมกับชุมชน ร่วมกันสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนให้มีความรับผิดชอบร่วมกัน^{๘๙} บางคนก็อาจจะยังไม่จริงจังสักในเรื่องของอนุรักษ์มากเท่าไร อย่างเช่นกันทั้งขยะมันทั้งขยะก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งบางคนก็ทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง ในในตำบลน้ำแวนมีการจัดเก็บขยะในแต่ละหมู่บ้านเขาจะมีบ่อที่ทิ้งขยะของหมู่บ้านชาวบ้านก็จะไปทิ้งรวมกันในบ่อขยะกลางหมู่บ้านแล้วทางเจ้าหน้าที่จะเอารถมาเก็บไปกำจัด^{๙๐} แต่มีบางคนก็ยังไม่มีความพยายามเอาไปทิ้งที่อื่นที่ไม่ใช่บ่อทิ้งขยะก็มีการรณรงค์และช่วยกัน

^{๘๒} สัมภาษณ์ นายประเทือง กองมงคล, ผู้ใหญ่บ้าน, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๘๓} สัมภาษณ์ พระครูโกวิท มงคลการ, เจ้าคณะ ตำบลน้ำแวน, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๘๔} สัมภาษณ์ นายคมกริช ระย้าแก้ว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๘๕} สัมภาษณ์ นายภานุพันธ์ แสงศรีจันทร์ รองนายก, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๘๖} สัมภาษณ์ น.ส. เสาวลักษณ์ ตัญคำ, ปลัดสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๘๗} สัมภาษณ์ นายต่วนฤช จันทนะ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๘๘} สัมภาษณ์ นาย สุรศักดิ์ วงศ์ประเสริฐ, ตัวแทนชาวบ้าน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๘๙} สัมภาษณ์ พ่อเสาร์ บัวอิน, ตัวแทนชาวบ้าน, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๙๐} สัมภาษณ์ นายธานี คำแสน กำนันตำบลน้ำแวน, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

ดูแลความสะอาดเป็นหูเป็นตาช่วยกัน จัดระเบียบให้ทุกครอบครัวมีการแยกขยะแต่ละประเภทให้ชัดเจนเพื่อง่ายต่อการกำจัด^{๙๑}

สรุป การวางแผนกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืน การพัฒนาในประเทศที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยเชื่อว่าหากเศรษฐกิจเติบโตสูงขึ้นระดับรายได้ของประชากรของประเทศก็จะเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งจะส่งผลให้มาตรฐานการดำรงชีวิตของประชาชนสูงขึ้นแต่การขยายตัวทางเศรษฐกิจในเชิงปริมาณดังกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างภาคอุตสาหกรรมกับภาคเกษตรกรรมนำไปสู่ข้อสรุปผลของการพัฒนาที่ผ่านมา จึงการมีระดมด้านความคิด ร่วมคิด มีวัตถุประสงค์เพื่อระดม“พลังความคิด” ให้รู้แจ้งแทงตลอดด้านเศรษฐกิจ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการระดมสมอง เพื่อระดมความคิด เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ปรับกระบวนการทัศน์ มีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ วิเคราะห์ปัญหาและโอกาสอย่างรอบด้านเพื่อไปสู่การวางแผนที่ครอบคลุมตามเป้าประสงค์ที่วางเอาไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดในการวางแผนพัฒนา

๔.๑.๓ การพัฒนาโครงการและกิจกรรม

ในขั้นตอนนี้ การดำเนินการกระบวนการพัฒนา ด้านสังคมเนื่องด้วยการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนนี้ต้องอิงหลักนิติรัฐ หลักนิติธรรม ความเสมอภาค และแผนพัฒนาชุมชนให้ถูกต้อง^{๙๒} ตามระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับทุกฝ่ายทุกกลุ่มว่าจะได้รับการพัฒนาที่มีคุณภาพมั่นคงยั่งยืน^{๙๓} เพื่อนำเป็นสู่วิถีชีวิตที่ดีมีความสุขในสังคม ตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ ให้คนในชุมชนมีสุขภาวะที่ดีทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา คือ มีการสนับสนุนค่านิยมครอบครัวอบอุ่นเชื่อมโยงบทบาทครอบครัว สถานศึกษาและ สถาบันทางศาสนา^{๙๔} รมรณรงค์สร้างกิจกรรมร่วมของสมาชิกในครอบครัวชุมชน และสร้างค่านิยมให้เห็นคุณค่าและกตัญญูรู้คุณรวมทั้งส่งเสริมการสร้างเครือข่ายอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนสร้างความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน^{๙๕} ฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรม สนับสนุนระบบการออมเพื่อสวัสดิการและการชราภาพโดยกลไกชุมชนพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างความมั่นคงของรายได้^{๙๖} พัฒนาระบบสวัสดิการสังคมที่มีคุณภาพทั่วถึงเป็นธรรม ขยายผลการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติให้เข้าถึงประชาชนให้มากที่สุด^{๙๗} ในเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวนมีการเปลี่ยนไปจากเดิมมากจากแต่ก่อนเช่น เกิดการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกยกระดับคุณภาพชีวิต ทั้ง

^{๙๑} สัมภาษณ์ นายอเนก เนตรทิพย์ กำนัน ตำบล หย่วน, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๙๒} สัมภาษณ์ นางรัตนารณ์ ตอนเลย สมาชิกสภา, ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๙๓} สัมภาษณ์ นายคมกริช ระย้าแก้ว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๙๔} สัมภาษณ์ นายภานุพันธ์ แสงศรีจันทร์ รองนายก, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๙๕} สัมภาษณ์ นายประเทือง กองมงคล, ผู้ใหญ่บ้าน, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๙๖} สัมภาษณ์ พระครูโกวิท มงคลการ, เจ้าคณะ ตำบลน้ำแวน, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๙๗} สัมภาษณ์ นาย สุรศักดิ์ วงศ์ประเสริฐ, ตัวแทนชาวบ้าน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

ระบบสาธารณสุขปศุสัตว์การให้เข้าถึงชุมชน^{๙๘} รวมไปถึงระบบขนส่งสาธารณะในเมือง มีการจัดโครงสร้างพื้นฐานตลอดจน โครงข่ายโทรคมนาคมให้กระจายสู่พื้นที่ชนบท เกิดการฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ดิน ป่า จัดการมลภาวะอย่างเข้มงวด สร้างสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ในชุมชนชนบทและเมือง^{๙๙} เกิดการสร้างความมั่นคงและปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน^{๑๐๐} รัฐได้สร้างหลักประกันและขีดความสามารถ ในการดูแลความมั่นคง ความปลอดภัยใน ชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งสร้างจิตสำนึก ส่วนรวมในการดูแลเผ่าละวัง รักษาความ มั่นคงปลอดภัย และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม^{๑๐๑}

สรุป การพัฒนาโครงการและกิจกรรม โครงการและกิจกรรมเพื่อการพัฒนาเป็นการจัดกิจกรรมที่เป็นระบบในการพัฒนาตัวบุคคลในด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา เพื่อการปฏิบัติหน้าที่องค์การให้บรรลุถึงเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งโครงการที่ดีย่อมทำให้ประสิทธิภาพของการดำเนินงาน และผลตอบแทนที่องค์การหรือหน่วยงานจะได้รับอย่างคุ้มค่า อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาของหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งโครงการต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

๑. สามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาขององค์การหรือชุมชนได้
๒. มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถดำเนินงานและปฏิบัติได้
๓. รายละเอียดของโครงการต้องสอดคล้องและสัมพันธ์กัน กล่าวคือ วัตถุประสงค์ของโครงการต้องสอดคล้องกับหลักการและเหตุผล วิธีการดำเนินงานต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป็นต้น
๔. รายละเอียดของโครงการสามารถเข้าใจได้ง่าย สะดวกต่อการดำเนินงานตามโครงการที่วางไว้
๕. เป็นโครงการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ สอดคล้องกับแผนของชุมชนและหลักขององค์การ และสามารถติดตามประเมินผลได้
๖. โครงการที่กำหนดขึ้นจากข้อมูลที่มีความเป็นจริง และเป็นข้อมูลที่ได้รับการวิเคราะห์อย่างรอบคอบ
๗. โครงการที่ได้รับการสนับสนุนในด้านทรัพยากรและการบริหารอย่างเหมาะสมจากชุมชน
๘. โครงการต้องมีระยะเวลาในการดำเนินงาน กล่าวคือ ระบุถึงวันเวลาที่เริ่มต้นและสิ้นสุดโครงการการพัฒนา

^{๙๘} สัมภาษณ์ นายสว ย มานาชี, ปราชญ์ชาวบ้าน, ๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๙๙} สัมภาษณ์ พ่อเสาร์ บัวอิน, ตัวแทนชาวบ้าน, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ พระครูโกวิท มงคลการ, เจ้าคณะ ตำบลน้ำแวน, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ พ่อเสาร์ บัวอิน, ตัวแทนชาวบ้าน, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

๔.๑.๔ การติดตามและการประเมินผล

ในการติดตามประเมินผลนั้น หลังจากเกิดกระบวนการการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดสิ่งอำนวยความสะดวกยกระดับคุณภาพชีวิตดีขึ้นมาก ทั้งระบบสาธารณสุขโรค/สาธารณสุขการที่เข้าถึงชุมชนมากขึ้น รวมไปถึงระบบขนส่งสาธารณะในเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน มีความทันสมัยและรวดเร็วกว่าเดิม มีการจัดโครงสร้างพื้นฐานตลอดจน โครงข่ายโทรคมนาคมให้กระจายสู่พื้นที่ชนบทมากขึ้น เกิดการฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ดิน ป่า จัดการมลภาวะอย่างเข้มงวด^{๑๐๒} สร้างสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ในชุมชนชนบทและเมือง เกิดการสร้างควมมั่นคงและปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน รัฐได้สร้างหลักประกันและขีดความสามารถ ในการดูแลความมั่นคง ความปลอดภัยใน ชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งสร้างจิตสำนึก ส่วนรวมในการดูแลเผ่าละวังรักษาความ มั่นคงปลอดภัย และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม^{๑๐๓} มีการติดตามประเมินของการพัฒนาว่าตอบโจทย์กับชุมชนและชุมชนได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเสมอภาคหรือไม่อย่างไร และมีการประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในแต่ละฝ่ายเพื่อวางกติกาและข้อกำหนดร่วมกันในการพัฒนาต่อไป เพื่อให้ทุกส่วนทุกฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกันโดยเฉพาะคนในพื้นที่ได้รับการดูแลอย่างจริงจังจริงใจหรือไม่^{๑๐๔}

สรุป การติดตามและการประเมินผล ความสำคัญและจำเป็นของการติดตามและประเมินผล คือ ให้ได้สารสนเทศ (information) เพื่อ ๑) ประกอบการตัดสินใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในโครงการทั้งทางตรงและทางอ้อม ๒) ใช้ศึกษาเรียนรู้ความสำเร็จ อุปสรรค และความล้มเหลวของโครงการ ตัวอย่างของการใช้ประโยชน์จากข้อมูลสารสนเทศ เช่น

๑. ติดตามการใช้ทรัพยากรและงบประมาณเพื่อปรับปรุงการจัดสรรและกระจายทรัพยากรให้โครงการสามารถดำเนินไปได้ตามเป้าหมายและตามกรอบงบประมาณที่กำหนด

๒. ศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาอุปสรรคเพื่อดำเนินการแก้ไขได้ตรงจุดตรงเวลา

๓. ติดตามความครอบคลุมและประโยชน์ที่กลุ่มเป้าหมายพึงได้รับอย่างทั่วถึง ไม่กระจุกตัวอยู่ที่กลุ่มใดหรือ พื้นที่ใดเป็นพิเศษ

๔. ตรวจสอบว่าประชากรกลุ่มเป้าหมายให้การยอมรับและใช้ประโยชน์จากโครงการมากน้อยเพียงใด

๕. ประเมินผลกระทบระยะยาวที่เกิดขึ้นกับประชาชน โดยเฉพาะ การยกระดับคุณภาพชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเรื่องรายได้ สุขภาพ สิ่งแวดล้อม และความเข้มแข็งของประชาชน

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ นางรัตนารณ์ ดอนเลย สมาชิกสภา, ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ พันจ่าอากาศเอกสมเศียร จันทรหล้า, ปลัดเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ นายคมกริช รัชยาแก้ว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน , ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

๖. แสดงความรับผิดชอบของผู้จัดทำโครงการที่จะต้องรายงานผลงานผลดำเนินงานให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องรับทราบร่วมกัน

๔.๑.๕ การส่งเสริมความร่วมมือ

การส่งเสริมความร่วมมือของบุคคลในชุมชนต้องได้รับความร่วมมือจากทุกคนในชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ดีของคนในชุมชน และสังคมโดยรวม^{๑๐๕} ได้กำหนดให้คนทุกคนได้รับโอกาสและมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการและได้รับบริการที่ได้มาตรฐานเดียวกัน โดยได้คำนึงถึงเศรษฐกิจและสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม^{๑๐๖} โดยทางผู้นำชุมชนผู้นำท้องถิ่น กลุ่มประชาชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง “รวมพลังสร้างความร่วมมือด้วยกัน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ประชาชน ทุกกลุ่มทุกวัยมีความรู้และทักษะด้านการใช้ชีวิต^{๑๐๗} ตระหนักรู้คุณค่าในตัวเอง เสริมสร้างให้เป็นผู้มีความเสียสละ สร้างจิตสำนึกร่วมกัน แบ่งปันหรือเฉลี่ยความสุขให้กันและกันอย่างเสมอภาค^{๑๐๘} โดยมีการส่งเสริมความร่วมมือของทุกฝ่ายอย่างเต็มใจและจริงใจ มุ่งเน้นให้คนในชุมชนเป็นแกนหลักในการส่งเสริมความร่วมมือ^{๑๐๙} เพื่อดำเนินงานประสานงานและเชื่อมโยงกับองค์กรภาคี เครือข่ายที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้นโยบาย ดังกล่าวสัมฤทธิ์ผลและบรรลุเป้าหมาย^{๑๑๐}

การดำเนินงานสร้างส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือของชุมชนในเทศบาลตำบลเชียงคำ และองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวนและผู้นำท้องถิ่นที่กำหนดไว้อย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ ส่งเสริมให้ประชาชนรวมกันจัดกิจกรรมในรูปของชมรมด้านการส่งเสริมความร่วมมือของทุกชุมชนและหมู่บ้าน ทุกหมู่บ้านโดยยึดแนวคิด“ใช้พื้นฐานบูรณาการทุกภาคส่วน”^{๑๑๑} สร้างกระบวนการเรียนรู้วิถีชุมชนร่วมกัน”อันจะทำให้เกิดการสร้างสุขภาพที่ยั่งยืนและถาวร ซึ่งเน้นกิจกรรมสร้างคือ

๑. ส่งเสริมให้คนไทยทุกกลุ่มอายุคนได้มีกิจกรรมร่วมมือการในการ สนับสนุนให้เป็นผู้มีจิตสาธารณะ มีจิตเสียสละสม่ำเสมอ^{๑๑๒}

๒. ส่งเสริมให้คนในชุมชน รักษาระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน ให้เกียรติกันและกันมองผู้อื่นให้มีคุณค่าและความสำคัญ^{๑๑๓}

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัตยานุกูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอภูซางม ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ นายประเทือง กองมงคล, ผู้ใหญ่บ้าน, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ พันจ่าอากาศเอกสมเศียร จันทรหล้า, ปลัดเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ น.ส. เสาวลักษณ์ ตัญคำ, ปลัดสภาองค์การบริหารตำบลน้ำแวน, ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ นายสวຍ มานาซี, ประชาชนชาวบ้าน, ๗ มีนาคม ๒๕๖๑

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ นายอนเนก เนตรทิพย์ กำนัน ตำบล หย่วน, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ พันจ่าอากาศเอกสมเศียร จันทรหล้า, ปลัดเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ นายประเทือง กองมงคล, ผู้ใหญ่บ้าน, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

๓. ส่งเสริมให้คนในชุมชนสร้าง อนามัย สิ่งแวดล้อมในชุมชนเพื่อความสะดวกปลอดภัยของที่อยู่อาศัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อสุขภาพ^{๑๑๔}

๔. ส่งเสริมให้คนในชุมชนมีอารมณ์ ที่ดี และร่วมเป็นส่วนหนึ่งในชมรมต่างๆ เช่น ชมรมสร้างสุขภาพของวัยทำงานและในผู้สูงอายุ เพื่อการมีสุขภาพจิตที่ดีและแจ่มใส^{๑๑๕}

๕. ส่งเสริมให้คนในชุมชนปลอดโรค โดยเฉพาะโรคที่ทำให้คนเสียชีวิตในลำดับแรกๆคือ มะเร็ง หัวใจ เบาหวาน^{๑๑๖}

๖. ส่งเสริมให้คนลด ละ เลิก อบายมุข เพื่อลดปัญหาสุขภาพที่เกิดจาก บุหรี่ สุรา สารเสพติดและการพนันในชุมชน^{๑๑๗}

๒. บทบาทของการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมและพัฒนาคุณค่า คุณภาพวิถีชีวิตของบุคคลในชุมชน คือ การร่วมกิจกรรมที่เอื้ออำนวยให้ผู้คนในชุมชนมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เช่น ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มประชาคม ชมรมสร้างสุขภาพ กลุ่มกีฬา เป็นต้น^{๑๑๘}

๓. ชมรมเสริมสร้างความร่วมมือ คือกลุ่มบุคคลที่มีความสนใจในกิจกรรมเหมือนกัน ซึ่งเป็นชมรมหรือกลุ่มที่มีอยู่แล้วในชุมชน หรือมารวมกลุ่มกันใหม่ แล้วสมัครเป็นเครือข่ายชมรมสร้างความร่วมมือกันสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่^{๑๑๙}

๔. การส่งเสริมความร่วมมือในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน ดังนั้นคนในชุมชนจึงควรมีส่วนร่วมในการช่วยลดปัญหาภาวะโลกร้อน ธรรมชาติให้คนในชุมชนลดการใช้พลังงานในบ้าน ใช้หลอดไฟแบบประหยัด เช่น หลอดตะเกียบ หลอดผอม การขี่จักรยาน หรือใช้วิธีเดินเมื่อไปทำธุระใกล้บ้าน จัดสิ่งแวดล้อมในบ้านให้น่าอยู่^{๑๒๐} ใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีส่วนช่วยในการดูแลสิ่งแวดล้อม ใช้น้ำอย่างประหยัดและคุ้มค่าปลูกต้นไม้ในบริเวณบ้านลดปริมาณการใช้ถุงพลาสติก^{๑๒๑} สนับสนุนสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตรในท้องถิ่น จัดตั้งชมรมหรือจัดตั้งกิจกรรมรณรงค์สิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างสร้างสรรค์^{๑๒๒}

สรุป การส่งเสริมความร่วมมือของบุคคลในชุมชนต้องได้รับความร่วมมือจากทุกคนในชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ดีของคนในชุมชน และสังคมโดยรวมมีส่วนร่วมของชุมชนว่าสมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน ๔ มิติ ได้แก่

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ นายต่วน กองมงคล, ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน เทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ผื่นเต็ม ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัตยานุกูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอภูซางม ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ นายอดิพันธ์, ศุภการกำจร นายกเทศมนตรี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ พระครูโกวิท มงคลการ, เจ้าคณะ ตำบลน้ำแวน, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ นายคมกริช ระยาแก้ว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ นายภานุพันธ์ แสงศรีจันทร์ รองนายก, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ นายต่วนฤช จันทนะ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ น.ส. เสาวลักษณ์ ต้อยคำ, ปลัดสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

- (๑). การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและอย่างไร
- (๒). การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ
- (๓). การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน
- (๔). การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ โดยสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค

เพราะว่าการส่งเสริมการมีส่วนร่วมมีความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจ อารมณ์ รวมทั้ง ค่านิยมของประชาชนเป็นเครื่องชี้นำตนเองให้เข้ามามีส่วนร่วม แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วม เกิดความผูกพัน มีความรู้สึกรับผิดชอบต่อกิจกรรมที่ดำเนินงานด้วยความสมัครใจร่วมกัน

๔.๑.๖ การวิเคราะห์ผล

การสำรวจและศึกษาวิเคราะห์ความจริงในข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสิทธิเสรีภาพ ปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนต่อไป จากการวิเคราะห์ผลของกระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการตามแผนยุทธศาสตร์กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนดังนี้

(๑). ผู้บังคับบัญชาระดับสูง ได้แก่ นายกเทศมนตรี นายกองค์การบริหารส่วนตำบล และรองนายกเทศมนตรี แผนกหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ ให้ความสำคัญในการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืน มีการสนับสนุนในการจัดทำแผนงาน/โครงการ ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น เพื่อขอสนับสนุนงบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อให้ส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ไปแก้ไขปัญหาได้ตรงตามเป้าประสงค์และประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา^{๑๒๓}

(๒). เป้าหมายในการบริหารงานแบบบูรณาการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นชัดเจน ทำให้ ส่วนราชการ ใช้ความคิดอย่างมีอิสระในการจัดทำโครงการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น^{๑๒๔}

(๓). เทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน มีแผนงาน/โครงการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

(๔). ข้าราชการและพนักงานของรัฐ มีความรู้และเข้าใจในการบริหารงานแบบบูรณาการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างดี^{๑๒๕}

^{๑๒๓} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัตยานุกูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอภูซางม ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ นายอดิพันธ์, ศุภการกำจร นายกเทศมนตรี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

(๕). การบริหารงานพัฒนาชนบทแบบบูรณาการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทอย่างยั่งยืนมีการมอบหมายงาน ที่ชัดเจน ตั้งแต่ก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และหลังดำเนินการ ทำให้การบริหารงานการพัฒนาชนบทแบบบูรณาการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

(๖). วิธีการบริหารงานพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนมีการ แบ่งกลุ่มย่อย ตามภารกิจที่แต่ละหน่วยงานรับผิดชอบ ทำให้ส่วนราชการสามารถนำความรู้ความเข้าใจของตนเอง มาใช้ได้อย่างเต็มที่^{๑๒๖}

(๗). ข้าราชการและพนักงานของรัฐ ยอมรับในการบริหารงานพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากงานที่ได้รับมอบหมายตรงกับภารกิจของหน่วยงาน กรม กระทรวงต้นสังกัด^{๑๒๗}

(๘). จากการติดตามผลการบริหารงานแบบบูรณาการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน ปรากฏว่า ผู้บริหารระดับสูง หัวหน้าส่วนราชการให้ความสนใจและร่วมกันรับผิดชอบในการบริหารงานแบบบูรณาการ ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไข^{๑๒๘}

(๙). ข้าราชการและพนักงานของรัฐ มีความเข้าใจ ในหน้าที่ทำให้การสื่อสารภายในกลุ่มย่อย เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ทำให้ปราศจากความขัดแย้งในกลุ่ม หมายถึง การบริหารจัดการเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมที่ดี มีระบบโครงสร้าง กฎเกณฑ์^{๑๒๙}

กระบวนการและกลไกการดำเนินงาน และการตรวจสอบที่มีคุณธรรม นิติธรรม ความโปร่งใส ให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วม และความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรจากการบริหารงานการพัฒนาแบบบูรณาการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน^{๑๓๐} จึงเกิดผลสำเร็จเกิดเป็นพันธกิจของชุมชน เกิดองค์ความรู้ในการประเมินศักยภาพชุมชนและวางแผนกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาชุมชนผู้นำชุมชนควรมีความมุ่งมั่นและสนับสนุนชุมชนอย่างแท้จริง^{๑๓๑} โดยสร้างความรักความสามัคคีของ คนในชุมชนความเชื่อมั่นศรัทธาที่คนในชุมชนมีต่อผู้นำและกลุ่มผู้นำโดยชาวชุมชนจะร่วมกันบริหารจัดการพัฒนาชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เกิดเป็นพลังความคิดบนพื้นฐานของวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นและจัดกิจกรรมสร้างเสริมให้เกิดการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยอาศัยความร่วมมือของชาวชุมชน^{๑๓๒} ซึ่งใช้หลักตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ยึดหลักความพอดีพอประมาณ มีเหตุมีผล สร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับชุมชน แฝงด้วยความรู้

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ นางรัตนารณ ดอนเลย สมาชิกสภา, ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ฝันเต็ม ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ นายถ้วน กองมงคล, ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน เทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ นายประเทือง กองมงคล, ผู้ใหญ่บ้าน, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๒๙} สัมภาษณ์ พระครูโกวิท มงคลการ, เจ้าคณะ ตำบลน้ำแวน, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๐} สัมภาษณ์ น.ส. เสาวลักษณ์ ตัญคำ, ปลัดสภาองค์การบริหารตำบลน้ำแวน, ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ พ่อเสาร์ บัวอิน, ตัวแทนชาวบ้าน, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ นายสว ยมานาชิ, ปราชญ์ชาวบ้าน, ๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

คุณธรรม และการรู้จัก สามัคคีโดยใช้ทรัพยากรหรือทุนทางสังคมที่มีอยู่เดิมในชุมชน^{๑๓๓} และทุนทางสังคมใหม่ช่วยผลักดันให้ แผนชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแผนชุมชนที่สร้างความยั่งยืน สมดุล และเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทำให้สังคมที่อยู่ร่วมกันฉันทกัลยาณมิตร มีความพอใจร่วมกัน มีความเห็นพ้องกัน^{๑๓๔} พร้อม ยอมรับความแตกต่างหลากหลายด้านเชื้อชาติ ความเชื่อวัฒนธรรม และศาสนาของกลุ่มคนในสังคม เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมร่วมกัน^{๑๓๕}

สรุป การวิเคราะห์ผลกระทบของการพัฒนาเป็นแนวทางในการพิจารณาแก้ไขปัญหาแต่ละ ปัญหา ตามขีดความสามารถของชุมชน ทำให้ทราบว่าปัญหาใดแก้ไขได้ง่าย ปัญหาใดแก้ไขได้ยาก หรือปัญหาใดได้รับการแก้ไขและเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อชุมชนแล้ว ก็สามารถเลือกดำเนินการได้ก่อนหลัง ตามลำดับ เป็นการเตรียมการสำหรับการแก้ไขปัญหาไว้ล่วงหน้า ในขั้นปฏิบัติการสามารถดำเนินไป ได้ด้วยดี เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริงตามลำดับ เพราะการวิเคราะห์ปัญหา ชุมชนนั้นเป็นการเชื่อมโยงปัญหาทั้งหมดเอาไว้ในทุกแง่มุมเพื่อเปรียบเทียบผลได้ผลเสียจาก กระบวนการพัฒนาว่าได้ประสบผลสำเร็จมากน้อยแค่ไหน เพื่อให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีก อย่างหนึ่ง เพื่อเป็นแนวในการจัดการให้เป็นระบบมากขึ้น เช่นมีการอำนวยความสะดวกและแบ่งงานให้ เป็นสัดส่วน มีการชี้แจงผลให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าใจต่อกันอย่างชัดเจน วางระบบกำหนดวิธีการ ประสานงาน มีการกำหนดวิธีการตรวจสอบและควบคุมงาน รวมไปถึงการตรวจสอบและประเมินผล งานที่เกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ เพื่อการปรับปรุงส่วนที่ไม่เป็นไปตามแผนและโครงการ จนถึงขั้นการควบคุม ติดตามผลการดำเนินงานให้เกิดประโยชน์กับคนในชุมชนมากที่สุด

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ นายต่วนฤช จันทนะ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ นาย สุรศักดิ์ วงศ์ประเสริฐ, ตัวแทนชาวบ้าน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ นายอนุก เนตรทิพย์ กำนัน ตำบล หย่วน, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๑ สรุป องค์รวมกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืน

๔.๒ การมีส่วนร่วมกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบทของเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

การพัฒนาชุมชนเป็นรูปแบบการดำเนินงานที่สามารถขับเคลื่อนกระบวนการในชุมชน ให้เกิดการเรียนรู้เกิดการสร้างความคุณค่าใหม่สะท้อนออกมาเป็นพลังของการเปลี่ยนแปลง เพื่อการพัฒนาจากคนในชุมชนที่ร่วมคิดร่วมทำร่วมรับผิดชอบ ในการพัฒนาแก้ไขปัญหาก็เป็นกระบวนการสนับสนุนให้ชุมชนจัดทำแผนพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมโดยนำปัญหามาวิเคราะห์กำหนดกิจกรรม และดำเนินงานตามความสามารถของชุมชน โดยพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่เป็นหลักภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในสังคมจึงต้องมุ่งเสริมสร้างความสามารถในการจัดการปัญหาของชุมชนโดยชุมชน และเพื่อชุมชนใช้ทุนทางสังคมทุนทางวัฒนธรรมทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นศักยภาพของชุมชนมาสร้างกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชนร่วมกัน

๔.๒.๑ การร่วมให้ข้อมูลการพัฒนา

ประชาชนในเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน เป็นชุมชนเมืองและชุมชนบท ที่อยู่ในการดูแลของเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน จากการที่ได้ลงไปสัมภาษณ์และสังเกตการณ์คนในชุมชนทั้ง ๒ พื้นที่ทำให้เจอกับปัญหาในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนทั้ง ๒ คล้ายๆกัน^{๑๓๖} สาเหตุเกิดจากการที่ประชาชนไม่ค่อยมีเวลาวาง เพราะต่างก็ต้องทำงานหาเลี้ยงครอบครัว จึงเป็นเรื่องที่ยากที่จะทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมพร้อมๆกัน แต่ก็ยังมีบ้างสำหรับคนที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมแต่จะเป็นผู้สูงอายุ^{๑๓๗} เพราะจะมีเวลาวางอยู่แต่กับบ้าน จึงอยากที่จะมาช่วยในการทำกิจกรรม ฉะนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะทำให้คนในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ร่วมแสดงความคิดเห็น และยังทำให้เกิดความรักความสามัคคีต่อกันภายในชุมชนเป็นพลังชุมชนในการทำกิจกรรมให้ประสบความสำเร็จ^{๑๓๘} ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับภาครัฐและผู้นำด้วยว่ามีการเข้าถึงประชาชนในชุมชนมากน้อยเพียงใด และสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนได้หรือไม่ หากทุกคนไม่มีความร่วมมือกันและไม่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆภายในชุมชน ก็จะทำให้ชุมชนไม่พัฒนาและไม่เข้มแข็ง ไม่ยั่งยืนและอาจทำให้มีปัญหาอื่นๆตามมาด้วย^{๑๓๙} **ชาติชาย ณ เชียงใหม่** ได้กล่าวถึงลักษณะหรือมิติของการมีส่วนร่วมไว้ ๔ รูปแบบ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานโครงการการมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ พระครูโกวิท มงคลการ, เจ้าคณะ ตำบลน้ำแวน, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๗} สัมภาษณ์ นายอนเนก เนตรทิพย์ กำนัน ตำบล หย่วน, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ นายประเทือง กองมงคล, ผู้ใหญ่บ้าน, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ นายถ้วนกุล จันทนะประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการนั้น ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น ๕ ระดับ^{๑๔๐}

(๑). การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การตีพิมพ์และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น^{๑๔๑}

(๒). การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น^{๑๔๒}

(๓). การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ เป็นต้น^{๑๔๓}

(๔). ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น^{๑๔๔}

(๕). การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด การทำโครงการและกิจกรรมต่างๆที่เกิดจากความต้องการของประชาชน เป็นต้น^{๑๔๕}

ดังนั้นจากข้อความที่กล่าวมาทำให้รู้ว่าทั้งทางภาครัฐและภาคประชาชนควรมีการสร้างหลักการมีส่วนร่วมเข้าด้วยกัน^{๑๔๖} เพื่อให้ต่างฝ่ายได้รับรู้ถึงปัญหาและความต้องการไปพร้อมกัน ประชาชนก็จะได้มีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นในการทำกิจกรรมและการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความ

^{๑๔๐} จิตจำนง กิตติกริตติ, การพัฒนาชุมชน: การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พัฒนาหลักสูตร, ๒๕๓๒).

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัตยานุกูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอภูซางม, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ นายอดิพันธ์, ศุภการกำจร นายกเทศมนตรี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ นายจรัส สมฤทธิ์, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ นางรัตนารณ ดอนเลย สมาชิกสภา, ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ นายมาโนชญ์ สมฤทธิ์ เลขานุการนายกเทศมนตรี, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ฝั้นเต็ม ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น^{๑๔๗} เพราะการมีส่วนร่วมเป็นหลักประกันที่สำคัญที่จะทำให้ประชาชนทุกคนดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน^{๑๔๘}

สรุป การร่วมให้ข้อมูลการพัฒนาเป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความ ต้องการ และทิศทางของการเปลี่ยนแปลง จะต้องมีการเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลแรกของการที่มีคนมารวมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่ม ผู้นำชุมชน หรือกระทำการผ่านองค์กรการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดการ พัฒนา ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้ชุมชนเกิดการ พัฒนา เช่น การมีส่วนร่วม หลักการพัฒนาชุมชน กระบวนการพัฒนาชุมชน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่ต้องใช้ในงานพัฒนาชุมชน และคนก็มีส่วนสำคัญที่สุด เพราะ คนเป็นศูนย์กลางหลักในการพัฒนาที่จะทำให้ชุมชนมีการพัฒนาไปในทางที่ดี การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชน ไม่มีประเทศไหนที่พัฒนาโดยปราศจากการร่วมมือของประชาชน

ฉะนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะทำให้คนในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ร่วมแสดงความคิดเห็น และยังทำให้เกิดความรักความสามัคคีต่อกันภายในชุมชนเป็นพลังชุมชนในการทำกิจกรรมให้ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับภาครัฐและผู้นำด้วยว่ามีการเข้าถึงประชาชนในชุมชนมากน้อยเพียงใด และสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนได้หรือไม่ หากทุกคนไม่มีความร่วมมือกันและไม่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆภายในชุมชน ก็จะทำให้ชุมชนไม่พัฒนาและไม่เข้มแข็ง ไม่ยั่งยืนและอาจทำให้มีปัญหาอื่นๆตามมาด้วย

๔.๒.๒ การร่วมทำกิจกรรมการพัฒนา

ส่วนมากในเทศบาลนี้มีอาชีพค้าขาย รายได้มาจากการค้าขาย แปรรูปอาหาร ขนม ข้าว แปรรูป กะละแมโบราณก็มีการแปรรูปมาจากข้าว ส่วนมากจะเป็นการแปรรูป กระบวนการผลิตและจำหน่ายสินค้า ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะผลิตแบบครัวเรือน เป็นกลุ่มก็มี^{๑๔๙} อย่างกลุ่มกะละแมบ้านดอนไชย กลุ่มกะละแมบ้านธาตุ ก็จะผลิตเป็น ๒ ลักษณะ แบบครัวเรือนและแบบกลุ่ม ส่วนการจำหน่ายก็จะจำหน่ายกันเอง และจำหน่ายตลาดชุมชน จำหน่ายศูนย์บริการประชาชน มีการเอาสินค้าจัดบูธตามสถานที่ต่างๆที่เขาจัดงานบ้าง^{๑๕๐} แต่มีบางส่วนก็เข้าถึงสถานที่จำหน่ายส่วนมากอำเภอจัดสถานที่จำหน่ายสินค้ามีศูนย์โอท็อป (OTOP) อำเภอส่วนหนึ่งก็มีการดึงเอาเทคโนโลยีมาช่วยในการพัฒนาของกลุ่ม^{๑๕๑} ตัวอย่างจากแต่ก่อนกะละแมใช้มือในการผลิตกระบวนการผลิตใช้คนทำทุกขั้นตอน จนกระทั่งมาถึงปัจจุบันจึงมีการติดต่อทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทางวิสาหกิจชุมชนทางเกษตรจังหวัด ได้ร่วมกันสนับสนุนเทคโนโลยีเครื่องถนอมหรือถนอมแพ็คสินค้า ที่มีมาตรฐานมากขึ้นมาช่วยลดการใช้แรงงานคนลงโดยการเอาเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ การเอาเทคโนโลยีมาช่วยใน

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ นายต่วน กองมงคล, ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน เทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ นายคมกริช ระย้าแก้ว นายกองค้การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัตยานุกูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอภูซางม ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ นายอดิพนธ์, ศุภการกำจร นายกเทศมนตรี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ นายจรัส สมฤทธิ์, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

การตัดเย็บ^{๑๕๒} ซึ่งแต่ก่อนก็เป็นแบบจักรกรัวเรือนเพราะปัจจุบันมีการแข่งขันกันสูงด้านเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้นต้องอาศัยเทคโนโลยีเพื่อประหยัดเวลาและทำให้ผ้ามีคุณภาพมากขึ้น จึงได้ขอทุนสนับสนุนจากทางพัฒนาชุมชน ส่วนหนึ่งเทศบาลก็มีการอบรมให้ความรู้ด้านอาชีพให้อีกส่วนหนึ่งร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชนและภาครัฐให้เกิดเป็นธุรกิจชุมชนขึ้นมา^{๑๕๓}

การรวมตัวเป็นองค์กรชุมชน มีการเรียนรู้ การจัดการแก้ไขปัญหาาร่วมกันแล้วการเปลี่ยนแปลง พัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสร้างความเข้มแข็งของชุมชน^{๑๕๔} การรวมกลุ่มในการสร้างสร้างงาน สร้างอาชีพ โดยการนำทรัพยากรภูมิปัญญา ที่มีอยู่ในชุมชนของตนมาสร้างเป็นอาชีพเพื่อการบริโภคในชุมชนและขายในชุมชนอื่นๆที่ผ่านมาก็มีการจัดกิจกรรม กิจกรรมด้านสังคมกิจกรรมจิตอาสาทำความดีด้วยหัวใจ วันพสุทศบดีที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ เทศบาลตำบลเชียงคำดำเนินกิจกรรมทำการตัดแต่งต้นไม้บริเวณสวนสุขภาพเชียงคำ ๑๐๐ ปี และทำความสะอาดถนนตั้งแต่บริเวณหน้าสำนักงานที่ดินจังหวัดพะเยา สาขาเชียงคำ ถึง บริเวณถนนหน้าว่าการอำเภอเชียงคำ และถนนเส้นรอบตลาดเทศบาลตำบลเชียงคำ เพื่อปรับภูมิทัศน์และความสะอาดสวยงามของพื้นที่สาธารณะ^{๑๕๕} กิจกรรมทำความสะอาดกำจัดขยะและสิ่งกีดขวางทางน้ำ ด้านวัฒนธรรมเขาเราจริงๆบ้านดอนไชย บ้านหย่วน บ้านมาง บ้านธาตุ ส่วนมากเป็นสังคมวัฒนธรรมของไทยลื้อ และได้ถูกความเจริญเข้ามา กลุ่มไทยลื้อกลุ่มชาติพันธุ์ จะถูกปะปนโดยคนเมืองบ้างหลายคนเผ่าวัฒนธรรมชาติพันธุ์อื่น^{๑๕๖} ในเชียงคำมีประมาณ๘ชาติพันธุ์ เป็นลักษณะผสมผสานแต่ก็มีชุมชนบางส่วนยังรักษาวัฒนธรรมไทยลื้อไว้อยู่ อย่างหมู่ ๑ หมู่ ๒ หมู่ ๓ หมู่ ๔ จะมีการรักษาวัฒนธรรมไทยลื้อไว้ ก็จะมีการจัดงานสืบสานตำนานวัฒนธรรมไทยลื้อเพื่อสืบทอดและรักษาไว้เพื่อเยาวชนรุ่นหลังได้เห็นวัฒนธรรมเก่าๆ มีการรักษาวัฒนธรรมการแต่งกายของลื้อ มีทั้งขึ้นและเสื้อผ้าและกางเกงที่เป็นแบบฉบับไทยลื้อมีการแสดงต่างๆ มีการฟ้อนการตีกลองปู้จา (ตีกลองบูชา) มีหลายๆชุมชนที่เป็นไทยลื้อพยายามพัฒนาและรักษาสิ่งเหล่านี้^{๑๕๗} มีการปลูกฝังเยาวชนเรื่องของวัฒนธรรม พื้นที่วัฒนธรรมชุมชนในอดีตเท่าที่กระผมอยู่นี้ก็จะมีปะปนกันทางวัฒนธรรมอื่นด้วยแต่ส่วนหลักจะเป็นวัฒนธรรมไทยลื้อหรือโดยลื้อที่เด่นชัด การที่จะรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมการแต่งกายการพูดการจาก็จะมีวัฒนธรรมสมัยใหม่เข้ามากระทบ การแต่งกายก็เริ่มจะเปลี่ยนไปเยอะการพูดการจาก็เปลี่ยนไปเยอะเป็นพูดเมืองมากขึ้น^{๑๕๘} ส่วนหนึ่งคนในชุมชนเองก็ร่วมมือกันให้วัฒนธรรมเกิดมูลค่า ให้วัฒนธรรมท้องถิ่นมีชีวิตชีวามากขึ้น มีการอนุรักษ์และธรรงค์การแต่งกาย มีการส่งเสริมให้เกิดการทอผ้า ส่งเสริมการแสดงสินค้าของชุมชนให้มากขึ้น มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างเช่นหลายๆชุมชนก็มี

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ นางรัตนภรณ์ ดอนเลย สมาชิกสภา, ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕๓} สัมภาษณ์ นายมาโนชญ์ สมฤทธิ์ เลขานุการนายกเทศมนตรี, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕๔} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ผืนเต็ม ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕๕} สัมภาษณ์ นายต่วน กองมงคล, ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน เทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๕๖} สัมภาษณ์ นายประเทือง กองมงคล, ผู้ใหญ่บ้าน, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๗} สัมภาษณ์ พันจ่าอากาศเอกสมเศียร จันทรหล้า, ปลัดเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๕๘} สัมภาษณ์ นายอเนก เนตรทิพย์ กำนัน ตำบล หย่วน, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

จัดตลาดนัดเชิงวัฒนธรรม เช่นที่บ้านมางหมู่ ๔ บ้านธาตุหมู่ ๑ บ้านหยวนก็มีการจัดตลาดนัดเชิงวัฒนธรรม มีการรณรงค์ให้ชาวบ้านพ่อค้าแม่ค้าแต่งกายชุดไทยลื้อทุกวันศุกร์ มีการขายอาหารแบบย้อนยุค อาหารพื้นบ้าน อาหารไทยลื้อ มีการแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่น มีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมร่วมกันในชุมชน^{๑๕๙}

ส่วนในตำบลน้ำแวน ตามปกติเราจะมีสภาวัฒนธรรมประจำตำบลอยู่แล้วน้ำแวนนี้จะมีอยู่ ๓ วัฒนธรรมเพราะเป็นชุมชนใหญ่มี ๑๔ หมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็น ๑. ไทยลื้อ ๒. ไทยอีสาน ชาวพื้นเมือง เราจะดูชุมชนที่มีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งเป็นหลักนั่นก็คือหัวหน้ำวัฒนธรรมไทยลื้อ^{๑๖๐} มีการผลักดันให้มีการอุดหนุนให้สภาวัฒนธรรมมีการอุดหนุน แต่ปรากฏว่าช่วงหลังมานี้ถูก สตง.ตรวจสอบเรื่องเงินที่ทาง อบต. อุดหนุนวัฒนธรรมท้องถิ่นเลยมาคิดกันใหม่ว่าจะทำอย่างไรเพื่อที่จะสนับสนุนวัฒนธรรมต่อไป^{๑๖๑} ตอนนี้ได้เข้าไปช่วยเหลือก็คือในเรื่องของการเข้าไป ๑. ประชาสัมพันธ์ ๒ มีการเข้าไปประสานกับสื่อในปีที่ผ่านมาก็เป็นขององค์การ UNESCO ได้เข้ามาดูมาศึกษาประเพณีวัฒนธรรมที่จัดขึ้น^{๑๖๒} แล้วก็มีการออกรายการทางช่องทีวีเป็นการโปรโมทวัฒนธรรมที่เป็นวัฒนธรรมที่โดดเด่นของ อบต. น้ำแวน ก็ได้ช่วยประชาสัมพันธ์กับสื่อต่างๆเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้ทุกคนที่ไม่รู้จักให้รู้จักว่าวัฒนธรรมในตำบลนั้นในนั้นคืออะไรบ้างโดยใช้วิธีประชาสัมพันธ์เป็นหลักโดยไม่ต้องใช้เงิน^{๑๖๓} ในขณะนี้รายการที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นคือการจัดโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการอนุรักษ์การแต่งกาย อีกส่วนหนึ่งก็โยงไปถึงการจัดงานถนนคนเดินเพลินตาตอนนี้ วัฒนธรรมทาง อบต. มีก็มีส่วนช่วยสนับสนุนประชาสัมพันธ์เพราะว่ามีสภาวัฒนธรรมตำบลตัวองค์กรหลักในการขับเคลื่อน^{๑๖๔} มีการส่งเสริมให้คนในตำบลน้ำแวน รักษาวิถีชีวิตความเป็นชนพื้นเมืองให้มีคุณค่าและสร้างวัฒนธรรมให้เกิดคุณก็คือการ ส่งเสริมอาชีพที่มีอยู่แต่ดั้งเดิมปรับปรุงแบบให้มีความทันสมัยมากขึ้น^{๑๖๕}

สิ่งแวดล้อมของเทศบาลอำเภอเชียงคำส่วนมากมุ่งไปดูแลแหล่งน้ำเป็นหลักส่วนป่าไม้ไม่ค่อยข้างมีน้อยเพราะเป็นชุมชนเมืองมีแม่น้ำลาวเป็นสายหลักและคนในชุมชนเป็นตัวหลักในการอนุรักษ์ เช่นเผ่าละว้าดูแลความสะอาด การทิ้งขยะ การปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำ และมีการพัฒนาสองฝั่งริมแม่น้ำลาว จะมีท้องถิ่นเป็นตัวหลักในการนำพัฒนาและชุมชนท้องถิ่นช่วยกันดูแล ปัญหาเรื่องขยะก็ถือเป็นปัญหาอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญเพราะว่าในเทศบาลเชียงคำมีพื้นที่น้อยในการหาที่เหมาะสมในการกำจัดขยะเพราะประชากรในเทศบาลเริ่มมีมากขึ้นทุกวัน^{๑๖๖} เวลาสร้างขยะขึ้นมาแล้วต้องหาที่กำจัด

^{๑๕๙} สัมภาษณ์ นายอดิพันธ์, ศุภการกำจร นายกเทศมนตรี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖๐} สัมภาษณ์ พระครูโกวิท มงคลการ, เจ้าคณะ ตำบลน้ำแวน, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖๑} สัมภาษณ์ นายคมกริช รัชยาแก้ว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖๒} สัมภาษณ์ นายภานุพันธ์ แสงศรีจันทร์ รองนายก, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖๓} สัมภาษณ์ น.ส.เสาวลักษณ์ ตัญคำ, ปลัดสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖๔} สัมภาษณ์ นาย สุรศักดิ์ วงศ์ประเสริฐ, ตัวแทนชาวบ้าน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖๕} สัมภาษณ์ นายต่วนฤช จันทนะ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖๖} สัมภาษณ์ นายอดิพันธ์, ศุภการกำจร นายกเทศมนตรี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

เพราะเวลาเอาขยะไปกำจัดต้องไปพึ่งพื้นที่อื่นเพื่อกำจัดขยะปัญหาเรื่องขยะถือว่าเป็นปัญหาหลัก ส่วนคนในชุมชนก็ช่วยได้ในระดับหนึ่งแต่ว่าปริมาณขยะมันเยอะ ขยะประมาณ ๖ ตันต่อวัน ใน ๖ ตันนี้เราต้องไปพึ่งท้องถิ่นข้างนอกกำจัดต้องไปจ้างเอกชนกำจัดจึงต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก หลายๆ ชุมชนในการมองภาพรวม^{๑๖๗} เรื่องขยะนี้เป็นปัญหาปวดหัวของผู้นำท้องถิ่น การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมส่วนหนึ่งคือ มีการติดป้ายประกาศห้ามเผาขยะมูลฝอย ทางเทศบาลเลยมีมาตรการก็คือการปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนรู้จักรับผิดชอบต่องานที่ทำและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายสิ่งที่สูงสุดก็คือการมีคุณธรรมในใจ^{๑๖๘} ที่ผ่านๆมาการรักษาความสะอาดแหล่งแม่น้ำลำนี้นี้ก็จะมีกฎหมายหมู่บ้านหรือชุมชนช่วยกันรักษา อย่างเช่นน้ำลำนบางจุดหมู่บ้านก็จะกันไว้เป็นแหล่งเพาะพันธ์ปลาก็เลยมีกฎหมายหมู่บ้านว่าห้ามจับสัตว์ในพื้นที่หวงห้าม ส่วนระเบียบกลางสำหรับบริหารแม่น้ำยังไม่ชัดเจน แต่ก็มีกฎหมายรองรับอยู่เกี่ยวกับการจับปลาในหน้าวางไข่ การจะเอาน้ำมาใช้ในระเบียบการยังไม่ชัดเจนเช่นกัน ส่วนเรื่องการเกษตร การกำหนดรูปแบบนำทรัพยากรน้ำมาใช้ยังไม่ชัดเจนแต่ที่เป็นภาพรวมคือการใช้น้ำร่วมกันทุกชุมชนที่มีน้ำลาวไหลผ่าน ช่วงกิจกรรมลอยกระทงก็ใช้น้ำลาวเป็นหลักในการจัดกิจกรรม ริมน้ำลาวจริงๆการเกษตรยังน้อยมาก^{๑๖๙} บางพื้นที่ที่น้ำลาวไหลผ่านก็มีการสูบน้ำขึ้นมาใช้รดต้นไม้บ้าง มีบางชุมชนกันพื้นที่แม่น้ำไว้เลี้ยงปลาอย่าง เช่นบ้านธาตุ หมู่ ๒ ส่วนเรื่องการวิเคราะห์สภาพสิ่งแวดล้อมจะเป็นทางท้องถิ่นและส่วนที่เกี่ยวข้อง ที่ผ่านมาก็มีการออกกฎหมายห้ามเผาขยะ ห้ามปล่อยน้ำเสียลงลำน้ำลาว ห้ามเผาที่เป็นนโยบายระดับประเทศ มาถึงจังหวัด ถึงอำเภอ ถึงท้องถิ่น ในเทศบาลเชียงคำนี้มีปัญหาอยู่อีกอย่างหนึ่งคือการลากลำน้ำลาวจากแต่ก่อนนี้คนอาจจะไม่ให้ความสำคัญเรื่องของกฎหมายเช่นกฎหมายกรมเจ้าท่า ซึ่งปัจจุบันนี้ก็มีการใช้บังคับกฎหมายแบบเข้มขัน ปรากฏว่าชาวบ้านได้รู้กล้ำแม่น้ำมานานแล้ว จึงมีการหาวิธีแก้ไขเรื่องรุกรกล้ำแม่น้ำลาวให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนส่วนรวมมากกว่าส่วนตน^{๑๗๐} คือมีการให้จัดพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำลาวทำเป็นสวนสาธารณะเป็นที่ออกกำลังกายของคนในชุมชนริมฝั่งแม่น้ำลาว เพื่อจะแก้ปัญหาไม่ให้เอกชนไปรุกรกล้ำแม่น้ำลาวเป็นการเอาของรัฐไปเป็นของตัวเองทำให้ไม่เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ในอนาคตก็จะมีพัฒนาสองฝั่งแม่น้ำลาวนี้ให้คนในชุมชนทั้ง ๒ ฝั่งสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ เช่นจัดพื้นที่ออกกำลังกายสวนสาธารณะ เป็นต้น^{๑๗๑}

ในองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวนเองก็มีการรณรงค์ ในการอนุรักษ์ป่าการอนุรักษ์น้ำที่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาตินั้นก็คือการจัดทำฝายกั้นน้ำขนาดเล็กบ้างขนาดใหญ่บ้างก็แล้วแต่ขนาดของแหล่งน้ำ^{๑๗๒} ในการปรับปรุงแหล่งน้ำต่างๆมีการขุดลอกทางน้ำไหลผ่าน มีการรณรงค์การใช้น้ำอุปโภคบริโภคอย่างประหยัด^{๑๗๓} มีการอนุรักษ์ป่าก็เพื่อช่วยในการปรับสมดุลป่าช่วยในเวลาที่มีภัยแล้ง มีการ

^{๑๖๗} สัมภาษณ์ นายจรัส สมฤทธิ์, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖๘} สัมภาษณ์ นางรัตนารณ์ ดอนเลย สมาชิกสภา, ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖๙} สัมภาษณ์ นายมาโนชญ์ สมฤทธิ์ เลขาธิการนายกเทศมนตรี, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๐} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ฝันเต็ม ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๑} สัมภาษณ์ นายต่วน กองมงคล, ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน เทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๒} สัมภาษณ์ พระครูโกวิท มงคลการ, เจ้าคณะ ตำบลน้ำแวน, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๓} สัมภาษณ์ นายคมกริช รัชยาแก้ว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

ช่วยกันเป็นหูเป็นตาช่วยกันระวังไฟป่าในยามแล้ง บางครั้งก็เป็นฝีมือมนุษย์เข้าไปหาของป่าและแอบจุดเผาป่า^{๑๗๔} คนในชุมชนก็จะคอยดูแลช่วยกัน มีการปลูกจิตสำนึกให้รู้จักคุณค่าของป่าให้ประชาชนร่วมมือกันดูแล หลายๆหน่วยงานก็ได้เข้ามาช่วยเหลือในการให้ความรู้ ปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีความรับผิดชอบร่วมกัน^{๑๗๕} ในชุมชนตำบลน้ำแวนก็มีการจัดให้มีป่าชุมชนเกือบทุกชุมชน โดยคนในชุมชนตั้งคณะกรรมการและบริหารกันเองมีกฎกติการ่วมกันในการใช้ทรัพยากรป่า จัดระเบียบไม่ให้มีการตัดไม้ทำลายป่า ห้ามจับสัตว์ป่า เรื่องมลพิษในชุมชนก็เช่นกันมีสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคอยเข้ามาประเมินสภาพอากาศในชุมชนเพราะจากปัญหาเรื่องขาดจิตสำนึกของคนในชุมชน^{๑๗๖} เรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเช่นการทิ้งขยะไม่เป็นที่เป็นทาง บางคนก็ทิ้งสะเปะสะปะไปเรื่อยคือในตำบลน้ำแวนนี้ก็ยังไม่มีการจัดเก็บขยะเป็นทางการอย่างชัดเจน^{๑๗๗} ส่วนมากแต่ละหมู่บ้านเขาจะมีบ่อที่ทิ้งขยะของหมู่บ้าน ชาวบ้านก็จะเอาไปทิ้งรวมกันกลางหมู่บ้านในที่ที่ทางชุมชนจัดไว้แล้วจะมีรถทางตำบลมาเก็บไปกำจัด แต่ว่าบางคนก็ยังไม่มีความพยายามเอาไปทิ้งที่อื่นที่ไม่ใช่บ่อทิ้ง สิ่งที่มาตามมาก็คือมลภาวะอากาศเป็นพิษจากกลิ่นขยะเน่าเสียและแหล่งน้ำเสื่อมโทรม^{๑๗๘}

สรุป การร่วมกิจกรรมการพัฒนา การที่ประชาชนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมแก้ไขปัญหา แต่มีใช้วิชาการเข้าไปดำเนินวางแผนและแก้ไขปัญหาให้กับชุมชนจะต้องเปิดโอกาสให้ทุกคน ทุกกลุ่มในหมู่บ้านมีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจที่จะดำเนินการใด ๆ เพื่อตัวเขา และเพื่อหมู่บ้านของเขา เริ่มโดยการรวมกลุ่มประชาชน ตามกิจกรรมพัฒนาที่จัดขึ้นและค่อย ๆ เพิ่มความสามารถและความรับผิดชอบในการดำเนินการตามกระบวนการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้สามารถดำเนินงานด้วยตนเองได้ โดยที่เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องมีความตั้งใจและจริงใจที่จะสนับสนุนการปฏิบัติงานของประชาชนให้เป็นอย่างต่อเนื่อง เช่น การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงานการรวมตัวของบุคคล กลุ่ม องค์กรชุมชน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในขอบเขตพื้นที่หนึ่ง ๆ ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ระดับพื้นฐานที่สุด คือหมู่บ้านหรือชุมชนในรูปแบบอื่น ๆ ที่มารวมกันเพื่อแก้ไขปัญหาเดียวกัน ความสัมพันธ์ในสังคมซึ่งอิงอาศัยความเอื้ออาทร ความผูกพันและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นเครื่องดำเนินการเพื่อให้มีชีวิตที่ดีร่วมกัน ชุมชนท้องถิ่นจะพัฒนาได้ และดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน จึงต้องมีองค์ประกอบของแนวคิดพื้นฐานการพัฒนาชุมชน หลักการพัฒนาชุมชน และการดำเนินงานพัฒนาชุมชน รวมทั้งการปรับตัวให้ทันต่อภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม

^{๑๗๔} สัมภาษณ์ นายภานุพันธ์ แสงศรีจันทร์ รองนายก, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๕} สัมภาษณ์ น.ส. เสาวลักษณ์ ตัญคำ, ปลัดสภาองค์การบริหารตำบลน้ำแวน, ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๖} สัมภาษณ์ นายสวดย มานาชิ, ปราชญ์ชาวบ้าน, ๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๗} สัมภาษณ์ นายต่วนฤช จันทนะ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗๘} สัมภาษณ์ นาย สุรศักดิ์ วงศ์ประเสริฐ, ตัวแทนชาวบ้าน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

๔.๒.๓ การร่วมเป็นกรรมการและสมาชิกองค์กรในชุมชน

องค์กรชุมชนทั้งระดับชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน จะเป็นกลไกหลักในการทำงาน และการจัดการ^{๑๗๙} ทั้งนี้เพราะชุมชนเป็นเจ้าของปัญหาและรู้ความต้องการของตนเอง และมีพลังอย่างหลากหลาย เช่น การออมทรัพย์ ของชุมชน ศูนย์วัฒนธรรมชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน^{๑๘๐} ศูนย์ข่าวสารความเคลื่อนไหวชุมชน องค์กรชุมชน” คือ การรวมตัวกันของคนในชุมชนที่ต่างคนต่างอยู่ แต่มารวมกันบนฐานปัญหาร่วมมือกัน^{๑๘๑} ก่อเกิดการค้นหาคิดค้นวิธีการในการแก้ไขและการจัดการ โดยในการรวมตัวกันนั้นต้องมีกระบวนการจัดการให้ผู้คนหรือสมาชิกนั้นๆ อยู่ร่วมกันได้อย่างเท่าเทียม และมีส่วนร่วม^{๑๘๒} เกิดความตระหนักร่วมยึดเหนี่ยวร่วมและรู้สึกเป็นครอบครัวเดียวกัน เพื่อให้การแก้ไขปัญหาต่างๆ ดำเนินไปได้อย่างลุล่วง^{๑๘๓}

ที่ผ่านมาในเทศบาลตำบลเชียงคำ และองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน เน้นการเสริมกระบวนการศึกษาเรียนรู้เพื่อเสริมศักยภาพของผู้นำและชาวบ้าน โดยเฉพาะคนในชุมชนให้รู้จักคุณค่า และศักยภาพของตนเอง มีหน้าที่ร่วมกันมีความรับผิดชอบร่วมกัน^{๑๘๔} เพื่อขับเคลื่อนองค์กรชุมชนในการพัฒนาระบบเกษตรกรรมทางเลือก ตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การพัฒนากองทุนสวัสดิการสังคมให้เติบโตเข้มแข็ง เป็นฐานในการสนับสนุนแก้ไขปัญหาของทางสังคมและชุมชน รวมทั้งเป็นองค์กรแกนหลักของชุมชน ในการประสานความร่วมมือกับภาครัฐ และภาคเอกชน^{๑๘๕} และประเด็นสำคัญคือการให้คนในชุมชนทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา^{๑๘๖} เปิดโอกาสให้ได้รับรู้ข่าวสารข้อมูล มีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจแก่เยาวชน มีศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรม^{๑๘๗} ศูนย์วัฒนธรรมไทยลื้อบ้านหย่วน ศูนย์ข่าวสารวิถีชีวิตชุมชนที่วัดบ้านมาง และเรือนไทลื้อที่บ้านพระธาตุสบแวน วัตถุประสงค์ส่วนหนึ่งใน ๒ พื้นที่เพื่อให้ชุมชนและคนทั่วไปสามารถมาศึกษาและเรียนรู้ได้^{๑๘๘} ส่วนหนึ่งเพื่อการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ในการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกระบวนการพัฒนาศักยภาพของตนเองและชุมชน^{๑๘๙} ซึ่งเป็นเวทีการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนทั้ง ๒ พื้นที่ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่ละศูนย์ก็จะมีคณะกรรมการ จัดตั้งเป็นผู้ดูแลและบริหารกันเองโดยมีทางภาครัฐคอยสนับสนุน จึงเกิดเป็นกระบวนการกิจกรรมการมีส่วนร่วมอีกรูปแบบหนึ่ง^{๑๙๐} ที่ทำเกิด

^{๑๗๙} สัมภาษณ์ นายอนงค์ เนตรทิพย์ กำนัน ตำบล หย่วน, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘๐} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ผืนเต็ม ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘๑} สัมภาษณ์ นางรัตนภรณ์ ดอนเลย สมาชิกสภา, ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘๒} สัมภาษณ์ พ่อเสาร์ บัวอิน, ตัวแทนชาวบ้าน, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘๓} สัมภาษณ์ นายมาโนชญ์ สมฤทธิ์ เลขานุการนายกเทศมนตรี, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘๔} สัมภาษณ์ นายจรัส สมฤทธิ์, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘๕} สัมภาษณ์ นายอดิพันธ์, ศุภการกำจร นายกเทศมนตรี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘๖} สัมภาษณ์ นางรัตนภรณ์ ดอนเลย สมาชิกสภา, ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘๗} สัมภาษณ์ นายมาโนชญ์ สมฤทธิ์ เลขานุการนายกเทศมนตรี, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘๘} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ผืนเต็ม ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๘๙} สัมภาษณ์ นายท่วน กองมงคล, ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน เทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙๐} สัมภาษณ์ นายประเทือง กองมงคล, ผู้ใหญ่บ้าน, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

การแก้ไขปัญหาของชุมชน และชุมชนก็สามารถพึ่งตนเอง เช่นในด้าน สวัสดิการ กลุ่มกองทุน และรายได้ที่ได้จากการจำหน่ายสินค้า^{๑๙๑} ที่ทางชุมชนช่วยกันสร้างขึ้นมาเสริมสร้างให้เกิดการออม ให้คนในชุมชนมีบทบาทเพื่อสร้างความมั่นคงเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมทำให้ชุมชนทั้ง๒พื้นที่อยู่กันอย่างสงบสุขและยั่งยืน^{๑๙๒}

สรุป การร่วมเป็นกรรมการและสมาชิกองค์กรในชุมชน คือชุมชนเป็นพลเมืองที่ช่วยกันผลักดันจึงต้องทำให้ชุมชน ตำบล มีความเข้มแข็ง และมีบทบาทที่สอดคล้อง และทำงานร่วมกับองค์กรท้องถิ่นสร้างการมีส่วนร่วม ต้องการให้ชุมชนกำหนดอนาคตของตนเอง ชุมชนท้องถิ่นจะดำเนินกิจกรรมพัฒนาทุกๆ เรื่อง เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่น โดยมีองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเป็นกลไกการขับเคลื่อนหลักร่วมกับเพื่อนภาคีพัฒนาทุกภาคส่วน โดยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาเป็นหลักการทำงานสำคัญ สร้างเครือข่ายองค์กรชุมชนทุกท้องถิ่นจะวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นเพื่อเป็นการกำหนดทิศทางการพัฒนาโดยประชาชนในท้องถิ่นเอง มีการส่งเสริมให้ทุกท้องถิ่นมี “ธรรมนูญชุมชน” ทั้งในระดับตำบลและเมือง เป็นกติกาการอยู่ร่วมกันระหว่างประชาชนพลเมืองในท้องถิ่นนั้นๆ รวมทั้งส่งเสริมการจัดตั้ง “สภาพลเมืองท้องถิ่น” เป็นเวทีกลางของทุกภาคส่วนในตำบลหรือเมืองเพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นในทุกมิติให้เกิดความยั่งยืน

๔.๒.๔ การร่วมติดตามประเมินผล

ที่ผ่านมาการมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล ประชาชนได้มีส่วนร่วมติดตามตามการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นเมืองและชนบทของชุมชนของเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน^{๑๙๓} และร่วมกันสรุปผล ทำประชาคม เพื่อวิเคราะห์ถึงผลที่ได้แล้วนำมารายงาน เพื่อแก้ไขหรือปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ครึ่งต่อไป ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการวางแผนโครงสร้าง วางกฎระเบียบข้อบังคับ การบริหารจัดการ และการดำเนินงานกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ^{๑๙๔} ที่ส่งผลต่อการพัฒนาความเป็นเมืองและชนบทของชุมชนเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน ประชาชนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกิจกรรมต่างๆ^{๑๙๕} เป็นเครือข่ายในชุมชน ทำให้สะดวกต่อการประชาสัมพันธ์ข้อมูลกิจกรรมในการพัฒนาชุมชนได้อย่างทั่วถึง เช่นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม^{๑๙๖} จึงเกิดกระบวนการการติดตามประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรมโดยการมีส่วนร่วมของการพัฒนาของประชาชน และมีหน่วยงานของรัฐคอยให้คำแนะนำ ทั้งนี้ประชาชน

^{๑๙๑} สัมภาษณ์ พันจ่าอากาศเอกสมเศียร จันทรหล้า, ปลัดเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๑๙๒} สัมภาษณ์ นายอนุก เนตรทิพย์ กำนัน ตำบล หย่วน, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙๓} สัมภาษณ์ พระครูโกวิท มงคลการ, เจ้าคณะ ตำบลน้ำแวน, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙๔} สัมภาษณ์ นายคมกริช รัชยาแก้ว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน , ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙๕} สัมภาษณ์ นางรัตนภรณ์ ดอนเลย สมาชิกสภา, ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙๖} สัมภาษณ์ นายอดิษฐ์, ศุภการกำจร นายกเทศมนตรี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

ในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา เสนอปัญหา ความต้องการ และคัดเลือกแนวทางการแก้ไขปรับปรุงที่เหมาะสม หน่วยงานภาครัฐ มีบทบาทเป็นผู้ส่งเสริม สนับสนุนความต้องการในกิจกรรมต่างๆ เช่น การสนับสนุนวิทยากรให้ความรู้ การสนับสนุนงบประมาณ การสนับสนุนผลผลิตหรือผลงานที่เกิดขึ้นคือหาตลาดให้ เพื่อสร้างรายได้ หรือมูลค่าสินค้าที่กลุ่มกิจกรรมต่างๆ ได้ผลิตขึ้น^{๑๙๗}

สรุป การร่วมติดตามประเมินผล การประเมินว่ามีการนำแผนยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติอย่างแท้จริงเพียงใด และได้ผลเป็นอย่างไรเพื่อที่จะสามารถวัดความสัมฤทธิ์ผลของแผนยุทธศาสตร์ได้ ในขณะที่เดียวกันก็สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้เป็นสมมติฐานในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ฉบับต่อไปได้ ดังนั้น การที่จะประเมินผลแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาในภาพรวมได้ จำเป็นต้องประเมินผลการปฏิบัติในแต่ละแนวทางการพัฒนาก่อน เพื่อนำไปสู่การวัดความสำเร็จของยุทธศาสตร์ ซึ่งจะแสดงให้เห็นได้ว่าการพัฒนาเป็นไปในแนวทางใด บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาที่ยั่งยืนและตอบสนองต่อวิสัยทัศน์และความต้องการของชุมชนหรือไม่ ดังนั้นในขั้นต้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องติดตามประเมินผลแผนพัฒนาให้ได้ข้อมูล ข้อเท็จจริง อันจะนำมาสู่บทสรุปที่ไม่บิดเบือนจากผลการปฏิบัติจริงที่เกิดขึ้น การติดตามนั้น จะทำให้เราทราบได้ว่าขณะนี้ได้มีการได้มีการปฏิบัติตามแผนยุทธศาสตร์หรือแผนถึงระยะใดแล้ว ซึ่งเทคนิคอย่างง่ายที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามได้ เช่น Gant Chart ที่จะทำให้หน่วยงานสามารถติดตามได้ว่าการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์หรือแผนมีการดำเนินการในช่วงใด ตรงกำหนดระยะเวลาที่กำหนดไว้หรือไม่ แผนปฏิบัติการก็จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดตามผลการดำเนินงาน เช่น การประเมินผลแผนยุทธศาสตร์ จำเป็นต้องมีเกณฑ์มาตรฐาน (Standard criteria) และตัวชี้วัด (Indicators) เพื่อใช้เป็นกรอบในการประเมินเพื่อให้เกิดความชัดเจน เป็นระบบ มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับ โดยประกอบด้วยเกณฑ์ที่สำคัญ ใน ๒ ระดับ คือเกณฑ์การประเมินหน่วยงาน และเกณฑ์การประเมินโครงการว่าเกิดประโยชน์แก่ประชาชนมากน้อยเพียงใด

๔.๒.๕ การร่วมสร้างเครือข่าย คือการเชื่อมโยงของกลุ่มของคนหรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจ ที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการจัดระเบียบโครงสร้างของคนในเครือข่ายด้วยความเป็นอิสระ เท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทร ซึ่งกันและกัน ประเด็นสำคัญของนิยามข้างต้น คือ

- (๑). ความสัมพันธ์ต้องเป็นไปโดยสมัครใจเพื่อจะกันร่วมสร้างเครือข่าย^{๑๙๘}
- (๒). กิจกรรมที่ต้องมีลักษณะเท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน^{๑๙๙}
- (๓). การเป็นสมาชิก ต้องไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเป็นตัวของตัวเองของคนหรือองค์กรนั้น ๆ^{๒๐๐}

^{๑๙๗} สัมภาษณ์ นายสุศักดิ์ วงศ์ประเสริฐ, ตัวแทนชาวบ้าน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙๘} สัมภาษณ์ นายสว ย มานาชิ, ปราชญ์ชาวบ้าน, ๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙๙} สัมภาษณ์ นายคมกริช ระย้าแก้ว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

(๔). การเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่าย จะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน^{๒๐๑}

ดังนั้น เครือข่ายต้องมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน^{๒๐๒} เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจตามความจำเป็น เมื่อภารกิจบรรลุเป้าหมายแล้ว เครือข่ายก็อาจยุบสลายไป^{๒๐๓} แต่ถ้ามีความจำเป็นหรือมีภารกิจใหม่อาจกลับมารวมตัวกันได้ใหม่ หรือจะเป็นเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระยะยาวก็ได้ ซึ่งการสร้างเครือข่ายชุมชนในเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวนนั้น^{๒๐๔} ในส่วนของเทศบาลตำบลเชียงคำมีการร่วมกันสร้างเครือข่ายทางด้านเศรษฐกิจมีการเชื่อมโยงเศรษฐกิจระดับตำบลกระจายโครงข่ายสู่ระดับประเทศด้วยการดึงเอานักลงทุนเข้ามาสนับสนุนสินค้าชุมชนและให้ชุมชนจัดตลาดนัดชุมชนขึ้น^{๒๐๕} และทางรัฐบาลยุค คสช.ก็ได้จัดตลาดประชารัฐขึ้นในพื้นที่เทศบาลตำบลเชียงคำเพื่อมีพื้นที่ให้ชุมชนได้นำสินค้าที่ผลิตมาจำหน่าย^{๒๐๖} ส่วนหนึ่งในเทศบาลตำบลเชียงคำมีตลาดประจำตำบลอยู่แล้วส่วนมากก็จะจำหน่ายอาหารสดผักสดเสื้อผ้า^{๒๐๗} มีการสร้างเครือข่ายธุรกิจชุมชนทางภาคการขนส่งโดยการกระจายสินค้าชุมชนไปในจำหน่ายในตัวจังหวัดพะเยา และจังหวัดที่ใกล้เคียง^{๒๐๘} มีการนำสินค้าไปจำหน่ายในพื้นที่ขนส่งอำเภอ ขนส่งจังหวัดและสนามบินในโซนทางภาคเหนือ อย่างเช่นกะละแมโบราณบ้านดอนไชยถือว่าเป็นสินค้าที่ติดตลาดและติดอกติดใจของผู้บริโภคเป็นอย่างมาก^{๒๐๙} มีทางราชการและหน่วยงานหลายๆหน่วยงานติดต่อไปออกบูธตามงานต่างๆ มีการการเชื่อมโยงเครือข่ายไปถึงสินค้าอื่นๆไม่ว่าจะเป็นผ้าพื้นเมืองไทลื้อ ผ้าพื้นเมืองไทยญวน ผ้าพื้นเมืองของคนเมือง เป็นต้น^{๒๑๐} มีการนำไปจำหน่ายหลายๆพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวและศูนย์สินค้าโอท็อป (OTOP) ส่วนหนึ่งก็มีการจัดแสดงสื่อสารทางวัฒนธรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน^{๒๑๑}

^{๒๐๐} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ์ ผืนเต็ม ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐๑} สัมภาษณ์ นายจรัส สมฤทธิ์, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐๒} สัมภาษณ์ นายต่วนฤช จันทะ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐๓} สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัตยานุกูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอภูซาง ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐๔} สัมภาษณ์ นายอดิพันธ์, ศุภการกำจร นายกเทศมนตรี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐๕} สัมภาษณ์ นางรัตนารณ ดอนเลย สมาชิกสภา, ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐๖} สัมภาษณ์ พันจ่าอากาศเอกสมเกียรติ จันทรหาล้า, ปลัดเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๐๗} สัมภาษณ์ นายอนก เนตรทิพย์ กำนัน ตำบล หยวน, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐๘} สัมภาษณ์ นายธานี คำแสน กำนันตำบลน้ำแวน, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐๙} สัมภาษณ์ พระครูโกวิท มงคลการ, เจ้าคณะ ตำบลน้ำแวน, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๑๐} สัมภาษณ์ นายสว ย มานาชิ, ประชาชนชาวบ้าน, ๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๑๑} สัมภาษณ์ นายภานุพันธ์ แสงศรีจันทร์ รองนายก, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

ในส่วนของการจัดการบริหารส่วนตำบลน้ำแวนนั้นได้มีการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายตั้งแต่การให้องค์กรชุมชน^{๒๑๒} ได้มีส่วนร่วมในการร่วมกันสรรค์สร้างเศรษฐกิจชุมชน มีการติดต่อศูนย์องค์กรส่งเสริมอาชีพ มีการนำสินค้าจากชุมชนไปจำหน่ายและหาตลาดในการกระจายสินค้าได้มีการให้ภาครัฐภาคเอกชนและพ่อแม่พี่น้องประชาชนร่วมกันจัดตลาดชุมชนขึ้น^{๒๑๓} มีการจำหน่ายสินค้าตั้งแต่เครื่องนุ่งห่มไปจนถึงของกิน มีเวทีแสดงวัฒนธรรมแต่ละชุมชนเอาสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนที่ไม่ได้รับการพัฒนาเอากลับมาพัฒนาให้เป็นที่ประจักษ์ต่อคนในชุมชนและคนต่างถิ่น^{๒๑๔} มีการโฆษณาผ่านสื่อออนไลน์ มีการสร้างเว็บไซต์ขึ้นมาเพื่อโปรโมทสินค้าของชุมชน มีการจับมือกับองค์กรพัฒนาชุมชนองค์กรการท่องเที่ยว วัฒนธรรมจังหวัด เศรษฐกิจอำเภอและจังหวัดเข้ามาสนับสนุนอีกทางหนึ่ง^{๒๑๕}

สรุป การร่วมสร้างเครือข่าย มีการรับรู้มุมมองที่เหมือนกัน มีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้เหมือนกันถึงเหตุผลในการเข้าร่วมกันเป็นเครือข่าย เช่น มีความเข้าใจในตัวปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ประสบกับปัญหาอย่างเดียวกันหรือต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน เพื่อแก้ปัญหาหรือลดความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจของเครือข่ายที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพราะถ้าเริ่มต้นด้วยการรับรู้ที่ต่างกัน มีมุมมองหรือแนวคิดที่ไม่เหมือนกันแล้ว จะประสานงานและขอความร่วมมือยาก เพราะแต่ละคนจะติดอยู่ในกรอบความคิดของตัวเอง มองปัญหาหรือความต้องการไปคนละทิศละทาง แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าสมาชิกของเครือข่ายจะมีความเห็นที่ต่างกันไม่ได้ เพราะมุมมองที่แตกต่างช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์ ในการทำงาน แต่ความต่างนั้นต้องอยู่ในส่วนของกระบวนการ (process) ภายใต้การรับรู้ถึงปัญหาที่สมาชิกทุกคนยอมรับแล้ว มิฉะนั้นความเห็นที่ต่างกันจะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหักในที่สุด

เพราะฉะนั้นสมาชิกในชุมชนควรมีเป้าหมายที่จะเดินทางไปด้วยกัน มีวิสัยทัศน์ร่วมกันจะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลัง มีความเป็นเอกภาพ และช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ในทางตรงกันข้าม ถ้าวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของสมาชิกบางกลุ่มขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของเครือข่าย พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มนั้นก็จะเริ่มแตกต่างจากแนวปฏิบัติที่สมาชิกเครือข่ายกระทำร่วมกัน ดังนั้น แม้ว่าจะต้องเสียเวลามากกับความพยายามในการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน แต่ก็จำเป็นจะต้องทำให้เกิดขึ้น หรือถ้าสมาชิกมีวิสัยทัศน์ส่วนตัวอยู่แล้ว ก็ต้องปรับให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของเครือข่ายให้มากที่สุดเพื่อประโยชน์ของคนหมู่มากร่วมกัน

^{๒๑๒} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ผืนเต็ม ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

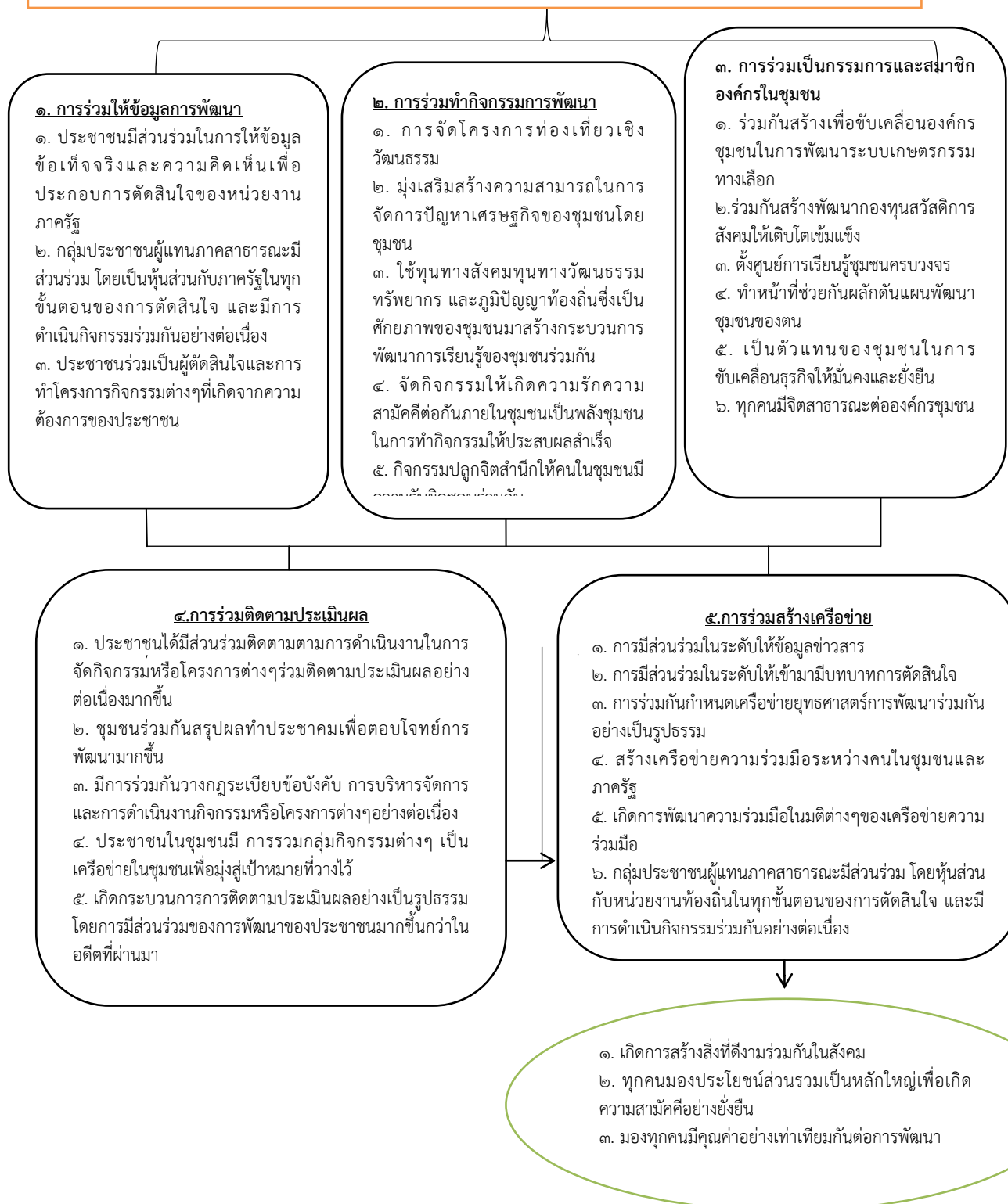
^{๒๑๓} สัมภาษณ์ นายต่วน กองมงคล, ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน เทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๑๔} สัมภาษณ์ นายประเทือง กองมงคล, ผู้ใหญ่บ้าน, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๑๕} สัมภาษณ์ นายอเนก เนตรทิพย์ กำนัน ตำบล หย่วน, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๒ สรุปการมีส่วนร่วมกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบท

สรุปการมีส่วนร่วมกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทของเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน

๔.๓ ปัญหาและอุปสรรคกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนชนบทสู่ความยั่งยืน ในเทศบาลตำบลเชียงคำและชุมชนในองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ชุมชนบทยังขาดการดูแลเอาใจใส่ในด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน ถนนหนทางในชุมชนยังมีปัญหาหลายจุด^{๒๑๖} แหล่งน้ำธรรมชาติควรจะมีการพัฒนาให้เกิดการใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด การจัดการในชุมชนเป็นการจัดการที่กระจุกอยู่ที่กลุ่มบุคคลทำให้ประชาชนส่วนมากไม่ได้รับประโยชน์ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมในชุมชนประชาชนในชุมชนยังขาดการสื่อสารเท่าที่ควร^{๒๑๗} ขาดการเอาใจใส่ประชาชนในชุมชนขาดจุดประชาสัมพันธ์ หรือพื้นที่ให้ข้อมูลข่าวสาร ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารล่าช้า ผู้นำชุมชนไม่รับความคิดเห็นของประชาชนในปกครองของตนเท่าที่ควร ขาดการบริหารจัดการที่พอดี ยังขาดการประชุมประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนในชุมชน ควรมีการประชุมอาทิตย์ละหนึ่งครั้ง หรือเดือนละหนึ่งครั้ง เพื่อพูดคุยและชี้แจงเกี่ยวกับปัญหาในชุมชน^{๒๑๘} คนในชุมชนเมืองส่วนใหญ่ มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางความตึงเครียด ความบีบคั้น และการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจและสังคม ขาดความใกล้ชิดเป็นกันเองระหว่างกัน ขาดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกัน และกัน^{๒๑๙} ซึ่งเป็นสภาพที่แตกต่างจากชุมชนชนบท จึงทำให้สภาพการณ์สำนึกสาธารณะของประชาชนในชุมชนเมืองแตกต่างจากประชาชนในชุมชนชนบทเช่นกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาคือ ปัญหาการจราจรติดขัด ปัญหาชุมชนแออัด การบุกรุกพื้นที่ในการทำมาหากินในชุมชนเมือง ทำให้พื้นที่สีเขียวในตัวเมืองน้อยลง ปล่องน้ำเสียงลงแหล่งน้ำธรรมชาติ^{๒๒๐} ประชาชนขาดความรับผิดชอบ ขาดความรู้เรื่องการรักษาแหล่งธรรมชาติร่วมกัน มีความเห็นแก่ตัวสูง ปิดปัญหาออกจากตัวเอง เห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม ขาดจิตสำนึกต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ขาดความยับยั้งชั่งใจต่อสังคมส่วนรวมเป็นต้น^{๒๒๑}

ในตำบลน้ำแวนเองก็มีปัญหาคล้ายๆกัน อย่างเช่นปัญหาทางเศรษฐกิจคนในชุมชนบางส่วนขาดแรงจูงใจขาดความกระตือรือร้นต่อการพัฒนาตนเองส่วนมากยึดติดอาชีพเดิมๆไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง^{๒๒๒} ขาดองค์ความรู้ที่จะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น มีแต่รอคอยเพื่อให้ทางภาครัฐเข้าไปช่วยเหลือ^{๒๒๓} จึงทำให้คนบางกลุ่มที่ไม่ยอมพัฒนาตนเองก็ยังคงมีความยากจนอยู่^{๒๒๔} อีกกลุ่มหนึ่งถือว่าเป็นเปอร์เซ็นต์น้อยที่มีการปรับปรุงตนเองและมีความกระตือรือร้นที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองและ

^{๒๑๖} สัมภาษณ์ นายมาโนชญ์ สมฤทธิ์ เลขานุการนายกเทศมนตรี, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๑๗} สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ผั่นเต็ม ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๑๘} สัมภาษณ์ นายต่วน กองมงคล, ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน เทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๑๙} สัมภาษณ์ นายประเทือง กองมงคล, ผู้ใหญ่บ้าน, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๒๐} สัมภาษณ์ พันจ่าอากาศเอกสมเศียร จันทรหล้า, ปลัดเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.

^{๒๒๑} สัมภาษณ์ พระครูโกวิท มงคลการ, เจ้าคณะ ตำบลน้ำแวน, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๒๒} สัมภาษณ์ นายคมกริช ระย้าแก้ว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๒๓} สัมภาษณ์ นายภานุพันธ์ แสงศรีจันทร์ รองนายก, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๒๔} สัมภาษณ์ นายธานี คำแสน กำนันตำบลน้ำแวน, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๑.

สามารถพัฒนาตนเองจนสามารถพึ่งพาตนเองได้^{๒๒๕} ปัญหาส่วนหนึ่งในตำบลน้ำแวน เพราะในตำบลน้ำแวนอาชีพหลัก ทำนา ทำสวน ทำไร่ อาชีพเสริม อุตสาหกรรมในครัวเรือน คือคนในชุมชนยังขาดความร่วมมือกัน^{๒๒๖} ขาดการมีส่วนร่วม ขาดองค์ความรู้ต่อการพัฒนานาในหลายๆด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม^{๒๒๗} จึงเกิดปัญหาของการพัฒนาที่ล่าช้าทางภาครัฐก็มีความพยายามจัดโครงการต่าง เพื่อให้ชุมชนมีการพึ่งตนเองให้ได้เช่น มีการฝึกให้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์เอง^{๒๒๘} ฝึกการทำไม้กวาดก้านมะพร้าว ฝึกการเย็บผ้า ฝึกให้อาผลผลิตทางการเกษตรมาผลิตเป็นสินค้า (OTOP)^{๒๒๙} เช่นมีการเอาลำไยอบแห้งมาบรรจุห่อให้สวยงาม ผลิตข้าวขาวหอมมะลิ ตั้งกลุ่มสัจจะ กลุ่มจักรสาน กลุ่มทอผ้า กลุ่มทำขนมต่างๆ เป็นต้น^{๒๓๐} ที่ผ่านมามีการ ส่งเสริมให้ชุมชนจัดทำศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และศูนย์รวมความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน^{๒๓๑} การพัฒนาผู้นำและสมาชิกให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องชุมชนเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ที่เหมาะสม เกิดความมั่นใจในการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนและการส่งเสริมพัฒนาชุมชนให้มีความมั่นใจในการผลิตสินค้าของชุมชน^{๒๓๒} หลายๆชุมชนยังขาดจิตสำนึกนัก ขาดการบูรณาการจัดการร่วมกัน ขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ยึดติดอยู่กับวิถีชีวิตเดิมไม่ยอมปรับปรุงปรับเปลี่ยนตัวเองตามสถานการณ์ที่เป็นไป จึงทำให้คนในชุมชนไม่ทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ขาดองค์ความรู้จัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น^{๒๓๓}

สรุป ปัญหาและอุปสรรคกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบททำให้ชนบทไม่ได้รับการพัฒนาและขยายตัวในด้านใดเลย ซึ่งจะมองเห็นได้ว่าการพัฒนาในระบบเมืองนั้นจะเป็นการพัฒนาในระบบที่มีความทันสมัยในทุกๆด้านมีความหลากหลายทางด้านวัตถุ เพราะมีความพร้อมที่จะรองรับความเจริญที่เข้ามา ทำให้การเจริญเติบโตในด้านต่างๆมีความก้าวหน้าและเป็นไปอย่างรวดเร็ว แตกต่างกับชนบทที่มีระบบการพัฒนาในรูปแบบที่ค่อยเป็นค่อยไปงบประมาณพร้อมเมื่อไรจึงจะดำเนินการจึงทำให้เสียเปรียบและเสียโอกาสในการรับเอากระบวนการพัฒนาและความเจริญใหม่ๆ เข้าสู่ชนบทในปัจจุบันสังเกตได้ว่าชุมชนเมืองและชุมชนชนบทมีการพัฒนา ความเจริญและการขยายตัวของปัจจัยในหลายด้านที่มีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ก่อให้เกิดความล่าช้าและล่าช้าในการพัฒนาประเทศที่กำลังประสบอยู่ในขณะนี้ อัตราการเพิ่มจำนวนประชากรในชนบทจะมีแนวโน้มลดลง ทำให้อัตราการขยายตัวของชุมชนลดลงไปด้วย ประกอบกับการอพยพย้ายถิ่นของประชากรใน

^{๒๒๕} สัมภาษณ์ น.ส. เสาวลักษณ์ ตัญคำ, ปลัดสภาองค์การบริหารตำบลน้ำแวน, ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๒๖} สัมภาษณ์ พ่อเสาร์ บัวอิน, ตัวแทนชาวบ้าน, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๒๗} สัมภาษณ์ นายสว ยานาชี, ประชาชนชาวบ้าน, ๗ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๒๘} สัมภาษณ์ นาย สุรศักดิ์ วงศ์ประเสริฐ, ตัวแทนชาวบ้าน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๒๙} สัมภาษณ์ นายต่วนฤช จันทนะ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๓๐} สัมภาษณ์ นายภานุพันธ์ แสงศรีจันทร์ รองนายก, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๓๑} สัมภาษณ์ พ่อเสาร์ บัวอิน, ตัวแทนชาวบ้าน, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๓๒} สัมภาษณ์ พระครูโกวิทย์ มงคลการ, เจ้าคณะ ตำบลน้ำแวน, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.

^{๒๓๓} สัมภาษณ์ นายคมกริช ระยาแก้ว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.

ชนบทเข้าสู่เมืองมีเพิ่มมากขึ้นการถือครองที่ดินกรรมสิทธิ์ที่ดินตกเป็นของนายทุนกลุ่มใหญ่ บริษัทขนาดใหญ่ หรือนักลงทุนต่างชาติ รูปแบบการตั้งถิ่นฐานจึงเปลี่ยนแปลงไป ลักษณะของพื้นที่เพาะปลูก รูปแบบการเพาะปลูกที่เปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายและทิศทางเศรษฐกิจ ตลอดจนรูปแบบการลงทุน การหาตลาด และการเชื่อมโยงกับภาคอุตสาหกรรม ความสัมพันธ์ของรูปแบบการเพาะปลูกจึงมีความสัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานโดยตรง ระบบการคมนาคมขนส่งและสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ถนนหนทาง ศูนย์สุขภาพและบริการต่างๆ ระบบไฟฟ้า ระบบประปา และการติดต่อสื่อสาร การขาดการเชื่อมโยงระหว่างหมู่บ้าน และชุมชนชนบทด้วยกัน สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุแห่งความแตกต่างทางพื้นที่ ทำให้การบริการพื้นฐานต่างๆ มีลักษณะกระจายขาดการเชื่อมโยง และการรวมกลุ่ม ทำให้เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณ มีการอพยพไปตั้งถิ่นฐานบริเวณชานเมือง เกิดการขยายตัวของการใช้ที่ดินอย่างรวดเร็ว มีการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ เพิ่มขึ้น โดยปรับเปลี่ยนจากพื้นที่เกษตรกรรมชานเมือง ไปเป็นที่อยู่อาศัย หมู่บ้านจัดสรร โรงงานอุตสาหกรรม ทำให้การควบคุมขนาดและขอบเขตของเมืองทำได้ยาก ปัญหาทางสังคมซึ่งชาวชนบทต้องประสบเช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาทางวัฒนธรรม ปัจจุบันชาวชนบทได้รับวิทยาการสมัยใหม่ต่างๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อชาวชนบทเป็นอันมากจึงเกิดปัญหาต่อการพัฒนาได้ล้ำกว่าที่วางเป้าหมายไว้

สรุปกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ชุมชนเมือง	ชุมชนชนบท
ชุมชนเมือง จัดว่าเป็นศูนย์กลางความเจริญและมีความเสื่อมรวมอยู่ด้วย เมืองเป็นสถานที่ตั้งถิ่นฐานถาวร และหนาแน่นด้วยประชากร และเป็นที่รวมของผู้คนที่มีความแตกต่างทางพื้นเพ โดยชุมชนเมืองมักอยู่ในเขตเมืองหรือเทศบาล	ชุมชนชนบทเป็นเขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป มีประชากรที่เลี้ยงชีพด้วยการเกษตรกรรมเป็นสำคัญ มีระเบียบสังคมที่สอดคล้องกับลักษณะชุมชนแบบหมู่บ้าน ตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มก้อน หรือกระจายตามลักษณะภูมิประเทศหรือตามประเพณีนิยม มีความหนาแน่นของประชากรน้อยกว่าในเมือง
กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองสู่ความยั่งยืน	กระบวนการพัฒนาชุมชนชนบทสู่ความยั่งยืน
<u>การวิเคราะห์สถานการณ์</u> ๑. คนในชุมชนไม่สามารถพึ่งพาตนเองในทางเศรษฐกิจได้เท่าที่ควร ๒. สังคมสองระบบ ที่มีทั้งระบบทุนและระบบชุมชน ๓. สูญเสียวัฒนธรรมในการพึ่งพาอาศัยกัน ๔. เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมสูง ๕. การเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมเป็น	<u>การวิเคราะห์สถานการณ์</u> ๑. คนในชุมชนไม่สามารถพึ่งพาตนเองในทางเศรษฐกิจได้อย่างที่ควรจะเป็น ๒. เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นในสังคม ในชุมชน ๓. นายจ้างเอารัดเอาเปรียบลูกจ้าง ๔. ปัญหาการว่างงาน ๕. ประเพณีวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน ๖. มีความคิดเห็นความต้องการและผลประโยชน์

สังคมอุตสาหกรรม ๖. การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม <u>การวางแผน</u> ๑. การระดมสมอง ๒. ระดมความคิด ๓. จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ๔. กำหนดแนวทาง วิธีการ ๕. เสนอปัญหาเข้าสู่แผนชุมชน ๖. การอบรมให้ความรู้ของแผนร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง <u>การดำเนินการ/การพิจารณาโครงการ/กิจกรรม</u> ๑. สร้างกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว และชุมชนให้เกิดความเข้าใจระหว่างกัน ๒. ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายผู้สูงอายุ ๓. ปลูกฝังจริยธรรมแก่เยาวชนและคนในชุมชน ๔. สนับสนุนระบบการออมเพื่อสวัสดิการและการชราภาพ ๕. สร้างอาชีพให้เกิดขึ้นอย่างมั่นคง ๖. การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกยกระดับคุณภาพชีวิต <u>การติดตาม/ประเมินผล</u> ๑. ระบบสาธารณูปโภค/สาธารณูปการที่เข้าถึงชุมชนมากขึ้น ๒. ระบบขนส่งสาธารณะรวดเร็วว่าแต่ก่อนมาก ๓. เกิดการสร้าง ความมั่นคงและปลอดภัย ในชีวิต และทรัพย์สิน ๔. ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อมมีความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ มากขึ้น <u>การส่งเสริมความร่วมมือ</u> ๑. การส่งเสริมความร่วมมือของบุคคลในชุมชน ๒. ให้คนทุกคนได้รับโอกาสและมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการสาธารณะ ๓. กลุ่มประชาชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง “รวม	ขัดกัน <u>การวางแผน</u> ๑. การระดมสมอง ๒. ระดมความคิด ๓. จัดลำดับความสำคัญของปัญหา ๔. กำหนดแนวทาง วิธีการร่วมกัน ๕. เสนอปัญหาเข้าสู่แผนชุมชน ๖. การอบรมให้ความรู้ของแผนร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง <u>การดำเนินการ/การพิจารณาโครงการ/กิจกรรม</u> ๑. สร้างศูนย์อาชีพเศรษฐกิจพอเพียง ๒. ส่งเสริมอาชีพเกษตรกรในชุมชน ๓. สร้างความเป็นระเบียบ ๔. ดูแลเฝ้าระวัง รักษาความ มั่นคงปลอดภัย ทางด้านอาหาร ๕. อนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ ดิน ป่า จัดการมลภาวะอย่างเข้มงวด ๖. ฟื้นฟูและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม <u>การติดตาม/ประเมินผล</u> ๑. ระบบสาธารณูปโภค/สาธารณูปการที่เข้าถึงชุมชน ๒. โครงสร้างพื้นฐานตลอดจนโครงข่ายโทรคมนาคมกระจายเข้าสู่ชุมชนมากขึ้น ๓. เกิดการสร้าง ความมั่นคงและปลอดภัย ในชีวิต และทรัพย์สิน ๔. ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมมีการจัดการเป็นระบบมากขึ้น <u>การส่งเสริมความร่วมมือ</u> ๑. การส่งเสริมความร่วมมือของบุคคลในชุมชน ๒. ให้คนทุกคนได้รับโอกาสและมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการสาธารณะ ๓. กลุ่มประชาชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง “รวมพลังสร้างความร่วมมือด้วยกัน ๔. ส่งเสริมให้ประชาชน ทุกกลุ่มทุกวัยมีความรู้
--	---

พลังสร้างร่วมมือด้วยกัน ๔. ส่งเสริมให้ประชาชน ทุกกลุ่มทุกวัยมีความรู้ และทักษะด้านการใช้ชีวิต ๕. ส่งเสริมให้คนในชุมชนเป็นแกนหลักในการ ส่งเสริมความร่วมมือ ๖. ส่งเสริมให้คนลด ละ เลิก อบายมุข เพื่อลด ปัญหาสุขภาพที่เกิดจาก บุหรี่ สุรา สารเสพติด <u>การวิเคราะห์ผล</u> ๑. เกิดผลสำเร็จเกิดเป็นพันธกิจของชุมชน เกิด องค์ความรู้ในการประเมินศักยภาพชุมชนและ วางแผนกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาชุมชน ๒. สร้างความรักความสามัคคีของ คนในชุมชน ความเชื่อมั่นศรัทธาที่คนในชุมชนมีต่อผู้นำและ กลุ่มผู้นำโดยชาวชุมชนจะร่วมกันบริหารจัดการ พัฒนาชุมชน ๓. เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เกิดเป็น พลังความคิดบนพื้นฐานของวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นและจัดกิจกรรมสร้าง เสริมให้เกิดการประยุกต์ใช้หลักการพัฒนาที่ยั่งยืน	และทักษะด้านการใช้ชีวิต ๕. ให้คนในชุมชนเป็นแกนหลักในการส่งเสริม ความร่วมมือ ๖. ส่งเสริมให้คนลด ละ เลิก อบายมุข เพื่อลด ปัญหาสุขภาพที่เกิดจาก บุหรี่ สุรา สารเสพติด <u>การวิเคราะห์ผล</u> ๑. สร้างความรักความสามัคคีของคนในชุมชน ๒. เกิดองค์ความรู้ในการประเมินศักยภาพชุมชน สามารถต่อรองต่อระบบทุนนิยม ๓. ภูมิปัญญาท้องถิ่นและจัดกิจกรรมสร้างเสริม ให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ๔. เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมกัน ๕. สื่อสารถึงอัตลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชนนั้นๆ ๖. เกิดความเชื่อมั่นศรัทธาที่คนในชุมชนที่มีต่อ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา
การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเมือง <u>การร่วมให้ข้อมูลการพัฒนา</u> ๑. ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของ สังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการ การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญ ที่สุด ๒. ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการ ตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐ ๓. กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการ ตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่าง ต่อเนื่อง ๔. ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด การทำ	การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท <u>การร่วมให้ข้อมูลการพัฒนา</u> ๑. ปัญหาในเรื่องของการมีส่วนร่วมของการ พัฒนาประชาชนในชุมชนทั้ง ๒ คล้ายๆกัน ๒. หากทุกคนมีความร่วมมือกันและมีส่วนร่วมใน การทำกิจกรรมต่างๆภายในชุมชนก็จะทำให้ ชุมชนพัฒนาและเข้มแข็งยั่งยืน ๓. ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการ ตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐ ๔. มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ ทั้งหมด การทำโครงการและกิจกรรมต่างๆที่เกิด จากความต้องการของประชาชน <u>การร่วมทำกิจกรรมการพัฒนา</u> ๑. การจัดโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

โครงการและกิจกรรมต่างๆที่เกิดจากความ ต้องการของประชาชน <u>การร่วมทำกิจกรรมการพัฒนา</u> ๑. การจัดโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ๒. มุ่งเสริมสร้างความสามารถในการจัดการ ปัญหาของชุมชนโดยชุมชน ๓. ใช้ทุนทางสังคมทุนทางวัฒนธรรมทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นศักยภาพของชุมชน มาสร้างกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน ร่วมกัน ๔. จัดกิจกรรมให้เกิดความรักความสามัคคีต่อกัน ภายในชุมชนเป็นพลังชุมชนในการทำกิจกรรมให้ ประสบผลสำเร็จ ๕. ช่วยกันเชิดชูวัฒนธรรมท้องถิ่นให้มีชีวิตชีวา มากขึ้น <u>การร่วมเป็นกรรมการ/สมาชิกองค์กรในชุมชน</u> ๑. ร่วมเป็นกรรมการออมทรัพย์ของชุมชน ๒. สร้างศูนย์วัฒนธรรมชุมชนร่วมกัน ๓. ร่วมกันสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ๔. การสร้างกระบวนการจัดการให้ผู้คนหรือ สมาชิกนั้นๆ อยู่ร่วมกันได้อย่างเท่าเทียม และมีส่วนร่วม <u>การร่วมติดตามประเมินผล</u> ๑. ประชาชนได้มีส่วนร่วมติดตามตามการ ดำเนินงานในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ร่วมติดตามประเมินผล ๒. ชนบทของชุมชนของเทศบาลตำบลเชียงคำ และองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน และ ร่วมกันสรุปผลทำประชาคมเพื่อตอบโจทย์การ พัฒนา ๓. มีการวางกฎระเบียบข้อบังคับการบริหาร จัดการ และการดำเนินงานกิจกรรมหรือโครงการ ต่างๆอย่างต่อเนื่อง ๔. ประชาชนในชุมชนมี การรวมกลุ่มกิจกรรม ต่างๆ เป็นเครือข่ายในชุมชนเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่ วางไว้	๒. ใช้ทุนทางสังคมทุนทางวัฒนธรรมทรัพยากร และภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นศักยภาพของชุมชน มาสร้างกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน ร่วมกัน ๓. การส่งเสริมให้คนในตำบลน้ำแวน รักษาวิถี ชีวิตความเป็นชนพื้นเมืองให้มีคุณค่าและสร้าง วัฒนธรรมให้เกิดคุณค่า ๔. กิจกรรมปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีความ รับผิดชอบร่วมกัน <u>การร่วมเป็นกรรมการ/สมาชิกองค์กรในชุมชน</u> ๑. ร่วมกันสร้างเพื่อขับเคลื่อนองค์กรชุมชนใน การพัฒนาระบบเกษตรกรรมทางเลือก ๒. ร่วมกันสร้างพัฒนากองทุนสวัสดิการสังคมให้ เติบโตเข้มแข็ง ๓. ตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนครบวงจร ๔. ทำหน้าที่ช่วยกันผลักดันแผนพัฒนาชุมชน ๕. เป็นตัวแทนของชุมชนในการขับเคลื่อนธุรกิจ ให้มั่นคงและยั่งยืน ๖. ทุกคนมีจิตสาธารณะต่อองค์กรชุมชน <u>การร่วมติดตามประเมินผล</u> ๑. ประชาชนได้มีส่วนร่วมติดตามตามการ ดำเนินงานในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ร่วมติดตามประเมินผล ๒. ชนบทของชุมชนของเทศบาลตำบลเชียงคำ และองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน และ ร่วมกันสรุปผลทำประชาคมเพื่อตอบโจทย์การ พัฒนา ๓. วางกฎระเบียบข้อบังคับ การบริหารจัดการ และการดำเนินงานกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ๔. ประชาชนในชุมชนมี การรวมกลุ่มกิจกรรม ต่างๆ เป็นเครือข่ายในชุมชนเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่ วางไว้ ๕. เกิดกระบวนการการติดตามประเมินผลอย่าง เป็นรูปธรรมโดยการมีส่วนร่วมของการพัฒนา
---	--

วางไว้ ๕. เกิดกระบวนการการติดตามประเมินผลอย่างเป็นรูปธรรมโดยการมีส่วนร่วมของการพัฒนาของประชาชนมากขึ้นกว่าในอดีต <u>การร่วมสร้างเครือข่าย</u> ๑. การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร โดยวิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารตีพิมพ์ของสถานศึกษา การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุชุมชน การจัดนิทรรศการความเป็นมาของท้องถิ่น สร้างเว็บไซต์ของชุมชน เป็นต้น ๒. การมีส่วนร่วมในระดับให้เข้ามามีบทบาท เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนได้รับการตอบสนอง ๓. การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยหุ้นส่วนกับหน่วยงานท้องถิ่นในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ๔. การมีส่วนร่วมในระดับให้เสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงสุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจอย่างน้อย	ของประชาชนมากขึ้นกว่าในอดีต <u>การร่วมสร้างเครือข่าย</u> ๑. การมีส่วนร่วมในระดับให้ข้อมูลข่าวสาร โดยวิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารตีพิมพ์ของสถานศึกษา การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ เช่น วิทยุชุมชน การจัดนิทรรศการความเป็นมาของท้องถิ่น สร้างเว็บไซต์ของชุมชน เป็นต้น ๒. การมีส่วนร่วมในระดับให้เข้ามามีบทบาท เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนได้รับการตอบสนอง ๓. การมีส่วนร่วมในระดับสร้างความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยหุ้นส่วนกับหน่วยงานท้องถิ่นในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ๔. การมีส่วนร่วมในระดับให้เสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงสุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ
ปัญหา/อุปสรรค กระบวนการพัฒนาชุมชนเมือง	ปัญหา/อุปสรรค กระบวนการพัฒนาชุมชนบท
๑. ผู้คนส่วนมากยังไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมเท่าที่ควร ๒. เกิดภาวะขยะล้นเมือง และการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานและชุมชนลงในแม่น้ำลำคลอง ๓. ประชาชนยังขาดอาชีพที่มั่นคง ๔. คนส่วนมากยังขาดการมีส่วนร่วมกับภาครัฐ ๕. ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นยังมีการสืบทอดน้อย	๑. ประชาชนส่วนใหญ่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ๒. ขาดองค์ความรู้ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ๓. ส่วนมากยึดติดอาชีพเดิมๆ ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง ๔. ปัญหาทางเศรษฐกิจคนในชุมชนบางส่วนขาดแรงจูงใจขาดความกระตือรือร้นต่อการพัฒนา

จากคนวัยหนุ่มสาว ๖. พื้นที่อยู่ชุมชนเมืองยังมีที่อยู่อาศัยมีสภาพที่ แออัด	ตนเอง ๕. ยังขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ๖. ยังขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวมเท่าที่ควร
---	---

๔.๔ วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชนในเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

หากนับจากอดีตถึงปัจจุบันกระบวนการพัฒนาและการมีส่วนร่วมของประชาชน ในประเทศไทยยังประสบปัญหาในทางปฏิบัติทำให้กระบวนการและผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วมกระบวนการของชุมชน มักไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชน ดังนั้นการศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงแนวทางการพัฒนากระบวนการดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จจึงนับว่ามีความจำเป็นต่อชนบทเป็นอย่างมากจึงได้แยกวิเคราะห์ประเด็นสำคัญไว้ดังนี้

๔.๔.๑ กระบวนการพัฒนาและการมีส่วนร่วมทางด้านเศรษฐกิจ

ซึ่งในปัจจุบันนี้ให้ความสำคัญต่อการรวมพลังสังคมจากทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมดำเนินการในทุกขั้นตอนของแผนฯ พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามตรวจสอบผลการดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่อง มุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน คนในชุมชนมีคุณธรรมนำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลกครอบคลุมรอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติสุขเศรษฐกิจมีคุณภาพ เสถียรภาพ และเป็นธรรม สิ่งแวดล้อมมีคุณภาพและทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน อยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการประเทศที่มีธรรมาภิบาล ดำรงไว้ซึ่งระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี” การขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา(Education) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา(Intellectual property)ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม และเทคโนโลยี นวัตกรรมสมัยใหม่ ส่วนหนึ่งเกี่ยวกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งจากฐานรากของแผนพัฒนาท้องถิ่น และสถาปัตยกรรมทางสังคมพัฒนาคุณภาพของทุนมนุษย์ โดยเน้นกระบวนการพัฒนาที่คนเป็นศูนย์กลางทุกภาคส่วนสนับสนุนโดยภาคประชาชน ชุมชน เป็นผู้มีบทบาทเจ้าของเรื่องเป็นกงล้อหลัก มีบทบาทสำคัญตลอดกระบวนการ ภาครัฐ ลดบทบาทความเป็นเจ้าของเพื่อเป็นผู้หนุนการสร้างความศักยภาพของชุมชนและเอกชนให้มีอิสระด้านความคิดมากขึ้นในด้านทางเศรษฐกิจ

๔.๔.๒ วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาและการมีส่วนร่วมทางด้านสังคม

ในกระบวนการขับเคลื่อนมิติทางสังคมเพื่อพัฒนาพื้นที่ให้บรรลุเป้าหมายให้เป็นสังคมน่าอยู่ ที่กล่าวว่าน่าอยู่เป็นพื้นที่ที่น่าอยู่สำหรับประชากรผู้อยู่อาศัยและผู้ท่องเที่ยวผ่านทาง ทั้งในมิติความปลอดภัย มิติความสะอาด มิติความมีคุณภาพชีวิตที่ดี มิติการบริหารจัดการที่ดีตามหลักธรรมาภิบาลและเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยทุกมิติต้องสอดคล้อง เชื่อมโยงกันดังนี้

แนวทางการพัฒนาสังคมให้เป็นสังคมน่าอยู่และคนมีความสุข เพื่อมุ่งเน้นการสร้างกระบวนการชุมชนเข้มแข็งจากฐานราก ทั้งในชนบทและเมืองผ่านเครือข่ายการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาสังคมจากทุกภาคส่วน ควบคู่ไปกับการ สร้างสภาวะแวดล้อมให้เมืองและชุมชนมีความเข้มแข็งยั่งยืนตามศักยภาพความพร้อม มีการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเพิ่มรายได้ตลอดจนลดปัญหาความยากจน ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตที่ดีมีความสุข เพื่อให้การดำเนินงานพัฒนาความยั่งยืนเกิดการขยายผลไปสู่ท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง ผลการศึกษาสภาวะการดำเนินงานเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน มีบทเรียนจากการปฏิบัติจริงในระดับพื้นที่สามารถนำมาประกอบการพิจารณาเป็นข้อเสนอแนะ แนวทางดำเนินการที่ควรสนับสนุนเพื่อการขยายผล เช่นการสร้างกระแสท้องถิ่นเรื่องกระบวนการพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน โดยเน้นกระแสความสนใจ ในคุณภาพชีวิต สุขภาพ สิ่งแวดล้อมของเมืองและชุมชน การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการปฏิบัติอย่างแท้จริง โดยสนับสนุนให้มี การจัดเวทีการเรียนรู้ สร้างช่องทางการเรียนรู้ โดยพยายามทำจากจุดเล็กๆ ให้สำเร็จ เพื่อสร้างความเชื่อมั่น และเป็นแบบอย่างที่ดีในการขยายผล การพัฒนาระบบการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์เพื่อสนับสนุนกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทอย่างยั่งยืน การสร้างกลไกสนับสนุนกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดขึ้นเป็นสังคมชุมชนอย่างมีความสุขและยั่งยืน โดยสนับสนุนพัฒนาผู้นำการ เปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น พร้อมทั้งสร้างความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ความเข้าใจในแนวคิดเรื่องสังคมน่าอยู่ ผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ รวมทั้งการจัดตั้งเครือข่ายการทำงานสังคมให้เกิดสันติสุขสามัคคีร่วมกันเกิดสังคมที่ดีงามมี ๔ มิติ คือ

(๑). มิติทางกายภาพ โดยที่ผู้คนปราศจากความยากจน ปลอดภัยจากปัญหามลภาวะและภัยธรรมชาติ มีสุขภาพ พลานามัยที่ดี ไม่ถูกคุกคามด้วยโรคภัยไข้เจ็บ หรือป่วยเพราะขาดแคลนหรือบริโภคอย่างสิ้นเกิน

(๒). มิติทางความประพฤติ โดยที่ผู้คนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ไม่เบียดเบียน เอารัดเอาเปรียบหรือรังเกียจเหยียดหยันกัน มีการเคารพศักดิ์ศรีและสิทธิของกันและกัน ไม่ถูกรุมเร้าด้วยปัญหาอาชญากรรมหรือภัยสงคราม ครอบครัวและชุมชนมีความมั่นคงและเกื้อกูลกัน

(๓). มิติทางจิต โดยผู้คนมีสุขภาพจิตดี มีความสุขสงบในจิตใจ ไม่เครียด ไม่หม่นหมอง ไม่รู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว หรือเต็มไปด้วยความโกรธแค้นพยาบาท ไม่หมกมุ่นกับยาเสพติด หรือหาทางออกด้วยการฆ่าตัวตา

(๔). มิติทางปัญญา ผู้คนรู้จักคิด ใช้ความรู้และเหตุผลในการวินิจฉัย ไม่มองและตัดสินด้วยอคติหรืออารมณ์ความรู้สึก สามารถแก้ความทุกข์ที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ด้วยปัญญา ผู้คนเข้าใจความเป็นจริงของชีวิต และรู้เท่าทันความเป็นไปของโลก การส่งเสริมให้ทุกคนในสังคมเป็นพลเมืองที่มีความตื่นตัวและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมอันเป็นการสร้างรากฐานและผลักดันให้การพัฒนาสังคมเป็นไปได้อย่างมีพลังมากขึ้น การจัดตั้งหน่วยงานกลางเพื่อบริหารจัดการโครงการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อผลักดัน กิจกรรมพัฒนาสังคมอย่างจริงจังและเกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อ

ส่วนรวม และการใช้สื่อดิจิทัลในทางที่เหมาะสมเพื่อสื่อสารหรือให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตจนสร้างเสริมคุณลักษณะที่ดีของคนในสังคมอย่างยั่งยืน

๔.๔.๓ วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาและการมีส่วนร่วมด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การปกครองท้องถิ่นตำบลน้ำแวน ซึ่งมาจากความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ได้ร่วมกัน สร้างต้นแบบและต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์จากมรดก ศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนในตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน เพื่อรักษาองค์ความรู้ทาง ศิลปวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายให้คงอยู่ ในขณะเดียวกัน ก็ส่งเสริมให้ชุมชนนำองค์ความรู้จากมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ไปใช้ในการพัฒนาต่อยอดให้มีคุณภาพหรือศักยภาพตามความเหมาะสมต่อเอกลักษณ์ของชุมชนดังมีรายละเอียดการพัฒนาโดยใช้ทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย

(๑). ส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์แก่ชุมชน โดยส่งเสริมชุมชนในการสร้างผลิตภัณฑ์อันเป็นมรดก ภูมิปัญญาให้ท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดฝีมือช่างพื้นถิ่นให้คงอยู่ได้แก่ ประเพณี ๓ ปี ๔ รวงข้าว ซึ่งเป็นวัฒนธรรมพิธีบวงสรวงเจ้าหลวงเมืองลำ ๑ ปี จะจัด ๑ ครั้ง จะเห็นได้ว่าเป็นการแสดงออกและรักษาไว้ซึ่งจารีตประเพณีที่สั่งมาจกคนในชุมชนเองที่มีส่วนสำคัญในการช่วยกันเชิดชูหวงแหนร่วมกัน

(๒). การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากมรดกศิลปวัฒนธรรมโดยนำมาประยุกต์ใช้ในรูปแบบใหม่เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดมรดกศิลปวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างมีคุณค่า ร่วมกันโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก สำคัญต่อแก้ไขปัญหาของชุมชนเกิดเป็นสิ่งที่มีความค่าทางจิตใจเกิดความภาคภูมิใจ

(๓). การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์สำหรับ การจัดสรรผลประโยชน์ของสมาชิกในชุมชน ผู้นำชุมชน ในเทศบาลตำบลเชียงคำ และองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน มีการระดมทุนโดยมีกฎอยู่อย่างหนึ่งว่าสมาชิก ในชุมชนจะต้องเข้าร่วม และจะจัดสรรผลประโยชน์ตามผลการดำเนินงานเป็นหลัก เป็นสิ่งที่คนในชุมชนเองช่วยกัน เห็นในทิศทางเดียวกันในการจับมือกันเดินไปข้างหน้าโดยใช้วิถีวัฒนธรรมชุมชนเป็นตัวแกนในการรวมตัวกัน

(๔). การมีส่วนร่วมในการประเมินผลสำหรับการประเมินผลจากคณะทำงานของชุมชน ร่วมกันประเมินผลการดำเนินงานโดยจะรายงานผลการดำเนินงานในที่ประชุมประจำเดือน พร้อมๆกับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกัน จากการนำกระบวนการดังกล่าวมาใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนเกิดขึ้นในช่วงที่ชุมชนกำลังประสบกับปัญหา อย่างไรก็ตาม การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในชุมชน ต่อกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม

(๕). กระบวนการก่อนดำเนินการชุมชนได้เชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมเวทีประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคีภาครัฐ ระดับตำบลและภาคเอกชน โดยมีการกำหนดเวลา และสถานที่ดำเนินการ อย่างชัดเจน ซึ่งได้เตรียมเอกสารข้อมูลแผนการพัฒนาชุมชน ใน

เทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน และเตรียมข้อมูลทั่วไประดับตำบลรวมถึง ยุทธศาสตร์จังหวัดสำหรับเป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่ผู้เข้าร่วม ซึ่งจากผลการดำเนินงานดังกล่าว พบว่า ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่จะมีความคิดเห็นเป็นของตัวเอง จึงทำให้วิทยากรจำเป็นต้องมีการละลายพฤติกรรมให้เห็นถึงผลดีผลเสีย จากสิ่งแวดล้อมรอบข้างเนื่องจากชุมชนในเทศบาลตำบลเชียงคำและชุมชนในตำบลน้ำแวน มีความเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมชุมชนหลากหลาย การจะปลูกฝังและสืบทอดให้กับคนรุ่นใหม่ๆค่อนข้างยากอยู่พอสมควรส่วนหนึ่งคนรุ่นใหม่ออกไปเรียนหนังสือในตัวเมืองใหญ่ไม่ค่อยได้ฝึกและซึมซับเรื่องวัฒนธรรมชุมชนเท่าที่ควร ทำให้วิถีชีวิตและแนวความคิดจะไปในทางยุคใหม่ทำให้ละเลยสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ดั้งเดิม ส่งผลให้ต้องมีการประชุมเพื่อหาบทสรุปในการพัฒนาอยู่หลายครั้ง จนกระทั่งสำเร็จออกมาเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอีกกิจกรรมหนึ่ง เพื่อถ่ายทอดวิถีชุมชนสู่คนในชุมชนและคนต่างพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงรุ่นต่อรุ่นเพื่อเกิดความยั่งยืนทางวิถีการปฏิบัติในทิศทางที่สร้างสรรค์และร่วมกันรักษาความเป็นอัตลักษณ์ไว้อย่างเหนียวแน่นต่อไปชั่วลูกชั่วหลาน

๔.๔.๔ วิเคราะห์กระบวนการพัฒนาและกระบวนการมีส่วนร่วมทางด้านสิ่งแวดล้อม

เกิดจากรูปแบบเมืองและชนบท เพราะเป็นหน่วยทางสังคมที่มีความซับซ้อนมากที่สุด เมืองและชนบทถูกสร้างขึ้นและถูกทำลายโดย ฝีมือของมนุษย์เองที่ต้องการใช้ประโยชน์จากเมืองและชนบทอย่างเต็มที่โดยไม่ดูแลรักษาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นวัตถุดิบที่ทำให้เมืองดำรงอยู่ได้ จนทำให้เมืองและชนบทขาดความสมดุลและเกิดปัญหาต่างๆตามมามากมาย นอกจากนี้ภัยธรรมชาติต่างๆ ที่เกิดขึ้นยังเป็นอีกปัจจัยที่ทำให้เมืองและชุมชนบเกิดความเสียหายและเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็วการฟื้นฟูและพัฒนาเมืองและชุมชนจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการปรับปรุงซ่อมแซมเมืองและชุมชนให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นเครื่องมือในการรองรับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในชุมชนเมืองและชนบท อีกอย่างหนึ่งควรจะมีการขยายฐานพัฒนาเข้าสู่ชุมชนบให้มีความเจริญและทันสมัยให้ก้าวทันยุคโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะในเมืองหลักซึ่งมีความแออัดและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ส่วนชุมชนบที่มีความเสื่อมโทรมทางสิ่งแวดล้อมและความล้ำสมัยของคนในชุมชน มีการแย่งชิงเพื่อใช้ประโยชน์ในพื้นที่อย่างมหาศาลจนเกิดความเสื่อมโทรมและปัญหาของเมืองและชุมชนหลายด้าน การฟื้นฟูและพัฒนาเมืองในประเทศไทยได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการทางผังเมืองโดยแบ่งเป็นการฟื้นฟูบูรณะเมือง (urban renewal) และ การพัฒนาเมือง (urban development) ซึ่งใน ปัจจุบันเป็นแนวทางการพัฒนาเมืองและชนบทที่ภาครัฐ นำมาใช้เป็นกลไกประสานการพัฒนา ร่วมกับภาคเอกชนและประชาชนเพื่อสร้างสรรค์ให้เมืองกลับมาน่าอยู่น่าอาศัย และมีความยั่งยืนต่อไปในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองและชุมชนในเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน เพื่อความเป็นเมืองและชนบทที่สมบูรณ์แบบ ดังนี้

(๑). ควรจัดให้มีแหล่งให้ความรู้ข้อมูล ข่าวสาร ที่เป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมการพัฒนาชุมชนมากกว่าที่เป็นอยู่ โดยแหล่งความรู้ดังกล่าวไม่จำกัดเวลาสามารถดูเมื่อไหร่ก็ได้ เช่น มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นแหล่งพบปะพูดคุยกัน

(๒). ให้ประชาชนทุกช่วงอายุ เข้ามามีส่วนร่วมในแสดงความคิดเห็นต่อการตัดสินใจเลือก กิจกรรมพัฒนาชุมชนหรือต่อแผนการพัฒนาชุมชนร่วมกัน รวมถึงแสดงปัญหาความคิดเห็นได้อย่างเสรี เช่น มีกล่องรับความคิดเห็น และนำข้อเสนอแนะต่างๆ ที่ได้ไปแสดงในที่ประชุมประชาคม เพื่อร่วมกันรับรู้ รับฟัง และตัดสินใจ

(๓). มีการเลือกกิจกรรมหรือโครงการที่เหมาะสมกับอาชีพและสภาพชุมชน การดำรงชีวิตของคนส่วนมากในชุมชน

(๔). ควรจัดกิจกรรมหรือเวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้ มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ให้เป็นประโยชน์ เช่น มีชุมชนออนไลน์ หรือควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการกล้าแสดงออก ตลอดถึงควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินงาน กิจกรรมต่างๆ มากยิ่งกว่าที่เป็นอยู่

(๕). ควรมีการสนับสนุน หรือส่งเสริมการรวมกลุ่มทำกิจกรรมโดยมีการระดมทรัพยากร ที่มีอยู่ในชุมชน ได้แก่เงิน คน ทรัพยากรธรรมชาติวัสดุอุปกรณ์ที่อยู่ในหมู่บ้านเพื่อดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นให้มีความเจริญมากยิ่งขึ้น

(๖). ให้ความยกย่อง ปราชญ์ชาวบ้าน และส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างๆ ในชุมชนให้ประชาชนได้รับรู้ และนำไปปฏิบัติ

๗.ให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อวิเคราะห์การกำหนดงบประมาณ และจัดทำรายละเอียดของแผนงาน/โครงการต่างๆ มากกว่าที่เป็นอยู่ และควรมีการเผยแพร่ข่าวสารให้ประชาชนรับรู้อย่างทั่วถึง เพื่อความโปร่งใส และเป็นธรรม

(๗). ควรมีการกระตุ้นความสนใจ และแสดงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ชุมชน มากกว่าตัวเงินเช่น ความสามัคคี โดยมีสื่อกลางประสานให้ประชาชนในชุมชนเรียนรู้การทำงานร่วมกัน เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมได้รับผลตอบแทนจากการกระทำของตนเองหรือจากการเข้าร่วมกิจกรรม

(๘). จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้ศึกษาพัฒนาวิสัยทัศน์จากการเยี่ยมชม กิจกรรมด้านการยกระดับชุมชนสู่ความเป็นเมืองในพื้นที่อื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จ หรือที่ประชาชนในชุมชนสนใจเพื่อได้นำมาปรับปรุง พัฒนาใช้ในชุมชนของตนเอง

(๙). ให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมใน การประเมินผล และสรุปผลการพัฒนาชุมชน มากกว่าที่เป็นอยู่ โดยประเมินทั้งในระยะสั้น และระยะยาว เพื่อจะนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาชุมชนต่อไป

(๑๐). เทศบาลและ อบต. ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับฟังการแถลงผลการดำเนินงานและให้ข้อเสนอแนะต่อโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ และมีการประชาสัมพันธ์ให้ทราบถึงผลที่เกิดขึ้นจากโครงการอย่างทั่วถึง

(๑๑). ใช้ยุทธศาสตร์เชิงรุกส่งข่าวสารถึงบ้าน และใช้สถานีวิฑูชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างแรงจูงใจกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การพัฒนาชุมชนสู่ความเป็นเมือง ประสาน

ความร่วมมือ และความรู้จากภายใน และภายนอกชุมชน เพื่อเข้าไปสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

(๑๒). ไม่เป็นเพียงแค่การแก้ไขปัญหา และตอบสนองความต้องการของชุมชนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น แต่ต้องเป็นลักษณะของการบูรณาการกับการพัฒนาชุมชนสู่ความเป็นเมืองไปพร้อมกัน พร้อมทั้งสร้างจิตสำนึก และความรับผิดชอบให้กับประชาชนในชุมชนให้มีจิตสำนึกรักบ้านเกิดมากขึ้นเช่นใน ๔ มิติที่พอสรุปได้ดังนี้

๑.๑ กระบวนการพัฒนาเกิดขึ้นจากคนเพราะคนอยู่ในกระบวนการพัฒนาประเทศมีแผนพัฒนามาโดยตลอดโดยปัจจุบันการมองเห็นปัญหาในการพัฒนา ส่วนมากจะมองไปที่คนเพราะคนคือศูนย์กลางของการพัฒนา ถ้าคนไม่มีศักยภาพก็จะเป็นการนำพาไปสู่การพัฒนาในแนวที่พึงประสงค์ได้ การทำงานทุกอย่างย่อมมีปัญหาแต่ตัวปัญหาไม่ว่าจะเป็นอุปสรรค อยู่ที่ว่าเราจะทำอย่างไรถึงจะแก้ปัญหาได้ บ้านเมืองต้องการกำลังคนในการพัฒนา ถ้าคนขาดคุณภาพก็จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาที่เกิดขึ้น คุณภาพของขึ้นอยู่กับเรื่องของการศึกษา การศึกษาเป็นการพัฒนาคนให้มีความองอาจทั้งสติปัญญา ร่างกาย สามารถที่จะพัฒนาตนเอง พัฒนาสังคมได้ การศึกษาต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาคนจึงเป็นเหตุผลหนึ่งเพื่อเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาชุมชน โลกมีการเปลี่ยนแปลง มีความก้าวหน้า มีวิวัฒนาการอยู่ตลอดเวลา

ดังนั้นคนที่จะไปสู่กระบวนการพัฒนาได้นั้นจะต้องมีความรู้ แต่ในชนบทการพัฒนาด้านความรู้ยังไม่เกิดขึ้น เพราะความไม่รู้ในสิ่งที่การเปลี่ยนแปลงของโลกเรื่องของการพัฒนานำพาเข้ามาจึงเกิดการครอบงำ ปัจจุบันเราจึงตกอยู่กับการบริโภคนิยม วัตถุนิยมเพราะขาดการวิเคราะห์พิจารณา เพราะละเลยที่จะคิด รู้ไม่เท่าทันแล้วก็จะเกิดการครอบงำแม้กระทั่งรูปแบบการพัฒนาแบบเป็นเมืองเกษตรกรรมแต่กำลังจะพัฒนาไปในรูปแบบอุตสาหกรรมไปสู่การลงทุน รูปแบบของการทำเกษตรกรรมคือการมีส่วนร่วมลงแรงในการผลิตอาหาร แต่ตอนนี้เป็นการเดินเข้าสู่โรงงานกันหมดเป็นการรู้ไม่เท่าทันยังไม่รู้ว่าในความเป็นจริงเราต้องการอะไรและจะพัฒนาอะไรเพราะเหตุนี้จึงต้องปลูกฝังการเรียนรู้ให้คนทุกกลุ่มรู้เท่าทันสถานการณ์

๑.๒ สถาบันบันทางสังคม และสถาบันศาสนามีความพยายามรักษาควบคู่กับการประยุกต์ใช้ในการ ดำเนินชีวิตผ่านการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน มีการ วางแผนด้วยการทำประชาคมหมู่บ้าน ทำให้เกิดการ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเรียนรู้ของสมาชิกชุมชนจนเกิดเป็น แผนชุมชนที่ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะการพัฒนาด้านวัตถุ แต่เน้นไปที่การพึ่งตนเองตามวิถีชีวิตของชุมชน ต่อมาเมื่อมี ภาครัฐช่วยที่สนับสนุนการพัฒนา จนทำให้เกิด โครงการต่างๆมากมาย ซึ่งมีรูปแบบที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนในการแก้ปัญหาและปรับปรุงความ เป็นอยู่ของคนในชุมชน ด้วยการขับเคลื่อนการพัฒนาที่อยู่บนฐานความเข้าใจบริบททางสังคมของชุมชน และปรับเนื้อหา ให้สอดคล้องกัน จึงเกิดการบูรณาการทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล มีการ อนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนควบคู่กับการนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากภายนอกมาผสมผสานปรับใช้ให้เหมาะสม แล้วสรุปเป็นบทเรียนเฉพาะของชุมชน จน สามารถพัฒนาไปสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็งองค์ประกอบที่สำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การ

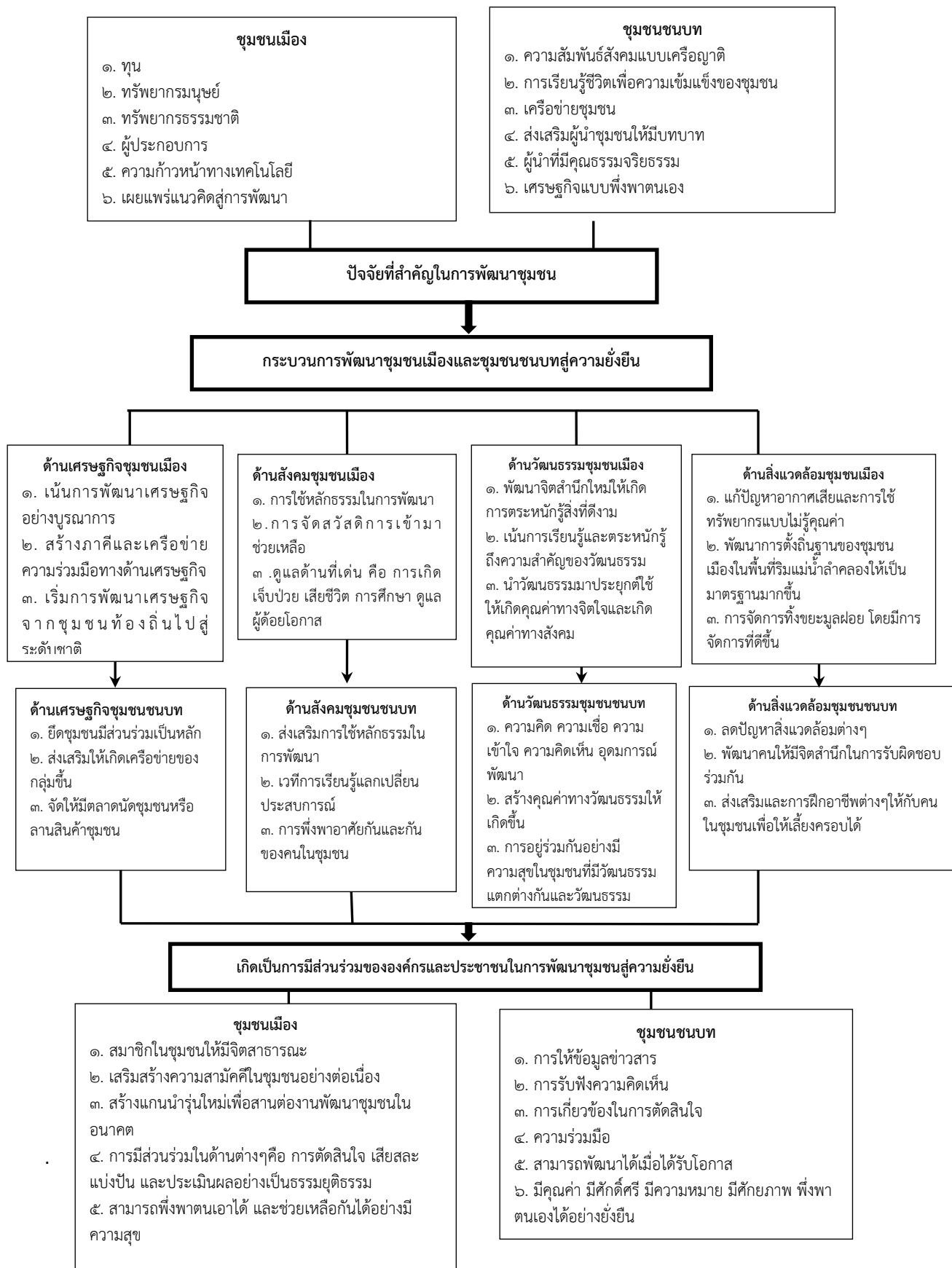
บริหารส่วนตำบลนำวนคือ คือ การมีผู้นำที่เข้มแข็ง การ ประชาคมหมู่บ้าน การจัดประชุม การจัด กิจกรรมแต่ละชุมชนเชื่อมโยงกันอย่างต่อเนื่อง การสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนรักความเป็นชาวไทย ลือ ชาวไทยอีสาน ชาวไทยญวนเป็นต้น การมีความรักและเอื้อ อาทรต่อกันของสมาชิกชุมชน การ พยายามรักษา ภาพลักษณ์ที่ดีของชุมชน รวมถึงการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างมีพลวัตของคน ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

๑.๓ การพัฒนาเพื่อให้มิติทางวัฒนธรรมสามารถเป็นพลังชี้แนะทางการพัฒนา ทาง การ เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองได้นั้น ต้องเริ่ม จากการทำความเข้าใจเสียก่อนว่า ทุกสังคมมีต้นทุน ทาง วัฒนธรรมสะสมอยู่ก่อนแล้วทั้งสิ้น ในรูปแบบที่ หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นศีลธรรม ศิลปะ และภูมิ ปัญญา การสูญเสียต้นทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้ ย่อมทำให้สังคมล้มละลายทั้งด้านศีลธรรมและด้าน อื่นๆ ตามมามีมิติทางวัฒนธรรมกับการพัฒนานับว่าเป็นพลัง ที่สร้างสรรค์การพัฒนาในด้านหลักๆอย่าง น้อย ๓ ด้าน คือ ๑) ด้านเป้าหมายของการพัฒนา จะช่วยกำหนด เป้าหมายของการพัฒนาให้ชัดเจน ตามความหมายของ วัฒนธรรม ซึ่งสามารถจำแนกเป้าหมาย ออกได้ ๓ คือ การเคารพในคุณค่าและ ศักดิ์ศรีของมนุษย์ การเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม และความยั่งยืนของ ธรรมชาติแวดล้อม ๒) ด้านทิศทางของการพัฒนาจะช่วยให้มองเห็นทิศทางการพัฒนาที่หลากหลายมากขึ้น เพราะระบบคิด ทางวัฒนธรรมให้ความสำคัญกับการ คิดอย่างมีบริบท และมองปัญหาแบบองค์รวม ๓) ด้าน กระบวนการพัฒนา จะช่วยให้มองเห็นความสำคัญของศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาตนเอง อย่างยั่งยืน

๑.๔ การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน การดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้ และความชำนาญร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริง จึงหมายถึง การที่ประชาชนหรือชุมชน พัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มี อยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมและการตัดสินใจต่างๆเกี่ยวกับ โครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์โดยเน้นการมีส่วนร่วมของ ประชาชน (Public Participation) เป็นแนวความคิดใหม่ที่มีรากฐานมาจากแนวคิดของระบอบ ประชาธิปไตย เป็นกระแสของความคิดที่ทำให้ผู้คนในสังคมตระหนักดีว่า การดำเนินกิจการใดๆ ก็ ตาม ผู้ที่ได้รับผลกระทบและมีส่วนได้เสียควรเป็นผู้มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะ ความคิด การปฏิบัติงานประชาสัมพันธ์ในยุคปัจจุบันจึงต้องประยุกต์แนวคิดให้ตอบรับกับแนวคิด ประชาธิปไตย โดยต้องสร้างกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนอันเป็นส่วนหนึ่งของการ ปฏิบัติงาน และเป็นส่วนสำคัญของแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชน กลุ่มที่มีส่วนได้เสียและได้รับผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต ดังนั้น การพัฒนาจึงเริ่มจากความต้องการ ของชุมชนแทนความต้องการของหน่วยงานภาครัฐ การที่ประชาชนภายในพื้นที่มีการรวมกลุ่มในรูป ของประชาคมหรือชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่สนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม โดยเน้นการมี ส่วนร่วมของประชาชน ให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหาซึ่งการแก้ไขปัญหานั้นจำเป็นต้องมีความ

ร่วมมือทำพร้อมๆ กันในทุกระดับ ต้องระดมทุกองค์ประกอบในสังคมโดยเฉพาะชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้มีความเข้มแข็ง สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ด้วยตนเอง

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

“กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืน ในเทศบาลตำบลเชียงคำ และ องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” จะเห็นได้ว่า เทศบาลตำบลเชียงคำ มีการพัฒนาชุมชนคือการที่ทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น หรือเจริญขึ้น ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การมีส่วนร่วม ตลอดจนการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น ประชาชนในชุมชนนั้น ๆ ร่วมกันวางแผนและลงมือกระทำเอง กำหนดว่า กลุ่มของตนและของแต่ละคนต้องการอะไร ในปัจจุบันเกิดจากประชากรที่อยู่อาศัยภายในเมืองและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ยิ่งเมืองมีการเติบโตทางเศรษฐกิจมากเท่าใดก็จะทำให้เมืองนั้นมีการพัฒนาเมืองมากขึ้นเท่านั้น ทั้งในด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ รวมถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมืองอย่างเช่น ประเทศไทยได้มีแผนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติที่กล่าวถึงเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพของคนที่อยู่อาศัยจะเป็นตัวขับเคลื่อนทาง เศรษฐกิจของเมืองได้เป็นอย่างดีการเติบโตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์จำเป็นต้องมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้วย ปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนเมือง ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ คือ ทุน ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ ผู้ประกอบการ และเทคโนโลยี

ในปัจจุบันงานด้านการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมากเพื่อช่วยลดช่องว่างทางสังคมและปัญหาความยากจนในชุมชนให้ลดน้อยลง อีกทั้งเพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชน ให้สามารถพึ่งตนเองได้ในปัจจุบันหลายชุมชนมีแนวทางการ พัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย ๕ ประการ คือ พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน ในตนเอง มีเงื่อนไขความรู้และเงื่อนไข เพื่อให้สามารถดำรง อยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ เทศบาลตำบลเชียงคำอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เป็นชุมชนหนึ่งที่มีการขับเคลื่อนให้สมาชิกดำเนิน ชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นกระบวนการ โดยเน้นให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วม ในกระบวนการพัฒนาสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงพร้อมทั้งส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชน เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ กลุ่มน้ำดื่มบ้านดอนไชย กลุ่มทอผ้าไทยลื้อ กลุ่มจักสาน ฯลฯ ควบคู่กับการจัดตั้ง ศูนย์เรียนรู้ชุมชน ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน ศูนย์สินค้าโอท็อป (OTOP) เป็นต้น เพื่อกระตุ้นให้สมาชิกดำเนินชีวิตบนฐานของความพอเพียงและสมดุล และเห็นความ สำคัญของการพึ่งตนเองและการพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิก รวมทั้งพยายามเชื่อมประสานกับ หน่วยงานต่างๆ เพื่อขอความช่วยเหลือและสนับสนุนงานพัฒนาต่างๆ ตามความจำเป็นอันจะช่วยให้ชุมชน สามารถพัฒนาไปสู่การพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ยังพยายามสร้างทางเลือกในการประกอบอาชีพเสริมที่หลากหลายมากขึ้น โดยมีการรวม กลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในชุมชน ที่คอยส่งเสริมให้สตรี แม่บ้าน ผู้ว่างงาน ตลอดจนเด็กและเยาวชนสามารถหารายได้เพิ่มให้กับครอบครัว ส่งเสริมพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด เพราะว่าการขับเคลื่อนองค์กรชุมชนให้เข้มแข็งและมีการเสริมสร้างอาชีพต่างๆเช่นในด้านการผลิตอาหารแปรรูป

รูปอาหารจากเนื้อหมู แปรรูปจากพืชธรรมชาติ สร้างกลุ่มวิสาหกิจ ผลิตหมักกรอบน้ำลำไย ส่วนเกษตรกรรมในเทศบาลตำบลเชียงคานนั้นมีพื้นที่เกษตรน้อยในชุมชนก็มีการปรับเปลี่ยนจากการใช้แรงงานทางการเกษตรก็เปลี่ยนมาเป็นการค้าขายแทน มีวิถีการดำเนิน ชีวิตของสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ใช้ชีวิตที่เรียบง่าย ใช้จ่ายไม่ฟุ่มเฟือย มีการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย อีกทั้งมีการประยุกต์สิ่งของที่ไม่ได้ใช้ แล้วนำกลับมาใช้ใหม่ ส่วนการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของ สมาชิกในชุมชน มีความพยายามรื้อฟื้นวิถีการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล ระหว่างคน สังคม วัฒนธรรมและ สิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของครัวเรือนมาเป็นสังคมชุมชนที่ใหญ่ขึ้น ได้ส่งผล ต่อความสัมพันธ์ของสมาชิก ในชุมชนให้มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในชุมชนมากขึ้น ถึงแม้ว่าจะเป็นสังคมชุมชนแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบทก็ตามแต่เสน่ห์ของการช่วยเหลือจุนเจือกัน มีรอยยิ้มให้กันยังเหนียวแน่นเหมือนเดิมเพราะส่วนใหญ่เป็นชุมชนไทยลื้อเพราะอริยาศัยจะมีความโอบอ้อมอารีย์ วชิไพบระเป็นเสน่ห์ที่ยังคงอยู่ในชุมชน จากก่อนที่จะมีโครงการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้เป็นผลเชื่อมโยงกับการที่สมาชิกในชุมชนมีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ และมีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์เกิดความมั่นคงขึ้นอย่างยาวนาน

ส่วนการพัฒนาชุมชนนั้น คือการมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในทุกๆ ขั้นตอน ทั้งร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าการพัฒนาชุมชนเป็นของประชาชนโดยประชาชน เพื่อประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถของประชาชนและชุมชนให้สามารถที่จะพัฒนาชุมชนได้ด้วยตัวเอง การขอความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน ต้องเป็นสิ่งที่เกินขีดความสามารถของชุมชนเท่านั้น เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้

นอกจากนี้การพัฒนาชุมชนในตำบลน้ำแวนก็เป็นการช่วยตนเองของคนในชุมชนและต้องใช้ทรัพยากรต่างๆ เช่น คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ และทรัพยากรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่มีอยู่ในชุมชนอย่างรู้คุณค่า ไม่หวังพึ่งพาจากภายนอกชุมชนถ้าไม่จำเป็น ส่วนหนึ่งมาจากจิตที่เป็นสาธารณะ ยึดพึ่งพาตนเองเป็นหลัก เพราะชุมชนอื่นๆ ก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนาชุมชนของตนเช่นเดียวกัน ในเรื่องของการใช้ทรัพยากรเพื่อการพัฒนาชุมชนนี้ ส่วนหนึ่งรัฐบาลจะให้การสนับสนุน ในตำบลน้ำแวนนั้นก็มีการให้นักวิชาการที่เก่งๆ เฉพาะทางเช่นองค์การเกษตรตำบล อำเภอลำปำให้ความรู้ ให้คนในชุมชนได้การศึกษาจนมีความรู้ ความสามารถในระดับที่เรียกว่า คิดเป็น ทำเป็น จนมีความสามารถที่ค้นหาปัญหา วิธีการแก้ปัญหา และดำเนินการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองในเรื่องต่างๆที่อยู่ในชุมชน เช่นการเรียนรู้อาชีพที่มีอยู่พัฒนาให้ดียิ่งขึ้น สร้างวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้วให้เกิดคุณค่าทางจิตใจมากยิ่งขึ้น และคนในชุมชนก็มีความรักความหวงแหนช่วยกันปกป้องรักษาสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนให้ดีมีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น ทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข วิถีการดำเนินชีวิตในชุมชน อันเป็นผลในการพัฒนาที่จะนำไปสู่การมีชีวิตที่สมดุล และมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ส่งเสริมให้สามารถดำรงชีพแบบสมดุลได้อย่างยั่งยืน

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบทสู่ความยั่งยืน ของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ” ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ ๓ ประการด้วยกันคือ ๑) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบท ในพื้นที่ของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ๒) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองและชุมชนบทของเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ๓) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการและการมีส่วนร่วมของชุมชนในเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวนตามหลักการพัฒนายั่งยืน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยวิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง งานวิจัย แนวคิด ที่เกี่ยวข้อง การศึกษาภาคสนามใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับ หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ตัวแทนชุมชน/ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้นำทางศาสนาและบุคคลที่เกี่ยวข้องเรื่องของการพัฒนาชุมชน โดยวิธีการบันทึกเสียงขณะทำการสัมภาษณ์ ผู้นำทางศาสนา/ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/ ผู้นำทางศาสนา / ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/ตัวแทนชาวบ้านในพื้นที่วิจัยจำนวน ๑๘ รูป/คน เพื่อศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบทสู่ความยั่งยืน และนำข้อมูลที่ได้มานำมาศึกษาในเชิงเอกสาร และข้อมูลจากภาคสนามนั้นมาวิเคราะห์ ตามหลักพรรณนาวิธีและเรียบเรียงเป็นเนื้อหาวิทยานิพนธ์ สรุปผลการวิจัย ด้วยวิธีนำเสนอผลการวิจัย ด้วยวิธีนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนา ซึ่งผู้วิจัยสรุปสาระสำคัญ เป็นลำดับดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลวิจัย

๕.๑.๑ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑

จากการศึกษา กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบทสู่ความยั่งยืน พบว่ากระบวนการพัฒนานั้นเป็นเครื่องหล่อหลอมให้คนมีความกระตือรือร้นในการปรับตัวปรับเปลี่ยนตัวเองและชุมชนที่ตัวเองอยู่นั้นให้ดีขึ้นเพื่อให้มีความทัดเทียมกับสังคมและชุมชนอื่นปรับทัศนคติและค่านิยมของคนในสังคมให้เคารพในศักดิ์ศรี และสิทธิของกันและกันอย่างเสรีภาพอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ส่งเสริมการฝึกกำลังในลักษณะประชาคม สร้างระบบหรือสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีบทบาทของท้องถิ่น องค์กรภาคเอกชน และประชาชน ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคมชุมชนแบบองค์รวม พัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์กรต่างๆทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน พัฒนาการมีส่วนร่วมขององค์กรต่างๆ ดังนี้

กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนชนบทสู่ความยั่งยืน การพัฒนาชุมชนเมืองและชนบท โดยมีการเรียนรู้เรื่องของการพัฒนาตนเองและชุมชนจากชุมชนอื่นและองค์ความรู้ต่างๆที่ได้จากประสบการณ์ เพื่อมาปรับใช้ในชุมชนของตนเอง มีการเรียนรู้จากความรู้ใหม่ๆเช่นการเรียนรู้เทคโนโลยีมากขึ้น และรูปแบบการดำเนินชีวิตก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เป็นอยู่ ให้มีความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น การพัฒนาซึ่งนับว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง เพราะสังคมชุมชนเกิดปัญหาเชิงโครงสร้างหลายประการ ผลการพัฒนาส่งผลทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน ระหว่างเมืองกับชนบท ระหว่างคนจนกับคนรวย วิถีชีวิต ค่านิยม บรรทัดฐานทางศีลธรรมในสังคมเปลี่ยนแปลงไป ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน ถูกทำลาย กระแสบริโภคนิยมวัตถุนิยม เปลี่ยนความพอดี ในวิถีคิด และวิถีดำเนินชีวิตของคน เกิดการไหลบ่าทางวัฒนธรรม บ่มเพาะความเป็นปัจเจกนิยม เสรีนิยมสุดขีด ทำลายจารีตประเพณีที่ดีงามที่เคย เป็นหลักในการอยู่ร่วมกันในสังคม กระบวนการพัฒนานั้น เริ่มต้นที่การมองปัญหาของชุมชนมาก่อน อีกส่วนหนึ่งมาจากทัศนคติของประชาชน เพื่อให้ เข้าใจปัญหา ความต้องการของประชาชนทำงานร่วมกับประชาชน ประชาชนต้องเป็นผู้กระทำการพัฒนาด้วยตนเอง ไม่ใช่เป็นผู้ถูกกระทำ หรือฝ่ายรองรับ ยึดประชาชนเป็นหลัก เพราะผลของการกระทำการพัฒนานั้นตกอยู่ที่ประชาชนโดยตรง วิถีทางหรือคำตอบของปัญหาคือ ต้องมุ่งสร้างสรรค์ชุมชนให้มีความสมานฉันท์ เป็นสังคมที่มีสันติภาวะที่ปราศจากความรุนแรงนั่นคือ เกิดความอยู่เย็นเป็นสุขของสังคมนั้นเองซึ่งมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” กระบวนการพัฒนาใน สภาวการณ์ดังกล่าวจำเป็นต้องกลับมาทบทวน กระบวน ทัศน์ในการพัฒนา โดยที่ต้องตระหนักว่า การพัฒนาในด้านต่างๆที่ผ่านมาทิศทางไม่มีที่ว่างให้กับสิ่งที่ เรียกว่าวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิต อาชีพ หรือภูมิปัญญาชาวบ้านถูกละเลย มีการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นใหม่ลดลง ขาดการสืบสาน อย่างต่อเนื่อง ระบบคุณค่าที่ดีงามของชุมชนเสื่อมถอยลงไป ทั้งเรื่องจิตสาธารณะ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และปฏิสัมพันธ์กันก็น้อยลง หันไปชื่นชอบกับวัฒนธรรมใหม่ ค่านิยมใหม่ๆ มีการรับวัฒนธรรมที่ไม่พึง ประสงค์มากขึ้น ซึ่งในอนาคตการพัฒนาชุมชน จะต้องไม่เน้นมิติทางเศรษฐกิจมิติอย่างเดียว แต่ต้องมีเรื่อง ของวัฒนธรรมวิถีชีวิต สังคมคม สิ่งแวดล้อมด้วย ให้ประชาชนมีบทบาทมีส่วนร่วม และมีโอกาสในการตัดสินใจกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง ตามหลักการที่ยั่งยืน ซึ่งตรงกับแนวคิดของ **สนธยา พลศรี** ได้ให้ความหมายและอธิบายไว้ว่า “การพัฒนา” มาจากคำภาษาบาลีว่า วทณ (วัด-ทะ-นะ) แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็นสองส่วน คือการพัฒนาคนเรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คนเช่น วัตถุ และสิ่งแวดล้อมต่างๆ เรียกว่า พัฒนา หรือวัฒนา เช่น การก่อสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ สะพาน โรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น และสนธยา พลศรี ยังได้สรุปแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ ที่กล่าวถึงความหมายของ “การพัฒนา” ไว้ดังนี้คือ ๑) การทำให้ดีขึ้น เจริญก้าวหน้าขึ้นโดยไม่หยุดนิ่ง ๒) การเปลี่ยนแปลงสภาพที่ไม่พอใจ ไปสู่สภาพที่น่าพอใจอย่างมีระบบ ๓) การกระจายรายได้ของบุคคลไปสู่ชุมชน ๔) กระบวนการเจริญเติบโตในทางเศรษฐกิจ ๕) กระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชนบท ทั้งด้านเศรษฐกิจและ สังคม ๖) กระบวนการจัดการองค์การทางสังคมที่สามารถไปสู่สภาพที่ดีกว่า ๗) การปรับปรุงระบบสังคมให้ทันสมัย ๘) การเพิ่มขีดความสามารถของสังคมอย่างสูงสุด ๙) การเปลี่ยนแปลงในระบบทั้งคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม ๑๐) การเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทาง หรือวางแผนไว้ล่วงหน้า ๑๑) การสร้าง

ความเสมอภาคด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และระหว่างชุมชน ต่างๆ (๑๒) การปรับปรุงเงื่อนไขต่างๆ ที่สังคมไม่พึงปรารถนา^๑

ชุมชนเมืองมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา สังคมน้อยกว่าชนบท ในชุมชนเมืองมีความเคลื่อนไหว กระตือรือร้นสูงกว่าชนบท การแข่งขันชั้นทางสังคมด้วยฐานะทางเศรษฐกิจ ตำแหน่งหน้าที่สูงกว่าชนบท ชุมชนเมืองมีสภาพแวดล้อมทางทรัพยากรธรรมชาติ ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตน้อยกว่าชนบท สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนเมืองมีอิทธิพลน้อยกว่าในชนบท ซึ่งเป็นตัวกำหนดบุคลิกภาพ ในเทศบาลตำบลเชียงคาก็มีวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นตัวเชื่อมถึงระบบเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ของชุมชนทำให้คนในชุมชนมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตการดำรงอยู่ในสังคมปรับเปลี่ยนไปตามบทบาทของความเจริญที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ตนเองอยู่ เกิดการมีส่วนร่วมกันเกิดขึ้นในชุมชน จึงเกิดเป็นกระบวนการที่ชุมชนเข้ามามีบทบาท ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล เพื่อให้เกิดการยอมรับ และ ก่อให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดด้วยกันทุกฝ่าย ซึ่งจะทำให้ชุมชนรู้สึกว่ามีอำนาจในการจัดการสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของตนเองด้วยตนเองได้ ปัญหาอุปสรรคต่างๆที่จะเข้ามาขัดขวางทางของการพัฒนานั้นน้อยลง จึงเกิดเป็นองค์รวมแนวคิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ให้สภาพการพัฒนาหล่อเลี้ยงตัวเองไปได้ โดยไม่ต้องเพิ่มปัจจัยเข้าไปตลอดเวลาและตลอดไปนั้น ทำให้แนวคิดการพัฒนาแบบยั่งยืนนี้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาสังคม พัฒนาชนบท พัฒนาชุมชนต่าง ๆ เพื่อเน้นให้เห็นถึงความสมดุลในการพัฒนา ทั้งในด้านวัตถุ และจิตใจ ด้านเศรษฐกิจและสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านประสิทธิภาพ ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ในหลักการพัฒนายั่งยืน

ส่วนกระบวนการพัฒนาชนบทนั้นชุมชนชนบทส่วนใหญ่เป็นสังคมเกษตรเพราะประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม เป็นหลัก พัฒนาเป็นการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน ให้มีความเป็นปึกแผ่นและดำเนินการไปในแนวทางที่ชุมชนต้องการ เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เช่น ด้านสุขภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น หรือให้มีความเหมาะสม การพัฒนาเป็นมรรควิธี หรือกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ การพัฒนาชุมชนจึงต้องให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา คือพัฒนาคนให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองและชุมชนจนมีมาตรฐานในการดำรงชีวิต การใช้ทรัพยากรในชุมชน การมีสิทธิเสรีภาพ และการใช้วัฒนธรรมของแต่ละชุมชนเป็นแกนในการอยู่ร่วมกัน คนในชุมชนเองจึงเป็นผู้รับผิดชอบต่อความต้องการของชุมชนที่ตนเองอยู่ตามเป้าหมายของการพัฒนาได้ดีที่สุด ส่วนหน่วยงานอื่นก็เป็นหน่วยที่สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้น ส่วนความชอบหลักคือให้คนชุมชนเป็นผู้ตอบโจทย์ จนทำให้ชุมชนคิดเป็น ทำเป็น สามารถค้นหาปัญหา หาวิธีการแก้ปัญหา และดำเนินการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ตามหลักการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย การร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน การพัฒนาชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ ต้องเกิดจากการร่วมมือกันระหว่างรัฐกับประชาชน ไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรับผิดชอบเพียงฝ่ายเดียว เพราะทั้งรัฐบาลและประชาชนในชุมชนต่างก็มีขีดความสามารถที่จำกัดไม่

^๑ สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๘.

สามารถดำเนินการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพได้การร่วมมือระหว่างรัฐบาลและประชาชนนี้ต้องตั้งอยู่บนปรัชญาและแนวความคิดของการพัฒนาชุมชนตามแนวทางการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนอย่างแท้จริง การใช้ทรัพยากรในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสนับสนุนส่งเสริมของรัฐบาลอย่างเหมาะสม นอกจากการร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชนในชุมชนแล้ว ยังสามารถขอการสนับสนุนจากภาคเอกชนและชุมชนภายนอกที่พร้อมจะให้การสนับสนุนได้อีกทางหนึ่ง สำหรับผลของการขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆในชุมชน

๕.๑.๒ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๒

พบว่า จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองและชุมชนบท มีการกระตุ้นให้มีการพัฒนาจิตใจของสมาชิกชุมชนให้มีจิตสาธารณะหรือจิตอาสามากขึ้น อันมีผลให้สมาชิกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาของชุมชนอย่างจริงจังและมากยิ่งขึ้น มีการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตามแนวทางนี้เสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น ในชุมชนเป็นระยะๆ และต่อเนื่อง เกิดการสร้างแกนนำรุ่นใหม่เพื่อสานต่อการดำเนินงานพัฒนาชุมชนสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน มีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในกระบวนการพัฒนาชุมชนทุกขั้นตอน ตลอดจน เสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับพลังและวิธีการ การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาชุมชน ส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทั้งภายในชุมชน และกับชุมชนอื่นๆ แล้วก็มีติดตามประเมินผลการดำเนินงานพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปรับดำเนินงานพัฒนาของชุมชนและประยุกต์ใช้หลักความร่วมมือ ความเข้าใจในการพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืนในมิติต่างๆ เช่น

๑) มิติด้านเศรษฐกิจนั้นจะเห็นได้ว่าการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว มีความชัดเจน และมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น ทำให้คนในชุมชนเกิดมีรายได้เข้าสู่ เพิ่มขึ้นและเกิดการค้าขายมีสภาพคล่องมากยิ่งขึ้นทั้ง ๒ พื้นที่ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ของเทศบาลตำบลเชียงคำและพื้นที่ตำบลน้ำแวนก็เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ เกิดการมีส่วนร่วมปฏิสัมพันธ์กันแลกเปลี่ยนสินค้าและวัฒนธรรมระหว่างกันในบริบทที่แตกต่างกันอย่างเข้าใจ

เพราะฉะนั้นจากความร่วมมือจากชุมชนจับมือกันแก้ไขปัญหา สร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับชุมชน ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนและปลอดภัย โดยการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วยก็คือ คารวะธรรม ๑) เคารพในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ๒) เคารพซึ่งกันและกันทางกาย ๓) เคารพทางวาจา ๔) เคารพในสิทธิของผู้อื่น ๕) เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ๖) เคารพในกฎ ระเบียบของสังคม ๗) มีเสรีภาพและใช้เสรีภาพในขอบเขตเข้ามาเสริมด้านจริยธรรมความประพฤติ และสร้างจิตสาธารณะ มีความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกัน โดยเกิดจากความร่วมมือจากคนในชุมชนและหน่วยงานต่างๆ

๒) มิติด้านสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การให้โอกาสประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจกำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเสริมพลังอำนาจให้แก่ประชาชน/กลุ่มองค์กรชุมชนให้สามารถระดมขีดความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และการควบคุมดูแลกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนมากกว่าที่จะเป็นฝ่ายตั้งรับ สามารถกำหนดการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามความจำเป็นอย่างมีศักดิ์ศรีและสามารถพัฒนาศักยภาพของ

ประชาชน/ชุมชนในด้านภูมิปัญญา ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และการจัดการและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ และประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างมีอิสระ การทำงานต้องเน้นในรูปกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน เนื่องจากพลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานพัฒนาต่างๆ บรรลุสำเร็จตามความมุ่งหมายได้ จึงสอดคล้องกับแนวคิดของ **ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร** ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท หมายถึง การที่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทได้เข้ามามีส่วนร่วม หรือเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาชนบทขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง หรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย^๒

๓) มิติด้านวัฒนธรรม ชุมชนมีวัฒนธรรมเดิมที่สร้างและสั่งสมมาแต่โบราณที่เน้นความสำคัญของวัฒนธรรมชาวบ้าน ความเป็นชุมชนท้องถิ่น ที่มีลักษณะเกื้อกูล พึ่งพาอาศัยกันไม่อยู่แบบตัวใครตัวมัน ไม่แข่งขันหรือเอาเปรียบกัน มีภูมิปัญญาสามารถพึ่งตนเองได้ และมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติในลักษณะที่ให้ความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ร่วมกัน ทุกวันนี้วัฒนธรรมชุมชนก็ถูกทำลายโดยการพัฒนาแบบทันสมัย(กระแสหลัก)ที่ได้นำเอาระบบทุนที่เน้นการบริโภค และบูชาการแข่งขัน เป็นผลเนื่องมาจากกระบวนการโลกาภิวัตน์ ที่ให้ความสำคัญกับเงิน ทุกอย่างเป็นสินค้า ระบบทุนนี้มีการครอบงำ ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ป่าและแหล่งน้ำเสื่อมโทรมมีปัญหาสังคม ปัญหาสุขภาพ และความเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันน้อยลง ด้วยเหตุดังที่กล่าวมาชุมชนจึงได้จับมือกันร่วมกัน สร้างความร่วมมือของคนในชุมชน รักษาวัฒนธรรมชุมชนโดยใช้ความร่วมมือของทุกภาคส่วน เพราะวัฒนธรรมไม่สามารถมองแบบหยุดนิ่งได้ เนื่องจากมันเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ของสังคมที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้จากปัจจัยภายในและนอกชุมชนอยู่เสมอ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพชุมชนนั้นๆว่ามีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมมากน้อยแค่ไหนและเงื่อนไขทางสังคมที่ดำรงอยู่ในเวลานั้น รวมถึงระดับของเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นมา วัฒนธรรมชุมชนก็เริ่มเปลี่ยนแปลงแต่ก็ยังดำรงอยู่มาทุกยุคทุกสมัยส่วนสำคัญคือคนในชุมชนร่วมกันรักษาหวงแหนวัฒนธรรมตัวเองเอาไว้ อย่างเหนียวแน่น

๔) มิติด้านสิ่งแวดล้อมท่ามกลางปัญหาความร่อยหรอเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งกำลังทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นทุกขณะนั้น ความหวังหนึ่งที่น่าจะช่วยบรรเทาปัญหานี้ได้ และก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน คือการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวทางนี้ได้รับการยอมรับและผลักดันอย่างกว้างขวางทั่วโลก รวมทั้งในประเทศไทย หน่วยงานทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน เอกชน และสถาบันการศึกษาควรร่วมมือกัน เพื่อสร้างเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง แนวทางและกลยุทธ์สำคัญที่จะช่วยสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนคือ ๑) การศึกษาทำความเข้าใจถึงวัฒนธรรม แนวคิด และวิถีชีวิตของคนในชุมชน ๒) การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่คนในชุมชนในประเด็นปัญหาและแนวของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๓) เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน และกำหนดแนว

^๒ ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท”, ใน เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน หน่วยที่ ๘, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๒), หน้า ๓๕๐.

ทางการพัฒนา ๔) การกระจายทรัพยากร อำนาจและความรับผิดชอบในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชนรายงานได้เสนอตัวอย่างการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ มาเปรียบเทียบและจัดการให้เกิดความยั่งยืนสืบต่อไป เช่นในตำบลเทศบาลตำบลเชียงคานนั้นมีการจัดการกับสิ่งแวดล้อมโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมร่วมกับหน่วยงานของภาครัฐ ในการจัดการกับสิ่งแวดล้อม ชุมชน มีการรณรงค์ในทุกชุมชนไม่ให้เผาขยะมูลฝอย ให้คัดแยกขยะเป็นประเภทไว้เพื่อแยกแ่การกำจัด มีการรณรงค์ไม่ให้ปล่อยน้ำลงแม่น้ำลำคลอง

การมีส่วนร่วมองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนการที่ทำให้ชุมชนหรือ ชาวบ้านมีความรู้สึกว่าตนเองสามารถทำอะไรได้ด้วยตนเอง สามารถพึ่งพาตนเองได้ซึ่งคือการมีส่วนร่วมของทุกภาคในชุมชน โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ กับชุมชนบนฐานของการใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในพื้นที่ไปสู่กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และพัฒนาร่วมกันของชุมชน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวจำเป็นต้องมีเครื่องมือที่จะสามารถเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมอย่างบูรณาการทั้งในแนวดิ่งและแนวนอนบนเงื่อนไขของการใช้ข้อมูลบริบทของแต่ละพื้นที่ของชุมชน อย่างเหมาะสม เพราะการมีส่วนร่วมเป็นการที่ประชาชนได้ใช้ความพยายามหรือใช้ทรัพยากรบางอย่างของตน เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน เงินทุน วัสดุ ในกิจกรรมการพัฒนานั้น การมีส่วนร่วม การให้ข้อมูล ร่วมทำกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชน ร่วมเป็นกรรมการหรือร่วมเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนโดยการคัดเลือกให้เป็นสมาชิกองค์กรของชุมชน มีการส่งเสริมความมือ ร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ ทบทวนบทบาทของตัวเองที่มีต่อชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนหลุดพ้นจากการเป็นผู้รับผลจากกาพัฒนาและเป็นผู้กระทำให้เกิดกระบวนการพัฒนา ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นได้ทั้งวิธีการซึ่งนำไปสู่การพัฒนาและเป็นเป้าหมายของการพัฒนาด้วย ในปัจจุบันรัฐบาลต่างให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างมาก โดยให้ ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนการพัฒนา เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และติดตามผล และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ฯลฯ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนกำลัง เป็นกระแสที่ได้รับความสนใจจากหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและ ภาคเอกชน ที่ผ่านมามีพบว่า อุปสรรคและปัญหาของการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักการกระจาย อำนาจที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ ประชาชนขาดความสนใจหรือขาดการมีส่วนร่วมทางนโยบายการพัฒนา รัฐบาลจึงมีแนวนโยบายที่เป็นปัจจัย ที่เป็นสิ่งจูงใจให้ประชาชนในท้องถิ่นหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการชุมชนในลักษณะ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ นำไปสู่การพัฒนาที่ตรงเป้าหมาย เกิดความชอบธรรมอันนำมาซึ่งประโยชน์แก่ คนในชุมชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังถือได้ว่า เป็นการเริ่มต้นให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ทางการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชนที่สำคัญอีกด้วยการร่วมกันวางแผนดำเนินการ โดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานเชื่อมโยง การร่วมกันดำเนินการตามแผน การสรุปและประเมินผลร่วมกัน สำหรับผลของการขับเคลื่อนกิจกรรมในมิติต่างๆ

๑) ในมิติการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ การรวมตัวเป็นองค์กรชุมชน มีการเรียนรู้ การจัดการแก้ไขปัญหาร่วมกันแล้วการเปลี่ยนแปลง พัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การรวมกลุ่มในการสร้างสร้างงาน สร้างอาชีพ โดยการ

นำทรัพยากรภูมิปัญญา ที่มีอยู่ในชุมชนของตนมาสร้างเป็นอาชีพเพื่อการบริโภคในชุมชนและขายในชุมชนอื่นๆ การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยความร่วมมือจากคนในชุมชนและหน่วยงานต่างๆ เชื่อมโยงการพัฒนาชนบทและเมืองให้สนับสนุนซึ่งกันและกัน ทั้งด้านเกษตรกรรม มีการศึกษาตลาดและตามติดให้ทันสถานการณ์ต่อข่าวสารด้านเศรษฐกิจทั้งในด้านการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน คือ ให้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ บนรากฐานของความสามารถที่มีอยู่ จากการใช้ “ทุนของชุมชน” นั้นเอง

๒) มิติการมีส่วนร่วมทางสังคม การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง คือ การที่ชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ และร่วมแก้ไขปัญหา เพิ่มความสามารถและความรับผิดชอบในการดำเนินการตามกระบวนการพัฒนา ให้สามารถดำเนินงานด้วยตนเองได้ โดยที่เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องมีความตั้งใจและจริงใจที่จะสนับสนุนการปฏิบัติงานของประชาชน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้สังคมเกิดการพัฒนา ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้สังคมเกิดการพัฒนา เช่น การมีส่วนร่วม หลักการพัฒนาสังคม กระบวนการพัฒนาสังคม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่ต้องใช้ในงานพัฒนาสังคม และคนก็มีส่วนสำคัญที่สุด เพราะถือว่าคนเป็นศูนย์กลางหลักในการพัฒนา

๓) มิติการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นคือ

(๑) จัดให้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ เช่น การอนุรักษ์จารีตประเพณีที่ดั้งเดิม วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมการแสดง การส่งเสริมอาชีพโดยใช้วัฒนธรรมพื้นบ้านให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจ จัดโครงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อนุรักษ์การทอผ้าฝ้าย การฟ้อนดาบ เพลงซอ เพลงขับลื้อ ด้วยการจัดชมรมประจำท้องถิ่น หรือการเชิญพ่อเพลงแม่เพลงในชุมชนมาถ่ายทอดความรู้ให้แก่คนรุ่นหลัง หรือจัดกิจกรรมขึ้นในโรงเรียน เป็นต้น

(๒) เปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนในชุมชนที่ละเลยหรือไม่ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้าน ของตนเองให้หันมาสนใจโดยเฉพาะเยาวชน เช่น ส่งเสริมการศึกษาและใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากฝีมือของคนในชุมชน ในปัจจุบันนี้ตำบลน้ำแวนก็มีการ เอาวัฒนธรรมภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีอยู่ในชุมชนถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลังเช่น วัฒนธรรมแต่งกาย วัฒนธรรมการฟ้อนลำดาบ วัฒนธรรมฟ้อนเล็บ วัฒนธรรมการตีกลองสะบัดไชย วัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่น เช่น น้ำพริกน้ำปู ยำเทา หลามบอน เป็นต้น

(๓) ร่วมกันทำให้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันอย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นเพียงการจัดแสดงหรือรณรงค์เป็นบางช่วงเท่านั้น เช่น ท้องถิ่นรณรงค์ให้คนในท้องถิ่นหรือในหน่วยงานแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่ตัดเย็บจากผ้าพื้นเมือง

(๔) สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมชุมชน เช่น มีการส่งเสริมและปลูกฝังให้เยาวชนรักษากิริยามารยาทแบบชาติพันธุ์ของตัวเอง เช่น มีสัมมาคารวะ เคารพผู้ใหญ่ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน และรักนวลสงวนตัว

(๕) มีการอนุรักษ์จัดพิธี บวงสรวงผีขุนน้ำหรือเลี้ยงผีขุนน้ำ มีการบวชป่า ประเพณีการบวงสรวงเจ้าพ่อเสือเมืองลำ มีการรักษาประเพณีจุดบั้งไฟของconoอีสาน สภาวัฒนธรรมประจำตำบลและผู้นำชุมชนและปราชญ์ชาวบ้านร่วมกันเป็นตัวหลักในการผลักดันและสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งบ้านน้ำแวนนี้จะมีอยู่ ๓ วัฒนธรรมเพราะเป็นชุมชนใหญ่มี ๑๔ หมู่บ้านส่วนใหญ่จะเป็นไทลื้อ ไทยอีสาน และไทยญวน ทางสภาวัฒนธรรมมีการผลักดันมีการอุดหนุนทางภาครัฐ ในการจัดงานทางวัฒนธรรมทุกปี มีการดึงเอาวัฒนธรรมแต่ละชาติพันธุ์มาร่วมแสดงแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมร่วมกันให้เกิดเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

๔) มิติด้านการมีส่วนร่วมด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีการสอนการใช้ทำปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองเป็นการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งในตำบลน้ำแวนเองก็มีการร่วมมือกันขุดสระขนาดใหญ่ขึ้นที่ชุมชนเพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ในการทำการเกษตรและเป็นการหล่อเลี้ยงต้นไม้พืช และผลิตเป็นน้ำอุปโภคบริโภคส่วนหนึ่ง ทำให้ป่าไม้มีความชุ่มชื้น มีการรณรงค์ปลูกต้นไม้เพิ่มในพื้นที่เสื่อมโทรม มีการให้แต่ละชุมชนจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแลป่าชุมชนจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมา ส่วนหนึ่งเพื่อรักษาป่าไว้ให้มีความอุดมสมบูรณ์จึงมี มีการจัดทำฝายกั้นน้ำขนาดเล็กบ้างหรือขนาดใหญ่บ้างแล้วแต่พื้นที่ มีการขุดลอกคูคลองทางน้ำไหล ปรับปรุงพื้นที่เสื่อมโทรมให้กลับมาใช้ได้ หน่วยงานเจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็จะเข้าไปช่วยดูในภาพกว้าง มีการกำชับหากันผู้ใหญ่บ้านเพื่อไปกำชับบอกต่อลูกบ้านจัดระเบียบการใช้ทรัพยากรห้ามไม่ให้มีการทำลายหรือค้าขายสัตว์ป่ามีการใช้น้ำให้เกิดค่ามากที่สุด เพื่อปรับสมดุลสิ่งแวดล้อมในชุมชนอาจแบ่งออกสิ่งแวดล้อมได้เป็น ๒ ส่วนใหญ่ ๆ คือ

(๑) สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ได้แก่ อากาศ แม่น้ำ ลำคลอง พื้น ดิน แร่ธาตุ ภูเขา ป่าไม้และสัตว์อื่น ๆ เป็นต้น

(๒) สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ บ้านเรือน โรงเรียน ถนน รถยนต์ เชื้อนเก็บน้ำ ตลอด จนขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจและสังคมด้วย สิ่งแวดล้อมเหล่านี้ประกอบกันขึ้นเป็นชุมชน โดยมีขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้นและข้อจำกัดทางธรรมชาติเป็นกฎเกณฑ์และเป็นหลักสำหรับการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เพื่อให้เกิดการดำรงชีวิตอย่างผาสุกและเสริมสร้างคุณภาพแห่งชีวิตให้ดียิ่งขึ้นสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตในชุมชน เป็นปัจจัยในการประกอบอาชีพ ใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นแหล่งรวมของความสวยงามตามธรรมชาติ และเป็นแหล่งที่เราสามารถเรียนรู้ทำความเข้าใจร่วมกันในเรื่องธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน

๕.๑.๓ ปัญหา/อุปสรรค กระบวนการพัฒนาความชุมชนเมืองและชุมชนบทในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

พื้นที่ชุมชนเมืองคือประชาชนในชุมชนยังมีบางส่วนไม่ค่อยให้ความร่วมมือในด้านการจัดกิจกรรมภายในชุมชน ขาดความพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อชุมชน ส่วนพื้นที่อยู่ชุมชนเมืองยังมีที่อยู่อาศัยมีสภาพที่แออัดเพราะเกิดจากการขยายตัวของเมืองและแหล่งธรรมชาติ แหล่งเกษตรน้อยลง มีโรงงานบ้างในบางชุมชน ทำให้ชุมชนมีคนมาพักอาศัยมากขึ้นและประชาชนส่วนใหญ่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวมชอบอยู่กับสิ่งเดิมๆ ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงเกิดภาวะชะงักงันเมือง

และการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานและชุมชนลงในแม่น้ำลำคลอง ขาดการส่งเสริมในการอนุรักษ์ดูแลสิ่งแวดล้อม มีแผนนโยบายแต่ไม่มีการดำเนินการ น้ำประปาในชุมชนยังมีปัญหาน้ำไม่ไหลบ่อยครั้ง ถนนบางพื้นที่เช่นนอกเขตเมืองยังมีการชำรุดเสียหาย คนในชุมชนเมืองส่วนใหญ่ มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมการดำรงชีวิตอยู่ท่ามกลางความตึงเครียด ความบีบคั้นและการแข่งขันกันทางเศรษฐกิจและสังคม ขาดความใกล้ชิดเป็นกันเองระหว่างกัน ขาดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกันและกันในชุมชน การบุกรุกพื้นที่ในการทำมาหากินในชุมชนเมือง ทำให้พื้นที่สีเขียวในตัวเมืองน้อยลง ซึ่งเป็นสภาพที่แตกต่างจากชุมชนชนบท

ส่วนชุมชนบทยังขาดการดูแลเอาใจใส่ในด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน ถนนหนทางในชุมชนยังมีปัญหาหลายจุด แหล่งน้ำธรรมชาติควรจะมีการพัฒนาให้เกิดการใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด การจัดการในชุมชนเป็นการจัดการที่กระจุกอยู่ที่กลุ่มบุคคลทำให้ประชาชนส่วนมากไม่ได้รับประโยชน์ยังขาดอาชีพและมีอาชีพที่ไม่แน่นอนต่อรายได้ ขาดการเอาใจใส่ประชาชนในชุมชนขาดจุดประชาสัมพันธ์ หรือพื้นที่ให้ข้อมูลข่าวสาร ประชาชนได้รับรู้ข่าวสารล่าช้าปัญหาทางเศรษฐกิจคนในชุมชนบางส่วนขาดแรงจูงใจขาดความกระตือรือร้นต่อการพัฒนาตนเองส่วนมากยึดติดอาชีพเดิมๆไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง ขาดองค์ความรู้ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น มีแต่รอคอยเพื่อให้ทางภาครัฐเข้าไปช่วยเหลือ เพราะในตำบลน้ำแวนอาชีพหลัก ทำนา ทำสวน ทำไร่ อาชีพเสริม อุตสาหกรรมในครัวเรือน คือคนในชุมชนยังขาดความร่วมมือกัน

๕.๑.๔ ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๓

เพื่อวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชนในเทศบาลตำบลเชียงคำ และองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวนตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา พบว่า

มิติเศรษฐกิจ เป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน ให้ความสำคัญมั่นคงเพียรประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจน การปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้ช่วยให้เกษตรกรจำนวนมากมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น มีชีวิตที่เป็นสุขตามสมควรแก่อัตภาพ พ้นจากการเป็นหนี้และความยากจน สามารถพึ่งตนเองได้ มีครอบครัวที่อบอุ่นและเป็นสุข

มิติด้านจิตใจ เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณและพอใจในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มที่ตัวเอง โดยสร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคง โดยเริ่มจากใจที่รู้จักพอ เป็นการปฏิบัติตามทางสายกลาง หรือมัชฌิมาปฏิปทา

มิติด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบ ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ มุ่งให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกัน เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากการเบียดเบียนกัน การเอารัดเอาเปรียบกัน การมุ่งร้ายทำลายกัน

มิติด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตของประชาชน เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อดออม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยมซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้เป็นสิน เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่ง ที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ

มิติทั้ง ๔ ด้านของเศรษฐกิจพอเพียงได้สะท้อนให้เห็นว่าในเทศบาลตำบลเชียงคำและองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน ยึดถือเศรษฐกิจพอเพียงเพราะว่าไม่ได้ส่งผลดีต่อแค่ด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังส่งผลดีต่อด้านต่างๆ ที่มีส่วนช่วยให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ตามวิถีชีวิตที่ไม่ฟุ้งเฟ้อ และอยู่บนพื้นฐานของความพอดีส่วนหนึ่งยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวนำทางการดำเนินชีวิต การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องที่สำคัญมาก ในกระบวนการพัฒนา การมีส่วนร่วมมีลักษณะของการพัฒนาจากข้างล่างหรือในระดับรากหญ้า โดยประชาชนทั้งระดับ ปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่มรวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดมีการเกี่ยวข้องกันทั้งด้าน ผลประโยชน์ของชุมชน จิตใจและอารมณ์ของประชาชน การมีส่วนร่วมดังกล่าวต้องเป็นไป ด้วยความสมัครใจ ตลอดจนกระบวนการวางแผนการพัฒนาซึ่งเป็นการร่วมกันของ ประชาชนในชุมชนเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาอันไม่พึงประสงค์ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม กล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมกระบวนการพัฒนาเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาทางเลือกใหม่ ที่มุ่งเน้นให้ประชาชนทุกกลุ่มคนสามารถช่วยเหลือตนเองและพึ่งพาอาศัยกันเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้จากความมุ่งหมายหลักของการพัฒนา โดยอาศัยความรู้ความสามารถศักยภาพของบุคคล กลุ่มคนในชุมชนเป็นหลัก มิใช่หวังแต่การพึ่งพารอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐเพียงอย่างเดียว

มิติทางสังคม การสร้างแนวทางในกระบวนการพัฒนาละการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการสร้างแนวทาง ในการพัฒนา ซึ่งเน้นขั้นตอนของการระบูกิจกรรมที่จะทำเพื่อแก้ปัญหาในอนาคตและจำแนกประเภทพร้อมทั้งการจัดลำดับความสำคัญนั้น พบว่า สิ่งที่ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนอยากจะทำ เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาให้ตำบลของตนเองมีความเจริญก้าวหน้า เป็นไปตามเป้าหมาย และนโยบายที่วางไว้ในระดับเทศบาลและตำบล จากการศึกษาพบว่าปัญหาโครงสร้างพื้นฐานของตำบลยังมีปัญหาที่รบกวนการพัฒนาและแก้ไขควบคู่ไปกับด้านสังคม เศรษฐกิจฯเช่นด้านถนน หนทางแหล่งน้ำการเกษตรและการอุปโภคบริโภค เพื่อนำมาใช้เป็นปัจจัยในการสร้าง มูลค่าเพิ่มให้กับครอบครัวปัญหาด้านยาเสพติด และสุขภาพอนามัยของประชาชน ผู้นำชุมชนยังถือว่าเป็นปัญหาที่รุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาของสังคมในระดับกว้างซึ่งจะต้องระดมพลังความคิดการร่วมมือของทุกฝ่ายในการแก้ไขสำหรับด้านอื่นๆ ถึงแม้ว่าผู้นำชุมชนไม่สามารถที่จะทำได้ด้วยตนเองทั้งหมดแต่ก็ได้ทำแผนงานโครงการเสนอต่อองค์กรหรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยการประสานงานร่วมมือกันพัฒนาและแก้ปัญหาด้วยกัน สรุปได้ว่า หลักการพัฒนาเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมการพัฒนาด้านสังคม การให้การศึกษาแก่ชุมชน ซึ่งในกระบวนการให้การศึกษา นั้น ได้เกิดขึ้นบนสถานะแห่งความเท่าเทียมกัน จึงสอดคล้องกับแนวคิดของ **กฤษณะชัย ลัมบุญแดง** ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงกระบวนการที่ให้ประชาชนไม่ว่าปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เห็นพ้องต้องกันเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานโดยร่วมกันคิด ร่วมลงมือปฏิบัติการ ร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์และร่วมในการติดตามและประเมินผล^๓ การกำหนดทิศทางการเปลี่ยนแปลงของตนเอง ของกลุ่ม องค์กร

^๓ กฤษณะชัย ลัมบุญแดง, การมีส่วนร่วมของชุมชนในการควบคุมอาชญากรรมด้านยาเสพติดและการพนันในจังหวัดชลบุรี, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้า ๒๗.

หรือ ชุมชน ตลอดจนการร่วมกันรับผิดชอบ แก้ไขปัญหาและรับผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นการให้ประชาชนมีการตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนั้นๆ

มิติทางวัฒนธรรม ตามที่ได้ศึกษา วิเคราะห์ได้ว่า เทศบาลเชียงคำและตำบลน้ำแวนนั้น มีลักษณะความสัมพันธ์เชิงเครือญาติสูง และมีวัฒนธรรมอันโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ รักความสงบ มีจิตใจอ่อนน้อม ชอบช่วยเหลือสังคม มีจิตสาธารณะ เกิดการกระตุ้นให้คนในชุมชนมีความผูกพันและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา โดยใช้ทุนทาง วัฒนธรรม ได้แก่ ประเพณีต่างๆของชุมชน รวมถึงประวัติศาสตร์ชุมชนของชุมชน กระตุ้นให้คนในชุมชน รวมถึงเยาวชนมีจิตสำนึกรักความเป็น วัฒนธรรมของตัวเอง การจัดกิจกรรมการดำรงชีพ และกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม ในชุมชน โดยอาจจัดที่ วัด หรือที่โรงเรียน ตามความ เหมาะสม ด้วยกิจกรรมเหล่านี้ การเรียนรู้ต่างๆจึงเกิดขึ้น ทำให้เกิด ความสัมพันธ์ ผูกพันสร้างตัวแบบการพัฒนาเชิงวัฒนธรรม ผู้นำด้านต่างๆของชุมชน ทั้งผู้นำทางการ และผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งรวมถึงผู้นำกลุ่มกิจกรรม ถูกดึงให้เข้ามามีบทบาทหน้าที่เป็นแบบอย่าง ให้สมาชิกชุมชนและกลุ่มเยาวชนได้ปฏิบัติตาม ในการนำวัฒนธรรมที่มีอยู่มาปรับประยุกต์ใช้ และลง มือทำอย่างต่อเนื่อง เช่น รักษา ประเพณี และพิธีกรรมต่างๆไว้

มิติทางด้านสิ่งแวดล้อม รูปแบบการพัฒนาที่ ตอบสนองความต้องการของคนในรุ่น ปัจจุบัน โดยไม่ ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอมยอม ลดทอนความสามารถในการที่จะ ตอบสนองความต้องการของตนเอง โดยการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้าน สิ่งแวดล้อม เป็นการใช้ทรัพยากร อย่างยั่งยืน การรักษา ไร่ซึ่งทุนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เศรษฐกิจ สังคมดำเนินไปได้อย่างมี ประสิทธิภาพ โดยไม่กระทบ ต่อระบบนิเวศในชุมชน จากกระแสการเปลี่ยนแปลงโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและมีความซับซ้อนมากขึ้น ประกอบกับประเด็นด้านมาตรฐานและความปลอดภัย ในระดับสากล เช่น การตระหนักถึงคุณภาพของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงระบบการ ควบคุมมลภาวะทางสิ่งแวดล้อม ที่เป็นปัจจัยเร่งให้ ประเทศกำลังพัฒนารวมถึง ประเทศไทยต้องให้ ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องเตรียมพร้อมและ ปรับ นโยบายของอุตสาหกรรมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ แผนการดำเนินงานที่เหมาะสมต่อการ เปลี่ยนแปลงของ กระแสโลก รัฐบาลจึงมีนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรม ของประเทศ เพื่อมุ่งสู่การ สร้างสมดุลทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ภายใต้กรอบแนวคิด ของการพัฒนาที่ยั่งยืน จะมีการตระหนักรู้ เกี่ยวกับการพัฒนา ในมิติต่างๆในชุมชน ให้คำนึงถึงผลกระทบที่จะตามมา เพื่อให้ คนในชุมชนและสิ่งแวดล้อมอยู่ร่วมกันได้ อย่างยั่งยืน

จากผลการสรุปข้างต้นผู้วิจัยสามารถโยงกับการพัฒนาสังคมได้ดังนี้

ชุมชนทั้ง ๒ พื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต แนวปฏิบัติ จึงเป็นที่มาของ การพัฒนาศึกษาหา ปัญหา วางแผน กำหนดเป้าหมาย เพื่อมุ่งไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน เพื่อการ พัฒนาที่ยั่งยืนจึงมีส่วนประกอบพื้นฐานที่สำคัญ ๔ องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ในส่วนประกอบทางด้านสังคมของการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้น จะต้องวางอยู่บนรากฐานของ ๒ หลัก คือ หลักการความยุติธรรม และหลักการความเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาในระยะยาว การเข้าถึงทรัพยากรและโอกาสของคนในชุมชนจะต้องมีความเท่า

เทียมกัน สิทธิมนุษยชนและผลประโยชน์อื่นๆ เช่น อาหาร สาธารณสุข การศึกษา ที่อยู่อาศัยและโอกาสในการพัฒนาตนเอง ความเป็นธรรมในสังคมนี้มีนัยยะถึงโอกาสที่เท่าเทียมกันของประชาชนทุกคนในด้านการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างผลิตภาพให้แก่สังคม สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะทำให้เป้าหมายทางสังคมทั้งด้านของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ความเป็นธรรมในสังคม ความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ และการมีส่วนร่วมของประชาชนประสบความสำเร็จ การส่งเสริมให้วัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศ เป็นเรื่องที่มีความจำเป็นเพราะจะทำให้การพัฒนาขึ้นอยู่กับรากฐานของตนเองและภูมิปัญญาของชุมชนและสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนในระยะยาว โดยจะต้องมีการดำเนินงานในลักษณะที่เป็นองค์รวม คือการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชนร่วมกัน ส่วนหนึ่งคือการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน การรักษาไว้ซึ่งสืบทอดของทุนธรรมชาติไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ แม่น้ำ ภูเขา แร่ธาตุอันเป็นสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่ควรจะต้องดำรงอยู่ที่ทำให้ส่วนประกอบทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมชุมชนอยู่ได้โดยที่จะดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยที่ความมีเสถียรภาพของระบบการพัฒนาและการมีส่วนร่วมของชุมชนมีความชัดเจนและเป็นรูปแบบมากยิ่งขึ้นเพื่อนำไปสู่หลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย เชิงทฤษฎี เชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติการรวมทั้งข้อเสนอแนะสำหรับการการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบทสู่ความยั่งยืน ของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

๑. รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนให้คนในชุมชนมีโอกาสได้รับประสบการณ์ รูปแบบการพัฒนาที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ และสร้างบทเรียนให้กับชุมชนได้นำไปพัฒนาชุมชน ต่อไป

๒. ภาครัฐ ควรมีการจัดการความรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นชุมชน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น วัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น การทอผ้า การจักสาน กลุ่มวิสาหกิจ แล้วมาดำเนินการอย่างเป็นระบบ และ ครอบคลุม เพื่อง่ายต่อการเรียนรู้และถ่ายทอดการ เรียนรู้ร่วมกันของชุมชน

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบทสู่ความยั่งยืน เทศบาลตำบลเชียงคำ และองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา ” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ดังนี้

๑. ประชาชนควรมีเครื่องมือในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพเหมาะสม คุ่มค่าเพียงพอต่อความต้องการและได้ใช้เต็มประสิทธิภาพ

๒. ประชาชนควรมีอาชีพที่มั่นคงและเสมอภาคทางสิทธิประโยชน์ในการทำมาหากิน มีรายได้เพียงพอต่อรายจ่าย

๓. ประชาชนควรมีแหล่งน้ำใช้ในครัวเรือนและชุมชน ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ อย่างเพียงพอตลอดปี

๔. ประชาชนเมื่อมีปัญหาควรแก้ไขปัญหานั้นด้วยสติปัญญาตามหลักคำสอนของ ศาสนา

๕. สมาชิกในครอบครัวทุกคนควรมีความรักใคร่ ประองตอง กลมเกลียว และสามัคคี กัน

๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะแนวทางการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบทสู่ความยั่งยืน ของ อำเภอยางคำ จังหวัดพะเยา ” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ แนวทางการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

๑. ควรศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการพัฒนาชุมชนสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงในพื้นที่ ต่างๆ เพื่อนำมาเป็นข้อสรุปที่สามารถนำไปปรับใช้ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

๒. ควรศึกษาแนวทางการเสริมสร้างพลังของชุมชน ในกระบวนการพัฒนาชุมชน ตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

(๑) หนังสือ :

- กรรณิการ์ อักษรกุลสุขเกษม. **สังคมวิทยานคร**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประชาชน, ๒๕๒๘.
- กฤษณะชัย ลีมบุญแดง. **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการควบคุมอาชญากรรมด้านยาเสพติดและการพนันในจังหวัดชลบุรี**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕
- กองฝกอบรม กรมการผังเมือง. **คู่มือการวางและปฏิบัติตามผังเมืองรวม**. กรุงเทพมหานคร: กรมการผังเมือง, ๒๕๓๙.
- กาญจนา แก้วเทพ. **การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สมาคาคทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, ๒๕๓๘.
- กาญจณี พลจันทร์. **เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยเมือง**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๕
- โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. **การพัฒนาประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและการศีกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๒.
- จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์. **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๐.
- _____. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.
- จำรัส นวลน้ิม. **การศีกษากับการพัฒนาประเทศ แนวความคิดและวิธีปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ โอ.เอส.พริ้นต้ง แฮ์ส, ๒๕๔๐.
- เจริญ ภัสธร. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของรัฐ**. กรุงเทพมหานคร: สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๔๐.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. **การบริหารงานพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๖.
- ชัยวัฒน์ เจริญสินโอฬาร. **Development Discourse วาทกรรมการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาษ, ๒๕๔๙.
- ชูเกียรติ ลิสุวรรณ์. **แนวความคิดและแนวทางการเตรียมการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์สำหรับนักวิจัยรุ่นใหม่**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒.
- จิตยา สุวรรณชฎ. **“สังคมวิทยา” ใน วิทยาศาสตร์สังคม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๗.
- ณรงค์ สุกำนว. **สังคมวิทยาชนบท**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๕.
- ณรงค์ เส็งประชา. **สังคมวิทยาชนบทและเมือง**. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, ๒๕๒๓.
- ดารณี ถวิลพิพัฒนกุล. **กระบวนการเป็นเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑.
- ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภาการพิมพ์, ๒๕๒๗.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐานเทคนิค และกรณีตัวอย่าง.

กรุงเทพมหานคร: 598 Print, ๒๕๔๖.

นวนน้อย ตรีรัตน์ และคณะ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการดำเนินงานของ
องค์การบริหารส่วนตำบล. กรุงเทพมหานคร: บริษัทธรรมดาเพรส จำกัด, ๒๕๔๕.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗.

ปรัชญา เวสารัชช์, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมพัฒนาชนบท”. สถาบันไทยคดี
การศึกษา: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๘.

ปรีชา คุวินทร์พันธุ์. สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

ปาริชาติ สุขุม. เมืองในสังคมกำลังพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๖.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) หมวด
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, ๒๕๔๓.

_____. พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

_____. การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, ๒๕๔๓.

พัชรินทร์ สิริสุนทร. แนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ: สโสมสร, ๒๕๓๑.

พัชรีย์ สิริโรส และคณะ. การมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๖.

พัฒน์ บุณยรัตนพันธ์. การสร้างพลังชุมชนโดยกระบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: วัฒนา
พานิช, ๒๕๑๗.

พาณี อนันตชัย. กระบวนการพัฒนาชุมชน. นครปฐม: สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๒.

ไพฑูรย์ เครือแก้ว. ลักษณะสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บพิธ, ๒๕๑๘.

มิ่งสรรพ ขาวสะอาด. กติกา เครื่องมือ และการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อรักษาสังแวดล้อม.
กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ, ๒๕๓๘.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทย
อนุเคราะห์, ๒๕๒๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับ
ลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

_____. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๓๙.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. การพัฒนาชนบทไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑.

วิทยา เชียงกุล. การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย: บทวิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฉั
บกระ, ๒๕๒๗.

_____. แนวคิดฝ่าวิกฤตทุนนิยมไร้พรมแดน. เศรษฐธรรมและอภิปไตยชุมชนไทย.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน, ๒๕๓๙.

วิรัช วิรัชฉกรรณ. การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น: สหรัฐอเมริกา(๒๕๔๕)อังกฤษ
ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย. กรุงเทพมหานคร: โฟร์เพช, ๒๕๔๕.

_____. การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ฟอร์
เพช, ๒๕๔๙.

สนธยา พลศรี. กระบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕

_____. เครือข่ายการเรียนรู้งานพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส. พริน
ติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๕๐.

สมชาย เตชะพรหมพันธ์. ภูมิศาสตร์เมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิลปะบรรณาคาร, ๒๕๒๒

สมบูรณ์ สุขสำราญ. การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย จำกัด,
๒๕๓๐.

สมพร เทพสิทธา. การพัฒนาแบบยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สมชายการพิมพ์, ๒๕๓๖.

สมยศ พุ่มหว่า. สังคมชนบทกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๓๔.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมวิทยาชนบท. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๘.

สมาน รังสิโยภักษ์. การบริหารราชการไทย อดีต ปัจจุบัน อนาคต. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ, ๒๕๔๖.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. การพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕.

_____. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

_____. ทฤษฎีการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอมีเทรดดิ้ง, ๒๕๒๒.

สำนักมาตรฐานการศึกษา และสถาบันอื่นๆ. ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ชุดวิชาการวิจัยชุมชน.
กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง, ๒๕๔๕.

สุริยา วีรวงศ์. ลักษณะสมัยใหม่การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชนหมู่บ้านกับชุมชนเมืองภายใน
จังหวัดชลบุรี. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๙.

อคิน รพีพัฒน์. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยใน
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารพิมพ์,
๒๕๒๙.

อภิรักษ์ โกษะโยธิน. ปญญา วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์นโยบาย: อภิรักษ์ โกษะโยธิน ผู้ว่าราชการ
กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๔๗ – ๒๕๕๑. กรุงเทพมหานคร: มปท., ๒๕๔๗.

เอกรินทร์ อนุกุลยุทธ. การวางผังเมืองอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.
๒๕๔๕.

(๒) วารสาร:

สิริชัย วิชโรท. “การพัฒนาชนบทแบบบูรณาการ: ยุทธวิธีที่เป็นความหวังเพื่อการพัฒนาชนบท”.

วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์. ปีที่ ๒๒ ฉบับ ๑ (มกราคม ๒๕๒๕): ๕๙-๗๒.

(๓) วิทยานิพนธ์และงานวิจัย:

กาญจนา หมาดหล้า. “การศึกษารูปแบบการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในหน่วยงานการปกครองท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๑.

ประสิทธิ์ อาศัยบุญ. “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตตำบลไร่น้อย อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ๒๕๕๑.

ปิยะ ประทีปักษ์มี. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเล บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖.

ผ่องผิว อุไรกุล. “ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาเมืองน่าอยู่ เทศบาลนครยะลา”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, ๒๕๔๖.

พระโกศล มณีนटना (ณัฐม). “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอมูลนาก จังหวัดพิจิตร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระครูสุวรรณวรการ (พิมพ์ พุทธญาโณ). “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

พระบุญโชค กิตติสารโร (คำภีระ). “ประสิทธิผลการบริหารการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบลเขาวง อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.

พระมหาวิเชียร ชาญนรงค์. “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำกิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูศีลวราภรณ์ (เฉลิม ฐิตีสีโล)”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

พงษ์ชัย พรสุโรจน์. “กิจวัตรของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๕๐.

พันธุ์ดา ทองทิส. “แนวทางการจัดการเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลหนองขาว อำเภอกาญจนบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๔๕.

ภูชัย สัปพันธุ์. “การศึกษาองค์ประกอบความน่าอยู่ของเมือง: กรณีศึกษาผังเมืองยะลา”, **วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

วารุณี วัชรเสวี. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเมืองที่มีต่อโครงการเมืองน่าอยู่ ของเทศบาลนคร นครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๔.

วันดี ธาดาเศวร์. กระบวนการกลายเป็นเมืองกับความเป็นชุมชนชนบท: กรณีศึกษา ชุมชนตำบลบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, ๒๕๔๘

สมชัย ศิริสมบัติ. “การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนในการพัฒนาเทศบาลสู่เมืองน่าอยู่ กรณีศึกษาเทศบาลเมืองบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๔.

สรารุณี วรพงษ์. “กระบวนการบริหารการพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับชุมชนกะเหรี่ยงบนพื้นที่สูงอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน”. **ดุษฎีนิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๕๕.

สุวัฒนา ธาดานิติ, “แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเมือง”. **รายงานการวิจัย**. การอบรมฤดูร้อน เรื่องการวางแผนและผังกายภาพสำหรับพนักงานแผนระดับท้องถิ่น, ๒๕๒๗.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. “โครงการพัฒนาดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย”. **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ๒๕๔๗.

(๔) เอกสารต่างๆ:

คมลักษณ์ ไชยยะ. **เอกสารประกอบการสอน รายวิชาสังคมวิทยาชนบทและเมือง**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๘.

ชีรวัดน์ นิเจนตร. **การศึกษากับสังคมการพัฒนาชุมชน**. เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ ๒๖๙. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, ๒๕๒๘.

ชิต นิลพานิช และกุลธณ ธนาพงศธร. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท”. ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปสำหรับการพัฒนาระดับตำบล หมู่บ้าน พิมพ์ครั้งที่ ๓. หน่วยที่ ๘**. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๒.

ไพรัตน์ เตชะรินทร์. “นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบันของประเทศไทย”. ใน **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. ม.ป.ท., ๒๕๒๙

พิชาย รัตนดิถก ณ ภูเก็ต. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย”. **วารสารพัฒนาสังคม**. ฉบับพิเศษ, ๒๕๔๓.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. “การสร้างองค์กรชุมชนและเครือข่ายในการพัฒนาชุมชน”. ใน **เอกสารประกอบการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนากับการพัฒนาสังคม**. กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

ดิน ปรัชญพทธี. “ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม”. เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ ๙. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๘

(๕) สัมภาษณ์:

- สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัตยานุกูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอภูซางม, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.
 สัมภาษณ์ นายอดิพันธ์, ศุภการกำจร, นายกเทศมนตรี, ๔ มีนาคม ๒๕๖๑.
 สัมภาษณ์ นายจรัส สมฤทธิ์, ผู้ทรงคุณวุฒิ, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.
 สัมภาษณ์ นางรัตนารณ์ ดอนเลย, สมาชิกสภา, ๕ มีนาคม ๒๕๖๑.
 สัมภาษณ์ นายมานิชย์ สมฤทธิ์, เลขานุการนายกเทศมนตรี, ๖ มีนาคม ๒๕๖๑.
 สัมภาษณ์ นายสุวรรณ พันเต็ม, ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.
 สัมภาษณ์ นายต่วน กองมก, ตัวแทนวิสาหกิจชุมชน เทศบาลตำบลเชียงคำ, ๘ มีนาคม ๒๕๖๑.
 สัมภาษณ์ นายประเทือง กองมก, ผู้ใหญ่บ้าน, ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.
 สัมภาษณ์ พันจ่าอากาศเอกสมเศียร จันทร์หล้า, ปลัดเทศบาลตำบลเชียงคำ, ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑.
 สัมภาษณ์ นายอเนก เนตรทิพย์, กำนันตำบลหย่วน, ๒ มีนาคม ๒๕๖๑.
 สัมภาษณ์ พระครูโกวิทย์ มงคลการ, เจ้าคณะตำบลน้ำแวน, ๓ มีนาคม ๒๕๖๑.
 สัมภาษณ์ นายคมกริช ระย้าแก้ว, นายกองจัดการบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.
 สัมภาษณ์ นายภานุพันธ์ แสงศรีจันทร์, รองนายกฯ, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.
 สัมภาษณ์ นายธานี คำแสน, กำนันตำบลน้ำแวน, ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๑.
 สัมภาษณ์ น.ส. เสาวลักษณ์ ต้อยคำ, ปลัดสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑๑ มีนาคม ๒๕๖๑.
 สัมภาษณ์ พ่อเสาร์ บัวอิน, ตัวแทนชาวบ้าน, ๙ มีนาคม ๒๕๖๑.
 สัมภาษณ์ นายสว ยมานาชี, ปราชญ์ชาวบ้าน, ๗ มีนาคม ๒๕๖๑.
 สัมภาษณ์ นาย สุรศักดิ์ วงศ์ประเสริฐ, ตัวแทนชาวบ้าน, ๑๐ มีนาคม ๒๕๖๑.
 สัมภาษณ์ นายต่วนกฤษ จันทนะ, ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน, ๑ มีนาคม ๒๕๖๑.

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

- สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ พ.ศ., ๒๕๔๐-๒๕๔๔.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.nesdb.go.th/> [๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๐].
- ปรีดี บุณศิริ, **เมืองน่าอยู่.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://sawasdee.bu.ac.th.htm> [๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๐].
- เฉลิมเกียรติ แก้วหอม **จุดเปลี่ยนของประเทศ: ประกายแสงแห่งความหวังที่ทุกคนรอคอย.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://sukanrat.blogspot.comblog-post.html> [๑ มกราคม ๒๕๖๐].
- พจนา สวนศรี. **แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc [๒๐ ธันวาคม ๒๕๖๑].

สรรเสริญ วงศ์ชะอุ่ม. **เศรษฐกิจพอเพียงพื้นฐานสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน**. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. [ออนไลน์]. แหล่งที่
<https://www.nesdb.go.th/ewtw3c/ewtdllink.php?filename=nesdbbook&nid>
 ประยุทธ์ ประยุตโต. การพัฒนาคนและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา
sukanrat.blogspot.com/2012/09/sustainable-development.html [๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑].

๒. ภาษาอังกฤษ

- Dunham Arthur. “The Outlook for Community Development in The Social Welfare Forum”. Proceedings of The National Conference on Social Welfare, 1958.
- H.M. Mayer. **Reading in Geography**. Chicago: The University of Chicago Press, 1959.
- Lee Tayler. **Urbanized Society**. Santa Monica. California: Goodyear Publishing Co, 1980.
- UN. Development of Economic and Social Affair. **Community Development and Related Service**. New York: United Nation Repblication, 1960.
- M. Dougla. **Some Perspective on The Phenomenon of Participation**. Adult Education Journal, 1970.
- In Joung Whang. **Management of Rural Change in Korea: The Samuel Undoing**. Seoul: Seoul National University Press, 1981.
- J.A. Midgley, M.Hardiman and D. Narine. **Community Participation, Social Development and The State**. New York: Methuen, 1986.
- William W. Reeder. **Some Aspects of The Information Social Participation of Form Families in New York State**. New York: Cornell University, 1978.
- J.M. Cohen and N.T. Uphoff, “Participation’s Place in Rural Development: Seeking Clarity Through Specificity”. Worle Development, 1980.
- S.R. Arnstein. **Ladder of Citizen Participation**. Journal of American Institute of Planners, 2002.
- William W. Reeder. **Some Aspects of The Information Social Participation of Form Families in New York State Cornell University**. Unpublished: Dissertation, 1974.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืน ของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาวิจัยกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืน ของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา แบ่งเป็น ๒ ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนา ปัญหา อุปสรรค สาเหตุและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอเชียงคำจังหวัดพะเยา

ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะได้รับความอนุเคราะห์จากท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นอย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณ และขอเจริญพรขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

พระมหาสมศักดิ์ ธีรวโส (แหวนคำ)

นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคมบัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบทสู่ความยั่งยืน ของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ.....นามสกุล.....

อายุ.....ปี ตำแหน่ง.....

สัมภาษณ์เมื่อวันที่..... เดือน พ.ศ. ตั้งแต่เวลา.....น. ถึง.....น.

สถานที่ที่ให้สัมภาษณ์.....

ผู้สัมภาษณ์ ผู้วิจัย

บันทึกข้อมูล ผู้วิจัย (จดบันทึก,บันทึกเสียง)

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชุมชนบทสู่ความยั่งยืน ของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา

๑. สภาพบริบทพื้นที่ในชุมชนของท่านเป็นอย่างไร

๒. ท่านคิดว่ากระบวนการพัฒนาเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนมีขั้นตอนอย่างไร

๓. ท่านคิดว่ามีปัจจัยอะไรที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนของท่าน

๔. ท่านคิดว่ากระบวนการพัฒนาชุมชนในด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างไร

๕. ท่านคิดว่าองค์กรและประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชนมีอย่างไรบ้าง

๖. ปัญหาและอุปสรรค ในกระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทมีอะไรบ้าง

๗. ท่านท่านมีข้อเสนอแนะ หรือแนวทางในการพัฒนาชุมชน ของท่านอย่างไรให้เป็นชุมชนที่สมบูรณ์แบบ

ภาคผนวก ข
ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ (CVI)

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (CVI) ของแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ข้อ ที่	รายการ	ผู้เชี่ยวชาญ/คนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า I-CVI	แปล ผล
	ข้อสัมภาษณ์สำหรับการวิจัย								
๑.	สภาพบริบทพื้นที่ในชุมชนของท่าน เป็นอย่างไร	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	ท่านคิดว่ากระบวนการพัฒนาเมือง และชนบทสู่ความยั่งยืนมีขั้นตอน อย่างไร	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	ท่านคิดว่ามีปัจจัยอะไรที่สำคัญใน การพัฒนาชุมชนของท่าน	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	ท่านคิดว่ากระบวนการพัฒนาชุมชน ของในด้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเป็น อย่างไร	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	ท่านคิดว่าองค์กรและประชาชนใน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมการพัฒนา ชุมชนมีอย่างไรบ้าง	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	ปัญ ห า แ ล ะ อ ุ ป ส ร ร ค ใน กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและ ชนบทมีอะไรบ้าง	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๗.	ท่านท่านมีข้อเสนอแนะ หรือ แนวทางในการพัฒนาชุมชน ของ ท่านอย่างไรให้เป็นชุมชนที่สมบูรณ์ แบบและยั่งยืน	x	x	x	x	x	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

*หมายเหตุ x แทน ความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ ให้คะแนน ๓ หรือ ๔

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ
ของเครื่องมือในการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๘ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร นายสายชล ปัญญชิต

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด

แบบสอบถามที่ใช้ในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวิโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดพะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, ตร.)

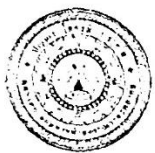
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ณ วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐
 ๑๖ มกราคม ๒๕๖๐

(สายชล ปัญญชิต)

 ๗.๔/๑/๖๐

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๙.๒

วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร พระมหาสม กลยาโน, ดร.

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อัครวิโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

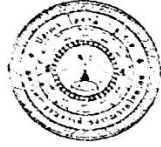
ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๙.๒

วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติโครงการตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ดร.เดชา กัมโก

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อัครวิโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ทิศจานแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ได้ทราบถึงโครงการ
เรียนร้อยแล้ว
เดชา กัมโก
(ดร. เดชา กัมโก)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำปลายมาศ

จังหวัดสุรินทร์ ๓๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๘ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร รศ.ดร.จรรุวรรณ ข้าเพชร

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด

แบบสอบถามที่ใช้ในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอยางชุมน้อย จังหวัด
พะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็น
อย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบ
มาพร้อมแล้วนี้

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ดร.พิภพ ไม้ป้อมแก้ว

รองศาสตราจารย์จรรุวรรณ ข้าเพชร

๘ ๗๖.๖๑.

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๘ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร นายสายชล ปัญญชิต

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด

แบบสอบถามที่ใช้ในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดพะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ฉันได้ 112: ตัดเนื้อง
15 มวแก่ไป 15 มวแก่ไป

๗.๔/๑/๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๘

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำปลายมาศ
 จังหวัดสุรินทร์ ๓๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๑๘ มกราคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุมัติโครงการตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร รศ.ดร.จรรวณ ข้าเพชร

สิ่งที่ส่งมาด้วย โครงร่างวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด
 แบบสอบถามที่ใช้ในการทำวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อีรวไล (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอยางชุมน้อย จังหวัด
 พะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนา
 สังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็น
 อย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบ
 มาพร้อมแล้วนี้

โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
 กรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร.)

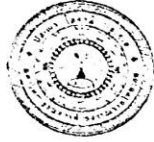
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ดร.พิทักษ์ ไร่บ่อไร่

รองศาสตราจารย์จรรวณ ข้าเพชร

๘ กพ. ๖๑.

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศร ๖๑๐๕.๔/ว ๙.๒

วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร ดร.เดชา กัมโก

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ทิจารย์ภาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ได้ตรวจแก้ไขเครื่องมือ
เรียบร้อยแล้ว
เดชา กัมโก
(ดร.เดชา กัมโก)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทร. (ภายใน) ๒๑๒๒, ๘๒๗๘, ๘๒๗๙

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๙.๒

วันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน/เจริญพร พระมหาสม กลยาโณ, ดร.

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวิโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือสำหรับการทำวิจัยเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียน/เจริญพร มาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

รองอธิการบดี

๒๕๖๑.๖๑

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เชิงลึก

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๔๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร นายจรัส สมฤทธิ์ ผู้ทรงคุณวุฒิเทศบาลตำบลเชียงคำ
 สิ่งที่มาด้วย ตัวอย่างแบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิต
 ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
 กรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความ
 ยั่งยืนของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูล
 สำหรับใช้ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการ
 สัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าคงจะ
 ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(นายจรัส สมฤทธิ์)

ขอเจริญพร
 (พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติเคราะหส์ัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน นายสุรธรณ ผืนเต็ม ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคํา
สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวโส (แหวนคํา) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘
นิสิตปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมือง
และชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอเชียงคํา จังหวัดพะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูล
สำหรับใช้ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการ
สัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

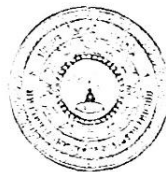
ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(นายสุรธรณ ผืนเต็ม)

ที่ ศร ๖๑๐๕.๔/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ คือ ๘๒๗๘-๗๙

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร นายอเนก เนตรทิพย์ กำนันตำบลห้วยวน
สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

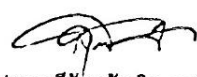
ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอเชิงคำ จังหวัด
พะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

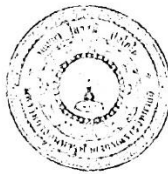
ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุญาตจากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

10๔1๑ 1๙๗๖๖๖๖

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำปลายมาศ
 จังหวัดสุรินทร์ ๓๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร นายด่วน กองมงคล ตัวแทนเครือข่ายชุมชนเทศบาลตำบลเชียงคำ

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิต
 ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความ
 ยั่งยืนของอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดสุรินทร์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูล
 สำหรับใช้ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการ
 สัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
 ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

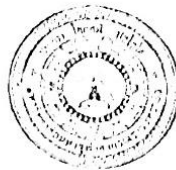
(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

๕/๒
 /นายด่วน กองมงคล

ที่ ศอ ๖๑๐๕.๑/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๔ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนับน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๑๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร พันจ่าอากาศเอกสมเกียรติ จันทร์หล้า ปลัดเทศบาลตำบลห้วยวุ่น
สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอยางชุมน้อย จังหวัด
พะเยา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้ยินดีดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

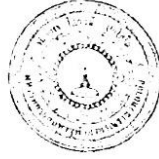
จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

สมศักดิ์
(อธิการบดีมหาวิทยาลัย)

ขอเจริญพร

(พระสุวิวัฒน์บัณฑิต, วศ.ตร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร นางรัตนภรณ์ ดอนเลย ตัวแทนชุมชนเทศบาลตำบลเชียงคำ
 สิ่งที่มาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อีรวโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิต
 ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความ
 ยั่งยืนของอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดพระยาศรี” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูล
 สำหรับใช้ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการ
 สัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
 ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

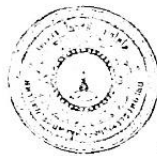

 (พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)
 ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐

โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เรียน นายมาโนชญ์ สมฤทธิ์ เลขานุการนายกเทศมนตรี
 สิ่งที่มาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวิโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิต
 ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความ
 ยั่งยืนของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูล
 สำหรับใช้ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการ
 สัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
 ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

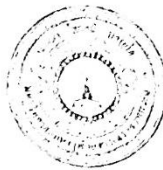
จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

(นางอภิญญา สมฤทธิ์)
 เลขานุการนายกเทศมนตรี
 เทศบาลเมืองลำไทร/พ.ศ. ๒๕๖๑

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกกา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร นายอดิพันธ์ ศุภการกำจร นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเชียงคำ
สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิต
ปริญญาโทหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความ
ยั่งยืนของอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูล
สำหรับใช้ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการ
สัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

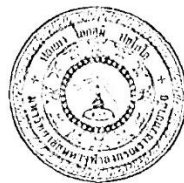
(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(นายประพันธ์ ตีอุค)
หัวหน้าสำนักงานปลัดเทศบาล

- 6 มี.ค. 2561

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกเกด
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เรียน พระครูสิริปริยัตยานุกูล ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอกุฉินารายณ์
 สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวิโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอยางชุมน้อย จังหวัด
 ยโสธร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุญาตจากท่านให้ท่านดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

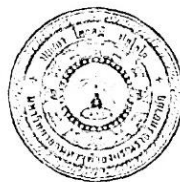
เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

พระครูสิริปริยัตยานุกูล
 (พระครูสิริปริยัตยานุกูล)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร นางสาวเสาวลักษณ์ ตัญคำ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน
สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อัครวิไล (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัณนิษฐานท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุญาตจากท่านให้นิสิตดำเนินการสัณนิษฐานเพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

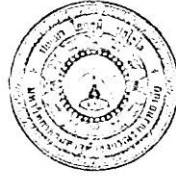
ขอเจริญพร

เสาวลักษณ์ ตัญคำ
ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๔/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร นายสุรศักดิ์ วงศ์ประเสริฐ
 สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอเชิงคำ จังหวัด
 พะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุญาตจากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

สุรศักดิ์ วงศ์ประเสริฐ

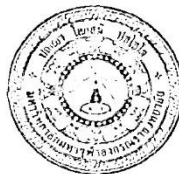
ขอเจริญพร

ให้ข้อมูล งานวิจัย

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร พ่อเสาร์ บัวอิน
 สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวิโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอเชียงคำ จังหวัด
 พะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

นางสาว นริศ

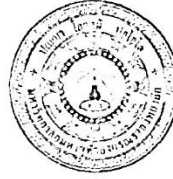
นางสาว นริศ

ขอเจริญพร

(พระสุริยตันตบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำปลายมาศ
 จังหวัดสุรินทร์ ๓๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
 เจริญพร พ่อเสาร์ บัวอิน
 สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อธิวัตร (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอยางชุมน้อย จังหวัด
 ยโสธร” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุญาตจากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพามาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

พ่อเสาร์ บัวอิน

พระสุธีรัตนบัณฑิต

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบึงนาราง
จังหวัดพิจิตร ๓๖๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิพนธ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร นายสว ยานาชี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัณนิพนธ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวิโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอเชียงคำ จังหวัด
พะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุญาตจากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพราเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

เจริญพร นายสว ยานาชี

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เจริญพร นายธานี คำแสน กำนันตำบลน้ำแวน

สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท
 หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอเชียงคำ จังหวัด
 พะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัณนิษฐานท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
 ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุญาตจากท่านให้นิสิตดำเนินการสัณนิษฐานเพื่อจะเป็นประโยชน์
 ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
 จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพราเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
 สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ในนามของ
 พระครู...
 (นาย ธานี คำแสน)
 กำนันตำบลน้ำแวน

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เรียน พระครูโกวิทมงคลการ เจ้าคณะตำบลน้ำวน
สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอเชียงคำ จังหวัด
พะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

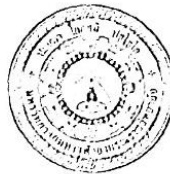
เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(พระครูโกวิทมงคล)
อธิการบดีมหาวิทยาลัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗๘-๗๙

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตสัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร นายด่วนฤช จันทะ ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน
สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อิริวิโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอเชิงเคา จังหวัด
พะเยา" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัณนิษฐานท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุญาตจากท่านให้นิสิตดำเนินการสัณนิษฐานเพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(ขอความเห็นชอบ อธิการ.)

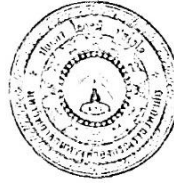
(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/ว ๒๕

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐ ต่อ ๘๒๗-๗๙

๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สัณนิษฐานเพื่อใช้ในการทำวิทยานิพนธ์
เจริญพร นายประเทือง กองมงคล ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๕
สิ่งที่ส่งมาด้วย ตัวอย่างแบบสัณนิษฐานที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ จำนวน ๑ ฉบับ

ด้วย พระมหาสมศักดิ์ อีรวโส (แหวนคำ) รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๒๐๔๐๖๘ นิสิตปริญญาโท
หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้
ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชุมชนเมืองและชนบทสู่ความยั่งยืนของอำเภอเชียงคำ จังหวัด
พะเยา” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ท่านเพื่อเก็บข้อมูลสำหรับใช้
ในการทำวิจัย ทางหลักสูตรฯ จึงขออนุญาตจากท่านให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์เพื่อจะเป็นประโยชน์
ในทางวิชาการต่อไป โครงการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอเจริญพร

(นายประเทือง กองมงคล)

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ภาคผนวก จ
ภาพถ่ายในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ภาพที่ ๑

สัมภาษณ์ พระครูสิริปริยัตยานุกูล, ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอภูซาง

ภาพที่ ๒ สัมภาษณ์ นายอดิษฐ์, ผู้จัดการกำจร นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเชียงคำ

ภาพที่ ๓

สัมภาษณ์ นายประเทือง กองมงคล,ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ ตำบลห้วยวน บ้านดอนไชย

ภาพที่ ๔

สัมภาษณ์ พันจ่าอากาศเอกสมเศียร จันทรหิลา, ปลัดเทศบาลตำบลเชียงคำ

ภาพที่ ๕

สัมภาษณ์ นางรัตนภรณ์ ดอนเลย สมาชิกสภา เทศบาลตำบลเชียงคำ

ภาพที่ ๖

สัมภาษณ์ นายมานิชญ์ สมฤทธิ์ เลขานุการนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลเชียงคำ

ภาพที่ ๗

สัมภาษณ์ นายสุวรรณ ฝันเต็ม ประธานสภาเทศบาลตำบลเชียงคำ

ภาพที่ ๘

สัมภาษณ์ นายจรัส สมฤทธิ์ ผู้ทรงคุณวุฒิ, บ้านสบแวน

ภาพที่ ๙

สัมภาษณ์ นายพงษ์เทพ เทพวงศ์ หัวหน้าฝ่ายสวัสดิการสังคม เทศบาลตำบลเชียงคำ

ภาพที่ ๑๐

สัมภาษณ์ นายสิทธิชัย สันติโชคสกุล ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ ๑๑

สัมภาษณ์ นายต่วน กองมงคล ตัวแทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเทศบาลตำบลเชียงคำ บ้านดอนไชย

ภาพที่ ๑๒

สัมภาษณ์ พระครูโกวิท มงคลการ, เจ้าคณะตำบลน้ำแวน

ภาพที่๑๓

สัมภาษณ์ นายคมกริช ระย้าแก้ว นายกองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน

ภาพที่๑๔

สัมภาษณ์ น.ส.เสาวลักษณ์ ต้อยคำ, ปลัดสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน

ภาพที่ ๑๕

สัมภาษณ์ นายต่วนฤช จันทนะ,ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำแวน

ภาพที่ ๑๖

สัมภาษณ์ พ่อเสาร์ บัวอิน,ตัวแทนชาวบ้าน บ้านศรีมงคล ตำบลน้ำแวน

ภาพที่ ๑๗

สัมภาษณ์ นายสุรศักดิ์ วงศ์ประเสริฐ ตัวแทนชาวบ้าน บ้านกัวชมพู ตำบลน้ำแวน

ภาพที่ ๑๘

สัมภาษณ์ นายสวຍ มานาซี, ปราชญ์ชาวบ้าน ตำบลน้ำแวน

ประวัติผู้วิจัย	
ชื่อ	: พระมหาสมศักดิ์ ธีรวโส (แหวนคำ)
เกิด	: วันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๙
สถานที่เกิด	: บ้านเลขที่ ๑ หมู่ที่ ๕ บ้านดอนไชย ตำบลห้วยวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
การศึกษา	: การศึกษาแผนกนักธรรม : ปี ๒๕๔๔ สอบไล่ได้นักธรรมชั้นตรี สำนักเรียนวัดดอนไชย : ปี ๒๕๔๖ สอบไล่ได้นักธรรมชั้นโท สำนักเรียนวัดดอนไชย : ปี ๒๕๔๗ สอบไล่ได้นักธรรมชั้นเอก สำนักเรียนวัดดอนไชย : การศึกษาแผนกบาลี : ปี ๒๕๔๔ สอบไล่ได้ประโยค ๑-๒ : ปี ๒๕๔๗ สอบไล่ได้เปรียญธรรม สาม ประโยค : ปี ๒๕๕๐ สอบไล่ได้เปรียญธรรม สี่ ประโยค : ปี ๒๕๕๒ สอบไล่ได้เปรียญธรรม ห้า ประโยค : ปี ๒๕๕๓ สอบไล่ได้เปรียญธรรม หก ประโยค : การศึกษาทางโลก : ปี ๒๕๔๙ จบประถมศึกษาชั้นปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านห้วยวน : ปี ๒๕๕๒ จบมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๓ โรงเรียนวัดม่วงชุมวิทยา : ปี ๒๕๕๕ จบมัธยมศึกษาชั้นปีที่ ๖ โรงเรียน กศน. โป่งงาม : ปี ๒๕๕๘ จบปริญญาตรีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
สังกัด	: วัดดอนไชย ตำบลห้วยวน อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา
ปีที่เข้าศึกษา	: ปีการศึกษา ๒๕๖๐
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดสุทธาวาสาราม ถนนเจริญกรุง แขวงยานนาวา เขตสาทร กรุงเทพมหานคร Email : sakawabom@gmail.com

